

COMISION DI BERDAD

EEN KWESTIE VAN MENTALITEIT Bestuur en integriteit op Aruba

Eindrapport van de Comision di Berdad

Opmerking Stichting Deugdelijk Bestuur Aruba:

Dit rapport is opgesteld door o.m. de voormalige directeur van de Centrale Accountantsdienst en secretaris van de Raad van Advies. In maar weinig rapporten komt de modus operandi van bestuurders en 'medewerkers' zo duidelijk aan het licht.

Ten behoeve van de leesbaarheid van dit bijzonder belangwekkend rapport is de oorspronkelijke lay-out aangepast:

- *Het lettertype Times Courier is vervangen door Calibri*
- *De lettergrootte 10 is verhoogd naar 12*
- *Uitbreiding van de tekstbreedte*
- *Er is veel meer gebruik gemaakt van alinea's*
- *E.e.a. heeft geleid tot uitbreiding van pagina's*
- *Er is gebruik gemaakt van een 'prettiger' opsommingssysteem*
- *Er zijn de nodige markeringen toegepast voor belangrijke passages in de tekst*

17 juni 2002
Oranjestad, Aruba

Inhoudsopgave	Bld
Voorwoord	4
1. Instelling en werkwijze van de Comision di Berdad	6
1.1 Aanleiding en motie Staten	6
1.2 Taakopvatting en werkwijze	10
1.3 Voorbereidende onderzoeken	18
1.3.1 Hotelgaranties/dadingsovereenkomst ex-notaris	18
1.3.2 Interbank NV/CSS	23
1.3.3 Onderzoek vier projecten vervoer en telecommunicatie	26
1.3.4 Luchtbrieven en zeebrieven	35
1.3.5 Contract medische behandeling in het buitenland	39
1.3.6 Air Aruba	40
1.3.7 Aruba Bunita NV	43
1.3.8 Het ATES-project	47
1.3.9 Bushiri Hotel	52
1.3.10 Het racetrack project	61
1.3.11 Het struisvogelproject	63
1.3.12 De 'dividend-special'	65
1.3.13 Overname Interbank NV door FCCA	68
1.4 Conclusie en verdere opbouw van de rapportage	73
2. Het onderzoek 'Plan Desaroyo Nobo San Nicolaas'	74
2.1 Inleiding	74
2.2 Projectbeschrijving PDN	77
2.2.1 Doelstelling van het PDN	77
2.2.2 Wettelijke basis van het 'fonds'	78
2.2.3 Financiering van het PDN	80
2.2.4 Het Planbureau PDN (PPDN)	81
2.2.5 Onderzoek CAD	83
2.2.6 Doelmatigheid van het project	84
2.2.7 Rechtmatigheid van het project	85
2.2.8 Nietigheid van de rechtshandelingen	87
2.2.9 Effectiviteit van de controleorganen	87

2.3 Dubieuze projecten PDN	89
2.3.1 ARIS	90
2.3.2 Hubert Contractor	97
2.3.3 Tadeo Super Cleaning	100
2.3.4 Frank Sand & Heavy Equipments NV	105
2.3.5 Ontbrekende bestekken	116
2.3.6 Huur gebouw B.v.d.Veen Zeppenveldstraat 8-10-12	120
2.3.7 Aankoop en verbouwing kantoorgebouw projectbureau PDN	122
2.3.8 Civic Spine Project: aankoop gronden	123
2.3.9 Parke Nacional Arikok	126
2.4 Conclusies en aanbevelingen inzake het PDN	127
 3. Conclusies en aanbevelingen m.b.t. integriteit van bestuur	 130
3.1 Inleiding	130
3.2 Instelling van een Adviescollege Integriteit en een Bureau Integriteit	131
3.3 Parlementaire enquête Radisson Hotel	136
3.3.1 Redenen voor een parlementaire enquête	136
3.3.2 Het Radisson Hotel project	138
3.3.3 Het voorbereiden en houden van een parlementaire enquête	142
3.3.4 Conclusie	143
3.4 Samenvatting en actiepunten	145
3.4.1 Samenvatting	145
3.4.2 Actiepunten	147
 Bijlagen	 151
Instellingsbesluit Comision di Berdad	151
Motie van de Staten inzake de oprichting van de CdB	151
Overheidsorganisatie en personeelsbeleid	152
<i>Integriteit, wat is dat?</i> Verslag discussie-avond, 21 maart 2002, te Curaçao	157
Relevante correspondentie	165
Inter-American Convention against Corruption (1996)	165

VOORWOORD

De onderliggende rapportage vindt zijn oorsprong niet alleen in de instelling van de Waarheidscommissie, beter bekend als 'Comision di Berdad' (CdB), maar meer in het bijzonder in het tegenwoordig universeel geaccepteerde besef dat corruptie en fraude overal voorkomen en moeten worden bestreden.

In Nederland was het wijlen staatssecretaris Ien Dales, die in 1992 de knuppel in de hoenderhok gooide toen zij in een toespraak op een congres van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten verklaarde:

'De overheid is wel of niet integer. Een beetje integer kan niet. Aantasting van de integriteit van de overheid betekent niet minder dan dat de overheid het vertrouwen van de burgers verliest. En zonder dat vertrouwen van de burger kan de democratie niet...'

Tot dat moment heerste kennelijk een niet geheel van hypocrisie ontdane opvatting dat corruptie en fraude slechts voorkwamen bij overheden elders, en dan vooral in onderontwikkelde en in ontwikkeling zijnde landen. De tot voor kort geldende klassieke visie op de door de eeuwen heen voorkomende maatschappelijke verschijnselen corruptie en fraude was dan ook dat onderbetaalde en corrupte bestuurders en overheidsdienaren in Zuid-Oost Azië, Afrika, Latijns Amerika (en de Cariben) bij projecten de ontvangende partij waren van een deel van de voor projecten bestemde gelden en dat de gemeenschappen als zodanig niet direct in materiële zin werden benadeeld. Niets is echter minder waar. De gemeenschap betaalt uiteindelijk altijd, direct of indirect, de rekening. Overigens kan op Aruba niet gesproken worden van onderbetaalde bestuurders.

Zo al fraude en corruptie bij de overheid ter sprake kwamen, werd - ook hier te lande - voor het gemak verwezen naar strafbaarstellingen in het Wetboek van Strafrecht (actieve en passieve omkoping en enkele andere ambtsmisdrijven) in samenhang met een aangifteplicht voor ambtenaren in bepaalde gevallen (in het Wetboek van Strafvordering) die als voldoende controlemechanismen moesten worden beschouwd. Indien niet in strafrechtelijke zin bewezen kon worden dat corruptie of fraude heeft plaatsgevonden, verdwenen, spaarzame gevallen uitgezonderd, de aangiften of rapporten meestal in een laatje of wordt de roep vanuit de gemeenschap overgelaten aan de tanden des tijd.

Laakbaar gedrag in het openbaar bestuur werd of wordt dan gewogen aan het al of niet zulks kunnen bewijzen in strafrechtelijke zin, alhoewel bij het plegen van fraude en corruptie altijd ook een of meer andere dan strafrechtelijke regels worden geschonden, zoals administratief-/bestuursrechtelijke en civielrechtelijke, doch meer in het algemeen normen en regels van de beginselen van behoorlijk bestuur die met voeten worden betreden. Met de volgende aanhaling blijkt deze eeuwenoude maatschappelijke ziekte een internationale dimensie te krijgen: 'Fraude en corruptie: een internationale epidemie, een gevaarlijke virus, de paalworm die in de pijlers van onze samenleving huist' (Helvoort en Kamerling in 'Geopend: jacht op fraudeurs' 1983). Men beseft steeds meer dat waar regels gelden, deze voor tegenprestaties

(al of niet uitgelokt door de ‘gever’) geschonden kunnen worden. Over gigantische fraude en corruptie m.b.t. onder andere landbouwsubsidies (e.a.) kan de vroegere EEG en ook nu de Europese Unie zeker meepraten. Ook met het op gang komen van ontwikkelingshulp aan onderontwikkelde landen (men heeft het dan vooral over de Afrikaanse landen) groeide steeds meer het besef dat het geld niet altijd terecht kwam waar het moest. In dit rapport zal blijken dat met betrekking tot het op onbehoorlijke en corruptieve wijze bevoordelen van zichzelf en van anderen, het in de Arubaanse situatie met name betreft het aanwenden van gemeenschapsgelden (al dan niet begroot) op een wijze die in strijd is met alle bestaande wetsregels. Ook zal blijken dat corruptie en fraude tot in het hoogste bestuursregime dolen.

De Comision di Berdad bestond bij haar instelling op 8 februari 2002 uit de volgende personen:

dr. A. Lampe, vice-voorzitter, mw. mr. H.A. van der Wal, lid/secretaris, en de leden: de heren J.M. Bergen, mr. J.J. Coutinho en drs. F.R. de Kort RA, met ondergetekende als voorzitter. Aan deze leden, en aan de aan de commissie toegewezen administratieve ondersteuning, gaan mijn bijzondere waardering en dank, naar ik meen te mogen zeggen ook namens de Arubaanse gemeenschap.

Namens de commissie gaat mijn erkentelijkheid tevens uit naar al de personen en instanties die, ieder op hun eigen wijze, de commissie hebben bijgestaan, of hebben bijgedragen aan het totstandkomen van deze eindrapportage.

De uitvoering van de taakopdracht was niet altijd gemakkelijk en de leden waren en zijn zich bewust van de mogelijke reacties op de eindrapportage in onze kleine gemeenschap. Doch allen hebben gemeen dat zij van oordeel zijn dat iemand de vinger op de zere plek moet durven leggen, willen wij een aanvang kunnen maken met het bestrijden van non-integriteit, corruptie en fraude in het bestuur.

Duidelijk zal zijn dat uiteindelijk iedereen daaraan zal moeten bijdragen, en dat van een mentaliteitsomgeving in de politiek, het bestuur, de ambtenarij en in de gehele gemeenschap sprake zal moeten zijn om corruptie en fraude in het bestuur tegen te gaan. De aanbevelingen van de Comision di Berdad zullen – indien opgevolgd – hieraan zeker kunnen bijdragen.

Oranjestad, 17 juni 2002

De voorzitter van de Comision di Berdad,
E.D. Nicolaas

1. Instelling en werkwijze van de Comision di Berdad (CdB)

1.1 Aanleiding en motie Staten

Op 11 april 2002 deden zich schokkende gebeurtenissen voor in ons buurland Venezuela: een vreedzame betoging tegen de regering van Chavez eindigde in een bloedbad en liet een saldo achter van tientallen doden en gewonden. Om de waarheid van deze gebeurtenis te achterhalen, o.a. een antwoord te vinden op de vraag wie er verantwoordelijk waren voor deze aanslag, werd een onafhankelijke waarheidscommissie geïnstalleerd. In Peru werd in 2001 een waarheidscommissie ingesteld om het politiek geweld, uitgevoerd door de regering van Fujimori die gedurende tien jaar samen met Montesinos de scepter zwaaide in het land, te onderzoeken. Van minder recente data waren de waarheidscommissies van Guatemala, Argentinië en Zuid-Afrika, die de schending van mensenrechten door het militair gezag in kaart moesten brengen. Al deze commissies hadden gemeen dat ze werden ingesteld door het congres of het orgaan van volksvertegenwoordigers.

Ook op Aruba werd door het parlement een motie aanvaard tot instelling van een waarheidscommissie. Het karakter van deze commissie is echter van een geheel andere aard dan de bovengenoemde commissies. Plataforma Accion Aruba Dushi Tera, een overkoepelend orgaan van niet-gouvernementele organisaties, diende op 23 november 2001 een voorstel in bij de Staten van Aruba tot instelling van een commissie die op onafhankelijke wijze de mogelijke corruptieve handelingen van de vorige regering zou onderzoeken. Op 16 januari 2002 heeft de MEP-fractie een motie ingediend waarin aan de regering werd gevraagd om een waarheidscommissie in te stellen. Uiteindelijk werd op 26 februari 2002 deze motie met meerderheid van stemmen door de Staten aanvaard. In de motie staat verwoord dat de commissie onderzoek zal moeten doen naar een aantal overheidsprojecten, die tijdens de vorige regeerperiode zijn uitgevoerd en waarbij twijfels bestaan in de gemeenschap over de integriteit hiervan tijdens de uitvoering van deze projecten.

De resultaten zouden moeten worden gepresenteerd aan de Staten en aan de ministerraad en indien nodig ook aan het Openbaar Ministerie. De aanleiding voor de motie waren de grote manifestaties die de afgelopen jaren hadden plaatsgevonden, o.a. tegen het Racetrack-project, waarbij de vorige regering ondeugdelijkheid van bestuur werd verweten. Daarnaast is er een aantal documenten opgesteld, onder andere door de Algemene Rekenkamer, die aangeven dat er gebrek aan transparantie was in de besluitvorming en uitvoering van een aantal projecten. Voor de Statenmeerderheid is het dus van belang te weten te komen wie verantwoordelijk is voor dit ondeugdelijk bestuurlijk handelen.

Het karakter van de waarheidscommissie van Aruba ligt dus niet op het niveau van mensenrechten-bescherming, zoals bij de andere landen het wel geval is, maar op het niveau van corruptie-bestrijding. Ook werd de waarheidscommissie onterecht vergeleken met een parlementaire enquêtecommissie. Hoewel de commissie op voorstel van de Staten tot stand is

gekomen betreft het geen parlementaire enquêtecommissie en beschikte de commissie niet de bevoegdheid om getuigen onder ede te horen.

Wat is de Comision di Berdad dan wel? De CdB doet aanbevelingen inzake bestuurlijke integriteit. De commissie heeft daartoe voorbereidende onderzoek gedaan, dat tot zowel een advies aan de Staten als een advies aan de ministerraad heeft geleid. In hoofdstuk 3 komen deze uitgebreid aan de orde.

De CdB nam het tevens als zijn taak op om als een werkgroep te fungeren ter voorbereiding van een eventueel parlementair enquêteonderzoek. De normale procedure om tot een parlementaire enquête te komen is dat eerst voorbereidend werk wordt verricht door een werkcommissie uit het parlement die advies uitbrengt over de te onderzoeken onderwerp. Het enquêterecht is geregeld in de Staatsregeling van Aruba (III.19) en in het Reglement van orde voor de Staten (X: De uitoefening van het recht van onderzoek) en is het meest ingrijpende en diepgaande, maar ook het meest kostbare en tijdrovende controlemiddel van de Staten.

Vanuit de oppositie werd in de laatste jaren verschillende malen opgeroepen tot de **instelling van een parlementaire enquête**, o.a. om duidelijkheid te verschaffen over het Radisson Hotel project. Ook vanuit de samenleving gingen stemmen op in die richting. De Aruba Trade & Industry Association (ATIA) heeft op 5 juni 2001 in een open brief aan de Staten verzocht om een parlementaire enquête in te stellen naar het personeelsbeleid van de regering gedurende de afgelopen jaren. Bijna een jaar later (Amigoe, 15 april 2002) heeft de ATIA een nieuwe oproep gedaan om te komen tot een parlementaire enquête naar de volgende zaken: Beta Hotel, Plantation Bay, Eagle Beach Hotel, de zaak-Fuentes, Trias Resort en het racetrack-project. De vakbond SEPA heeft recentelijk (Bon Dia, 29 april 2002) gesuggereerd om een parlementaire enquête in te stellen rond de zaak van het Bushiri hotel. Aangezien er een scala van onderwerpen wordt aangedragen, terwijl een parlementaire enquête ingesteld dient te worden voor een specifiek onderwerp, is het noodzakelijk om de Staten hierin van advies te voorzien. Dit was een van de taken van de Comision di Berdad.

Dat er vanuit de samenleving zulke geluiden naar voren komen beantwoordt ook aan de huidige tijdsgeest. Op international niveau is het bewustzijn gecreëerd dat corruptie een obstakel is voor ontwikkeling, aangezien de economische groei gebaseerd is op de rechtsstaat. Een verzwakking van deze institutionele basis wegens corruptie leidt onherroepelijk tot een economische crisis die vooral de armen van de bevolking benadeelt. Daarom heeft bijvoorbeeld de Wereldbank sinds 1996 meer dan 600 anti-corruptie-programma's geïmplementeerd in meer dan 100 landen. De Wereldbank definieert corruptie als: 'the abuse of public office for private gain'. Ook vanuit de niet-gouvernementele organisaties (NGO's) zijn er initiatieven genomen in deze richting. Transparency International, de meest belangrijke globale anti-corruptie organisatie publiceert regelmatig de status questionis van corruptie over de gehele wereld. De laatste publicatie van deze organisatie dateert van 15 oktober 2001, de 'Global Corruption Report 2001'. Voor ons continent is van belang de **Inter-American Anti-Corruption Network**, ondersteund door de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS), die de Inter-American Convention against Corruption Treaty heeft gelanceerd en die reeds

geratificeerd is door de landen die leden zijn van de OAS. Regeringen en NGO's werken ook samen in de strijd tegen corruptie, zoals de Anti-Corruption Network for Transition Economies, die jaarlijks een congres organiseert met vertegenwoordigers van regeringen en NGO's, en de meest recente vond plaats in maart 2002 te Istanbul, Turkije. Ook kunnen regeringen een beroep doen op de expertise van de **Independent Commission Against Corruption**, die gespecialiseerd onderzoek kan laten verrichten naar corruptieve handelingen.

Er is dus sprake van grote ongerustheid op internationaal niveau inzake corruptie op regeringsniveau en getracht wordt om tot een zoveel mogelijk integrale aanpak te geraken. Dit streven zal in de zeer naaste toekomst waarschijnlijk alleen maar intensiveren. Het bestaan van de waarheidscommissie of Comision di Berdad op Aruba ligt ingebed in deze internationale trend van 'war on corruption'.

Het bestaan van de Comision di Berdad is natuurlijk vooral te danken aan lokale factoren. In landen waar een waarheidscommissie is geïnstalleerd ging er iets fundamenteel fout met de democratie. Ook op Aruba ontstond een democratisch deficit in de vorm van degelijke controle van het bestuur door het parlement, aan effectieve controle door de Algemene Rekenkamer en de Centrale Accountantsdienst, aan een actief OM, een kritisch en niet klakkeloos besluiten uitvoerend ambtenarenapparaat, kritische NGO's en een kritische maatschappij, maar ook de controle door een onafhankelijke en vrije pers, welke laatste vorm van controle toch wel een van de fundamenteën is van de democratie. De lokale dagbladen, zowel in het papiamento als in het nederlands, waren jammer genoeg niet geïnteresseerd in deze controle en het zoeken naar de waarheid, maar vaak meer in specifieke particuliere belangen. Het beroemde racetrack-project moge als voorbeeld dienen: een onafhankelijke en vrije pers zou de volgende vragen hebben onderzocht: Waarom was de regering geïnteresseerd in deelneming in de 'racetrack-business', terwijl dezelfde regering een beleid had gebaseerd op privatisering? Waarom ondertekent een regering een letter of intent en steekt zij miljoenen dollars in een project zonder dat er vooraf een feasibility study is gemaakt? De lokale kranten zochten helaas geen antwoord op die vragen.

De CdB heeft als taak gekregen de waarheid te vinden achter de in opspraak geraakte (rechts)handelingen en projecten van de afgelopen jaren. Met de waarheid is er echter nog geen rechtvaardigheid. Ook de justitiële autoriteiten moeten eerst de waarheid vinden voordat er recht kan worden gesproken. De CdB beoogde daartoe bouwstenen aan te dragen. Aan de justitie is het de taak om met de aangedragen bouwstenen, in samenhang met de door de controle-organen reeds eerderesignaleerde gevallen die geen 'follow up' hebben gekregen, na verder onderzoek datgene te doen om het geloof en vertrouwen in de integriteit van het openbaar bestuur en daardoor in de democratie te herstellen.

De CdB kan evenwel de volledige waarheid niet achterhalen. Het fenomeen van mediamanipulatie kan bijvoorbeeld alleen begrepen worden als er bepaalde afhankelijkheidsrelaties tussen de media en bepaalde dubieuze krachten worden onderzocht. Dat is echter niet de taak van de waarheids-commissie. Ook verschillende vormen van witwasconstructies zijn niet onbekend op Aruba. De directeur van de Vrije Zone van Aruba heeft verklaard, dat nu er controle is op witwassen in de 'Free Zone' de handelsactiviteiten praktisch

zijn lam gelegd ('operatie geslaagd, patiënt is dood', woorden van de directeur die in de Nederlandse pers zijn geciteerd).

Pogingen tot corrumperen van het bestuur, de media, de politie, de douane en de justitie door misdaadorganisaties is dan een realistische schatting van wat er gaande is op Aruba. In veel landen is gebleken dat corruptie gerelateerd is aan georganiseerde criminaliteit en dat zulks buitengewoon schadelijk is voor de democratie. Hoewel onderzoek naar in hoeverre de georganiseerde criminaliteit is geïnfiltreerd in de overheid, media, politie, douane en justitie, de moeite waard is, toch behoorde het niet tot de bevoegdheden van de waarheidscommissie om een dergelijk onderzoek te verrichten. Daartoe zouden in navolging van de Commissies Wiel in de Nederlandse Antillen (zie de bijlage bij deze rapportage) gespecialiseerde commissies van onderzoek moeten worden ingesteld.

De CdB erkent dat onder de bevolking de roep tot een dergelijk onderzoek zeer luid aanwezig is, maar kan helaas deze verwachtingen van de samenleving in deze niet beantwoorden. De reden hiervan wordt in volgende sectie behandeld

1.2 Taakopvatting en werkwijze

De Statenmeerderheid die het initiatief heeft genomen voor een motie voor instelling van een Comision di Berdad, heeft in een voorbereidend gesprek gesteld dat deze commissie naar zijn opvatting een tijdelijke zou moeten zijn. De aangezochte leden, die al met de voorbereidende werkzaamheden waren begonnen, waren de mening toegedaan dat de bestrijding van bestuurlijke corruptie en fraude een structurele aangelegenheid is, waarvoor een permanent orgaan noodzakelijk zou zijn. De opzet en samenstelling van de CdB is per definitie te beperkt geweest om op structurele wijze de vele te onderzoeken projecten en rechtshandelingen ter hand te nemen. Dit dient op een full time basis door professionele krachten te worden gedaan. Besloten is derhalve het instellingsbesluit van de CdB aan te merken als een 'voorlopige regeling', die zou moeten uitmonden in een landsverordening, waarvan de inhoud en uitgangspunten werkenderwijs door de CdB – mede op basis van zijn bevindingen – zouden worden vastgesteld.

De voorlopige regeling, het landsbesluit tot instelling van de CdB, is de basis gebleven voor de werkzaamheden van de CdB, tot het uitbrengen van zijn eindrapportage in juni 2002. De CdB heeft besloten zijn resultaten af te sluiten met een concreet advies voor de instelling van een permanent Adviescollege Integriteit, ondersteund door een Bureau Integriteit, welk uitgewerkt advies onderdeel uitmaakt van deze eindrapportage van de CdB (vide hoofdstuk 3, waar alle aanbevelingen van de CdB aan zowel de Staten als de regering zijn opgenomen). Daarmee is de CdB tegemoet gekomen aan de wens van de Statenmeerderheid voor het tijdelijke karakter van de commissie zelf, terwijl tegelijkertijd de noodzaak van een permanent orgaan met een staatsrechtelijk karakter wordt aangetoond.

Bij zijn functioneren heeft de CdB ervaren dat er diverse beeldvormingen zijn ontstaan en bestonden die van invloed zijn geweest op het kunnen functioneren van de commissie. Zo is de instelling van de CdB volgens sommigen vrij rommelig verlopen: wat was er nu eerder: de statenmotie of het besluit van de regering, en was de instelling van de commissie eigenlijk niet meer dan het inlossen van de verkiezingsbelofte van de winnende politieke partij (waarbij het de vraag is of het inlossen van verkiezingsbeloften niet als positief moet worden beschouwd)? Bestonden de leden bijna niet allemaal uit mensen die ofwel gelieerd zijn aan de winnende partij, ofwel problemen hadden met de vorige regering (waarbij, nog nagelaten of dit waar zou zijn, het de vraag is of dat aan hun professionaliteit in de weg zou kunnen staan)? Was de CdB niets meer of minder dan een instrument om onbehoorlijk bestuur, in sommige gevallen neigende naar strafbaar handelen van (leden van) de vorige regering bloot te leggen (waarbij het de vraag is of dit niet als positief en strokende met de algemene verwachtingen moet worden beschouwd)? Hoe dan ook, het zijn vragen die in een kleine samenleving al snel worden gesteld. Ook de juridische basis van de CdB - de instelling bij landsbesluit - werd aangegrepen om de legitimiteit van de CdB in twijfel te trekken, zelfs officieel door de Orde van Advocaten. Daarmee werd voorbij gegaan aan het feit dat gewichtige zaken als de uitlevering en de kustwacht ook het niveau van een besluit hebben en niet op een formele (rijks)wet berusten!

De vragen inzake de legitimiteit van de CdB hadden ook hun gevolgen: niet alleen personen en

instanties die vermoedelijk van de resultaten van corruptie- en fraudeonderzoeken te vrezen hebben reageerden negatief op de instelling van de CdB. De reacties varieerden van het via de media in twijfel trekken van de legitimiteit, het trachten 'richting te geven' aan onderzoeken en het aantasten van de persoonlijke en professionele integriteit van de leden van de commissie. Andere personen en instanties gaven aan te verwachten dat dankzij het werk van de CdB enige leden van de vorige regering achter de tralies zou verdwijnen. Ook de onbekendheid bij het grote publiek inzake de taak- en doelstelling van de commissie hebben niet bijgedragen aan een meer positieve beeldvorming. Na zijn instelling heeft de CdB getracht via de media zijn taak- en doelstelling te verduidelijken. Door zijn opstelling, werkwijze en eindrapportage wil de CdB aantonen dat de beeldvorming inzake het politieke karakter van de commissie incorrect is geweest.

Omdat de CdB gedurende zijn korte levensspanne geen structurele werkverbanden en overlegvormen kon initiëren met diensten en organisaties op het gebied van corruptiebestrijding en onderzoek, heeft de commissie steekproefgewijs de rijpheid voor c.q. bereidheid tot het bijdragen aan de waarheidsvinding en mogelijke samenwerking getoetst. Ook deze ervaringen mogen dienen als een eye opener: ze geven niet alleen wettelijke beperkingen aan, maar tevens de soms (puur) formalistische opstelling van diensten en organisaties, die uitsluitend vanuit de eigen doel- en taakstelling redeneren, alsmede de terughoudendheid van diensten, instanties en personen om bepaalde verantwoordelijkheden op zich te nemen. Hoewel het misschien niet helemaal eerlijk is om diensten en organisaties als zodanig te 'labelen' op basis van een enkele ervaring, geeft het wel aan dat een toekomstig orgaan (zie de aanbevelingen van de commissie hieromtrent in hoofdstuk 3), dat zich gaat bezig houden met corruptiebestrijding, niet zo gemakkelijk overal de gewenste medewerking zal verkrijgen. Bij de opzet van een dergelijk orgaan zullen daarom de (wettelijke) bevoegdheden en legitimatie een solide basis moeten hebben. Hieronder volgt een selectie uit de ervaringen en contacten.

Staten van Aruba

In een schrijven van 10 januari 2002 heeft de commissie i.o. de Voorzitter van de Staten met klem geadviseerd om de ontwerp-landsverordening tot wijziging van 's Landsbegrotingen voor het dienstjaar 2001 niet tot stand te brengen. Dit ontwerp beoogde om met terugwerkende kracht begrotingsoverschrijdingen goed te keuren en niet begrote posten alsnog te verwerken. De CdB heeft gesteld het advies van de Raad van Advies in deze geheel te onderschrijven, namelijk dat het ontwerp in strijd is met de bepalingen van de gewijzigde Comptabiliteitsverordening 1989, en met name met artikel 31. De CdB achtte het tot zijn taak om dit advies uit te brengen, nu in zijn eerste documentenonderzoeken van stelselmatige schendingen van de Comptabiliteitsverordening 1989 bleek, en de consequenties daarvan nog niet waren te overzien. De CdB acht het een goede zaak dat deze ontwerp-landsverordening niet tot stand is gebracht.

In een tweede schrijven aan de Statenvoorzitter is het vervolgonderzoek naar het Radisson Hotel aan de orde gekomen. Mede omdat dit project veel maatschappelijke onrust heeft veroorzaakt en de CdB overwoog om een advies tot een parlementaire enquête terzake uit te brengen, is aan de Statenvoorzitter verzocht om de Algemene Rekenkamer Aruba (ARA), tot

wiens competentie zulks behoort, te verzoeken om onderzoek te doen naar de renovatie van het Radisson Hotel. In een eerder onderzoek door de ARA was alleen de financiële besluitvorming inzake dit hotel onderzocht. Juist bij de renovatie van het hotel zijn de vermoedens groot dat er malversaties hebben plaatsgevonden, zeker gezien de hoge kosten van het project.

Het lijkt helaas dat de ARA dit schrijven van de CdB heeft opgevat als kritiek, dat de CdB van mening zou zijn dat de ARA zijn werk niet volledig zou hebben gedaan. Dit blijkt uit een schrijven aan de Voorzitter van de Staten naar aanleiding van het verzoek van de CdB. Hierin stelt dit college voorop zich uitdrukkelijk aan zijn taakopdracht van destijds te hebben gehouden en voorts dat gezien de vele werkzaamheden de ARA op korte termijn niet aan een onderzoek naar de renovatie toe zou kunnen komen. Van dit schrijven van de ARA van 26 maart 2002 aan de Statenvoorzitter, ontving de CdB een copie.

De CdB, die juist wilde voorkomen zich op het terrein van de ARA te bewegen, betreurt dit misverstand. **De pogingen om tot een samenwerking c.q. informatie-uitwisseling te komen stuitte op een formalistische terughoudendheid.** Voor zover de CdB bekend, zijn er door de Statenvoorzitter geen nadere pogingen ondernomen om een vervolgonderzoek naar het Radisson Hotel door de ARA te bewerkstelligen. De CdB heeft met betrekking tot bedoeld project een advies tot een parlementaire enquête voorbereid en in deze eindrapportage opgenomen.

Een verzoek aan de Voorzitter van de Staten inzake documentatie over de overdracht van de Postspaarbank aan Ohra Hypotheekbank NV is helaas onbeantwoord gebleven: de Comision di Berdad is daardoor niet aan een voorbereidend onderzoek toegekomen. Er zijn aanwijzingen dat aan deze overdracht gebreken kleven, die de rechtshandeling nietig kunnen doen zijn. De Comision geeft derhalve in dringende aanbeveling deze gang van zaken met betrekking tot deze overdracht alsnog aan een nader onderzoek te onderwerpen.

Ministerraad

De Comision di Berdad heeft op verschillende momenten gemeend de minister-president/minister van Algemene Zaken aandacht te moeten vragen voor actuele ontwikkelingen en besluiten. De reden daarvoor was de legitimiteit van de CdB: **indien de commissie op basis van zijn onderzoeksbevindingen moet komen tot advies ter bevordering van de deugdelijkheid van bestuur, kan dit niet alleen geschieden op basis van het verleden.** Ook actuele ontwikkelingen dienen zo nodig te worden betrokken, indien zij hun basis vinden in dezelfde of soortgelijke omissies die door de CdB aan onderzoek worden onderworpen.

Een eerste advies bestond uit het niet tot stand brengen van de ontwerp-landsverordening tot wijziging van 's Landsbegrotingen voor het dienstjaar 2001, welk ontwerp beoogde om met terugwerkende kracht begrotingsoverschrijdingen goed te keuren en niet begrote posten alsnog te verwerken. Naar de opvatting van de CdB was dit ontwerp in aperte strijd met de **Comptabiliteitsverordening 1989, en met name met artikel 31.** Dit advies, overeenkomstig het advies van de Raad van Advies terzake, is tot op heden opgevolgd. Zoals hiervoor is

aangegeven, is ook de Staten hierin door de CdB (ongevraagd) geadviseerd.

Voorts heeft de CdB zowel tijdens mondeling overleg en als schriftelijk aandacht gevraagd voor de besluitvorming rond de afvalverwerking Parkietenbos en de gang van zaken met betrekking tot de behandeling, toekenning en afgifte van vergunningen tot verblijf in Aruba. Inzake de eerste aangelegenheid is het de CdB niet duidelijk geworden waarom conform de Comptabiliteits-verordening 1989 geen openbare aanbesteding heeft plaatsgevonden: de aan de CdB toegezonden documenten en de gegeven motivatie daarvoor heeft de CdB tot het uitbrengen van deze rapportage niet kunnen overtuigen. In een apart schrijven aan de minister-president heeft de CdB zijn teleurstelling geuit over de wijze waarop de verantwoordelijke minister reageerde op de kritiek van de controle-organen inzake de besluitvorming rond dit project. De CdB heeft erop gewezen dat het niet serieus nemen van de controle-organen een van de redenen was waarom het de afgelopen regeerperiode zo fout kon gaan, en er zoveel overheidsprojecten en besluiten zijn die de rechtmatigheids- en doelmatigheidstoets niet kunnen doorstaan. De Comision heeft moeten ervaren dat deze kritische houding niet op prijs werd gesteld.

Voorts heeft de Comision di Berdad bepaalde vooronderzoeken niet op basis van de aan de regering beschikbare documenten kunnen uitvoeren, nu de desbetreffende bewindslieden in een te laat stadium of helemaal niet reageerden. De gevraagde medewerking inzake de minister van Toerisme (m.b.t. documentenonderzoek radarproject, door een van zijn medewerkers) en de minister belast met milieuzaken (inzake onderzoek Aruba Bunita naar aanleiding van de documenten waarover zijn bureau zou beschikken), werd op een tijdstip ingewilligd dat de Comision al bezig was met de afronding van haar eindrapportage. Bij de geadviseerde vervolgonderzoeken dienen deze documenten alsnog te worden betrokken.

Evenmin werd iets vernomen inzake het verzoek tot inzage in alle contracten van vijftien duizend florin of meer, die de afgelopen vijf jaar door AAA NV zijn aangegaan. Met een dergelijk vooronderzoek had de Comision di Berdad de noodzaak van meer stringente toezicht en controle binnen overheids NV's willen aantonen, en vooral de noodzaak van de beperking van de bewegingsvrijheid en beslissingsbevoegdheid van de directie. De Comision di Berdad komt op de noodzaak in het algemeen terug in haar aanbevelingen in hoofdstuk 3.

Justitie - Openbaar Ministerie

Het heeft de CdB ten zeerste bevreemd dat allerlei rapporten en brieven van zowel de Algemene Rekenkamer Aruba (ARA) als de Centrale Accountantsdienst (CAD) m.b.t. geconstateerde onrechtmatigheden in het bestuur ook sinds de wijziging van de Comptabiliteitsverordening 1989 en het Wetboek van Strafrecht van Aruba in augustus 1999, nimmer een strafrechtelijk gevolg hebben gehad en zelfs niet tot een onderzoek hebben geleid.

De CdB heeft slechts twee brieven van de procureur generaal kunnen achterhalen, die naar aanleiding van die wetwijzigingen inzake Aruba Bunita een waarschuwing heeft gericht aan de minister van Justitie en Publieke Werken (dd. 13 maart 2001, kenmerk 18-01/341/2001) en

daarbij heeft gewezen op de mogelijke civielrechtelijke consequenties, waaronder rechtsvorderingen uit hoofde van onverschuldigde betalingen. De voormalige PG geeft in dit schrijven de minister in overweging om zijn collega's te waarschuwen voor deze civielrechtelijke consequenties van overtreding van de Comptabiliteitsvoorschriften, maar rept vreemd genoeg met geen woord over de strafrechtelijke aspecten.

Een tweede brief van de PG betrof eveneens een waarschuwing, in dit geval gericht aan de minister-president, betreffende mogelijke overtreding van artikel 372a Wetboek van Strafrecht van Aruba, inzake het toekennen van overbruggingstoelagen aan ex-ministers (dd. 2 oktober 2001, kenmerk 1343/2001). De PG geeft aan dat de geldende wettelijke regeling het toekennen van overbruggings-toelagen verbiedt aan ex-ministers die nog geen 45 jaar oud zijn.

De in de rapporten en brieven van de ARA en CAD aangehaalde aanwijzingen dat door de diverse ambtsdragers de Comptabiliteitsverordening 1989, de Landsverordening instelling ministeries en een groot aantal andere wettelijke regelingen werden geschonden, zijn kennelijk voor het openbaar ministerie nimmer aanleiding geweest om ambtshalve op te treden. Althans, behalve de twee genoemde brieven heeft de CdB daar geen bewijzen van kunnen achterhalen, en, zoals gesteld, is er nog nooit een ambtsdrager vervolgd. Dit komt naar de mening van de CdB de waarheidsvinding en de bestrijding van bestuurlijke corruptie en fraude niet ten goede.

In het Rapport Calidad, op basis waarvan deze aanscherping van de civielrechtelijke en strafrechtelijke aansprakelijkheid van ambtsdragers tot stand is gebracht, is tevens aangegeven dat het van groot belang is dat de procureur-generaal beleidsrichtlijnen ontwikkelt op dit gebied. Ook is daar aangegeven dat het de PG zou moeten zijn, die in geval van civielrechtelijke aansprakelijkheid van ambtsdragers, als landsadvocaat optreedt, en bijvoorbeeld de terugvorderingsacties namens het Land instelt. Deze richtlijnen zijn nimmer opgesteld.

De CdB heeft op diverse wijzen de opstelling van het ministerie van Justitie c.q. OM getoetst met betrekking tot in te stellen onderzoeken en vervolging van bestuurlijke corruptie in Aruba.

Reeds voor de officiële instelling van de Comision di Berdad is de Minister-president schriftelijk op de hoogte gesteld van de opvatting, dat voor de effectiviteit van de werkzaamheden van de CdB het van groot belang werd geacht dat er een aansluiting zou zijn met het openbaar ministerie. Ook is gevraagd om – via de Minister van Justitie – een onderhoud met de PG te initiëren, alsmede om de hiervoor genoemde richtlijnen te doen opstellen. Bij schrijven van 19 februari 2002 heeft de minister van Justitie de PG verzocht bedoelde richtlijnen op te stellen.

Het onderhoud met de PG en een delegatie van de CdB heeft inderdaad plaatsgehad, doch tot meer dan een oppervlakkige kennismaking is het niet gekomen. De onafhankelijkheid van het OM staat volgens de PG aan enig overleg met de CdB in de weg, en richtlijnen zouden niet worden ontwikkeld omdat uit de wet reeds volgt wat er vervolgd dient te worden en het terrein een nieuw terrein is dat de PG niet kon overzien. Hoewel de CdB het niet eens was met

deze opstelling en stellingen, zijn deze mededelingen in die zin positief opgevat, dat deze inhouden dat elke door de CdB, de regering of andere daartoe bevoegde, aangebrachte zaak door het OM zal worden onderzocht. Bij een beslissing tot niet-vervolgen zal dan conform de wet (artt.15 en 209 Wsv) de benadeelde partij (de overheid/gemeenschap) worden ingelicht met de mogelijkheid van beklag bij het Hof. Bij het uitblijven van richtlijnen door de PG kan naar de mening van de CdB de minister van Justitie de PG de opdracht geven alle aangelegenheden die met bestuurlijke corruptie en fraude te maken hebben met voortvarendheid aan te pakken. Een dergelijke algemeen geldende beleidslijn/opdracht tast de onafhankelijkheid van het OM geenszins aan. De CdB heeft deze bevindingen en zijn opvattingen hierover schriftelijk voorgelegd aan de minister-president en de minister van Justitie. De Comision di Berdad is van oordeel dat er wel degelijk een beleidsrichtlijn dient te worden uitgevaardigd, namelijk dat gevallen van vermeende bestuurlijke corruptie en fraude, waaronder ook de overtredingen van de Comptabiliteitsverordening 1989 moeten worden begrepen, voortvarend door het OM worden aangepakt.

Enige tijd voor de officiële instelling van de CdB werden enkele leden benaderd door een persoon, die aangifte wilde doen tegen een hoge politiefunctionaris. Het betrof hier een geval van systematische fraude bij de import van goederen. Deze fraude is zijdelings in een lokaal dagblad aan de orde gekomen. Een op schrift gestelde aangifte werd voorbereid, omvattende alle elementen van de delictsomschrijving. Opmerkelijk is dat de aangifte is geweigerd, zowel bij de recherche, de douanerecherche en de Landsrecherche. De persoon heeft bij zijn poging om aangifte te doen bij de politie van een rechercheur te horen gekregen dat de aangifte 'toch stuk zou lopen, omdat op hoger niveau alles al zou zijn gefixt'. Bij de Landsrecherche werd de persoon, na te zijn aangehoord, medegedeeld dat men dit eerst met de officier van Justitie moest opnemen en dat men later contact zou opnemen met betrokkene, hetgeen nimmer heeft plaatsgevonden. De getuige heeft afgezien van verdere pogingen. De CdB heeft van deze gang van zaken melding gedaan bij de minister van Justitie en de minister van Algemene Zaken. Het beschreven geval staat niet op zichzelf. De Comision di Berdad is van oordeel dat het Korps Politie Aruba conform het korps in de Nederlandse Antillen (KPNA), alsmede het douanekorps aan een integriteitsonderzoek zou moeten worden onderworpen.

Een andere aangelegenheid betrof het onderzoek naar de aantijgingen en beschuldigingen neergelegd in het rapport 'CPA: Quo Vadis?' van S.J. Zaandam. Op basis van de selectiecriteria van de CdB is besloten dat de inhoud niet in aanmerking kwam voor onderzoek. Voornaamste redenen waren (en zijn) dat de CdB niet over aanvullende documenten beschikt en dus geen voorbereidend documenten-onderzoek kon doen en verder dat de leden opsporingsbevoegdheden ontberen voor het verrichten van een dergelijk onderzoek. Mede omdat in de media een discussie op gang kwam over de taakstelling van de CdB, zijn de Minister-president en de minister van Justitie geadviseerd om een aparte commissie in te stellen, die de ernstige beschuldigingen in het rapport nader zou moeten onderzoeken. Dit verzoek is door de minister van Justitie op 5 maart 2002 voor raad en advies gestuurd naar de PG. De PG berichtte in een schrijven van 20 maart 2002, dat de minister van Justitie ter kennisgeving doorstuurde naar de Comision, '...dat er een strafrechtelijk onderzoek heeft plaatsgevonden naar aanleiding van de publicaties in het rapport 'CPA Quo Vadis'. Ook de beschuldigingen die door de heer Zaandam zijn geuit in de richting van mr. J.H.A. Eman en E.J.

Vos zouden daarbij zijn onderzocht. Naar aanleiding van dit onderzoek is op 24 mei 2000 besloten geen strafrechtelijke vervolging in te stellen. In voormelde brief van de Comision di Berdad zijn geen nieuwe feiten of omstandigheden aangevoerd die nopen tot een heropening van het onderzoek.'

De Comision heeft op 15 april 2002 naar aanleiding van de in dit schrijven genoemde reden om heropening van het onderzoek te weigeren, de minister van Justitie het volgende bericht: '...De Comision wil er op de eerste plaats op wijzen dat dit niet de strekking was van zijn schrijven van 21 februari 2002, nu de Comision ermee bekend was dat medio 2000 door het OM was besloten geen strafrechtelijke vervolging in te stellen. In bedoeld schrijven werd juist voorgesteld een aparte commissie in te stellen die de publicatie 'CPA Quo Vadis?' aan een nader onderzoek zou moeten onderwerpen. Naar aanleiding van het door u toegestuurde schrijven van de procureur generaal, inhoudende het bericht dat het OM het onderzoek niet heropent, vraagt de Comision zich af of dit inhoudt dat een dergelijke commissie alsnog wordt ingesteld.' Hierop heeft de CdB tot zijn bevreemding het bericht dd. 2 mei 2002 van de Minister ontvangen, inhoudende dat de minister van mening is dat de CdB 'dit eerst moet onderzoeken, zodat er daarna een beslissing kan worden genomen. Niet de Comision di Berdad moet dit onderzoek doen, maar het openbaar ministerie: in tegenstelling tot hetgeen in genoemde brief van de PG staat, heeft nog geen strafrechtelijk onderzoek plaatsgevonden door het OM naar de inhoud van 'CPA Quo Vadis?' De Comision di Berdad beveelt een dergelijk onderzoek alsnog aan, mede vanwege de maatschappelijke ophef die dit rapport heeft teweeggebracht.

Centrale Bank van Aruba

De Centrale Bank heeft zich niet bereid getoond informatie te verschaffen aan de CdB inzake een transactie van enkele miljoenen florins van de Setar naar Interbank NV, in opdracht van de toenmalige voorzitter van de Raad van Commissarissen van Setar. De CdB had vernomen dat die transactie mogelijk op advies of met medeweten van de president van de Centrale Bank was geschied. De president van de Centrale Bank beriep zich op het bankgeheim, maar liet curieus genoeg uit zijn brief wel blijken dat deze transactie te maken had met de overname van Interbank NV door de FCCA: een relatie die de CdB in zijn schrijven aan de president van de Centrale Bank niet had gelegd. In de volgende paragraaf komt deze overname verder aan de orde.

Een tweede verzoek aan de Centrale Bank bestond uit informatie over de verantwoordelijkheid van de bank bij het openen van speciale rekeningen, zoals in het geval van het nimmer wettelijk ingestelde fonds 'Desaroyo Nobo San Nicolas y p'ariba di brug', dat in hoofdstuk 2 wordt behandeld. Nu dit fonds wettelijk niet is opgericht, betrof de vraag aan de Centrale Bank waarom de rekening werd aangehouden en gebruikt (er zijn miljoenen florins via die rekening op onrechtmatige en ondeugdelijke wijze uitgegeven) en of de bank niet behoort te controleren of er aan het doel waarvoor de rekening wordt geopend geen gebreken kleven, i.c. of het fonds wettelijk wel bestaat. De CBA heeft op 5 juni 2002 bericht dat de minister van Financiën in april 1997 heeft bericht dat de Directie Wetgeving zal zorgdragen voor een ontwerp-landsverordening tot instelling van het Sasakifonds, en dat de

Bank niet de bevoegdheid heeft om de rechtsmatigheid (en/of) doelmatigheid van een betaling te toetsen. De CBA stelt dat alle verantwoordelijkheid i.c. ligt bij de minister van Financiën en de directeur Financiën. In hoofdstuk 2 wordt hierop teruggekomen.

Reacties in de media en van het publiek

De Comision di Berdad heeft vooral de eerste weken na haar officiële instelling veel telefonische reacties en anoniem bezorgde schriftelijke stukken ontvangen en aandacht gekregen van de media. Omdat de Comision in alle stilte zijn werk heeft gedaan, is al gauw de 'storm' geluwd. Er zijn twee reacties ontvangen die waren ingericht als een verzoek tot onderzoek, waarop de commissie overigens niet kon ingaan. De formele reden hiervoor betrof het feit dat de commissie niet als meldpunt was ingesteld, en slechts een rapportage-verplichting heeft aan de Staten en aan de Ministerraad. In de beide concrete gevallen was doorslaggevend dat de commissie zich niet de competentie van andere instanties kon en wilde aanmeten. Het eerste verzoek betrof een onderzoek naar de milieuvervuiling te Santa Martha, maar omdat voor de verzoeker een rechtsgang openstond, is hem verwezen naar die geëigende procedure. Een tweede verzoek was afkomstig van de auteur van het rapport 'CPA: Quo Vadis?' Omtrent dit rapport had de commissie reeds bepaald dat dit niet tot zijn competentie behoorde (zie hierboven bij 'Justitie en openbaar ministerie').

Overige (schriftelijke en telefonische) reacties bestonden ofwel uit het geven van informatie of uit pogingen tot het aantasten van de professionele en persoonlijke integriteit van de leden van de Comision, op welke laatstgenoemde reacties door de Comision geen verdere acties zijn ondernomen. **Dergelijke reacties zijn in een kleine samenleving met sterk georganiseerde belangengroeperingen kennelijk een realiteit.** Het geeft wel de kwetsbaarheid aan van personen die bereid zijn een dergelijke moeilijke taak op zich te nemen.

1.3 Voorbereidende onderzoeken

Zoals hiervoor al gesteld, doet de Comision di Berdad voorbereidend werk voor zowel de Staten als voor de regering. De commissie moet de Staten van advies dienen betreffende het onderwerp dat zich zou lenen voor een parlementaire enquête, en aan de regering moet de commissie aanbevelingen doen om corruptie op overheidsniveau te verminderen. Onder meer het in hoofdstuk 2 beschreven onderzoek naar het 'Plan Desaroyo Nobo San Nicolas y p'ariba di Brug' diende als basis voor de aanbevelingen aan de regering. Ten behoeve van zijn aanbeveling aan de Staten voor een parlementaire enquête, heeft de Comision op grond van een inventarisatielijst dubieuze projecten die zijn uitgevoerd onder de vorige regering getracht een verantwoorde keuze te maken.

Op grond van het instellingsbesluit had de commissie de opdracht om overheidsprojecten uitgevoerd in de periode 1994-2001 te toetsen op rechtmatigheid en doelmatigheid, om op grond van dit onderzoek aanbevelingen te doen opdat grootschalige corruptie op overheidsniveau niet meer zou plaatsvinden. De Comision di Berdad is niet de eerste commissie of instantie die zich bezighoudt met onderzoek van overheidsprojecten. De Algemene Rekenkamer, de Centrale Accountantsdienst en speciaal ingerichte commissies hebben zich hier al mee bezig gehouden. Dit betekent dat het geen zin heeft om energie en middelen te investeren in projecten die reeds zijn onderzocht door andere (controle)instanties in ons democratisch systeem. Bekend is wel dat de resultaten van de onderzoeken niet altijd het gewenste effect hebben gesorteerd. De commissie presenteert hier de reeds onderzochte projecten met als kanttekening de vragen die met het verrichte onderzoek niet zijn beantwoord, of de mogelijke consequenties die niet aan de onderzoeksresultaten zijn verbonden. De Comision di Berdad geeft om verschillende motieven in overweging om in de diverse zaken alsnog maatregelen te nemen.

1.3.1 Hotelgaranties/dadingsovereenkomst ex-notaris

De problematiek van de hotelgaranties is begin 2002 weer actueel geworden wegens het verlies van de rechtszaken met betrekking tot Beta Hotel en Plantation Bay Hotel. Het gaat om enorme claims: het Land Aruba moet miljoenen florins betalen aan Italiaanse banken. De verantwoordelijken voor de debâcle van het Beta project zijn grotendeels bekend: het OM heeft via het Rosa-team uitvoerig onderzoek verricht. Hieruit is de betrokkenheid van Citco Trust, van een Curacaose en een Arubaanse (ex)notaris, twee Arubaanse zakenlieden en de voormalige minister-president uitdrukkelijk naar voren gekomen (zie proces-verbaal nr.: MANE42-31/1993). Ook werd in 1993 een commissie ingesteld door de minister voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse zaken die onderzoek heeft gedaan naar de besluitvorming rond de garantieproblematiek van de projecten Golden Tulip hotel, Eagle Beach hotel, Plantation Bay hotel, Beta hotel en Hyatt Regency hotel. Het eindrapport dateert van 18 juni 1993. In dit rapport ligt niet het accent op de historische reconstructie, maar om lering te trekken uit hetgeen is gebeurd. De ervaringen met de verleende hotelgaranties geven in ieder geval aan dat het niet verantwoord is om in de toekomst nieuwe overheidsgaranties voor grootschalige projecten te geven, die grote financiële gevolgen kunnen hebben voor de

bevolking van Aruba.

Dit project en de nasleep hebben een aantal belangrijke vragen opengelaten. Hoe komt het dat er miljoenen zijn geïnvesteerd in een strafrechtelijk onderzoek, zonder dat dit heeft geleid tot een veroordeling? Waarom vond er, zoals uit het rapport van 1993 blijkt, op het laatste moment geen huiszoeking plaats bij een van de vier genoemde betrokkenen, een Arubaans zakenman, door het recherche-team belast met het onderzoek? Wie heeft het onderzoeksteam, dat al in de startblokken stond, de uiteindelijke opdracht gegeven om de huiszoeking niet door te laten gaan: het OM, de rechter-commissaris, de minister? Waarom is men tot een schikking gekomen met de notarissen, terwijl andere burgers wel werden veroordeeld tot gevangenisstraf? Feit is dat het miljoenenonderzoek niets heeft opgeleverd. Waar heeft dat aan gelegen?

Een onderwerp in dit verband dat ook veel vragen heeft opgeroepen is de dadingsovereenkomst met een Arubaanse ex-notaris inzake de problematiek van het **Beta Hotel project**. De overheid sloot een overeenkomst met de notaris, vermoedelijk bij voorbaat wetend dat betrokkene hieraan niet zou voldoen. De schade als gevolg van deze overeenkomst voor het land loopt in de miljoenen. De feiten zijn als volgt. Begin 1987 werd de regering benaderd door een groep lokale ondernemers met plannen voor het bouwen van een luxueus hotel dat Fisherman's Beach Resort zou gaan heten. De notaris trad op als vertegenwoordiger voor deze groep. Ten behoeve van de realisering van het Fisherman's Beach Resort werd de NV Beta Hotel Enterprises opgericht. Het werkkapitaal van deze NV was in eerste instantie slechts US\$ 1 miljoen, waardoor externe financiering moest worden gezocht om het project tot stand te kunnen brengen. Een consortium van internationale banken, aangevoerd door de in Londen gevestigde Italian International Bank Plc., werd hiertoe bereid gevonden, mits de te verstrekken lening verzekerd zou worden bij de Italiaanse export-kredietverzekeringsmaatschappij Sezione speciale l'Assicurazione del Credito all'Esportazione (SACE) en het Land garant zou staan voor de terugbetaling van de lening door Beta Hotel Enterprises NV aan de Italian International Bank Plc. Het toenmalig kabinet ging hiermee akkoord. Beta Hotel Enterprises moest zelf 15% van de totale bouwkosten door middel van een eigen inbreng voor haar rekening nemen. In verband hiermee werd door Citco Trust Co.Ltd en diens directeur de toezegging gedaan dat zij namens een tweetal Panamese vennootschappen US\$ 7 miljoen aan additioneel werkkapitaal aan Beta NV zou verschaffen. Het totaal werkkapitaal kwam hierdoor op US\$ 8 miljoen.

Ingevolge art. V.14 lid 1 van de Staatsregeling werd door middel van de Landsverordening van 31 maart 1988, houdende machtiging tot het garanderen van een geldlening ten name van Beta in verband met de uitvoering van Fisherman's Beach Resort, van de Staten machtiging verkregen en werd daarna door de regering de benodigde garantie afgegeven. Het gegarandeerde bedrag bedroeg Sw.Fr. 64.826.700,- vermeerderd met de daaruit voortvloeiende rente en kosten (Sw.Fr. 25.930.680). Met de bouwwerkzaamheden was men toen al begonnen. In de loop van 1990 geraakte Beta NV in financiële problemen en kon niet langer aan haar verplichtingen voldoen, waardoor de bouwwerkzaamheden moesten staken. Het gevolg was dat SACE en de Italian International Bank Plc. het Land aanspraken op haar garantstelling.

De wijze waarop Beta in financiële moeilijkheden was geraakt vormde voor het Land aanleiding tot een uitgebreid onderzoek. De uitkomst van dit onderzoek was schokkend:

- Beta heeft nooit over de vereiste 15% eigen inbreng beschikt;
- de in eerste instantie overeengekomen contractprijs was buiten medewerking van het Land om door de betrokkenen bij het project door een zogenaamde 'side-contract' op fictieve wijze verhoogd, om zodoende een volledige financiering - en dus een garantstelling van het Land - voor de totale kosten te verkrijgen.

Als gevolg hiervan rees bij het Land de verdenking dat zij door de betrokkenen en de notaris was misleid. Het resultaat was:

- strafzaken tegen de notaris en betrokkenen. De notaris werd in hoger beroep veroordeeld voor het gebruik van valselijk opgemaakte bankafschriften inzake het Beta-project. Door de Hoge Raad werd deze uitspraak bevestigd en de notaris werd uit het ambt ontzet.
- civiele procedures door het Land tegen Citco/Smeets en de notaris. Inzake Citco/Smeets werd gesteld dat Citco/Smeets onrechtmatig jegens het Land had gehandeld, doordat zij in strijd met de waarheid bij het Land de indruk hadden gewekt dat er hunnerzijds sprake was van financiële betrokkenheid bij het Fisherman's project en doordat de statutaire directeur van Beta zich niet in voldoende mate had ingespannen om te voorkomen dat het Land op haar garantstelling zou worden aangesproken.

Op 31 juli 1995 werd een overeenkomst gesloten tussen het Land en Citco/Smeets waar Citco/Smeets tegen betaling van \$13,4 miljoen aan het Land elkaar kwijting verleenden ter zake van alle civiele vorderingen en tegenvorderingen met betrekking tot het Beta-debâcle (zie verder Landsverordening 26 november 1996).

Ten aanzien van de ex-notaris is conservatoir beslag gelegd op zijn roerende en onroerende goederen, omdat hij onrechtmatig jegens het Land heeft gehandeld:

- door mee te werken aan het fictief verhogen van de contractprijs,
- door in strijd met de waarheid te verklaren dat Beta over de vereiste 15% eigen inbreng beschikte,
- en door als gemachtigde van Beta de belangen van het Land ernstig te verwaarlozen.

Inmiddels is in de zaak SACE en Italian International Bank versus Land Aruba het Land veroordeeld tot betaling van US\$ 106 miljoen, terwijl het Land de verwachting had om tot een gunstige schikking te komen of tot de zoveel mogelijke limitering van de aansprakelijkheid van het Land vanwege de misleidende informatie aan het Land, waardoor de garantie aan SACE en de Italian International Bank is afgegeven.

De ex-notaris en het Land zijn overeengekomen om tot een dading te geraken: de strekking was dat het Land (kosteloos) van de kennis van de ex-notaris gebruik zou kunnen maken, ter versterking van de procespositie van het Land, met daarvoor in ruil de opheffing van het

beslag op de goederen van betrokkene. Ter verwezenlijking hiervan strekt de Landsverordening houdende machtiging van de minister van Financiën en de minister van Justitie en Publieke Werken tot het aangaan namens het Land van een overeenkomst van dading met de ex-notaris.

Er werd door het Land een commissie (de **Commissie Shon Lopez**) ingesteld die moest nagaan of betrokkene inderdaad over de benodigde documenten en bescheiden beschikte met waardevolle informatie die het Land zou kunnen helpen in zijn verweer tegen SACE en Italian Bank. De Commissie zegde toe zich aan zijn geheimhoudingsplicht te zullen houden en alle stukken gewaarmerkt weer bij betrokkene te deponeren. De ex-notaris moest de informatie rangschikken en inventariseren. Betrokkene bleek niet bereid tot het verschaffen van de informatie, zonder het eerst aangaan van een dading. Hij kwam met een tegenvoorstel: beslissing over het al dan niet aangaan van een dading in de door hem aangeboden vorm over te laten aan de Staten. Volgens hem zijn uiteindelijk de Staten die kunnen beslissen na het horen van zijn persoon, of zij de dading onder zijn voorwaarden al dan niet willen aangaan. De commissie heeft de ex-notaris niet kunnen overtuigen om de gegevens kenbaar te maken. Betrokkene bleef volharden dat er inhoudelijk dient te worden gekeken naar de (naar zijn mening slechte) proceskansen van het Land in de zaak tegen zijn persoon. De commissie kon echter geen inschatting geven van de kansen noch van het Land, noch van de notaris en bovendien vormde dit geen onderdeel van de gekregen taakopdracht. Derhalve heeft de commissie zich geen oordeel kunnen vormen of de door betrokkene bedoelde gegevens en argumenten voldoende zijn voor een succesvol verweer in de 'garantiezaak', aangezien zij deze niet onder ogen heeft gehad.

In een brief dd. 7 mei 1997 stelt de advocaat van het Land in Nederland dat nu het Hof van Justitie de ex-notaris heeft veroordeeld tot een gevangenisstraf, de kans op een voor Aruba gunstige uitspraak in de tegen de ex-notaris aanhangig gemaakte civiele procedure zeker aanzienlijk zou zijn. Het Hof heeft vastgesteld dat de ex-notaris één van de veroorzakers is van deze claim (zie ook het advies CBJAZ van 21 mei 1997). Er is beslag gelegd op de aandelen van de ex-notaris in de First National Bank en op het woonhuis. Dit zou 8 tot 10 miljoen florin opleveren. De Nederlandse advocaat van het Land heeft contact opgenomen met de Nederlandse advocaat van de ex-notaris omtrent een regeling waarbij de ex-notaris aan hem bekende feiten en gegevens over de rol van betrokken bank en SACE bekend moet maken, ervan uitgaande dat een en ander ertoe zou kunnen leiden dat Aruba in de procedure in het gelijk zal worden gesteld. De advocaat van het Land heeft uitdrukkelijk gesteld dat het daadwerkelijk moest gaan over feiten en gegevens die voor Aruba van doorslaggevend belang zijn in de juridische strijd met de Italian International Bank. Indien de ex-notaris niet over dergelijke feiten en gegevens zou beschikken, zou enigerlei regeling in deze immers zonder reden zijn. **Verder heeft de Nederlandse advocaat geadviseerd om de dadingsovereenkomst niet aan te gaan, omdat het Land de aanspraken ter grootte van 8 tot 10 miljoen florin zou kwijtraken. Dit is herhaald in de brief van 21 mei 1997.**

In zijn brief van 29 juli 1998 zegt de Nederlandse advocaat nogmaals aan de ex-notaris dat het niet waar is dat het Land een kansloze positie heeft in de procedure tegen hem en dat hij een discussie over de haalbaarheid van de vordering van het Land Aruba op de notaris volslagen

zinloos en een verspilling van tijd en moeite acht. Ook het CBJAZ adviseert op 21 mei 1997 om geen dadingsovereenkomst met de ex-notaris aan te gaan. De ontwerp-landsverordening ten behoeve van de dadingsovereenkomst kan evenmin rekenen op het positieve oordeel van de Raad van Advies: deze raadde de overeenkomst ten stelligste af. De vragen die naar aanleiding van deze kwestie nog onbeantwoord zijn gebleven zijn:

- Waarom is de regering ondanks de negatieve adviezen van de Nederlandse advocaat, het CBJAZ en de Adviescommissie en daarna de Raad van Advies toch een dadingsovereenkomst aangegaan met de ex-notaris?
- Hoe kunnen de Staten die de goedkeuring moeten verlenen aan de concept-landsverordening, overtuigd raken van de gronden die het aangaan van de voorgestelde dading moeten rechtvaardigen, als de ex-notaris de hiervoor benodigde informatie en/of bescheiden niet heeft kunnen of willen leveren?
- Welke redenen zijn dusdanig zwaarwegend geweest dat, ondanks het niet kunnen of willen geven van de belangrijke documenten en/of informatie door de ex-notaris, deze hebben geleid tot het toch aangaan van een dadingsovereenkomst? Daarbij rijzen nog de navolgende vragen:
 - a. Beschikte betrokkene inderdaad over voor het Land belangrijke documenten?
 - b. Hoe is het mogelijk dat betrokkene in dat stadium nog over dergelijke documenten kon beschikken?
 - c. Indien dit niet waar is, is er dan geen sprake van een wederom misleiden van de regering?
- Was het überhaupt wel noodzakelijk de ex-notaris in te zetten ten einde mogelijk te geraken tot een substantiële vermindering van de claim? Dit geldt des te meer, gezien het feit dat de Nederlandse Antillen in directe onderhandelingen met SACE/Ultrafin een voordelige afbetalingsregeling (met redelijke korting en zelfs gedeeltelijke kwijtschelding) heeft kunnen treffen?
- Hoe kwam het dat de ex-notaris in een onderhandelingspositie verkeerde?

Hoe het ook zij, de ex-notaris heeft met de regering een dading kunnen treffen zonder enige informatie te hoeven overhandigen, en dus bewijs te leveren, en het beslag door het Land Aruba op zijn roerende en onroerende is opgeheven. Ironisch genoeg is direct na het opheffen van het beslag door het Land wederom beslag gelegd op zijn goederen, doch deze keer door Citco/Smeets. De schade voor het Land door deze handelwijze van regering en Staten inzake de ex-notaris bedraagt 8 tot 10 miljoen florin.

Volgens opgave van de **Comision Financiero**, de financiële commissie die de formateur bij de afgelopen kabinetsformatie bijstond, hebben de hotelgarantie-perikelen uit het verleden in totaal de volgende schadeposten opgeleverd:

Direct opeisbare claims op basis van rechtelijke uitspraken:

- Beta Hotel	Afl. 120,8 miljoen		
- Plantation Bay	Afl. 72,5 miljoen	Totaal	Afl. 193,3 miljoen

Het speciaal daarvoor opgerichte **Garantiefonds** (ingesteld bij Landsverordening van 14 juli 1995) beschikte bij het aantreden van het nieuwe kabinet nog maar over Afl. 34,4 miljoen

florin en kon het garantierisico derhalve maar voor 18% dekken. De overige 82% zal uit 's Lands begroting dienen te komen, en uiteindelijk uit ieder's portemonne.

Dan zijn er mogelijke andere claims in verband met de hotelgaranties, waaromtrent nog rechtszaken en onderhandelingen gaande zijn. Het mogelijke risico voor het Land bedraagt:

- Eagle Beach	Afl. 155 miljoen
- Fuentes Groep	Afl. 72 miljoen (i.v.m. aankoop Beta)
- Trias Resort	Afl. 28 miljoen
- Bushiri	Afl. 12,9 miljoen
Totaal	Afl. 267,9 miljoen

Bij deze opsomming is nog niet begrepen de schade die het Land mogelijk zal lijden ten aanzien van het Bushiri Hotel in verband met de perikelen die op het moment van het afronden van deze rapportage speelden en spelen (zie paragraaf 1.3.9).

Het is te betreuren dat ondanks deze debâcles de voormalige regering opnieuw een garantstelling geeft voor een project dat niets te maken heeft met enige overheidstaak: het racetrack project (zie paragraaf 1.3.10).

1.3.2 Interbank NV/CSS

Begin 1987 werd het Land benaderd door CSS NV (Caribbean Satellite Systems NV) met het verzoek borg te willen staan voor een door CSS bij Interbank NV te nemen lening van US\$ 850.000 ten behoeve van de bouw door CSS van een televisiestation. De regering verklaarde zich hiertoe bereid. De Landsverordening van 15 september 1988, houdende machtiging tot het garanderen van een geldlening ten name van de CSS in verband met de bouw van een videostation, werd daartoe tot stand gebracht (AB 1988 nr.117). Ingevolge art.V.14 lid 1 van de Staatsregeling (AB 1987 nr.GT.1) moet voor een dergelijke garantie een machtiging van de Staten worden verkregen: daartoe diende genoemde landsverordening. De beweegredenen voor de regering om deze garantstelling te geven waren:

- door het welslagen van het project zou Aruba profiteren in de vorm van extra werkgelegenheid;
- meer deviezeninkomsten;
- diversificatie van de economie.

Belangrijk detail is dat de lening in kwestie vóór de totstandkoming van de bovengenoemde machtigingslandsverordening werd verstrekt, tegen interest van 12% en een looptijd van 10 jaren, terwijl de borgstellingsovereenkomst nooit werd gesloten. De reden hiervoor was dat CSS niet kon of niet wilde voldoen aan de daartoe door het Land wenselijk geachte voorwaarden, namelijk een aantoonbare eigen inbreng van circa Afl.1,4 miljoen en het verkrijgen van de vereiste vergunningen.

Deze voorwaarden zouden ingevolge artikel 2 van de bovengenoemde machtigingsverordening bij landsbesluit worden vastgesteld. Dit landsbesluit werd nimmer geslagen.

Ook is vermeldingswaard hierbij dat noch van de zijde van CSS noch van Interbank verdere stappen werden ondernomen om deze borgstellingsovereenkomst tot stand te doen komen.

Door CSS werd vervolgens nimmer voldaan aan haar betalingsverplichtingen jegens Interbank, met als gevolg dat – pas na jaren - op 5 maart 1991 door Interbank beslag werd gelegd op goederen van CSS, alsmede conservatoir derdenbeslag onder het Land, omdat het Land CSS nog moest betalen voor reclame door CSS uitgezonden ter bevordering van het Arubaanse toerisme.

Op 30 januari 1991 spreekt Interbank het Land aan uit hoofde van borgstelling tot **betaling van het door CSS verschuldigde bedrag van Afl.2.899.407,02**. Interbank beriep zich op de bovenvermelde machtigingsovereenkomst. Het Land weigerde haar aansprakelijkheid in deze te erkennen, waarop Interbank het Land voor de civiele rechter daagde en betaling door het Land vorderde van de openstaande schuld door CSS.

Het Land voerde als verweer dat de borgstellingsovereenkomst tussen het Land en Interbank niet tot stand was gekomen: de landsverordening machtigde slechts tot het aangaan van een borgstellings-overeenkomst, doch beoogde uitdrukkelijk niet de borgstellingsovereenkomst zelf tot stand te brengen. Tot het sluiten van deze overeenkomst zou immers enkel worden overgegaan, nadat CSS aan de bij landsbesluit vast te stellen voorwaarden had voldaan.

Echter, in het bovenvermeld standpunt van het Land trad plotseling verandering op toen bij schrijven dd. 25 oktober 1996 de toenmalige minister van Financiën in het kabinet Eman II, namens de Arubaanse regering, aan Interbank verklaarde dat de regering bereid was de afgegeven garantie te honoreren en dat het Land en Interbank met elkaar in overleg zouden moeten treden om de hoogte van het door het Land verschuldigde bedrag vast te stellen.

De grote vraag is waarom het Land van zijn eerst ingenomen standpunt is afgeweken?
Dit blijkt niet uit de brief van 25 oktober 1996.

Begin juni 1997 werd tussen vertegenwoordigers van Interbank en de ministers van Vervoer en Communicatie en van Justitie en Publieke Werken vergaderd en werd door zowel de minister van Vervoer en Communicatie afzonderlijk als door hem en de minister van Justitie en Publieke Werken gezamenlijk een tweetal brieven van Interbank voor akkoord getekend, waarin verwezen werd naar de brief van 25 oktober 1996.

Men ging akkoord met de verschuldigde som van Afl. 3,8 miljoen door het Land aan Interbank ter delging van de schuld van CSS. Interbank verbond zich ertoe om afstand te doen van haar zekerheidsrechten op CSS, alsmede van haar vorderingen op het Land.

Ten aanzien van de bovenvermelde, door de betrokken ministers getekende brieven kan het volgende worden opgemerkt. De regering was na ampele overweging van oordeel dat de proceskansen van Interbank aanzienlijk verbeterd waren, nu immers deze brieven toezeggingen bevatten die van dien aard zijn, dat zij bij Interbank de verwachting zouden kunnen hebben opgewekt, dat het Land, ondanks het ontbreken van een borgstellingsovereenkomst, het door CSS verschuldigde bedrag uit hoofde van borgstelling aan

Interbank zou betalen. Daarmee heeft de regering zelf de proceskansen voor Interbank verbeterd. Als gevolg van het bovenstaande zijn tussen Directie Financiën en Interbank onderhandelingen gevoerd en de volgende schikking is bereikt:

- het Land zal Afl. 3 miljoen betalen aan Interbank in 6 maandelijks termijnen;
- over het te betalen bedrag zal geen rente verschuldigd zijn;
- Interbank zal haar zekerheidsrechten op CSS aan het Land overdragen en afstand doen van alle vorderingen die zij jegens het Land ingevolge deze aangelegenheid heeft of zou kunnen hebben.

Het aangaan van deze schikking kwam het Land gunstig voor, zeker omdat de schuld van CSS aan Interbank per 31 maart 1999 Afl. 5.882.302,10 bedroeg. Dit bedrag zou bij voortzetting van de gerechtelijke procedure kunnen oplopen met advokaatkosten tot Afl. 250.000. Reden waarom het Land met de ontwerp-landsverordening inhoudende een overeenkomst tussen het Land en Interbank Aruba NV, ter beëindiging van een gerechtelijke procedure tussen partijen.

Deze argumenten zijn echter niet valide, nu er immers juridisch geen afdwingbare verplichting bestond! Deze ontstond pas na de onverklaarbare toezeggingen door de genoemde ambtsdragers. Dat wekt de indruk dat de argumenten die hierbij een rol hebben gespeeld, geen zakelijke argumenten zijn en zeker niet in 's Lands belang. Het gevolg is dat het Land 3 miljoen florin kado heeft gedaan aan Interbank NV.

Ten tijde van deze besluitvormingen gold het gewijzigde artikel 31 van de Comptabiliteitsverordening 1989 nog niet (aanscherping civielrechtelijke en strafrechtelijke aansprakelijkheid van ministers). Toch is het voor de waarheidsvinding van belang de volgende aangelegenheden na te gaan:

- Was er in het onderhavige geval sprake van belangenverstrengeling, nu de toenmalige minister van Economische Zaken zoals bekend ook belangen had bij Interbank NV?
- Wie waren destijds de aandeelhouders van CSS (i.v.m. eventuele belangenverstrengeling)?
- Waarom ondernam Interbank NV jarenlang geen maatregelen tegen CSS?
- Op wiens initiatief vonden de onderhandelingen plaats tussen de toenmalige minister van Financiën en Interbank NV? Waarom werden de andere ministers erbij betrokken?
- Waarom heeft de toenmalige minister van Financiën toezeggingen gedaan aan Interbank NV?
- Hoe zijn de gemaakte kosten voor het Land verwerkt in de jaarrekeningen? De ARA heeft er op gewezen dat de hieruit voortvloeiende verplichtingen in de jaarrekeningen tot en met 1995 zijn opgenomen onder de post 'Garanties'. In 1996 zijn deze verplichtingen opgenomen onder de post 'Niet uit de balans blijvende verplichtingen', terwijl de brief dd. 25 oktober 1996 van de toenmalige minister van Financiën melding wordt gedaan van de bereidheid van de regering om de ingevolge de machtigingsverordening afgegeven garantie te honoreren: kan dit worden gerekend onder begrotingsfraude? Nb. In de jaarrekening 1997 (gereed

gekomen 19 mei 1999) werd onder 'Claims' een toelichting omtrent de stand van zaken met betrekking tot CSS opgenomen. Volgens deze toelichting waren de kosten voor het Land tengevolge van de in 1991 door Interbank NV geëntameerde gerechtelijke procedure nog niet bekend.

- Waarom hebben de ARA en de CAD niet terstond inzage gekregen van de brief van 25 oktober 1996, doch pas veel later nadat deze instellingen er zelf om gevraagd hebben?

De Comision di Berdad geeft in overweging deze aangelegenheid alsnog te doen onderzoeken, om de waarheid achter de feiten aan het licht te doen komen. Onder het destijds geldende recht zal het niet mogelijk zijn de 3 miljoen florin die het Land onnodig heeft betaald aan Interbank van de toenmalige minister van Financiën en zijn collegae persoonlijk terug te vorderen. Wel moeten op basis van de bevindingen van het onderzoek zonodig aanvullende maatregelen worden genomen die een dergelijke besluitvorming om geld van het Land kado te doen aan derden teniet kunnen doen. Wellicht dat het CBJAZ de bevoegdheid zou moeten krijgen om in geval van aperte juridische dwaling van ministers de beschikkingsbevoegdheid van de minister te kunnen bevriezen? Dat zou de introductie zijn van een tijdelijke ondercuratele stellen van niet integere ministers. Gezien de ondergeschiktheid van een directeur/ambtenaar aan een minister zal dat in de praktijk zeer waarschijnlijk niet functioneren. Het zou echter Aruba wel veel geld en problemen besparen. Wat dan wel? Hierover meer in de aanbevelingen van de CdB in hoofdstuk 3.

1.3.3 Onderzoek vier projecten vervoer en telecommunicatie

In 1997 onderzocht de Algemene Rekenkamer Aruba (ARA) een viertal projecten: het havenproject, het luchthavenproject, het radarproject en het SETAR-Fabela project. Het onderzoek geschiedde op verzoek van de Koninkrijksregering en vond plaats in samenwerking met de Algemene Rekenkamer Nederland. Het rapport 'Besluitvorming viertal projecten Vervoer en Communicatie', gepubliceerd in april 1998, werd nooit behandeld in een openbare vergadering van de Staten, terwijl de conclusies er niet om liegen: 'Bij alle vier projecten was er sprake van (ernstige) tekortkomingen op het terrein van de projectvoorbereiding, besluitvorming en/of uitvoering. Het besluitvormingsproces bij de onderzochte projecten was onvoldoende ordelijk, controleerbaar en transparant. Het geheel overziend is het de Rekenkamer duidelijk dat de recht- en doelmatigheid van de projecten en de contracten, die in dit kader zijn gesloten, onvoldoende zijn gewaarborgd of gerealiseerd. De Rekenkamer is van oordeel dat deze tekortkomingen ontoelaatbare risico's inhouden'.

Het is dus zeker niet zo dat de voormalige minister van Vervoer en Communicatie, zoals deze zelf, ook naar aanleiding van de instelling van de Comision di Berdad, in de media verklaarde, weliswaar vaak is onderzocht, maar dat er niets zou zijn gevonden. Integendeel: de conclusie van de ARA was dat de verantwoordelijke minister ondoelmatig en onrechtmatig had gehandeld in deze vier projecten. Alleen: er gebeurt niets met deze conclusie.

Ook hier blijven, ondanks de onderzoeken, vele vragen open. Een algemene vraag naar de

Nederlandse belangstelling voor deze vier projecten is: Hoe kan het zijn dat deze onderzoeken op aandringen van Nederland plaatsvonden¹, maar dat er geen (Nederlands) belang lijkt te zijn bij het verbinden van consequenties aan de resultaten van deze onderzoeken? De 'tijdelijke niet-ministeriabelheid' van betrokkene werd uiteindelijk ook weer teniet gedaan. Welk doel dit überhaupt heeft gediend, blijft de vraag. Hieronder wordt op slechts een aantal aspecten van de vier projecten ingegaan.

Het havenproject

De voormalige minister van Vervoer en Communicatie gaf buiten de Aruba Ports Authority (APA) om, een toezegging aan een consultant inzake het opstellen van een haven-'masterplan'. Door toedoen van de directeur APA, de enige statutair bevoegde persoon om verplichtingen ten behoeve van APA aan te gaan, heeft deze toezegging niet geleid tot het afsluiten van een contract met deze consultant. Wel doorgang vonden twee andere studies: de studie inzake de aanpassing van de haven van Barcadera en de studie inzake de uitbreiding van de Haven van Oranjestad. De kosten die hiermee zijn gemoeid bedragen Afl. 0,8 miljoen. Daarnaast is voor Afl. 0,2 miljoen aan verplichtingen aangegaan in verband met grondboringen en zeebodemonderzoek.

De ARA stelt in zijn rapport van april 1998 over de doelmatigheid van beide studies: 'In het kader van het havenproject waren er recent twee studies verricht (...) Deze studies waren niet in te passen in duidelijke en goedgekeurde beleidsplannen voor de ontwikkeling van de haven. Opmerkelijk is dat deze studies ten tijde van het onderzoek nog niet tot besluitvorming hebben geleid.'

Het komt er op neer dat de voormalige minister op eigen houtje, zonder bevoegd te zijn en zonder beleidsplannen te hebben en de betrokken diensten te hebben geraadpleegd, 'zomaar' twee onderzoeken laat doen, die volstrekt ondoelmatig zijn, maar die het Land wel een onkosten/schadepost opleveren van Afl. 1 miljoen. Betrokken minister liet Amerikaanse experts een studie maken om de containerhaven van Oranjestad te verplaatsen naar Barcadera en de haven van Oranjestad zou dan exclusief zijn voor cruiseships. Aruba zou dan een homeport worden voor cruiseship bedrijven, zoals Puerto Rico. Nader onderzoek achteraf door de directeur van APA NV – die helemaal niet bij het onderzoek was betrokken en er ook niets van af wist - gaf aan dat deze bedrijven helemaal niet geïnteresseerd waren in Aruba als homeport. De kosten van dit plan waren US\$ 500.000: weggegooid geld, of een legale manier om geld te doen verdienen? Een nieuwe haven te Barcadera zou een zeer grote investering zijn, terwijl de huidige haven, zeker sinds de verbouwing in 2001-2002 om de megacruiseships te kunnen faciliteren voor US\$1.4 miljoen, voor beide doeleinden geschikt is.

Er zijn sinds de constatering van de ARA nog steeds geen maatregelen genomen om het

1 De taakstelling van de Commissie De Ruiter, die in 1996 was ingesteld om o.a. onderzoek te doen naar de verhoudingen binnen de Arubaanse justitie/politie, werd door de commissie zelf om onduidelijke redenen uitgebreid – of het moest zijn vanwege de vermeende strafbare handelingen binnen deze projecten - met de aanbeveling om de vier genoemde projecten vervoer en communicatie door de rekenkamers van Aruba en Nederland gezamenlijk te doen onderzoeken.

ondoelmatig handelen van ambtsdragers in te perken, dan wel om de schade die daaruit voortvloeit voor rekening van de handelende ambtstrager persoonlijk te doen komen. Beschamend is dat de Staten deze zaak niet eens hebben behandeld.

Het luchthavenproject

In Nederland werd in 2002 een parlementaire enquête ingesteld naar de fraude in de bouwsector. Op de Nederlandse Antillen werd in 2002 aangifte gedaan voor het feit dat het luchthavenbedrijf Curinta 1,4 miljoen gulden teveel betaalde dan nodig was geweest voor de nieuwbouw van de luchthaven. En op Aruba? Op Aruba kostte de uitbreiding van de luchthaven meer dan het dubbele dan oorspronkelijk was gepland. Alles wijst in de richting van een gigantische bouwfraude. De voormalige minister van Vervoer en Communicatie annuleerde een reeds bestaand contract met een projectontwerper (NACO), waardoor het land Aruba miljoenen florins aan schade leed: volgens opgave van de ARA is er wegens het annuleren van dit contract en het niet gebruik maken van het ontwerp Afl. 5,6 miljoen voor niets betaald! Het rapport van de ARA werd echter niet eens in de Staten behandeld en met deze constatering is verder niets gedaan.

Gebleken is dat de voormalig minister ten aanzien van de nieuwe overeenkomst reeds contacten onderhield met de aannemer (Calmaquip) voordat de selectie plaats vond.

De feiten met betrekking tot het luchthavenproject zijn als volgt. Op 26 mei 1993 besloot de ministerraad dat NACO het luchthavenproject verder diende uit te werken. Op 28 mei 1993 berichtte de minister van Vervoer en Communicatie NACO van deze beslissing; NACO ging samenwerken met Associated Architects Aruba NV (ASSAR). Op 18 februari 1994 werd de Aruba Airport Authority opgericht, die tot 7 maart 1996 functioneerde als een werkmaatschappij van Ports of Aruba Holding NV. Per laatstgenoemde datum kwamen alle aandelen van AAA rechtstreeks in handen van het Land Aruba. Volgens de statuten van AAA van 1994 heeft de vennootschap ten doel onder andere het uitoefenen van het luchthavenbedrijf waaronder begrepen de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van de luchthaventerreinen, gebouwen en inrichtingen van Aeropuerto Internacional Reina Beatrix. Het maatschappelijk kapitaal van de NV was slechts Afl 50.000.

Frappant is dat bij de vier door de ARA en de Nederlandse Rekenkamer onderzochte projecten handelspartners waren betrokken, van wie een antecedentenonderzoek ongetwijfeld de nodige eerdere dubieuze transacties en handelwijzen hadden opgeleverd. Bij het luchthavenproject was het Raul Gutierrez, president van Calmaquip (dezelfde Calmaquip/ALBO j.v., die later betrokken was bij de Letter of Intent met het Land Aruba betreffende het racetrack-project). Calmaquip zou volgens eigen zeggen reeds op 29 oktober 1990 een plan voor uitbreiding en renovatie van het luchthaven hebben voorgelegd aan de minister van Vervoer en Communicatie. Volgens de toenmalige minister in het kabinet Oduber II heeft Calmaquip waarschijnlijk gelogen of waren er contacten met ambtenaren of met een andere minister. De minister destijds heeft naar eigen verklaring nooit met Calmaquip onderhandeld. Bij het enige bezoek van de heer Gutierrez aan de minister destijds heeft de heer Gutierrez op voorzichtige wijze laten blijken dat hij/Calmaquip bereid zou zijn iets voor

de opdracht in de plaats te geven. De minister heeft hem direct erop gewezen dat omkoping op Aruba strafbaar is. De voormalig minister heeft over dit bezoek gerapporteerd aan de onderzoekende leden van de Nederlandse Algemene Rekenkamer, maar in het verslag van de ARA van april 1998 wordt hiervan geen melding gemaakt.

Nadien heeft op 23 april 1992 de Werkgroep Project Luchthaven het plan van Calmaquip beoordeeld, gaf naar aanleiding daarvan de minister van Vervoer en Communicatie een negatief advies: het plan bood noch op technisch, noch op operationeel en evenmin op financieel gebied oplossingen. De ministerraad nam op 16 november 1992 de beslissing om het Plan Calmaquip af te wijzen. Calmaquip werd alsnog in de gelegenheid gesteld om met de Werkgroep te praten, maar de Werkgroep bleef op het hetzelfde standpunt en bracht op 4 maart 1993 zijn definitieve – negatieve - advies uit.

Er vond een regeringwisseling plaats en het kabinet Eman II trad aan, met een nieuwe minister van Vervoer en Communicatie, die Calmaquip/Albo j.v. toch de opdracht gaf voor het project voor de uitbreiding van het luchthaven met de reeds bekende negatieve financiële gevolgen voor het Land Aruba. Op 21 februari 1995 heeft de voormalige minister van Vervoer en Communicatie de relatie met NACO/ASSAR beëindigd (op 1 juni 1995 is dit schriftelijk bevestigd), om in zee te kunnen gaan met de heer Raul Gutierrez. NACO claimde in verband daarmee Afl. 285.000 en ASSAR Afl.591.050. Het werk dat NACO/ASSAR hebben geleverd en de kosten gemoeid met de ontbinding van de relatie heeft de regering van Aruba Afl. 5.6 miljoen gekost. Artikel 30, eerste lid, van de Comptabiliteitsverordening 1989, stelt dat een overeenkomst ter beëindiging van een geschil omtrent een recht op een zaak slechts kan worden gesloten met machtiging van de Staten, verkregen bij landsverordening indien het geldelijk belang Afl 100.000,= te boven gaat. De minister heeft in deze zaak onbevoegd gehandeld daar hij het voorgeschreven in artikel 30 niet heeft gevolgd. De Staten, die in deze zijn gepasseerd, hebben verzuimd in te grijpen en hebben zelfs het rapport hierover van de ARA niet behandeld. Onder het (thans) vigerende recht (sinds 1999 de aanscherping van de civiele en strafrechtelijke aansprakelijkheid van de ministers), zouden er aan het onbevoegde handelen van de minister geen rechtsgevolgen voor het Land zijn verbonden (wegens nietigheid ingevolge overtreding van de Comptabiliteitsverordening 1989), en zou de schade van Afl. 5.6 miljoen voor rekening van de voormalige minister persoonlijk komen. Ook zou de minister strafrechtelijk kunnen worden vervolgd.

Op 21 februari 1995 besloot de voormalige minister van Vervoer en Communicatie om Birk Hillman Consultants Inc. (BHC) op te dragen een geheel nieuw ontwerp voor de luchthaven te maken. Dit besluit werd in brief van 9 maart 1995 bevestigd. In augustus 1995 ondertekende de minister het contract BHC en de regering van Aruba ten bedrage van US\$ 2.8 miljoen. Het contract tot ontwerpen van een nieuw luchthavenproject was tussen BHC en de 'Government of Aruba', en werd getekend door genoemde minister, namens het Land. De minister heeft ook hier in strijd gehandeld met de regels van de Comptabiliteitsverordening 1989. Artikel 22, eerste lid, van deze landsverordening stelt weliswaar dat de betrokken minister privaatrechtelijke rechtshandelingen kan verrichten, tenzij bij of krachtens landsverordening anders is bepaald.

Omdat het werk meer dan Afl 100.000 zou kosten, had er ingevolge artikel 25 eerst een openbare of onderhandse aanbesteding moeten plaatsvinden. Daarvan kan in overeenstemming met de minister van Financiën ingevolge artikel 26, derde lid, gemotiveerd en bij ministeriële beschikking van worden afgeweken. Deze ministeriële beschikking is niet tot stand gekomen. Hoewel uit de stukken blijkt dat de regering voorkeur had voor BHC, heeft de minister onbevoegd gehandeld, omdat hij de te volgen procedure en voorschriften van de Comptabiliteitsverordening heeft geschonden. Ook hier geldt dat onder het vigerende recht (sinds 1999 de aanscherping van de civiele en strafrechtelijke aansprakelijkheid van de ministers), er aan het onbevoegde handelen van de minister geen rechtsgevolgen voor het Land zouden zijn verbonden (wegens nietigheid ingevolge overtreding van de Comptabiliteitsverordening 1989), en zou de schade van voor rekening van de voormalige minister persoonlijk komen. Ook zou de minister strafrechtelijk kunnen worden vervolgd.

Bij ministeriële beschikking van 16 oktober 1996 heeft de voormalige minister van Vervoer en Communicatie besloten dat diverse financiële verplichtingen die door de AAA zijn aangegaan, dienden te worden verantwoord bij de Luchthavendienst (LHD). Per 1 januari 1997 werd bij Landsverordening verzelfstandiging luchthaven van 23 december 1996 (AB 1996 no. 82) de Luchthavendienst opgeheven en per diezelfde datum verkreeg de AAA een concessie voor de exploitatie van het luchthaventerrein voor een periode van 20 jaren. De LHD was tot 1 januari 1997 een Landsbedrijf, belast met beheer van de Aeropuerto Internacional Reina Beatrix. Het eerste lid van artikel 5 van de Beheersverordening Luchthavendienst (AB 1976 no.21) bepaalde dat het aangaan van financiële verplichtingen ten laste van de LHD voorbehouden was aan de Luchthaven-meester en de Administrateur gezamenlijk. De Comptabiliteitsverordening 1989 schrijft in artikel 34, tweede lid, voor dat het financieel beleid van dit landsbedrijf onder toezicht valt van de minister van Vervoer en Communicatie en de minister van Financiën gezamenlijk. De minister heeft onbevoegd financiële verplichtingen aangegaan namens de LHD.

Overigens waren de financiële gevolgen van het luchthaven project vooraf niet systematisch door het Land onderzocht. Zowel het Land als de Staten hebben het project goedgekeurd, zonder over een kosten-batenanalyse te beschikken en de financiële gevolgen voor het Land te kunnen overzien.

De ARA stelt in zijn rapport van april 1998 dat tot 1 mei 1997 reeds US\$ 8,6 miljoen was betaald en dat Afl. 5,6 miljoen voor niets was betaald, omdat men het eerst ontwerp voor de uitbreiding en renovatie van de luchthaven niet heeft gebruikt. Per september 1997 bedroegen de verwachte projectkosten US\$ 86 miljoen: US\$ 15 miljoen meer dan de oorspronkelijke plannen: onduidelijk was op welke wijze deze extra kosten zouden worden gefinancierd

Ook hier geldt dat onder het vigerende recht (sinds 1999 de aanscherping van de civiele en strafrechtelijke aansprakelijkheid van de ministers), er aan het onbevoegde handelen van de minister geen rechtsgevolgen voor het Land zouden zijn verbonden (wegens nietigheid ingevolge overtreding van de Comptabiliteitsverordening 1989), en zou de schade van voor rekening van de voormalige minister persoonlijk komen. Ook zou de minister strafrechtelijk kunnen worden vervolgd.

Het radarproject

Bij het radarproject nam de voormalige minister van Vervoer en Communicatie een beslissing tot aanschaf van een radarinstallatie die vele miljoenen kostte, zonder dat er een financiële, economische en technische analyse is gemaakt. In zijn rapport van april 1998 stelt de ARA dat het project tot dan toe ruim Afl. 23,3 miljoen heeft gekost, exclusief de kosten van opleidingen en aanvullende kosten die ten laste van de exploitatiebegroting van het Land zijn gekomen. De gekochte radar heeft tot voor kort nooit gefunctioneerd en functioneert sinds kort slechts gedeeltelijk, waarbij het de vraag is hoeveel deze recente inspanningen om de radar te laten functioneren hebben gekost.

Ook bij dit project was de heer Raul Gutierrez, president van Calmaquip, bekend van het Luchthavenproject, dezelfde Calmaquip/ALBO j.v., die later betrokken was bij de Letter of Intent met het Land Aruba betreffende het racetrack project.

De heer Gutierrez was in de hoedanigheid van president van Calmaquip aanwezig op een vergadering van 16 november 1994 om, samen met de directeur van de Directie Luchtvaart, enkele ambtenaren, Alfredo Paredes (vice-president Calmaquip), Dave Kachemov van Westinghouse en F. Leanez van Interelectronics de overeenkomst met het Land Aruba over het Radarproject nader uit te werken. Een dag daarvoor, op 15 november 1994, had de ministerraad besloten om een radar van het merk Westinghouse (van Westinghouse/Calmaquip) aan te schaffen. De beslissing voor Westinghouse/Calmaquip werd genomen zonder te hebben gewacht op de evaluaties van de financiële/economische en de juridische subcommissies. Nadien hadden de leden hiervan (directeur van het Centraal Bureau voor Juridische en Algemene Zaken, directeur van Directie Economische Zaken en Directeur Directie Financien) zich uitdrukkelijk gedistantieerd van de gevolgde procedure (DL/942150 dd. 9 december 1994).

Alleen de operationele-technische subcommissie heeft haar advies uitgebracht, de enige technicus van die commissie schreef op 7 oktober 1994: 'Zowel Raytheon en Westinghouse dienen volgens mij in aanmerking te komen. Wie de beste financiële offerte heeft aangeboden dient dan uitgekozen te worden als winnaar'.

De beste financiële offerte kwam van Raytheon (apparatuur: US\$ 10.451.053, inclusief belastingen, trainingen van personeel en andere faciliteiten: US\$ 12.030.034). De hoogste offerte kwam van Calmaquip/Westinghouse (apparatuur: US\$ 11,289,570, met tax, trainingen voor personeel, en andere faciliteiten: US\$ 12.265,569). Toch koos de ministerraad voor Calmaquip/Westinghouse. Van het contract dat werd gesloten merkt de ARA op dat dit verschillende elementen bevat die of niet duidelijk of in het nadeel van het Land zijn geregeld.

Achteraf bleek dat Raytheon een radarinstallatie van uitstekende kwaliteit heeft geleverd aan Curaçao en St. Maarten. De radarinstallatie van Aruba bleef echter jaren zonder te kunnen functioneren. Pas recentelijk zijn er Amerikaanse technici bijgehaald en draait de radar van Aruba voor ongeveer de helft van haar capaciteiten. De kosten en gederfde inkomsten van deze verlate inwerkingstelling zijn de Comision di Berdad niet bekend geworden.

De ARA merkt in zijn rapport van april 1998 nog op dat de aanpassing van de verkeerstoren in verband met de radar in 1995 – in strijd met de Comptabiliteitsverordening - uit de hand werd gegund. Onder het vigerende recht is dit strafbaar.

Oduber Aviation (vertegenwoordiger van het merk Raytheon) spande een rechtszaak aan tegen de regering van Aruba, omdat dit bedrijf bij de openbare aanbesteding voor een lager aanbod had ingeschreven dan het door de voormalige minister gekozen bedrijf. Zoals hierboven gesteld heeft Oduber Aviation nadien uitstekende Raytheon radarapparatuur geleverd aan Curaçao en St. Maarten. De rechter heeft in deze zaak verschillende getuigen gehoord die belastend materiaal aandroegen tegen voormalig minister. Toch kwam deze geruchtmakende zaak in de doofpot terecht. De grote vraag is: waarom strandt telkens het proces en komt het niet tot een veroordeling van een minister? Zijn de ministers onschendbaar geworden voor de wet? Welke motivatie c.q. welk voorbeeld zal dit blijken te zijn voor andere ministers en voor ambtenaren?

De Comision beveelt aan dit project alsnog op zijn strafrechtelijke aspecten in samenhang met de administratiefrechtelijke aspecten door het OM te doen onderzoeken.

Een verzoek van de oppositie in januari 1995 tot parlementaire enquête werd door de meerderheid in het parlement afgewezen. Op deze wijze kan in het dualistische systeem een enquête immer door de coalitie worden voorkomen. De Comision di Berdad beveelt aan het enquêterecht zodanig te wijzigen, dat ook een deugdelijk verzoek van een parlementaire minderheid tot enquête dient te worden ingewilligd.

Het SETAR-Fabela project

Doel van het SETAR-Fabela project was om in Aruba nieuwe vormen van telecommunicatie te introduceren. Echter, onduidelijk is waarom dit door de heer A.K. Fabela moest geschieden en waarom op de voorgestelde wijze. Intentieverklaringen in maart 1995 door de voormalige minister van Vervoer en Communicatie om aan de heer Fabela twee licenties te verstrekken, werden door de minister-president in juli 1995, onder druk van onder andere manifestaties, in een schrijven aan de heer Fabela van geen waarde verklaard.

De ARA stelt in zijn rapport project 'Besluitvorming viertal projecten Vervoer en Communicatie' van april 1998 ten aanzien van de doelmatigheid van het SETAR-Fabela: 'In het kader van het SETAR-Fabela-project stelde de Rekenkamer vast dat er geen sprake was van beleidsplannen waarop de minister zijn besluit kon baseren omtrent de afgegeven intentieverklaring inzake de aan Fabela Group International Ltd. (FGI) te verlenen licenties, gevolgd door het ondertekenen van de drie overeenkomsten ('Personal Communication Services (PCS), 'Very Small Aperture Transmissions (VSAT), en het 'Certificate of Authority') en twee licenties met de persoon A.K. Fabela Sr. (Fabela). De Rekenkamer kon ook niet achterhalen op welke gronden de Minister tot zijn keuze van deze licentiehouders is gekomen.'

De Rekenkamer komt tevens tot de conclusie dat de minister van Vervoer en Communicatie onbevoegd heeft opgetreden, dat ook de voorzitter van de Raad van Bestuur bij een van de contracten onbevoegd was, dat de Raad van Bestuur niet over het wettelijk voorgeschreven aantal leden beschikte, dat de minister en de ministerraad adviezen niet of niet voldoende gebruikten en dat correspondentie door de minister-president niet voldoende zorgvuldig werd opgesteld. De Rekenkamer concludeert ook ten aanzien van dit project dat de rechtmatigheid en de doelmatigheid van het project en de contracten onvoldoende zijn gewaarborgd dan wel gerealiseerd, en dat deze tekortkomingen ernstige risico's inhouden. Bij deze constatering is het gebleven.

Ook hier geldt dat onder het vigerende recht (sinds 1999 de aanscherping van de civiele en strafrechtelijke aansprakelijkheid van de ministers), er aan het onbevoegde handelen van de minister wellicht geen rechtsgevolgen voor het Land zouden zijn verbonden (wegens nietigheid ingevolge overtreding van de Comptabiliteitsverordening 1989), en zou de schade van voor rekening van de voormalige minister persoonlijk komen. De minister(raad) zou strafrechtelijk kunnen worden vervolgd.

De gang van zaken bij dit project geeft aan dat een antecedentenonderzoek naar de mogelijke contractpartners bij grote projecten zeer gewenst is. Bij het SETAR-Fabela project was de heer A.K. Fabela Sr. betrokken: ex-gedeputeerde Demei op Curaçao werd veroordeeld tot gevangenisstraf wegens aannemen van steekpenningen van heer Fabela.

Het project heeft weliswaar geen directe kosten opgeleverd voor het Land (wel indirecte, zoals de kosten van de ingestelde Stuurgroep), maar heeft wel veel maatschappelijke onrust veroorzaakt. Mede dankzij stakingen (die overigens het Land wel geld hebben gekost) zijn er geen (afdwingbare) overeenkomsten met Fabela tot stand gekomen.

Conclusie

Hierboven is reeds aangehaald dat de onderhavige vier projecten op verzoek van de Koninkrijksregering zijn onderzocht door de rekenkamers van Aruba en Nederland gezamenlijk. Dit verzoek vloeide voort uit de aanbevelingen van de Commissie De Ruiter (1996), die belast was met onderzoek naar en het geven van aanbevelingen met betrekking tot de verhoudingen binnen de Arubaanse justitie, de effectiviteit van de rechtshandhaving op Aruba, alsmede de grensover-schrijdende en georganiseerde criminaliteit in Koninkrijksverband. De aanbevelingen van de Commissie De Ruiter met betrekking het te verrichten onderzoek naar de vier hierboven aangehaalde projecten, moeten dus kennelijk in het kader van de criminaliteitsbestrijding en rechtshandhaving worden beschouwd. In dat verband is het des te opmerkelijker, dat internationaal bekende dubieuze figuren ongehinderd en ongestraft een dubieuze rol hebben kunnen spelen bij de verschillende projecten, en dat tot op heden de conclusies met betrekking tot de ondoelmatigheid en de onrechtmatigheid van het handelen van de voormalige minister van Vervoer en Communicatie geen enkel effect hebben gesorteerd. Na de tijdelijke niet-ministeriabelheid van de betrokken voormalige minister kon hij op een bepaald moment, nadat de Commissie Van der Griendt hem gewogen en in orde had bevonden, wederom aantreden in Kabinet Eman III, van welke kabinetsperiode de in dit rapport beschreven ondoelmatige en onrechtmatige projecten onder meer een erfenis zijn. Uit de reactie van de minister-president, zoals vermeld op pagina 25 e.v. van het rapport van de ARA, blijkt hoe weinig serieus het kabinet zelf de aanbevelingen van de ARA en de Commissie de Ruiter neemt. Er wordt door de minister-president gesteld dat de ministerraad heeft besloten de aanbevelingen van het rapport Calidad integraal over te nemen, doch in de praktijk is gebleken dat papier wat dat betreft geduldig is.

Ondanks de strafrechtelijke redenen voor de bedoelde onderzoeken, hebben de conclusies van de ARA met betrekking tot de onrechtmatigheid en ondoelmatigheid van de projecten het OM niet aangezet tot enige nadere actie. Ook de aanbeveling van de ARA om de besluitvorming m.b.t. grote projecten van deze aard te structureren, is niet uitgevoerd: dezelfde gebreken doen zich nog steeds voor, daarvan getuigen de in deze paragraaf aan de orde gestelde projecten. Het rapport van de ARA is evenmin door de Staten serieus genomen: het is nimmer behandeld, laat staan dat er maatregelen zijn getroffen.

De Comision di Berdad vindt dit een kwalijke zaak: mede omdat er door geen enkele instantie is opgetreden, konden de ambtsdragers gewoon doorgaan met deze handelwijze. Ergo, de indruk wordt gewekt dat de Rekenkamer in zijn onderzoeken niets onregelmatigs heeft aangetroffen!

De Comision di Berdad acht tenslotte de handelwijze van de Koninkrijksregering in deze kwesties volstrekt onbegrijpelijk en in strijd met artikel 43 van het Statuut van het Koninkrijk.

1.3.4 Luchtbrieven en zeebrieven

Luchtbrieven

In december 1995 tekende de voormalige minister van Vervoer en Communicatie een contract met de firma International Aviation Safety Office (IASO) uit Miami, vertegenwoordigd door de heren Wayne Hilmer en Jorge Colindres. Dit contract hield in dat IASO voor een periode van vijf jaar het alleenrecht zou krijgen om op Aruba luchtvaartuigen zwaarder dan 1250 kilogram te registreren (dit contract werd in 2000 stilzwijgend voor 5 jaar verlengd en kan nog eenmaal met vijf jaar worden verlengd). Het contract is in strijd met artikel 22 van de Comptabiliteitsverordening 1989 tot stand gekomen, doch echter op een tijdstip dat deze overtreding nog niet met nietigheid wordt bedreigd. De registratie is in feite bedoeld om het vliegtuig een nationaliteits- en inschrijvingskenmerk te geven.

De vliegtuigeigenaren zouden buitenlandse bedrijven of personen zijn. De afspraak was dat de IASO cliënten zou aanzoeken, de contracten zou maken en zich via een trustmaatschappij bij AVV op Aruba zou vestigen. Deze AVV zou vervolgens aan de Directie Luchtvaart de registratie van het vliegtuig verzoeken. Een technisch inspecteur van de Directie Luchtvaart reist vervolgens naar de plaats waar het vliegtuig zich bevindt, om het te beoordelen op luchtwaardigheid. Het vliegtuig wordt dan in het Arubaanse vliegtuigregister opgenomen. De kosten die hiermee gemoeid zijn, zijn zeer laag; ze zijn vastgesteld bij wet en hangen af van het gewicht van het luchtvaartuig. Kennelijk zag men hierin een mogelijkheid om zaken te doen met Arubaanse vliegvergunningen (lage kostprijs, hoge verkoopprijs). Drie cliënten van IASO hebben in dit verband verklaard dat zij aan 'the Registry Aruba AVV' (handelsnaam van IASO op Aruba) een zeer hoog bedrag hebben betaald voor het verkrijgen van de AOC. Dit bedrag is de Comision di Berdad niet bekend geworden.

Met een vliegvergunning en een AOC (ex artikel 13 Luchtvaartverordening) kan een maatschappij commerciële vluchten maken. Een vergunning voor ongeregelde (charter) vluchten wordt gegeven bij ministeriële beschikking (Mb), de vergunning voor geregelde vluchten wordt gegeven bij landsbesluit (Lb). Noch de Mb noch het Lb kunnen worden uitgevaardigd zonder dat de Directie Luchtvaart heeft onderzocht en vastgesteld dat de verzoeker aan juridische, financiële, technische en operationele eisen heeft voldaan. Bovendien stelt de wetgeving dat Aruba de basis moet zijn van de operaties. De maatschappijen waren van plan ongeregelde vluchten uit te voeren, maar niet met Aruba als basis.

De minister van Vervoer en Communicatie is weliswaar bevoegd de gevraagde vliegvergunning uit te geven, maar pas als de verzoeker aan alle wettelijke vereisten voldoet. De afgegeven luchtbrieven zijn later weer door de minister ingetrokken.

In het Jaarverslag 1996-1999 spreekt de Algemene Rekenkamer haar afkeuring uit over het feit dat de voormalige minister van Vervoer en Communicatie niet gereageerd heeft op het verzoek van de Rekenkamer d.d. 15 augustus 1997 om inzage te hebben in alle stukken betreffende de afgegeven en later ingetrokken luchtbrieven noch op een herinneringsbrief hieromtrent. De ARA heeft daardoor geen verslag kunnen doen.

De luchtbriefen kwestie is door de Landsrecherche onderzocht en er zijn verschillende mensen verhoord. De heer Colindres werd gearresteerd, zat voor een bepaalde periode vast in het Korrektie Instituut Aruba. Wegens een formele vormfout van de recherche werd betrokkene weer vrijgelaten. Verder is er naar bekend bij de Comision di Berdad niets meer uit deze zaak naar voren gekomen.

Het – vreemd genoeg - onopgelost blijven van deze vermoedelijk niet van corruptie verschoonde zaak en de kennelijk door de minister en enkele adviseurs aanvaarde werk- en handelwijze van het bedrijf van de heer Colindres kunnen corrumperend werken op ambtsdragers en ambtenaren. De verantwoordelijke minister weigert documenten te overhandigen aan een officieel controle orgaan, en de zaak wordt gewoon niet verder onderzocht. Het imago van Aruba loopt ook internationaal een deuk op, doch ook dit kan geschieden zonder dat iemand daarvoor verantwoording dient af te leggen. Waar faalt dan het systeem dat het alsmaar niet komt tot een bestraffing van het ondoelmatig en onrechtmatig bestuurlijk handelen van ambtsdragers?

Het contract met de IASO loopt ondertussen gewoon door. De Centrale Accountantsdienst heeft op 3 april 2002 (kenmerk A.2002.107) een onderzoek naar de Directie Luchtvaart uitgebracht, waarin onder meer de registratie van vliegtuigen aan de orde wordt gesteld. Daaruit blijkt het volgende:

- de IASO betaalt de (lage) wettelijk verschuldigde vergoedingen op basis van de luchtvaarttarievenregeling aan Aruba, en brengt vervolgens de eigenaren van vliegtuigen het veelvoudige (soms zelfs vier maal zoveel) in rekening;
- de IASO zou volgens de overeenkomst ervoor zorgen dat in een periode van 5 jaren minimaal 250 vliegtuigen zouden worden geregistreerd in het Arubaanse luchtvaartuigenregister. Deze doelstelling is niet gehaald. Vanaf de ingangsdatum van het contract zijn slechts 108 vliegtuigen ingeschreven geweest, waaronder ook vliegtuigen die niet door de IASO zijn geregistreerd. Op het moment van het CAD-onderzoek stonden er maar 30 vliegtuigen ingeschreven.
- Volgens bijlage A van het contract dient IASO een boete van US\$50.000 te betalen indien aan het einde van het vijfde jaar (=november 2000) de doelstelling van 250 geregistreerde vliegtuigen niet is behaald. Nu het contract stilzwijgend is verlengd, is deze boete opeisbaar. Tot nu toe is dat niet geschied.

De opbrengsten voor Aruba van de registraties variëren van minimaal Afl.26.000 tot maximaal Afl.170.000 per jaar. IASO daarentegen ontvangt een veelvoud daarvan, alleen voor de bemiddeling. Het Land loopt voor de ontvangst van deze geringe bedragen risico voor miljoenen-claims: de Directie Luchtvaart verstrekt certificaten van luchtwaardigheid. Indien zich een ongeluk voordoet met een van de hier geregistreerde vliegtuigen, waarbij de inspectie van de Directie Luchtvaart tekort geschoten heeft, kan het Land (mede)aansprakelijk worden gesteld voor de schade. Dit kan om zeer grote bedragen gaan. De IASO loopt daarentegen geen enkel risico.

Het is de vraag of het Land deze risico's – zeker gezien de geringe opbrengsten – moet dragen

en of het contract met IASO in 2005 weer zou moeten worden verlengd. De Comision di Berdad geeft de regering in dringende overweging om hieromtrent een principe besluit te nemen: vooral omdat alle registraties via IASO dienen te lopen. Bestudeerd moet worden of het contract toch tussentijds kan worden beëindigd, wegens de mogelijke risico's.

Voorts moet zo spoedig mogelijk de boete van US\$50.000 aan IASO worden opgelegd. Complicatie daarbij is dat de Directie Luchtvaart vliegtuigen heeft geregistreerd zonder tussenkomst van IASO, ten aanzien waarvan IASO heeft gesteld US\$120.000 van het Land te kunnen vorderen.

Zolang het contract bestaat, dient de Directie Luchtvaart dit na te leven. De Comision di Berdad geeft in overweging na te gaan of tegen het diensthoofd in de onderhavige gevallen disciplinair maatregelen moeten worden genomen en/of dat hij persoonlijk aansprakelijk moet worden gesteld door de contractbreuk zijnerzijds en de schadeclaim van IASO. Te vaak wordt het Land geconfronteerd met aperte mislagen en fouten door diensthoofden (zie bijvoorbeeld ook bij het struisvogelproject), waardoor het Land ten opzichte van (onschuldige/benadeelde derden???) is gebonden en of schade dient te betalen. Ook moet worden nagegaan wat de aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid van de desbetreffende minister in deze is.

Daarnaast heeft de CAD een doelmatigheidsvraag over het aantal inspecteurs dat de Directie Luchtvaart in dienst heeft voor het uitvoeren van de inspecties: de salariskosten lijken hoger dan de opbrengsten. Ook dit aspect dient naar de mening van de Comision di Berdad in de principebeslissing van de regering worden meegewogen.

Zeebrieven

De Antilliaanse minister van vervoer heeft op basis van een algemene maatregel van Rijksbestuur (amvr) de bevoegdheid gekregen om registratie van schepen (het afgeven van een zeebrief) te bewerkstelligen in de Nederlandse Antillen. Medio 1996 zou deze bevoegdheid ook aan de minister van Vervoer en Communicatie van Aruba worden toegekend bij amvr. Aruba beschikte destijds echter nog niet over een scheepsinspectie. Omdat het bewuste amvr niet tot stand is gekomen, is de Arubaanse minister nimmer bevoegd geweest of geworden om een zeebrief uit te schrijven. De minister kon dus geen rechtsgeldig bewijs uitgeven dat een schip op Aruba geregistreerd was. Hoewel de toenmalige minister zelf onbevoegd was, heeft hij aan drie personen, onder andere de heer J. (Jorge) Colindres, de 'bevoegdheid' gegeven om zeebrieven uit te geven. Doordat de amvr niet tot stand was gekomen, is er een wet van 1926 van kracht, die bepaalt dat alleen de Gouverneur bevoegd is zeebrieven te ondertekenen.

De door het Land geleden schade wegens het onrechtmatig handelen van de voormalige minister is aanzienlijk. De in Florida gevestigde International Ship Registration Inc. (ISR) had met zegen van de minister van Vervoer en Communicatie schepen geregistreerd onder de Arubaanse vlag. ISR had voor inspectiekosten e.d. een bedrag van Afl. 1.134.000 (=30 schepen

x US\$ 21.000) van het Land ontvangen. Volgens de Algemene Rekenkamer – die deze aangelegenheid heeft onderzocht – is het onwaarschijnlijk dat alle geregistreerde schepen identiek zijn, maar toch had de ISR een gelijk bedrag van US\$ 21.000 per schip in rekening gebracht. Dit, terwijl het tarief inzake registratie van schepen afhankelijk is van variabele factoren, zoals soort schip, brutogewicht, etc.

De Directie Financiën betaalde niettemin de factuur van ISR zonder nadere documenten te vragen, terwijl de uitbetaling geschiedde op basis van een besluit van de ministerraad d.d. 11 februari 1997, overigens dezelfde datum als die van de factuur.

Het verslag van het onderzoek door de Rekenkamer stelt verder dat wegens het onbevoegd optreden van de minister de onder Arubaanse vlag varende schepen de aangedane havens niet mochten uitvaren: de onbevoegd gedane registratie moest eerst ongedaan worden gemaakt, waardoor de eigenaren schade leden en welke schade zou zijn verhaald op Aruba. Het jaarverslag 1996-1999 van de Rekenkamer concludeert dat het Land in ieder geval geen cent had ontvangen inzake het registreren van schepen.

Daar komt nog bij dat het uitbetaalde bedrag van Afl. 1.134.000 niet was begroot in de Landsbegroting, waardoor de Staten van Aruba zich hierover nimmer hebben kunnen uitspreken en dus de minister van Vervoer en Communicatie niet was gemachtigd om deze uitgave ten laste van de begroting te doen. Onder de inwerkingtreding van de wijziging van de Comptabiliteitsverordening 1989 op dit punt, zou het Land onverschuldigd hebben betaald en zou de desbetreffende minister voor de door zijn onrechtmatig handelen ontstane schade persoonlijk aansprakelijk zijn. Helaas trad bedoelde wetswijziging in augustus 1999 pas in werking.

Deze kwestie laat een groot aantal vragen onbeantwoord:

- Het Land Aruba heeft schade geleden, de minister heeft onrechtmatig gehandeld, het Koninkrijk werd internationaal in verlegenheid gebracht: waarom heeft deze handelwijze dan toch geen justitiële consequenties voor de verantwoordelijke minister?
- Het betrof een Koninkrijksaangelegenheid en een ingrijpen van Nederland was op zijn plaats. Waarom heeft Nederland geen gebruik gemaakt van artikel 43 van het Statuut? Heeft Nederland niet de plicht om deugdelijkheid van bestuur te garanderen op Aruba?
- Is het bovendien waar, dat de in Nederland bevoegde ambtsdragers van de plannen van de Arubaanse minister op de hoogte waren, doch deze zijn gang hebben laten gaan?

Waarom was dit project dan desondanks een van de redenen dat betrokkene niet ministeriabel zou zijn, en waarom werd deze niet-ministeriabelheid later toch met een omweg tot een 'Arubaanse aangelegenheid' verklaard, waarna betrokkene wederom ongestoord zitting nam in kabinet Eman III?

Wat was dan – mede in dit verband – de echte reden en het echte doel dat dit onderwerp deel uitmaakte van de vier projecten vervoer en communicatie, die in 1997 op verzoek van de koninkrijksregering door de rekenkamers van de beide landen werden onderzocht?

De Algemene Rekenkamer stelt ook zijn Jaarverslag 1996-1999 (p.70) het van belang te vinden dat 'alsnog nader inzicht wordt geboden in de ontbrekende achtergronden van de

besluitvorming, tenziende de Staten in staat te stellen hun controlerende functie optimaal uit te oefenen.' Dit onderzoek is er nooit gekomen.

Geconstateerd moet worden dat in de eerste plaats de Staten in hun controlerende functie schromelijk tekort zijn geschoten. Ook artikel 43 van het Statuut van het Koninkrijk is ineffectief gebleken. Daarnaast is het OM tekort geschoten: handelen in strijd met de wet blijft niet-vervolgd en onbestraft. Ambtshalve optreden is er niet bij. De onderzoeken door de Rekenkamer en de CAD blijven in zaken als deze volstrekt ineffectief, nu ze geen enkel gevolg hebben. Er wordt geen aangifte gedaan, waardoor de aangifteplicht voor ambtenaren genoemd in artikel 200 van het Wetboek van Strafvordering van Aruba niet wordt angewend en dit artikel een dode letter lijkt te zijn. De aanbevelingen van de Rekenkamer in genoemd jaarverslag (op dezelfde pagina) zijn ook bij andere overheidsprojecten niet toegepast: na deze zeebrievenkwestie werden volop andere projecten aangegaan, zonder dat deze waren begroot, er door de Staten over was geoordeeld, een machtiging was verkregen, onderdeel vormden van enig beleid(splan) of tot de overheidstaken behoorden.

De sinds augustus 1999 aangescherpte civiele en strafrechtelijke aansprakelijkheid van ambtsdragers hebben tot op het uitbrengen van deze rapportage nog geen effect gehad.

1.3.5 Contract medische behandeling in het buitenland

Op 9 december 1997 tekende de verantwoordelijke minister van volksgezondheid een contract voor de duur van vijf jaar met International Health Management Systems Corporation (IHMS) voor het gebruik maken van medische diensten via de Baptist Health Systems of South Florida. Dit contract was reeds onderwerp van onderzoek van Algemene Rekenkamer Aruba (Jaarverslag 1996-1999, p.76-77). De ARA kwam tot de conclusie dat de betreffende minister de Comptabiliteits-verordening 1989 had overtreden, het GATT-verdrag had geschonden wegens het uitblijven van een openbare aanbesteding en tegen de adviezen in van het CBJAZ had gehandeld door een contract aan te gaan dat in het financieel nadeel is van de belangen van Aruba.

In juli 2000 verzocht de regering aan het bestuur van het Dr. Horacio E. Oduber Hospitaal om het contract te beëindigen. Het bestuur weigerde hieraan gehoor te geven, omdat het bestuur nimmer partij was bij de overeenkomst en nooit het contract had ondertekend. Hoewel de gang van zaken rond dit contract is onderzocht, zijn vele vragen onbeantwoord gebleven.

- Het bestuur van het Dr. Horacio E. Oduber Hospitaal wordt in het contract genoemd als een van de partijen: is het dan mogelijk dat de minister namens het bestuur had ondertekend zonder medeweten en tegen de mening in van het bestuur?
- Het contract is tot stand gekomen in strijd met de artikelen 18, tweede lid, 22 en 25 van de Comptabiliteitsverordening 1989 en met het GATT-verdrag: de minister was hier blijkens adviezen van het CBJAZ van te voren op de hoogte. Waarom heeft deze willens en wetens onrechtmatige handelwijze geen consequenties voor de desbetreffende minister gehad?

- Wie heeft inzake het contract namens Aruba onderhandeld?
- Waarom werd een deal gesloten met een bemiddelingsinstantie en niet direct met het hospitaal?
- Er is een bedrag van US\$ 720.000 betaald aan Baptist Health Systems, was dit wegens verleende diensten?
- Er werd een bedrag van US\$ 750.000 betaald aan IHMS, was dit wegens beëindiging van het contract?
- Waarom moest de regering een exorbitant hoge boete betalen wanneer de regering binnen 45 dagen na dagtekening van de rekening niet betaalde?
- Waarom werd gekozen voor een veel duurder contract dan het reeds bestaande met St. Luke's Episcopal Hospital?
- Waarom ondertekende de minister een contract dat juridisch niet correct was en dat ongunstige financiële gevolgen had voor het Land Aruba?
- En de steeds terugkerende vraag blijft: waarom heeft de ondoelmatige en onrechtmatige handelwijze geen strafrechtelijke en civielrechtelijke gevolgen voor de desbetreffende minister?

De Comision di Berdad beveelt aan deze aangelegenheid nader te onderzoeken en de civielrechtelijke en strafrechtelijke aansprakelijkheid van de betrokkenen en verantwoordelijken vast te doen stellen.

De door het Land geleden schade moet zo mogelijk op de verantwoordelijken worden verhaald.

1.3.6 Air Aruba

De nationale luchtvaartmaatschappij Air Aruba begon in de jaren '80 als een privé-bedrijf. Hoewel het een belangrijk middel bleek om toeristen naar Aruba te halen, was het op zich geen commercieel succes. De regering moest voortdurend geld bijdragen om het bedrijf operationeel te houden. Tot eind 1996 heeft Air Aruba een schuld aan het Land opgebouwd van circa Afl. 65 miljoen. Het Land was toen niet meer bereid om het bedrijf verder te subsidiëren. Uiteindelijk werd in oktober 1998 met de Aserca Groep een joint venture aangegaan: daarbij werd Air Aruba een bedrijf met twee aandeelhouders (de Aserca Groep 70% en Land Aruba 30%). Via de Landsverordening van 7 september 1999 werd de wettelijke basis gelegd voor de omzetting van de schulden van Air Aruba aan het Land in aandelenkapitaal. De Aserca Groep garandeerde ondertussen de betaling van de schulden van Air Aruba per 30 juni 1998 tot een maximaal bedrag van US\$ 18.5 miljoen.

De 'joint venture' duurde echter niet lang: de partners hadden verschillende belangen die onverenigbaar bleken te zijn. Voor Land Aruba was het belangrijk om toeristen naar Aruba te halen en om de arbeidsplaatsen te behouden. De Aserca Groep was geïnteresseerd in het verdienen van zoveel mogelijk geld. Het vertrouwen tussen de partners raakte een dieptepunt, geen van de partners wenste nog geld te investeren in het bedrijf, de reservefondsen raakten op en Air Aruba werd in het jaar 2000 failliet verklaard.

Hoewel de overeenkomst tussen het Land Aruba en de Aserca Groep degelijk werd voorbereid, bleven in de uitvoeringsfase **vele vragen onbeantwoord**:

- Heeft de Aserca Groep wel voldaan aan zijn financiële verplichtingen, zoals vastgelegd in de overeenkomst met Land Aruba?
- Heeft de Aserca Groep geld geïnvesteerd in het bedrijf volgens de vastgelegde verwachtingen?
- Werd doelmatig gebruik gemaakt van het kapitaal geproduceerd door Air Aruba?
- Waarom hebben de aandeelhouders geweigerd om meer geld te investeren om zo het bedrijf langer draaiende te houden?
- Was het mogelijk om kapitaal geproduceerd door Air Aruba over te hevelen naar verwante bedrijven?
- Heeft de leiding van Air Aruba inderdaad gehandeld conform de statuten van de joint venture?
- Was er voldoende controle om de rechten van Land Aruba als aandeelhouder te beschermen?
- Wat hebben de Arubaanse leden van de Raad van Commisarissen al die tijd gedaan?
- De Aserca Groep maakte bekend dat er noodfondsen beschikbaar waren in Venezuela en de toenmalige minister van Financiën reisde in verband hiermee naar Venezuela. Werd er gebruik gemaakt van die fondsen, en zo ja, waarom waren ze onvoldoende om het bedrijf te redden?
- Wat was de werkelijke reden achter het publieke conflict tussen de heer Simeon Garcia en de toenmalige minister van Vervoer en Communicatie die de aandeelhouders vertegenwoordigden?
- Zijn er financiële onderzoeken verricht door accountancy firma's van Aruba?

Het Land Aruba heeft uiteindelijk Afl. 6 miljoen geschonken aan een noodfonds voor de werknemers van Air Aruba, zonder dat het Land daartoe enige verplichting had: de medewerkers waren tenslotte niet in dienst van het Land. De Staten keurden unaniem de daartoe strekkende ontwerp-landsverordening goed, terwijl inmiddels van algemene bekendheid was dat daarmee met terugwerkende kracht de in strijd met de Comptabiliteitsverordening 1989 reeds gedane toezeggingen door de voormalige minister alsnog een wettelijke basis kregen. Ook het advies van de Raad van Advies wijst hierop. In plaats van de wet te volgen, besluiten de Statenleden om in deze hoog opgelopen en emotionele situatie kennelijk een politieke daad te verrichten.

Behalve onrechtmatig, was deze daad ook ondoelmatig: wat is er werkelijk van dat bedrag bij betrokkenen terecht gekomen, wat is daarvan totaal naar de advocaat gegaan en heeft deze daad, die 6 miljoen florin heeft gekost, de mensen ook echt geholpen? Was inderdaad iedereen die een deel van dit bedrag heeft gekregen nog werkloos? Hoe hebben het toezicht en de controle op dit fonds plaatsgevonden?

Er was veel geld van de gemeenschap gemoeid met Air Aruba, een avontuur dat uiteindelijk resulteerde in een financieel debâcle. In de concept-jaarrekening 1999 van het Land is Afl. 89.649.147 opgenomen als verstrekte langlopende voorschotten aan Air Aruba. Een bedrag

van Afl. 6.694.000 is geconverteerd in aandelen, zodat de voorschotten zonder deze conversie Afl. 96.343.147 bedragen. Daarnaast heeft het Land ook aandelenkapitaal gestort en zijn er indirect 'opbrengsten' prijsgegeven. Daar moet de schenking van 6 miljoen florin aan de ex-werknemers van Air Aruba worden opgeteld.

Waarom hebben de bestaande controle instanties van het democratisch bestel nooit onderzoek gedaan of gevraagd naar de ondergang van Air Aruba?

1.3.7 Aruba Bunita NV

Bij de oprichting van Aruba Bunita NV spelen zowel vragen van doelmatigheid als van rechtmatigheid. De ondoelmatigheid blijkt in de eerste plaats uit het negatieve advies van de Raad van Advies van 4 augustus 1999 (kenmerk RvA 143-99) inzake het ontwerp-landsbesluit dat de minister van Justitie en Publieke Werken moest machtigen in verband met de oprichting van Aruba Bunita NV. De Raad heeft scherpe kritiek en geeft aan niet te kunnen vaststellen waarom taken van bestaande overheidsdiensten (DOW, Serlimar) moeten worden overgedragen aan Aruba Bunita NV, nu daarvoor geen deugdelijke motivatie werd gegeven.

De Raad spreekt zelfs van misleiding, nu is vastgesteld dat een advies van het Projectbureau Reorganisatie ten behoeve van de verzelfstandiging van Serlimar is vervalst: hetzelfde advies is als toelichting gebruikt voor de 'legitimatie' van de oprichting van Aruba Bunita, met weghalen van het woord 'Serlimar' en het te vervangen door 'Aruba Bunita'.

De Raad spreekt hier van ondeugdelijkheid van bestuur en noemt de toelichting misleidend. De Raad wijst op het ontbreken van enig projectplan, een business plan, een feasibility study en enige beleidsvoornemens en concludeert dat noch de doelmatigheid van Aruba Bunita NV is onderbouwd, noch de wenselijkheid is aangetoond.

De Raad van Advies heeft zich niet uitgesproken over de mogelijke nietigheid van Aruba Bunita, in de eerste plaats omdat de desbetreffende wetswijziging van de Comptabiliteitsverordening 1989 nog niet in werking was getreden en voorts omdat in het ontwerp werd gesteld dat het geldelijk belang onder de Afl.100.000 was, waardoor ex artikel 27 van de CV 1989 met een machtiging bij landsbesluit kon worden volstaan.

De Raad geeft aan deze stelling niet te kunnen beoordelen, wegens het gebrek aan financiële gegevens. De Raad was op dat moment niet bekend met het feit dat er al – op informele wijze en zonder dat daaraan enige rechtstitel ten grondslag lag - geld was overgemaakt door het Land.

Het landsbesluit wordt – ondanks het zwaarste negatieve dictum van de Raad van Advies - tot stand gebracht en bij landsbesluit van 19 april 2000 no. 2267 wordt de minister van Justitie en Publieke Werken gemachtigd om namens het Land voor Afl. 18.000 deel te nemen in het geplaatste kapitaal van de naamloze vennootschap Aruba Bunita NV. Bij notariële akte van 25 mei 2000 is Aruba Bunita NV met een maatschappelijk kapitaal van Afl.90.000 opgericht. Aruba Bunita NV is dan niet in het bezit van een vestigingsvergunning. De directeur wordt aangesteld zonder dat er een open sollicitatieprocedure heeft plaatsgevonden en zonder dat de DPO daarbij is betrokken.

Tot voor de oprichting van de NV is het salaris van de directeur door het Land betaald in de vorm van een terbeschikkingstelling (het totaalbedrag voor directeurssalaris voor de oprichting bedraagt zo'n Afl. 130.000). Ook na de oprichting van de NV wordt het salaris rechtstreeks door het Land betaald, hetgeen in strijd is met een brief van de minister-president aan de Gouverneur, waarin staat dat na de oprichting het salaris niet meer voor rekening van het Land komt.

De CAD stelt in een schrijven van 29 september 2000 (kenmerk A.2000.552) aan de minister van Financiën te hebben geconstateerd dat voor de oprichting van Aruba Bunita NV door het Land een bedrag van Afl.450.000 als verplichting (niet zijnde personeelskosten) is aangegaan inzake Aruba Bunita i.o., die in de financiële administratie op o.m. 'Overige betaalde bedragen derden' is geboekt. Daarnaast is voor de oprichting door Aruba Bunita NV i.o. zelf een verplichting van Afl. 300.000 aangegaan. Ook is van de Afl.450.000 een bedrag van meer dan Afl.150.000 uitbetaald aan Aruba Bunita NV. Aan de overboeking van de Afl.150.000 ligt geen rechtstitel ten grondslag (schenking, lening of kapitaal-inbreng, noch is aan de voorwaarden hiervoor van de artikelen 22, 23, 27 en 28 van de Comptabiliteitsverordening 1989 voldaan.

De directeur CAD merkt deze betaling aan als een informele kapitaalstorting, die in de oprichtingsakte als zodanig had moeten worden meegenomen. Dientengevolge had de minister bij landsverordening moeten worden gemachtigd. De minister van Financiën vraagt op 10 oktober 2000 spoedadvies bij de Directeur Financiën, die op zijn beurt weer advies vraagt op 16 oktober 2001 aan de Directeur Wetgeving. Dit advies van 31 oktober 2001 (kenmerk DIRW/00/95-b) is duidelijk: de oprichtingshandeling van Aruba Bunita NV is nietig, dus Aruba Bunita NV is niet tot standgekomen, indien de stelling van de CAD waar is, dat voor 25 mei 2000 verplichtingen van meer dan Afl.82.000 zijn aangegaan. De Directeur Wetgeving stelt voorts uit te gaan van de nietigheid van de oprichtingshandeling.

De directeur CAD stelt de PG van de nietigheid op de hoogte. Dit is voor de PG reden om de minister van Justitie en Publieke Werken op 13 maart 2001 aan te schrijven. In zijn brief stelt de PG dat aan de overboeking van de Afl.150.000 geen rechtstitel ten grondslag ligt (schenking, lening of kapitaal-inbreng), noch dat aan de voorwaarde hiervoor van de artikelen 22, 23, 27 en 28 van de Comptabiliteitsverordening 1989 is voldaan. Op grond van het gewijzigde artikel 31, tweede lid, CV 1989 heeft het Land deze overboeking onverschuldigd gedaan en is de minister hiervoor persoonlijk aansprakelijk. Het Land heeft een vordering op Aruba Bunita NV (i.o.) wegens onverschuldigde betaling en Aruba Bunita NV (i.o.) heeft vervolgens een rechtsvordering jegens de minister van Financiën in persoon. (zie het schrijven van de PG van 13 maart 2001 aan de minister van Justitie en Publieke Werken (kenmerk 18-01/341/2001). De PG geeft de minister het advies om zijn collega's te waarschuwen voor de consequenties van het overtreden van de CV 1989 en om de minister van Financiën te adviseren i.c. zo nodig nadere voorzieningen te treffen.

De directeur CAD laat het er niet bij zitten en vraagt op 19 maart 2001 (kenmerk A.2001.134) de Directeur CBJAZ expliciet advies wat nu de gevolgen zijn van artikel 31 van de Comptabiliteits verordening en wat er moet gebeuren als er in strijd met de CV 1989 wordt gehandeld. Ook de minister van Justitie en Publieke Werken vraagt op 23 maart 2001 advies aan de directeur CBJAZ, naar aanleiding van het schrijven van 13 maart 2001 van de PG. Dit advies wordt nooit officieel uitgebracht: er is een concept-advies van augustus 2001, waarvan is gebleken dat het een gezamenlijk advies van CBJAZ en de Directie Wetgeving zou moeten worden, om duidelijkheid te scheppen met betrekking tot de civiele en strafrechtelijke aansprakelijkheid van ministers, maar vernomen is dat de directeur CBJAZ dit advies niet heeft willen uitbrengen. In het concept-advies wordt ook melding gemaakt van een nota van 6

november 2000 van de Directeur Financiën inzake het juridisch kader rechtshandelingen ministers (kenmerk Fin/0005767). Ook is een concept-advies van de directeur CBJAZ aangetroffen dat in omvang en inhoud zeer beperkt is. Dat advies is - naar de CdB bekend - evenmin uitgebracht. Geconstateerd moet worden dat de CAD en de Directie Wetgeving uitgaan van de nietigheid van de oprichting van Aruba Bunita NV. De PG gaat hier niet op in, maar merkt wèl de overmaking van de Afl.150.000 aan als een onverschuldigde betaling door het Land, op andere gronden van de Comptabiliteitsverordening 1989.

Bij het aantreden van het nieuwe kabinet in november 2001 is besloten Aruba Bunita NV op te heffen. Het kantoor is gesloten om de medewerkers te verhinderen activiteiten te verrichten. De Comision di Berdad heeft tot twee maal toe schriftelijk de medewerking van de nieuwe minister belast met Milieuzaken gevraagd de benodigde documentatie ter beschikking te willen stellen, om de analyse van de gang van zaken door de CdB mogelijk te maken. Echter pas tijdens de afronding van deze rapportage, nl. op 31 mei 2002 krijgt de Comision di Berdad een groot aantal dozen met documenten, waarvan de inhoud niet geïnventariseerd noch bekend is. Dit op het laatste moment overdragen van ongesorteerde documenten bevreemdt de Comision di Berdad: de ex-stafmedewerker van Aruba Bunita is thans de adviseur van de minister en was al maanden op de hoogte van de door de Comision benodigde documenten. Het niet medewerken aan dit verzoek kan niet stuiten op gebrek aan inzicht c.q. kennis van de gang van zaken. Gevolg is dat de CdB zijn voorbereidende onderzoek met betrekking tot Aruba Bunita niet heeft kunnen afronden. De CdB betreurt dit.

De Comision di Berdad geeft in overweging om de gang van zaken rond Aruba Bunita NV nader te onderzoeken, mede omdat dit een van de projecten is die mogelijk als proefzaak kunnen dienen voor de rechter, in verband met de inwerkingtreding van de wijzigingen van de Comptabiliteitsverordening 1989 en het Wetboek van Strafrecht van Aruba. Daarbij dienen de volgende vragen te worden betrokken:

- Waarom ging de PG niet in op de nietigheid van de oprichting van Aruba Bunita NV?
- Waarom volstond de PG met het schrijven van een 'waarschuwing' aan de minister, terwijl de wet is overtreden?
- Waarom heeft het CBJAZ nimmer sluitend advies uitgebracht?
- Waarom heeft geen enkele instantie opgetreden of kon geen enkele instantie optreden en kon Aruba Bunita gewoon doorgaan met functioneren ondanks dat de oprichting nietig is?
- Hoe is de benoeming en aanstelling van de directeur tot stand gekomen? Was de directeur werkelijk in dienst van Aruba Bunita? Wie betaalde het salaris van de directeur?
- Waarom is er een contract met Ecotec gesloten voor het ophalen van huisvuil? Hoe is dit contract tot stand gekomen? Waarom werd Serlimar feitelijk niet meer met deze taak belast en voor deze taak uitgerust?
- Hoe komt het dat dit ondoelmatige en onrechtmatige handelen geen enkele consequentie heeft gehad voor niemand van de verantwoordelijke functionarissen/ambtsdragers?
- Waarom werkt het bureau van de huidige minister belast met milieuzaken niet

adequaat mee aan een nader onderzoek door de CdB?

1.3.8 Het ATES-project

Op 2 juli 1999 heeft de regering goedkeuring gegeven aan het Aruba Information Technology System project (ATES-project). Per 1 april 2002 werd het project door de nieuwe regering stopgezet. Hiertegen is een kort geding aangespannen door Vinck & Vinck Consultants NV, de uitvoerders van het project, welke zaak op mei 2002 in het voordeel van het Land is beslecht (vonnis no. 649/KG no. 91 van 2002).

Het doel van dit project was om de bevolking meer bewust te maken van de informatie technologie door het plaatsen van computers in de woningen van leerlingen die de basisschool (met overgang) hebben verlaten, alsmede om 'computerlabs' op de basisscholen in te richten. Het project werd in juli 1999 onder leiding gesteld van een persoon, die op 29 oktober 1999 Vinck & Vinck Consultants NV oprichtte, met haarzelf als directeur. Vanaf dat moment is de begeleiding, coördinatie en uitvoering van het ATES project aan dat bedrijf gegund, zonder dat daarvoor een openbare of onderhandse aanbesteding is gehouden. De computers werden geleverd door Antraco Aruba NV. Ook aan de gevolgde procedure voor de gunning aan Antraco Aruba NV voor de levering van computers aan het project kleven gebreken.

In de Landsbegroting voor 1999 werd een bedrag opgenomen voor de aanschaf van 1.642 PC's. In de Landsbegroting voor 2000 werd een bedrag van ruim Afl. 2 miljoen opgenomen voor de aanschaf van 1.300 PC's. De Centrale Accountantsdienst (rapport nr. CAD.2000.036) en de Directie Financiën (brief 4 december 2001) kwamen tot de conclusie dat het project onrechtmatig was, en dat de verantwoordelijke minister de Comptabiliteitsverordening 1989 en het Landsbesluit openbare aanbestedingen had overtreden. Daar komt nog bij dat niet de ingevolge de Landsverordening instelling ministeries bevoegde minister van Onderwijs optrad als opdrachtgever, maar de minister van Financiën. Ingevolge de gewijzigde Comptabiliteitsverordening 1989 is dit grond voor nietigheid van de rechtshandelingen van de onbevoegde minister van Financiën.

Het project was tevens ondoelmatig: in plaats van computers op school te plaatsen ten behoeve van computeronderricht aan alle scholieren, werden computers gegeven aan een groep scholieren voor gebruik thuis. Het ATES kon slechts 14 basisscholen van computers voorzien (Projectplan 2002), men heeft geen rekening gehouden met het feit dat de meeste basisscholen onvoldoende zijn toegerust qua ruimte, beveiliging en elektra om er een computerlaboratorium te plaatsen. Men verkocht computers aan Land Aruba zonder rekening te houden met de randvoorwaarden en de eisen daarvoor. Er lag geen beleidsplan aan het project ten grondslag en ook de didactische waarde van het verschaffen van hardware was niet vastgesteld. De nadruk lag op het verschaffen van hardware. Voor de kort gedingrechter was dit een belangrijke reden om de vordering van Vinck&Vinck, om de overheid te dwingen het project – onder hun leiding – voort te zetten, af te wijzen.

Vanaf juli 1999 was het ATES uitgegroeid tot een project met 28 medewerkers op 4 verschillende locaties. De personeelskosten waren gestegen van 43.000 florin in 1999 tot meer dan 1 miljoen florin per jaar. Op 10 oktober 2001 – tijdens de demissionaire periode van het vorige kabinet en in strijd met instructies van de Gouverneur - werd een overeenkomst

gesloten tussen het Land Aruba, vertegenwoordigd door de minister van Financiën, en Vinck & Vinck Consultants N.V.

De project leider kreeg een honorarium van Afl.125 per uur met een maximum van Afl. 22.000,00 per maand terwijl 'alle door de opdrachtnemer te maken kosten die rechtstreeks verband houden met het ATES-project aan de opdrachtgever (worden) doorberekend'. Het Land betaalde maandelijks Afl. 18.000 aan huur, zo ook de telefoonlijnen, water- en stroomaansluitingen en dagelijkse lunchkosten voor het personeel. Deze regeling leidde tot een groei van de niet-computerkosten van 219.400 florin in 1999 tot meer dan 1,25 miljoen florin in 2001. De rechtsgeldigheid van deze regeling wordt ernstig in twijfel getrokken door zowel de Directie Financien als de Centrale Accountantsdienst, mede omdat niet de minister van Financiën, maar de minister van Onderwijs ingevolge de Landsverordening instelling ministeries bevoegd was: de Comptabiliteitsverordening 1989 sanctioneert een dergelijke onbevoegd verrichte rechtshandeling met nietigheid.

De Algemene Rekenkamer heeft er bij brief van 1 juli 1999 op gewezen dat het uitdelen van de computers geen 'investering' was, en dat het gezien het gebrek aan een tegenprestatie door de ontvangers, een schenking betrof. Dit werd ook bevestigd door de Centrale Accountantsdienst in zijn rapport van 30 oktober 2000 (CAD.2000.036). De minister(raad) heeft daarmee artikel 28 lid 2 van de CV 1989 geschonden, waarin wordt voorgeschreven dat een schenking van een aan het land toebehorende zaak met een waarde van meer dan Afl.1.000 maar minder dan Afl.10.000 dient te geschieden via machtiging verkregen bij landsbesluit. Dit houdt in dat voor de schenking van iedere individuele computer van te voren een landsbesluit tot stand had moeten komen, wat bij het ATES-project niet het geval was. Dit betekent dat aan de schenking van alle computers gebreken kleven.

De Algemene Rekenkamer heeft reeds in 1999 de minister van Algemene Zaken erop gewezen dat de aanschaf van deze computers onderworpen is aan de door de GATT voorgeschreven regels, aan de Comptabiliteitsverordening 1989 die een openbare aanbesteding voorschrijft in dit project en aan het Landsbesluit Openbare Aanbestedingen om een eerlijke concurrentie te garanderen. Ook heeft de Rekenkamer vragen gesteld over de doelmatigheid van het project. In het Jaarverslag 1996-1999 wordt genoemd dat de Rekenkamer nimmer een antwoord had gekregen van de ministerraad.

De uitgaven voor het ATES in 1999 zijn volgens de CAD niet op de juiste wijze gealloceerd, nu het hier niet gaat om investeringen, maar om schenkingen. In de begrotingsjaren 2000 en 2001 zijn helemaal geen gelden geraamd voor het ATES-project, hetgeen inhoudt dat de desbetreffende minister(raad) niet was gemachtigd om ten behoeve van het ATES-project uitgaven te doen. Niet alleen staan hierop civielrechtelijke sancties, ingevolge het gewijzigde artikel 31 van de Comptabiliteitsverordening, deze handelwijze is ook strafbaar (zie o.a. artt. 372a en 372b WSV).

Een ontwerp-landsverordening om met terugwerkende kracht projecten als het ATES alsnog in de begroting op te nemen, is niet tot stand gekomen: dit zou overigens in aperte strijd zou zijn met artikel 31, Comptabiliteitsverordening 1989.

De CAD heeft aan de hand van de leveringsbonnen van het ATES van computers aan scholen gedurende de maand mei 2002 een onderzoek gedaan. Een kleine greep uit dit onderzoek met betrekking tot het uitdelen van computers aan scholen toont het volgende aan:

- de Openbare Avondleergang Aruba (OAA) heeft twee computers gekregen, die alleen door de directie worden gebruikt. De directie/leerkrachten hebben geen cursus gehad;
- volgens ATES heeft de Abraham de Veerschool een computer gekregen: deze zou zijn ontvangen door een persoon die inmiddels is ontslagen. De directeur van de school heeft verklaard nooit een computer te hebben gezien.
- Rayo di Solo kleuterschool heeft 8 computers gekregen. Ze staan nog in dozen, zijn niet geïnstalleerd of voorzien van programma's en er is geen geschikte electriciteitsvoorziening. De docenten hebben geen cursussen gehad en weten nog niet waarvoor ze de computers zullen gaan gebruiken. De school heeft nooit om computers gevraagd.
- Op de Fontein kleuterschool worden de verkregen computers alleen door de leerkrachten gebruikt voor het maken van brieven. Er is nooit een cursus gekregen.
- Volgens de leveringsbon van ATES heeft de basisschool Com. Pieter Boer 2 computers gekregen, maar volgens de school zelf zijn er 15 computers gekregen. Twee zijn gestolen en de rest stond tijdelijk bij docenten thuis. ATES heeft deze opgehaald en beloofd ze terug te brengen als de school een tegen diefstal beveiligd lokaal hebben. De computers zijn geleverd en opgehaald op initiatief van ATES.
- De kleuterschool Com. Pieter Boer heeft twee computers gekregen, op initiatief van ATES. 1 ervan is gestolen, de andere staat bij een leerkracht thuis en wordt niet gebruikt. Er zijn geen cursussen of instructie ontvangen. Ook zijn er geen concrete plannen voor het gebruik van de computer.
- De Arubanita kleuterschool heeft op initiatief van ATES 4 computers gekregen, die vanwege kans op inbraak bij een leerkracht thuis staan. De leerkrachten hebben geen cursussen of instructies gekregen. Er is nog geen oplossing voor de beveiliging van de computers.
- De J.N. Andrews kleuterschool heeft op initiatief van ATES 1 computer gekregen, die vanwege kans op inbraak bij een leerkracht thuis staat. De leerkrachten hebben geen cursussen of instructies gekregen. Er is nog geen oplossing voor de beveiliging van de computer. Er is nog geen concreet plan voor het gebruik van de computer.
- Colegio Bon Bini heeft volgens opgave van ATES 15 computers gehad. Deze worden niet gebruikt, noch door de docenten noch door de leerlingen. Binnen de school worden er discussies gevoerd hoe de computers moeten worden gebruikt.
- De Mon Plaisir basisschool heeft 15 computers gehad, op initiatief van ATES. Ze staan nog in dozen.
- Colegio San Hose heeft 15 computers gehad. Daarvan wordt er slechts een gebruikt door het schoolhoofd, de rest staat ongeïnstalleerd, in dozen.
- De Kukwisaschool heeft 15 computers gehad. Ze zijn door de school zelf

geïnstalleerd, maar ze worden niet door de leerlingen gebruikt omdat er geen software is.

- De Faith Revivalschool heeft vier computers gehad waarvan er twee zijn gestolen en twee nog in de dozen zitten. De school heeft geen geschikt lokaal en geen geschikte andere ruimte.

De school heeft nooit om computers gevraagd.

- De Pastor Kraanwinkelschool kreeg op initiatief van ATES 15 computers. Daarvan zijn er 8 gestolen. De overige computers staan nog steeds in dozen omdat de school geen geschikte ruimten heeft.
- De Cayena kleuterschool heeft 6 computers gekregen op initiatief van het ATES. Ze worden soms gebruikt door de leerlingen, wegens het gebrek aan docenten.
- Op een aantal kleuterscholen worden de computers alleen gebruikt voor spelletjes, waarvoor de software van de ouders is gekregen of door de leerkrachten is gekocht.
- Enz. enz.

Het ATES-project is op verschillende gronden onrechtmatig en ondoelmatig. Van de oorspronkelijke doelstelling om de bevolking en in het onderwijs een impuls te geven is weinig terecht gekomen. Het heeft het Land gedurende de periode 1999 tot en met april 2002 bijna 9,5 miljoen florin gekost (Afl. 9.447.427). Hiervan is Afl. 7.491.332 besteed aan het pc-project scholieren. De rest is besteed aan Vinck & Vinck en overige kosten. Bij deze bedragen zijn nog niet meegerekend de huurkosten van de door het Land ten behoeve van ATES gehuurde ruimten. Dit geld had binnen het onderwijs en met betrekking tot het onderhoud van de gebouwen, wel degelijk doelmatig kunnen worden besteed.

De verantwoordelijke ministers hebben tegen beter weten in de wetten overtreden nu ze reeds op 1 juli 1999 hierop werden geattendeerd. De aanscherping van de strafrechtelijke en civiele aansprakelijkheid van de ministers trad in werking in augustus 1999. In dit project heeft bovendien de voormalige minister van Financiën de rechtshandelingen verricht, terwijl hij ingevolge de Landsverordening instelling ministeries niet bevoegd is. De Comptabiliteitsverordening 1989 (nietigheid dan wel persoonlijk gebonden) en het Wetboek van Strafrecht (strafbaar) verbinden hier de nodige consequenties aan.

In verband hiermee geeft de Comision di Berdad de ministerraad in overweging het ATES-project te doen onderzoeken en om alsnog strafrechtelijke aangifte te doen tegen de verantwoordelijke minister(raad), alsmede de toepasselijke civielrechtelijke acties in te zetten, zeker nu in kort geding de rechter het Land in het gelijk heeft gesteld. Bij het onderzoek dienen de volgende vragen te worden betrokken:

- Waarom hebben de Directie Financiën, de CAD en de Rekenkamer geen strafrechtelijke aangifte gedaan ingevolge artikel 200 Wetboek van Strafvordering van Aruba?
- Waarom heeft het OM niet ambtshalve opgetreden?

Net als ook geldt voor Aruba Bunita NV zou dit project bij uitstek zijn geschikt als **proefzaak** om de praktische waarde van de introductie van de aangescherpte civiele en strafrechtelijke

aansprakelijkheid van ambtsdragers nader te kunnen bepalen. Tot op heden zijn deze wetswijzigingen een dode letter gebleken. Daar moet verandering in komen. Het kan niet zo zijn dat er zo'n 10 miljoen florin wordt uitgegeven, zonder dat het nut daarvan van te voren wordt bepaald en achteraf niet kan worden vastgesteld.

1.3.9 Het Bushiri Hotel

Op het moment van het afronden van deze eindrapportage zijn de onderhandelingen inzake de verkoop van het Bushiri Hotel tussen het Land en de mogelijke belanghebbenden/geïnteresseerden in volle gang, en is de uitkomst nog niet bekend. Feit is dat er sprake is van een gecompliceerde en slepende zaak, waarbij om onduidelijke redenen de overname van geldleningen van de Aruba Bank NV onderdeel zou moeten uitmaken van de koopovereenkomst, en waarbij sprake is van onrechtmatig en ondoelmatig handelen van verschillende ministers uit verschillende kabinetten. Er is bij bepaalde aangelegenheden duidelijk sprake van 'conflicts of interest', waarbij de vermoedens spelen dat er mogelijk ook persoonlijke belangen in het spel zijn.

Ongeacht de uitkomst van de onderhandelingen die thans, in de maand juni 2002 spelen, dient naar de opvatting van de Comision di Berdad gedetailleerd te worden uitgezocht hoe deze situatie zo kon ontstaan. Van belang daarbij is wel dat in de eerste plaats de schulden aan de Aruba Bank NV worden losgekoppeld van de verkoopovereenkomst, zodat het onderzoek naar de toedracht van deze schulden en het mogelijke verhaal op de verantwoordelijken en aansprakelijken niet kan worden gefrustreerd.

De hierna volgende beschrijving van de achterhaalde gang van zaken levert reeds een groot aantal onderzoeksvragen op.

De partijen

Wat de kwestie van het Bushiri Hotel mede onderzichtig maakt, is het feit dat de belanghebbenden niet altijd duidelijk zijn te identificeren omdat er verschillende namen door elkaar worden gebruikt.

Daarnaast handelen personen met verschillende petten op.

- De directeur en oorspronkelijke eigenaar van Bushiri Holding Aruba NV is tevens eigenaar van Marco Trust, advocaat en waarnemend Gouverneur.
- De voorzitter van de stichting AHTTC is tevens loan-officier bij de Aruba Bank NV.
- De 'senior advisor' van de minister van Economische Zaken is tevens haar echtgenoot en lid van de Bushiricommissie.

Het beheer van het Bushiri Hotel

1. De Stichting Aruba Hospitality Trades Training Centre is op 16 oktober 1981 door het Land opgericht om het onderwijsinstituut (de hotelschool) te beheren. Volgens de oprichtingsakte zouden de middelen van deze stichting mede voortkomen uit de exploitatie van het onderwijsinstituut annex hotel, doch niet bekend is of deze exploitatie-overeenkomst tot stand is gekomen.
2. Wel bestaan er documenten waaruit blijkt dat sinds 1 december 1996 het beheer over het Bushiri Hotel wordt gevoerd door de rechtspersoon Ocean Aruba LLC. Dit bedrijf is een

dochteronderneming van Southco Bounty Inc. die het beheer van Bushiri heeft gevoerd van 31 augustus 1994 tot 1 december 1996. De overeenkomst met Southco Bounty Inc is in juli 1997 beëindigd. Volgens een schrijven van KPMG (15 april 2002) zouden er redenen zijn tegen dit bedrijf een juridische procedure op te starten. Nadere gegevens hieromtrent zijn niet bekend geworden, maar dit zou moeten worden nagegaan.

3. Er komt vervolgens op 30 december 1998 (no.1) een landsbesluit tot stand inzake het exploiteren door Southco NV van het Bushiri Beach Hotel, onder de in het landbesluit genoemde voorwaarden.
4. Sinds 1 augustus 2000 fungeert Bushiri Holding Aruba NV als operator. Niet duidelijk is tegen welke voorwaarden, nu er geen managementovereenkomst is aangetroffen. **Er zijn aanwijzingen dat de managementovereenkomst nimmer tot stand is gekomen.** Bushiri Holding Aruba NV wordt op 7 augustus 2000 opgericht. De directeur is een advocaat en op dat moment waarnemend-Gouverneur. De aandelen zijn bij de oprichting voor 95% in handen van Marco Trust (eigendom van de directeur) en voor 5% eigendom van de directeur persoonlijk. Deze aandelen worden overgedragen aan de Lowensteingroep, die vervolgens de aandelen weer overdragen aan Edward Investments Ltd., gevestigd in de Bahamas. **Is hier sprake van een 'stroman-constructie'?**

Het is de Comision di Berdad niet bekend geworden welke natuurlijke personen achter dit bedrijf zitten, en dus eigenaar zijn van Bushiri Holding Aruba NV. Als de regering besluit het Bushiri Hotel te verkopen, zal dus eerst duidelijkheid moeten worden verkregen wie daadwerkelijk dit hotel wil kopen! De vestigingsvergunning van Bushiri Holding Aruba NV wordt door de minister van Economische Zaken toegekend op 29 augustus 2000 MB no. 2389). Deze vestigingsvergunning is komen te vervallen, nu niet binnen 6 maanden na afgifte van de vergunning het eigendom is verkregen van het Bushiri Beach Hotel. Bij aparte ministeriële beschikking no. 2389-A en 2389-B van 29 augustus 2000 worden twee bestuurders van de Bushiri Holding Aruba NV benoemd, waaronder de persoon die thans stelt een koopovereenkomst te hebben dan wel Bushiri wil kopen. Bushiri Holding Aruba NV beschikt op dit moment dus niet over een vestigingsvergunning.

5. Dan is er het Bushiri Hospitality Management BV (BHM): ook hier is de directeur is een advocaat en op dat moment waarnemend-Gouverneur. De aandelen zijn bij oprichting voor 95% in handen van Marco Trust (eigendom van de directeur) en voor 5% eigendom van de directeur persoonlijk. Deze aandelen worden overgedragen aan de Lowensteingroep, die vervolgens de aandelen weer heeft overdragen aan Edward Investments Ltd., gevestigd in de Bahamas. **Is ook hier sprake van een 'stroman-constructie'?** Het is de Comision di Berdad niet bekend geworden welke natuurlijke personen achter dit bedrijf zitten, en dus eigenaar zijn van Bushiri Hospitality Management BV. Volgens een brief van de voorzitter van de stichting AHTTC is Bushiri Hospitality Management BV een onderdeel van de Lowensteingroep en voert dit bedrijf sinds medio 2000 voor eigen rekening en risico het management van het hotel. Dit bedrijf beschikt wel over een vestigingsvergunning, volgens mededeling van de Kamer van Koophandel.

Geldleningen

Op 14 augustus 1995 is een geldleningsovereenkomst gesloten tussen de stichting AHTTC en de Aruba Bank NV voor Afl. 3 miljoen, uitsluitend ten behoeve van de renovatie van het hotel en voor een rekeningcourantlimiet van Afl. 1 miljoen, uitsluitend ten behoeve van de financiering van het werkkapitaal. De overeenkomst werd ingevolge de statuten van de stichting mede-ondertekend door de ministers van Economische Zaken en van Welzijnszaken. Volgens de overeenkomst zou Aruba Bank NV het recht van eerste hypotheek krijgen op het Bushiri Hotel. De ministers bevestigen dit per brief van 14 februari 1996 ook nog expliciet, maar waren onbevoegd aan de totstandkoming van het hypotheekrecht te kunnen meewerken. Het hypotheekrecht is nimmer gevestigd.

De looptijd van de lening wordt bij amendement van 22 september 1995 verkort van 7 naar 4,5 jaar en de hoogte van de 'balloon'betaling verhoogd van Afl. 1,5 miljoen tot ruim Afl. 2,1 miljoen. Op dat moment is reeds Afl. 1,6 miljoen opgenomen. De vragen hierbij zijn:

- waren de ministers bevoegd om aan deze overeenkomst mee te werken? Wat zijn daarvan de mogelijke consequenties? Het antwoord op deze vragen is vooral van belang nu de opgelopen schulden bij de Aruba Bank bij de gaande zijnde verkoop van het Bushiri Hotel anno juni 2002 nog steeds een rol spelen.
- Was er binnen deze korte tijd (vijf weken) inderdaad al Afl. 1,6 miljoen besteed aan de renovatie?
- Waar is het geld aan besteed en door wie?
- Wie hield toezicht op het besteden van die gelden?

In ieder geval zijn de antwoorden op deze vragen niet bekend bij de ARA, gezien haar schrijven van 3 juni 2002 (kenmerk 0560/02.158). Ook deze zaak geeft aan dat het van belang is dat iedere organisatie of rechtspersoon die gelden beheert of gebruikt van het Land, ten behoeve waarvan het Land op enigerlei wijze garant staat, subsidie ontvangt of die een overheidstaak uitoefent, onder toezicht en controle dienen te staan van zowel de CAD en de ARA. Zie hierover hoofdstuk 3.

Op 29 januari 1997 wordt er in verband met het Bushiri Hotel een nieuwe geldleningsovereenkomst gesloten, maar nu tussen het Land, vertegenwoordigd door de minister van Economische Zaken en de Aruba Bank NV. Het gaat om een bedrag van Afl. 8 miljoen florin, tegen een rente van 9% per jaar. De overeenkomst is alleen getekend door de Aruba Bank NV. De handtekening van de minister van Economische Zaken ontbreekt. Het plaatsen van de handtekening zou in strijd zijn geweest met artikel 22, derde lid, van de Comptabiliteitsverordening 1989, welk artikel bepaald dat uitsluitend de minister van Financiën bevoegd is geldleningen namens het Land aan te gaan, nadat hij daartoe een van tevoren een machtiging heeft gekregen (in dit geval, gezien de hoogte van het bedrag: van de Staten, bij landsverordening).

De handelwijze van de Aruba Bank NV in deze is zeer vreemd: er is geen hypotheekrecht tot stand gekomen ten aanzien van de eerste lening en de tweede lening wordt desondanks verstrekt: ook zonder hypotheekrecht en zonder handtekening namens het Land. Op 4 juli 1997 bericht de raadsman van de Bank aan de Dienst Domeinbeheer dat de Aruba Bank NV

tevens haar additionele eis ten aanzien van een 'letter of comfort' heeft laten vallen. Vervolgens schrijft de Bank op 11 december 1997 een brief aan de minister-president en de ministers van Financiën en van Economische Zaken, waarin wordt gevraagd het volgende te bevestigen:

- de verstrekking van de kredietfaciliteit in september 1995 tot een bedrag van Afl. 4 miljoen aan de stichting AHTTC is geschied met goedkeuring van de regering van Aruba;
- de verstrekking van additionele kredieten (op dat moment tot een bedrag van ruim Afl. 6,2 miljoen) heeft steeds plaatsgevonden op verzoek en met goedkeuring van het Land;
- dat het Land de toezeggingen van de ministers van Welzijnszaken, van Economische zaken en van Financiën in hun brief van 14 februari 1996 door het Land zal worden nagekomen door de terugbetaling van de geldlening te garanderen en alsnog zorg te dragen voor een adequate zekerheidsstelling.

Deze brief werd bevestigd door de minister-president, de ministers van Financiën en van Economische Zaken. De minister van Welzijnszaken – medeverantwoordelijk voor het Bushiri Hotel en de stichting - heeft deze brief niet ondertekend. De vragen die dit oproept zijn:

- Waarom heeft de desbetreffende minister niet mede-ondertekenend en wat zijn hiervan mogelijk de gevolgen?
- Hebben in dit verband beide verantwoordelijke ministers ingevolge de statuten van de stichting de additionele kredieten goedgekeurd? Zo nee, wat zijn hiervan mogelijk de gevolgen?
- Wat zijn de gevolgen van deze toezeggingen van de drie ministers i.v.m. opgewekt vertrouwen, nu het hypotheekrecht nimmer is gevestigd?
- Zijn alle rechtshandelingen, mutaties en toezeggingen verricht conform de vereisten van de geldende Comptabiliteitsverordening 1989? In hoeverre zijn deze ministers bevoegd geweest, en wat zijn daarvan de consequenties, ook voor hen persoonlijk, ook met betrekking tot de huidige onderhandelingspositie van het Land?
- Waarom is de Aruba Bank NV op deze onzakelijke wijze te werk gegaan? Welke belangen spelen hierbij een rol?
- De loanmanager van Aruba Bank NV is tevens voorzitter van de stichting AHTTC? Is hier geen sprake van een (onacceptabele) 'conflict of interests'? Welke consequenties heeft dit voor de verplichtingen van de Aruba Bank NV, het Land en de stichting AHTTC over en weer?
- Is het waar dat een van de (voormalige) ministers een grote persoonlijke schuld bij de Aruba Bank NV had of heeft?

Een andere te onderzoeken aangelegenheid is een brief van de Bushiricommissie (ingesteld door de minister van Economische Zaken) aan de minister van Economische Zaken van 30 juni 2000, waarin melding wordt gemaakt van de in rekening gebrachte rente van 16% op de lening aan de stichting, o dat deze een 'unauthorized credit' zou betreffen. Contractueel zijn de percentages vastgesteld op 10% en 9,5%. De vragen die ontstaan zijn:

- Wanneer en op basis waarvan zijn deze percentages verhoogd?
- Sinds wanneer weten betrokkenen en de verantwoordelijke ministers van deze verhoging?
- Waarom wacht – mede gezien dit hoge rente-percentages – de Bushiri-problematiek al sinds 4 december 1996 op een oplossing?
- Wie is verantwoordelijk en aansprakelijk voor de daardoor oplopende kosten en schade?

Op 21 juni 2001 wordt er conservatoir beslag gelegd op de grond en de opstallen van het Bushiri Hotel ten behoeve van de Aruba Bank

Ten onrechte werd volgens de Comision di Berdad de overname van de schulden van het Land/de stichting door de koper van het Bushiri Hotel als onderdeel van de koopovereenkomst opgenomen. De geldleningsperikelen dienen losgekoppeld te worden van de verkoop(prijs) van het hotel aan enige derde. De Comision is van mening dat het Land zelf de omvang van deze verplichtingen met de Aruba Bank NV moet vast stellen en moet nakomen, mede nu er aan de diverse overeenkomsten de nodige gebreken kleven. Ten aanzien daarvan moet het Land eveneens nagaan welke kosten en schadeposten op onbevoegd handelende (ex)ministers persoonlijk zijn te verhalen.

Erfpacht perikelen

Op 18 december 2000 komt het landsbeluit tot stand inzake de erfpachtverlening van het perceel domeingrond van het Bushiri Hotel naar Bushiri Holding (Aruba) NV

Wie is de werkgever van het personeel?

Volgens de eerder genoemde brief van 16 april 2002 van de voorzitter van de stichting AHTTC is Bushiri Hospitality Management BV een onderdeel van de Lowensteingroep en voert dit bedrijf sinds medio 2000 voor eigen rekening en risico het management van het hotel. Dit houdt volgens de stichting AHTTC in dat de bedrijfsresultaten en risico's ten goede en ten laste van BHM komen en dat de werknemers vanaf die tijd door BHM zouden worden betaald.

Vervolgens schrijft de advocaat van Bushiri Hospitality Management NV (BHM) op 29 april 2002 dat deze opvatting een 'misslag' is: BHM zou voor rekening en risico van de stichting het hotel exploiteren en de werknemers zouden nog steeds in dienst zijn van de stichting.

Feit is dat de stichting AHTTC gezien haar doelstellingen alleen personeel in dienst mag hebben m.b.t. het onderwijsinstituut en geen hotelpersoneel in dienst mag hebben.

Nu er geen managementovereenkomst is, en er over deze aangelegenheid een verschil van mening bestaat, zal dit een kwestie van interpretatie zijn of invulling door de rechter!

Verkoop

Op 28 december 1999 brengt de Bushiri Commissie (ingesteld door de minister van Economische Zaken) het document uit 'Questionnaire Verkoop Bushiri Hotel'. Het betreft voorstellen van de commissie met betrekking tot de verkoop van het hotel en de mogelijke aandachtspunten.

Op 9 maart 2000 ontvangt de minister van Economische Zaken een brief van de advocaat van de eigenaar van het Holiday Inn Hotel Aruba, Sheraton en Princess Beach te Curacao, waarin hij stelt interesse te hebben in het Bushiri Hotel. In deze brief wordt ook gevraagd om een bevestiging van de plannen met betrekking tot de cruiseship terminal: was dit wellicht het werkelijke belang?

Op 9 mei 2000 biedt de echtgenoot van de minister van Economische Zaken, in zijn hoedanigheid als 'senior advisor' schriftelijk aan een Amerikaanse vertegenwoordiger van Karisma Hotels & Resorts het Bushiri Hotel te koop aan voor US\$ 10 miljoen, onder de voorwaarden: 'as is where is', geen uitbreiding van hotelkamers, geen casino, geen timeshare, renovatie binnen 2 jaar naar 5-sterren hotel, overdracht vrij van lasten. Vraag: was betrokkene, c.q. het Land bevoegd en gemachtigd om deze offerte uit te brengen?

Op 7 juli gaat de ministerraad akkoord met de verkoop van het Bushiri Hotel onder de volgende voorwaarden: 'as is where is', geen uitbreidingsmogelijkheden, minimaal Afl. 10 miljoen florin.

Op 25 juli 2000 wordt er een 'Agreement for Transfer of Ownership' getekend namens het Land door de minister van Toerisme en Economische Zaken ten aanzien van het Bushiri Hotel. De overdracht vindt plaats aan Bushiri Holding Aruba NV onder de volgende voorwaarden: een overdrachtprijs van ongeveer Afl. 11 miljoen, afhankelijk van de uitkomsten van de onderhandelingen tussen de Holding en Aruba Bank. Er zijn redenen om aan te nemen dat de overeenkomst met Bushiri Holding nietig is, waarvan de voornaamste is dat de desbetreffende minister onbevoegd was en zich bovendien niet hield aan de door de ministerraad ten aanzien van de verkoop gestelde voorwaarden.

Conclusies met betrekking tot de koopovereenkomst:

- de koopovereenkomst is nietig: er moet een nieuwe overeenkomst tussen partijen worden aangegaan, volgens de wettelijk voorgeschreven procedure
- de koopprijs is niet correct: van het gebouw dient een nieuw taxatierapport te worden gemaakt en de overige factoren die de prijs mede bepalen moeten objectief worden vastgesteld
- de verkoop van het hotel en toebehoren moet worden losgekoppeld van de geldleningsovereenkomsten tussen de stichting/het Land en de Aruba Bank NV. Dit kan, omdat er geen hypotheekrecht is (in tegenstelling tot hetgeen KPMG in zijn schrijven van 15 april 2002 stelt). Het moet, om het Land in staat te stellen met betrekking tot de geldleningsovereenkomsten de gebreken aan te kunnen tonen en de verantwoordelijken aansprakelijk te stellen.
- de erfpachtwaarde dient op een objectieve manier te worden vastgesteld dan wel conform de wettelijke regels te worden berekend

- indien de Lowensteingroep de eerste optie heeft bij de verkoop, dan dient te worden nagegaan wat deze groep aan opbrengsten heeft verkregen en of het hotel in de beheersperiode is onderhouden. Dit dient in de verkoopprijs te worden doorberekend.

Verdere afhandeling nasleep Bushiri-kwestie:

- de perikelen met betrekking tot de geldleningsovereenkomsten met Aruba Bank NV moeten worden afgehandeld, waarbij de hiervoor aangegeven vraagstellingen inzake de onzakelijke wijze van handelen door de Aruba Bank NV, de belangenverstrengeling, de gewijzigde rentepercentage etc. aan de orde moeten komen;
- de persoonlijke civiele en strafrechtelijke aansprakelijkheid voor de handelwijze van de betrokken ministers, adviseurs, bestuursleden van de stichting AHTTC moeten worden nagegaan, waarbij tevens zo nodig en zo mogelijk disciplinaire maatregelen moeten worden genomen;
- uit correspondentie blijkt dat er redenen zijn voor de opstart van een juridische procedure tegen operator Ocean Aruba LLC (zie brief KPMG dd. 15 april 2002): dit dient te worden nagegaan.
- De handelwijze van de stichting AHTTC moet geheel worden doorgelicht: behalve de belangenverstrengeling van de voorzitter, is er mede blijkens diens schrijven van 16 april 2002 sprake van het doen van onverschuldigde betalingen aan het personeel.

De Comision di Berdad geeft in dringende aanbeveling de koopovereenkomst niet overhaast aan te gaan en ook na de overeenkomst de voorgeschiedenis terdege te doen uitzoeken. Handelwijzen als de onderhavige mogen niet meer voorkomen.

1.3.10 Het racetrack project

Het racetrack-project was reeds voorwerp van uitvoerig onderzoek. De Algemene Rekenkamer Aruba (ARA) heeft in het Jaarverslag 1996-1999 van het project verslag gedaan (p.81-83). Veel uitvoeriger was het rapport van 27 april 2000 getiteld 'Het Racetrack Project. Een analyse van de macro-economische effecten en bedrijfseconomische haalbaarheid' van de Commissie Racetrack Project, die bestond uit directeuren van verschillende overheidsdiensten. De belangrijkste conclusie was dat de regering geen overheidsgarantie moest verlenen ten behoeve van het racetrack project. Deze conclusie kwam echter nadat de regering reeds miljoenen florins in het project had geïnvesteerd: Afl. 1 miljoen als deelname en US \$3 miljoen als garantie. Het bestaan van een rapport rond hotelgaranties uit 1993, dat de regering aanmaande tot voorzichtigheid m.b.t. overheidsgaranties, weerhield de regering kennelijk niet om dezelfde fout te herhalen in 1999.

Bij brief van 27 september 1999 van de toenmalige minister-president aan Colorado Hills NV wordt een voorlopige vergunning verleend voor de realisatie van het racetrack project, zonder dat de nodige (haalbaarheids)studies werden verricht en tegen alle adviezen in van de verschillende regeringsinstanties. Ook uit de brief van 28 april 2000 van de toenmalige minister van Financiën aan Colorado Hills NV blijkt duidelijk dat een voorlopige vergunning werd verleend, terwijl de vorige regering van Aruba achteraf 'serieuze twijfels' had over de haalbaarheid van het project. Inmiddels is dit project definitief van de baan. In dit proces werden mogelijkerwijze de Arubaanse wetgeving, waaronder de Comptabiliteits-verordening 1989, door de beide genoemde ex-ministers geschonden.

Op 20 juli 1999 werd door Land Aruba 1 miljoen Arubaanse florins (op een escrow account) betaald aan Colorado Hills NV (onder de oude naam van Aruco NV), bevestigd door de brief van Colorado Hills dd. 19 april 2000, als zijnde de aandelenparticipatie van Land Aruba voor het bedrag van US\$ 561.790. Op de vroege ochtend van 1 juli 1999 werd door de participerende aandeelhouders in Colorado Hills NV een 'Letter of Intent' getekend, waarbij het Land Aruba naast haar participatie van Afl. 1 miljoen in Colorado Hills NV ook nog het bedrag van maximaal US \$ 3 miljoen garandeerde aan de organisatoren van de races indien de 'sanctioning bodies' van de races betaald dienden te worden en de NV nog geen geld had om deze te betalen.

Reeds op 18 augustus 1999 werd een bedrag van US\$ 2.815.000 geclaimed op deze garantie bij de Caribbean Mercantile Bank NV, door Motor Sports Americas Inc. (MAI), welke maatschappij het eigendom is van Ralph Sanchez, zogenaamd ter betaling van de 'sanctioning bodies'. Later bleek dat aan deze 'sanctioning bodies' slechts een bedrag van US\$ 50.000 is betaald en dat MAI van Ralph Sanchez de rest van het opgenomen bedrag zich had toegeëigend. Op 6 september 1999 betaalde de Caribbean Mercantile Bank NV wederom een bedrag van US \$ 1.235.000 aan de MAI ter betaling van de 'sanctioning bodies', op basis van de garantie die de regering van Aruba had gegeven: van deze beide betalingen komt uiteindelijk een totaalbedrag van US\$ 3 miljoen, vermeerderd met 13% rente per jaar, voor rekening van de regering. Ten aanzien van deze garantie loopt thans nog een civiele zaak tussen de CMB en het Land.

Bij de betaling van beide bedragen had de CMB haar vraagtekens omtrent de rekeningen die gepresenteerd waren door MAI: men wilde deze niet ineens betalen, alshoewel de rekeningen waren goedgekeurd door de directeur van Colorado Hills NV.

Volgens een brief van 6 september 1999 van de directeur van de bank was er echter persoonlijk contact met de twee genoemde ex-ministers, nadat op 2 september 1999 het verzoek binnenkwam voor de overmaking van het bedrag. De Arubaanse regering had de mogelijkheid om de Caribbean Mercantile Bank NV te stoppen in het realiseren van die financiële transactie van 6 september 1999, maar de regering heeft verzuimd om dat te doen. Integendeel, beide ministers hebben van de CMB geëist om de betaling te effectueren, ongeacht of de rekeningen correct waren of niet.

De Arubaanse regering heeft erkend dat de gebruikmaking van de garantie door de ontwikkelaars van het project in een te vroeg stadium gebeurde, terwijl de ontwikkelaars de gemaakte afspraken met de regering hadden geschonden, bovendien had de regering ondertussen verschillende negatieve adviezen tot haar beschikking van de verschillende regeringsinstanties.

Geconcludeerd moet worden dat bovengenoemde ex-ministers opzettelijk, althans tegen beter weten in, na 28 augustus 1999 artikel 372a, lid 3 van het Wetboek van Strafrecht van Aruba hebben geschonden: ze hebben immers de opdracht tot gebruik van gemeenschapsgeld door de particuliere ontwikkelaars van het project gehandhaafd wetende dat het tegen 's Lands belang was. Bovendien: om financieel deel te nemen aan een privaatrechtelijke rechtspersoon voor een bedrag boven de Afl.100.000 moet de overheid vooraf een machtiging verkrijgen bij landsverordening.

De voormalige Voorzitter van de Staten heeft in een gesprek met de leden van Plataforma Accion Aruba Dushi Tera erkend dat zelfs geen mondelinge toezegging is gedaan door de Staten, dat men zou meewerken aan de totstandkoming van een machtigingsverordening. Tot op heden is een landsverordening die de uitgave van de 1 miljoen Arubaanse florins legitimeert niet tot stand gekomen, evenmin is een machtiging bij landsverordening tot stand gekomen met betrekking tot de garantie van US\$ 3 miljoen, hetgeen ten aanzien van beide rechtshandelingen overigens met terugwerkende kracht ook niet meer mogelijk is, sinds de wijziging van de Comptabiliteitsverordening 1989. Er is dus mogelijkwijze sprake van een onrechtmatige en achteraf gezien zinloze uitgave van miljoenen florins, wat in strijd zou zijn met de comptabele voorschriften van Land Aruba (met name artikel 27 van de Comptabiliteitsverordening).

De vraag die iedereen stelt is dan ook: waarom heeft het OM tot op heden geen onderzoek ingesteld naar de verantwoordelijkheid van bovengenoemde ministers? Op deze wijze is de in augustus 1999 van kracht geworden aanscherping van de civiele en strafrechtelijke aansprakelijkheid van ambtsdragers een dode letter geworden, terwijl deze wetswijziging – voortvloeiende uit het rapport Calidad – juist was bedoeld om de integriteit van het bestuur en van de ambtsdragers te bevorderen.

Ten tijde van de afronding van deze rapportage was in de Verenigde Staten van Amerika een proces gaande inzake het racetrack project. De mogelijke risico's van het Land in deze zaak worden geschat op zo'n 88 miljoen florin (81 miljoen florin als schadeclaim door Sanchez Motorsports en 6,7 miljoen florin moet er aan de CMB worden terugbetaald, i.v.m. de afgegeven garantie).

Ambtsdragers en adviseurs van het kabinet Eman III legden tegenstrijdige verklaringen af, al dan niet in het belang van Aruba. De Comision di Berdad adviseert om zo spoedig mogelijk na afloop van deze zaak een nader onderzoek te doen, om de civielrechtelijke en strafrechtelijke aansprakelijkheid van de betrokkenen te kunnen vaststellen.

Een van de civiele acties zou moeten zijn het persoonlijk aansprakelijk stellen van de beide verantwoordelijke ministers, die de participatie van Afl. 1 miljoen en de garantie van US\$ 3 miljoen hebben doen uitvoeren. Dit geld zou onder hen teruggevorderd moeten worden.

1.3.11 Het struisvogelproject

De eigenaar van de struisvogelfarm op Curaçao heeft samen met Arubaanse investeerders het plan ontwikkeld om een soortgelijke farm op Aruba te vestigen. Daarvoor werd Aruba Ostrich Adventures opgericht. In het jaar 2000 begon Aruba Ostrich Adventures met de bouw van een struisvogelfarm in de zogenaamde bufferzone van het Nationaal Park Arikok. Nadat de milieugroeperingen tegen de locatie hadden geprotesteerd, werden de bouwactiviteiten door de Dienst Openbare Werken eerst tijdelijk en enkele dagen later definitief stopgezet. Toen kwam ook aan het licht dat de bouwactiviteiten niet alleen hadden plaatsgevonden in de bufferzone, maar ook in het Nationaal Park zelf. Nadien bleek dat het hele project grotendeels binnen het Nationaal Park was gepland. Dit, terwijl de voormalige regering het Nationaal Park immer aanpreef als een 'unicum' binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Voorts bleek dat de bouwactiviteiten werden uitgevoerd zonder enige vergunning, hetgeen erop duidt dat de ontwikkelaars kennelijk beschikten over de nodige toezeggingen van de regering.

De projectontwikkelaars hebben in korte tijd een stuk natuurterrein totaal verwoest. De milieuorganisaties zijn een symbolische herbeplanting begonnen, maar het zal vele tientallen jaren duren voor de natuurlijke flora en fauna zullen zijn hersteld.

Anno 2002 zijn er plannen om het struisvogelpark op een andere locatie op Aruba te bouwen. Hiermee wordt blijkbaar niet voldaan aan de eisen van de milieuorganisaties, die de volgende voorwaarden hebben gesteld:

- Het terrein te San Fuego, waar de projectontwikkelaars hun illegale bouwactiviteiten hadden verricht, dient teruggegeven te worden aan de eigenaars, om te voorkomen dat daar alsnog projecten kunnen worden uitgevoerd.
- Het terrein te San Fuego dient zoveel mogelijk in de oude staat te worden hersteld, d.i. het weghalen van alle bouwmaterialen, bouwels, funderingen, e.d.

- De geul dient dichtgegooid te worden.
- Het terrein dient herbepplant te worden.

Al deze werkzaamheden dienen te geschieden op kosten en voor rekening van de ontwikkelaars en uitgevoerd te worden zonder verdere schade aan te richten aan het Nationaal Park Arikok.

De Comision di Berdad heeft begrepen dat de huidige regering thans onderzoekt of zij gebonden is aan mogelijke toezeggingen die zouden zijn gedaan met de projectontwikkelaars.

Uit een analyse voor de (onderhandelings)positie van het Land blijkt het volgende:

- de huurovereenkomst van 28 juli 2000 met de huurder van het terrein is door toedoen van het Land aangegaan in strijd met de Landsverordening uitgifte van eigendommen (AB 1989 no. GT 21). Daarnaast is er door toedoen van het Land abusievelijk een stuk grond verhuurd dat behoort bij het Parke Nacional Arikok. De Comision di Berdad geeft ten aanzien hiervan in dringende overweging te doen uitzoeken hoe het mogelijk is dat namens het Land zulke aperte fouten zijn gemaakt en wie daarvoor verantwoordelijk en aansprakelijk is. Schade die hierdoor ontstaat zou op die verantwoordelijken persoonlijk moeten worden afgewenteld. Het in strijd met de wet verrichten van rechtshandelingen door ministers is bovendien sinds augustus 1999 uitdrukkelijk strafbaar. Het niet aanpakken van deze aangelegenheid schept precedents: men kan (tegen betaling?) ambtenaren foutieve contracten laten opmaken, in strijd met de wet, maar het Land is dan toch gebonden...
- Het is mogelijk dat de huurder later afstand heeft gedaan van de rechten uit de genoemde huurovereenkomst, dit zou moeten worden onderzocht. Indien dit inderdaad zo zou zijn, neemt dat de voorgaande stellingen met betrekking tot nader onderzoek en de aansprakelijkheid-stellingen niet weg.
- Ten aanzien van een in huurgrond af te geven alternatief terrein in Jaburibari is bekend dat er geen verklaring van geen bezwaar afgegeven ten aanzien van dit terrein door de Plataforma Accion Aruba Dushi Tera (PAADT). Dit was als een uitdrukkelijke voorwaarde gesteld door de voormalige minister van Justitie en Publieke Werken voor het verhuren of in erfpacht uitgeven van dit terrein. Bij het ontbreken van deze verklaring kan de huidige minister van Sociale Zaken en Infrastructuur op grond hiervan niet worden gedwongen het terrein te Jaburibari aan de ontwikkelaars van de struisvogelfarm (Aruba Ostrich Adventures NV- AOA) of de eerdere huurder in huur of erfpacht uit te geven.
- De voormalige minister van Justitie en Publieke Werken heeft concrete toezeggingen gedaan aan PAADT, waarmee deze organisatie als belanghebbende in deze aangelegenheid kan worden beschouwd. De huidige minister van Sociale Zaken en Infrastructuur kan daar niet zomaar op terugkomen. Ook is de minister gebonden aan de voorwaarden, zoals neergelegd in een schrijven van het Hoofd Domeinbeheer aan de AOA van 1 augustus 2001, dat er een MER-studie en een haalbaarheidsstudie moeten worden

verricht met betrekking tot het project: voorwaarden die het gevolg zijn van de bezwaren van het PAADT.

- Het CBJAZ concludeert dat het Land gebonden is een andere lokatie aan te bieden aan de AOA, onder de voorwaarde dat er binnen een duidelijke termijn een MER- en een haalbaarheidsstudie worden overgelegd.

Naar aanleiding hiervan spelen nog de volgende vragen:

- Personen die daarvoor geen vergunning hebben mogen geen veranderingen aanbrengen en vernielingen plegen in het Nationaal Park. Waarom zijn de betrokkenen voor de vernieling nog niet vervolgd?
- Hoe is het mogelijk dat geen enkele autoriteit weet heeft gehad van dit gebeuren?
- Waarom wordt er een zogenaamde bufferzone voor het Nationaal Park gecreëerd als die achteraf toch geen enkele waarde blijkt te hebben?
- Hoe kan een directeur VROM geen bezwaar hebben tegen het project, terwijl een deel ervan is geprojecteerd in het Parke Nacional Arikok? Is de directeur VROM niet op de hoogte van de plaats en de omvang van het Parke Nacional?
- Hoe is het mogelijk dat een huurovereenkomst wordt opgemaakt waarvan geconstateerd wordt dat het in strijd is met de wet en waarvan de helft van het terrein tot het Parke Nacional Arikok behoort, en vervolgens worden de verantwoordelijken en aansprakelijken niet aangepakt?
- Voorts is het de Comision di Berdad bekend geworden dat een deel van het terrein dat mogelijk voor het struisvogelpark wordt bestemd te Jaburibari, is verhuurd aan de voormalige minister-president. Interessant om te weten is: sinds wanneer huurt betrokkene dat terrein? Is het gebruikelijk dat een minister van Justitie en Publieke Werken a.i. voor zichzelf huurgronden regelt? Met welk doel is dit terrein gehuurd? Het resterende deel van het terrein te Jaburibari is te klein voor de struisvogelfarm, volgens de projectontwikkelaars. Krijgen betrokkenen nu een ander terrein?

1.3.12 'De dividend-special'

In november 1999 neemt PriceWaterhouseCoopers (PWC) het initiatief de minister van Financiën aan te schrijven met een opmerkelijk voorstel. De minister wordt voorgesteld om gedurende een actie met een looptijd van twee maanden de in Aruba gevestigde NV's in staat te stellen ingehouden winsten uit te keren aan de directeur/groootaandeelhouder, welke winsten bij de groootaandeelhouders met inkomstenbelasting zullen worden belast naar een tarief van slechts 10%.

De Directeur Belastingen is tegen het voorstel en wijst op de ontwrichting van het belastingstelsel. Het kwam tot een aanvaring met de minister, zoals blijkt uit een memorandum van 12 mei 2000, zijnde een vastlegging door de directeur Belastingen van een onderhoud met de minister van Financiën, nadat de directeur door de minister was 'ontboden'. De minister spreekt van een 'onherstelbare schade van de onderlinge relatie' met de directeur, als deze niet doet wat hij zegt. Uit het memorandum blijkt dat de minister het

belangrijk vindt om op korte termijn middelen te vergaren ter voorkoming van te verwachten liquiditeitstekorten, zonder dat er structurele maatregelen worden getroffen. Schending van de Staatsregeling en ontwrichting van het belastingstelsel zijn kennelijk ondergeschikt.

Van Nederlandse zijde krijgt de directeur Belastingen geen hulp: de directeur-generaal voor Fiscale Zaken bericht op 6 april 2000 dat dit een interne Arubaanse aangelegenheid is, en dat men overigens begrip kan hebben voor deze actie. **Bekend is dat de Nederlandse regering het financiële 'beleid' van de kabinetten Eman II en III immer hebben geprezen, tot vlak voor de verkiezingen in 2001, toen de werkelijke financiële situatie van het Land bekend werd.**

Uiteindelijk wordt in juni 2000 aan de Raad van Advies een ontwerp-landsverordening aangeboden, dat beoogt om voor slechts één keer en voor een zeer beperkte periode van drie maanden af te wijken van de normale belastingheffing op winstuitkeringen (dividend) aan aandeelhouders en hiervoor een tarief van 12,5% te heffen. **Op dat moment is daar een voormalig minister van Financiën (uit Kabinet Eman II) voorzitter, die nauwe contacten onderhoud met de dan zittende minister van Financiën. Van een onafhankelijke Raad van Advies is in die tijd bijna geen sprake. Het ambtelijk secretariaat wordt nauwelijks in staat gesteld op ontwerp-regelgeving een doelmatigheids- en rechtmatigheidstoets toe te passen en de resultaten hiervan op objectieve wijze in een concept-advies neer te leggen. Uiteindelijk is betrokken voorzitter door de nieuwe regering ontslagen, welk ontslag door betrokkene is geaccepteerd en niet in rechte is aangevochten.** Het advies van de Raad van Advies in deze is dan ook niet negatief, en de strijd met het gelijkheidsbeginsel en artikel 1 van de Staatsregeling mag uitsluitend in vragende vorm worden opgetekend in het advies. De opmerkingen van de Raad kunnen verder teniet worden gedaan door een betere motivering door de regering.

De Staten nemen met de in die tijd bekende 12-9 verhouding het ontwerp aan, voorbijgaande aan twee belangrijke principes in het belastingrecht:

- het gelijkheidsbeginsel: gelijke belastingheffing in gelijke situaties, en
- het draagkrachtbeginsel: hoe meer je verdient, hoe meer belasting je betaalt,

en met voorbijgaan aan artikel I van de Staatsregeling: het verbod van discriminatie (o.a. o.g.v. vermogen).

De minister van Financiën schatte de opgepote reserves op Afl. 320 miljoen. Tegen een tarief van 12,5% zou de actie de schatkist zo'n Afl. 40 miljoen opleveren. Niet teveel benadrukt werd dat de schatkist op basis van deze cijfers een bedrag van Afl. 192 miljoen op langere termijn zou mislopen en dus zou wegschenken in ruil voor Afl. 40 miljoen op korte termijn. De actie werd aangemerkt als bevoordeling van de rijken en ook wel witwassen van opgepote gelden in het buitenland: de minister 'speelt voor Sinterklaas voor enkele bevriende ondernemers', aldus een citaat in een Nederlandse avondkrant op 19 mei 2000. De opbrengst van de actie viel zwaar tegen: van de massale uitkering van opgepote reserves', zoals de minister in dezelfde avondkrant verklaart, is geen sprake. **De opbrengst bedroeg uiteindelijk nog geen 20 miljoen florin.**

De noden die er daadwerkelijk mee werden gelost, zijn niet duidelijk. Daarentegen is een potentiële bron van inkomsten op de lange termijn voor het Land tenietgedaan.

Het behoort tot de mogelijkheden dat een dergelijke wet onverbindend wordt verklaard door de rechter, als deze inderdaad in strijd met de Staatsregeling tot stand is gekomen, of bepalingen bevat die in strijd met de Staatsregeling zijn. Helaas ontbreekt het in Aruba aan een instantie die hierin het voortouw neemt en de zaak aan de rechter voorlegt. Helaas ontbreekt het ook aan mogelijkheden om te voorkomen dat een wet als de onderhavige tot stand kan komen. De Comision di Berdad geeft in aanbeveling om in deze de PG een taak te geven.

1.3.13 De overname Interbank NV door FCCA

Op 18 juni 2001 is de volledige aandelenoverdracht (100%) van Interbank NV aan de Stichting Fundacion Cas pa Comunidad Arubano (FCCA) geschiedt, hetgeen op 19 juni 2001 publiekelijk kenbaar is gemaakt. Tijdens de persconferentie hieromtrent waren aanwezig de directeurs van de FCCA, voorts de directeur van Interbank NV, de president van de Centrale Bank van Aruba (CBA) en overige leden van de Raad van Toezicht van FCCA. De overname van Interbank NV door de FCCA is om meerdere redenen opmerkelijk. Er zijn sterke aanwijzingen dat de bank er zeer slecht voorstond: het filiaal in Bonaire werd op last van de Bank van de Nederlandse Antillen gesloten. In Aruba werden voor de gelegenheid de statuten van de FCCA gewijzigd, om van een (overheids)stichting in het belang van de volkshuisvesting tevens een bankier te maken.

- Welke rol heeft de Centrale Bank van Aruba hier gespeeld?
- En was dit in het belang van Aruba?
- Wat zijn de andere belangen?
- De voormalige eigenaars hebben grote privé-schulden bij Interbank NV. Is dit geld terugvorderbaar of moet de gemeenschap ervoor betalen (via de FCCA)?

Het zijn allemaal vragen die tot nu toe onbeantwoord zijn gebleven.

Het proces om te geraken tot overdracht wordt hierna in het kort aangeduid alsmede de overdracht zelf. Vervolgens worden enkele vraagstellingen geformuleerd binnen het kader van deugdelijk bestuur die nader onderzoek behoeven.

Op 13 februari 1979 is de Stichting FCCA opgericht met als doel (art. 3): 'in het belang van de verbetering der volkshuisvesting werkzaam te zijn binnen het eilandgebied.' 'Deze doelstelling is na vier statuutwijzigingen nagenoeg ongewijzigd gebleven tot 13 februari 2001, waarbij in het kader van het proces tot het overnemen van de Interbank door de FCCA deze is gewijzigd. Het doel (art. 3) is volledig geherformuleerd en is als volgt komen te luiden: *De stichting heeft primair ten doel in het belang van de verbetering der volkshuisvesting werkzaam te zijn in Aruba; en te investeren in onroerende goederen; en secundair ten doel het verkrijgen, vervreemden, beheren en administreren van- en beleggen in aandelen casu quo deelnemen in het kapitaal van in Aruba gevestigde rechtspersonen casu quo (publiekrechtelijke) instellingen, die op de kapitaalmarkt actief zijn.*

Ontwikkelingen binnen Interbank NV en de supervisie van de Centrale Bank van Aruba

De 'on-site' rapportage van de CBA over Interbank NV van 31 juli 1996 meldt dat de situatie bij Interbank NV erg serieus is en dat de continuïteit van de bank mogelijkerwijs in gevaar is. Op korte termijn moet niet alleen de financiële positie (solvabiliteit en liquiditeit) verbeterd worden, maar ook de organisatie in het algemeen en de leningsorganisatie in het bijzonder. Tevens meldt de Centrale Bank in haar rapport dat Interbank NV haar kredietruimte materieel heeft overschreden.

Op 26 mei 1997 geeft de CBA te kennen dat de financiële situatie van Interbank NV uitermate

zorgwekkend is. De CBA geeft aan dat er additionele voorzieningen getroffen moeten worden van Afl. 25,7 miljoen, hetgeen leidt tot een negatief vermogen van Interbank NV van Afl. 3,2 miljoen.

In april 1998 is de Landsverordening toezicht kredietwezen van kracht geworden, welke aan de CBA instrumenten geeft om ruimer toezicht te houden op kredietinstellingen op Aruba.

In een brief van 29 april 1998 stelt de CBA dat Interbank NV niet aan de vereiste solvabiliteits- en liquiditeitsvereisten voldoet en dat de 'Insider-Loans' tot maximaal Afl. 5.5 miljoen teruggebracht moeten worden.

In de 'on-site' rapportage van de CBA van 3 september 1998 wordt gemeld dat de situatie van Interbank NV bijzonder zorgwekkend is en dat deze gevaarzettend is voor de continuïteit en de reputatie van de bank. In het bijzonder wordt de nadruk gelegd op de kwaliteit van de krediet-portefeuille van Interbank NV. Naar aanleiding van laatst genoemde rapportage heeft de CBA in een brief van 8 december 1998 een ultimatum aan Interbank NV gedaan om op 15 januari 1999 te voldoen aan de vereiste solvabiliteitsvoorschriften.

In een brief van 20 juli 1999 geeft de CBA dat zij, gelet op de financiële positie van Interbank NV en diens uitgebrachte jaarrekening 1998, genoodzaakt is om de noodregeling ex artikel 38 lid 1 aan te vragen bij het Gerecht in Eerste Aanleg, indien binnen een week geen structurele oplossing wordt gevonden voor de problemen van de bank. De CBA herhaalt in haar brieven van 29 januari 2000, 24 november 2000 en 13 december 2000 dat zij genoodzaakt zal zijn de noodregeling ex artikel 38 lid I van de LTK voor Interbank NV aan te vragen. In de brief van 13 december 2000 heeft de CBA aan Interbank NV een 'dead-line' gesteld van 31 december 2000.

Per brief van 24 maart 2000 biedt de voormalige president van CBA een verslag van zijn ervaringen op Aruba aan de Gouverneur van Aruba, de minister-president, minister van Financiën, Raad van Commissarissen van de CBA en de directie van CBA. Hierin maakt betrokkene melding van een probleem waarmee hij werd geconfronteerd, zijnde de situatie bij een onder toezicht staande kredietinstelling. Hoewel hij de naam Interbank NV niet noemt is het af te leiden dat hij deze bank bedoelt. Hieromtrent geeft hij aan dat de bank fungeerde als een draaischijf voor liquiditeit binnen het stelsel van bedrijven en personen van een bekende familie. Uit het verslag blijkt het volgende: zowel de aandelen als het management en ten dele de RvC waren in handen van deze familie. Het meest opvallend waren de enorme debetstanden van de familiebedrijven en de familieleden en het geheel ontbreken van kredietstanden. Aan de kredietzijde van de balans waren voor de grote posten vooral overheidsgerelateerde bedrijven en instellingen prominent aanwezig, mede vanwege de gunstige rente die werd geboden. Voor de toezichthouder was deze situatie uiteraard niet acceptabel. Vele niet nagekomen toezeggingen en beloften, veelvuldig (dreigen met) ingrijpen door de CBA (hetgeen onder de oude toezichtwet niet eenvoudig was), het opstappen van de algemeen directeur, pogingen de bank te verkopen, correspondentie en besprekingen waar de honden geen brood van lusten, uiteindelijk het nemen van gigantische verliezen (niet alleen de 'connected lending' bleek van slechte kwaliteit) en een klacht over de externe accountant ingediend bij het NIVRA kwamen aan de orde. De ex-president geeft aan dat CBA altijd voor

ogen heeft gestaan de belangen crediteuren en de reputatie van Aruba zoveel mogelijk te beschermen. Hij geeft aan dat verkoop met gebruikmaking van fiscaal compensabele verliezen de optie is, waarnaar alle betrokkenen nu streven. De enige andere optie is volgens hem vrijwillige of gedwongen liquidatie.

De rol en positie van de FCCA in relatie tot de Raad van Ministers van Aruba bij de overname van de Interbank NV

Op 14 september 2000 besluit de Raad van Toezicht van de FCCA (een nieuw orgaan van de stichting per januari 2000, conform de nieuwe statuten) op voorstel van de voorzitter en een lid dat per 15 juni is toegetreden tot de RvT, waarbij de CBA zijn lidmaatschap bevordert heeft, dat de FCCA Interbank NV over kan nemen. De mogelijkheid dat FCCA – als Interbank op sterkte is - goedkoop aan funding kan komen is de motivering die wordt aangegeven. De CBA van Aruba zou er achterstaan, alsmede de minister van Financiën. Er zou een gedegen onderzoek naar risico's aan vooraf gaan. Voorlopig wordt het bestuur (de directeuren) niet op de hoogte gesteld.

De Raad van Toezicht en de directeuren hebben op 17 oktober 2000 een vergadering met de minister-president, minister van Justitie en minister van Financiën inzake de overname van Interbank NV door FCCA. Er zou een businessplan gepresenteerd zijn dat geheim is. Dit plan heeft de Comision di Berdad niet kunnen achterhalen. Op 10 november 2000 sturen de voorzitter en een lid van de RvT van de FCCA de (strikt vertrouwelijke) 'Notitie overname Interbank NV door FCCA' aan de minister van Justitie en Publieke Werken, met kopie aan minister-president, de minister van Financiën, de president CBA, de directeur Interbank NV en aan de Raad van Toezicht van FCCA. Hierin wordt melding gemaakt dat er formele afstemming met de raad van ministers moet geschieden vanwege politieke en publicitaire consequenties.

Begin december 2000 wordt door de RvT besloten om PriceWaterhouse&Coopers te belasten met het verrichten van een 'due dilligence rapport' inzake de financiële situatie van Interbank NV en van Aubar NV (moedermaatschappij van de IB). Er wordt besloten dat het advocatenkantoor Sjiem Fat & Carlo als juridisch adviseur wordt aangetrokken. Eveneens wordt besloten tot doelwijziging van de FCCA (zoals eerder aangegeven).

Op 13 december 2000 tekenen de FCCA en Aubar Holdings NV een 'Memorandum of Understanding' inzake de overname van aandelen van Interbank NV door de FCCA, nadat in november 2000 de voorbesprekingen hieromtrent hebben plaatsgevonden.

In januari 2001 wordt door de Raad van Toezicht aangegeven dat de CBA de overname van Interbank NV door de FCCA nog steeds aanmoedigt, echter is van de overheid niets meer vernomen. De ondersteuning van de overheid wordt nodig geacht voor de statutenwijziging (doeluitbreiding) en voor 'morele' rugdekking. Begin februari 2001 ontvangt de RvT het 'Due diligence'-rapport van PriceWaterhouse & Coopers en gaat de RvT unaniem accoord met de concept-overeenkomst inzake de overname van Interbank NV-aandelen van Aubar Holding door de FCCA, waarbij de directeuren (het stichtingsbestuur van FCCA) hun accoord en formele steun betuigen.

Medio februari 2001 sturen de RvT en het FCCA-bestuur een schrijven naar de CBA waarin een aantal zaken inzake de overname van de IB worden aangegeven en waarbij eveneens een aantal verzoeken worden gedaan met o.m. betrekking op de solvabiliteit (geconsolideerd nivo), liquiditeits-ratio (verminderen tot 10 % en in 2003 en 2004 optrekken tot 15% en 20%), en de kredietgroei.

Medio april 2001 stuurt de **CAD** een brief aan de minister van Financiën, waarin tot uitdrukking wordt gebracht de **bezorgheid over een mogelijke overname van Interbank NV door de FCCA**. Vraagtekens worden gezet bij de expertise van de FCCA om een commerciële bank te beheren. Bovendien past het volgens de CAD niet binnen de doelstellingen van de FCCA om een commerciële bank te beheren. De CAD biedt aan de beschikbare informatie te beoordelen, doch op dit aanbod wordt niet ingegaan.

Begin juni 2001 wordt een speciale vergadering belegd tussen RvT en de directie van FCCA inzake de afronding van de overname van Interbank NV. Het is voor het eerst dat de volledige directie hierbij wordt betrokken. Het resultaat is dat het bestuur en de Raad accoord gaan met de overname.

Op **18 juni 2001** wordt de formele overeenkomst getekend door het bestuur van de FCCA en Aubar Holding NV inzake de volledige aandelenoverdracht van Interbank NV aan de FCCA.

De essentie van de overname door de FCCA van de aandelen van Interbank NV van Aubar Holding NV is als volgt: de FCCA heeft de volledige 100% aandelen van Interbank NV die in het bezit waren van Aubar Holding NV overgenomen voor een symbolische prijs van 1 florin. Daarbij heeft de FCCA tevens de overname kosten, geschat op 150.000 - 200.000 florin voor haar rekening genomen. Door Aubar NV is een garantie gegeven in contant van Afl. 15 miljoen in 'time deposit' bij Interbank, en door de aandeelhouders van Aubar Holding NV (broeders en zusters van een bekende familie, die dit jaar reeds een rechtszaak achter de rug hebben wegens onderlinge geschillen inzake de garantstellingen) Afl.15 miljoen in onroerende goederen. Dit ter dekking van aangegeven risico's op grond van het 'due diligence rapport' van PriceWaterhouse & Coopers. De FCCA kan de garanties van Aubar aanspreken één jaar na overname van de aandelen te weten 18 juni 2002. De Comision di Berdad brengt zijn eindrapportage een dag daarvoor uit. De verwachting is dat de FCCA de garanties inderdaad gaat aanspreken. Er is ten tijde van het uitbrengen van deze eindrapportage beslaggelegd op bezittingen van de desbetreffende familieleden.

Vraagstellingen naar aanleiding van de overname van Interbank NV door de FCCA:

1. Heeft de doelwijziging van de FCCA in februari 2001 rechtmatig plaatsgevonden? Artikel 26 lid 1 van het statuut 2000, (ex art 25 lid 1 bij de oprichting in 1979) stelt: 'Behoudens het doel en de bestemming van het saldo na liquidatie van de Stichting kunnen deze statuten worden gewijzigd door de Raad van Toezicht.'
2. In hoeverre is er sprake van verwijtbaar optreden van de zijde van de CBA inzake het niet tijdig en adequaat ingrijpen in de ontwikkelingen binnen Interbank NV? Hierbij

- wordt aangetekend dat de Bank van Nederlandse Antillen kennelijk wel heeft ingegrepen en er zorg heeft gedragen dat Interbank Antilles NV is geliquideerd.
3. In hoeverre hebben de regering van Aruba en het Parlement van Aruba toestemming verleend aan de overname van Interbank NV door de FCCA, zijnde een door de overheid opgerichte stichting die binnen het volkshuisvestingsbeleid van de regering moet opereren en publieksgelden beheert? Geconstateerd wordt dat meerdere leden van de ministerraad van het kabinet Eman III op de hoogte waren van de overname.
 4. Op welke wijze heeft de Arubaanse overheid actief c.q. passief meegedragen aan de overname van Interbank NV door FCCA? Heeft de Arubaanse regering gebruik gemaakt van haar diensten, zoals de CAD en het CBJAZ om toe te zien en te adviseren bij de overname van Interbank NV door de FCCA?
 5. In hoeverre waren de gronden waarop de FCCA de overname van Interbank heeft gedaan betrouwbaar? Immers is in november 2001 gebleken dat er over het jaar 2000 een afkeurende accountantsverklaring inzake Interbank NV is afgegeven door de externe controle.
 6. Wat was de rol van de CBA bij de overname van Interbank NV door de FCCA? Heeft zij hierbij hierop direct c.q. indirect een invloed op uitgeoefend?
 7. In hoeverre zijn de door de familie (via Aubar Holding NV) en persoonlijke afgegeven garanties voldoende voor de geïdentificeerde risico's, zoals in het 'due diligence rapport' van PriceWaterhouse & Coopers aangegeven, waarbij niet alle informatie volledig voorhanden was?
 8. Is het waar dat op een bepaald moment een grote transactie heeft plaatsgevonden van de SETAR naar Interbank NV, op last van de directeur van de FCCA, die ten tijde van de transactie president-commissaris was van de SETAR? Welk doel had deze transactie? Is het waar dat deze transactie op advies of met medeweten van de CBA plaatsvond?

De conclusie van de Comision di Berdad is dat deze aangelegenheid noopt tot een nader rechtmatigheid- en doelmatigheidsonderzoek, waarbij – naast de bovenstaande vragen - betrokken moet worden of de FCCA de bank wederom moet afstoten en zich wederom moet omvormen tot zijn oorspronkelijke doel.

De rol van de CBA in deze kwestie zou getoetst moeten worden door een commissie waarin vertegenwoordigers van de Nederlandse Bank en de Bank van de Nederlandse Antillen zitting zouden moeten nemen. De CBA heeft in het verleden ten aanzien van verschillende projecten van de overheid immer de waarschuwende vinger opgestoken indien het projecten betrof die niet tot de overheidstaak behoren, zoals ook ten aanzien van de Comision di Berdad bekend geworden correspondentie van de CBA inzake het racetrack project: de overheid zou zich volgens de opvattingen van de CBA toen 'bij haar leest moest houden'. Die opvatting van de CBA met betrekking tot de betrokkenheid van de overheid bij het racetrack project kan de Comision di Berdad geheel delen. Indien de CBA in het onderhavige geval dan wel een stimulerende rol heeft gespeeld, is dat op zijn minst tegenstrijdig.

Ook dient het toezicht en de controle op het doen en laten van rechtspersonen, die door de overheid worden gesubsidieerd, danwel overheidstaken uitvoeren of overheidsgelden/

bezittingen beheren, te worden aangescherpt, zoals de Comision di Berdad in zijn algemeenheid in deze eindrapportage adviseert (vide hoofdstuk 3). Voorkomen moet worden dat dergelijke rechtspersonen, die worden opgericht voor een bepaald doel, dit doel niet zomaar kunnen oprekken of veranderen tot niet-overheidstaken.

1.4 Conclusie en verdere opbouw van de rapportage

Gaandeweg realiseerde de CdB zich dat het onderzoek door de CdB zich niet meer zal moeten richten op de reeds genoemde en onderzochte projecten. De vraagstelling die telkens naar voren kwam werd wel het uitgangspunt van hoofdstuk 3: **Hoe kan binnen ons democratisch systeem een vervolg worden gegeven of verkregen wanneer (door controle-organen, maar ook door anderen) geconstateerd wordt dat er onrechtmatig en ondoelmatig bestuurlijk handelen heeft plaatsgevonden, plaatsvindt of zal gaan plaatsvinden?** In het derde hoofdstuk wordt ook ingaan op de vraag welk project in aanmerking komt voor een parlementaire enquête. Afhankelijk van het resultaat daarvan zal kunnen worden gezien in hoeverre andere twijfelachtige projecten daarvoor in aanmerking kunnen komen, of dat er onderzoek met minder ingrijpende methoden kan worden verricht. In tegenstelling tot de reeds in paragraaf 1.3 genoemde projecten, komt naar de opvatting van de CdB de renovatie van het Radisson Hotel daarvoor in aanmerking, mede wegens het feit dat het nog niet is onderzocht.

Hoofdstuk 2 omvat de resultaten van een grondig onderzoek van een project dat nog niet volledig is onderzocht: het **'Plan Desaroyo Nobo San Nicolas y p'ariba di brug'**. Wat dit project geschikt maakte voor onderzoek door de Comision is dat de aangehaalde **dubieuze onderdelen** van het project voornamelijk hebben plaatsgevonden na augustus 1999, toen de aanscherping van de strafrechtelijke en civiele aansprakelijkheid van de ministers een feit werd. **Ambtsdragers, diensthoofden, coordinatoren, en anderen waren hiervan op de hoogte. Samen met de afwijzende adviezen van de geëigende adviesinstanties vormt dit naar de mening van de Comision di Berdad een invulling van het element 'opzettelijk' in nagenoeg alle geschetste gevallen.** Hoofdstuk 2 zal derhalve empirisch bewijs leveren voor de conclusie van het SER rapport **'Sanering van de overheidssector: een absolute noodzaak' (april 2002, p.26):** *'De laatste jaren is hieraan veel aandacht geschonken om te komen tot deugdelijk bestuur. Aruba heeft binnen het Koninkrijk hieraan prioriteit willen geven, wat geresulteerd heeft in het rapport over deugdelijk bestuur: Calidad. De implementatie van de aanbevelingen van het rapport bleek moeizaam te verlopen. In retrospect lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat in feite weinig is verbeterd en dat van enige waarborg voor deugdelijk bestuur nog geen sprake is. Gezien de conclusies van o.a. de Rekenkamer, de Centrale Accountantsdienst en de Raad van Advies over verschillende projecten lijkt zelfs eerder sprake van verdere versluiering van bestuurlijk handelen. Dit is vaak gepaard gegaan met uitbreiding van benodigde bestuurlijke goedkeuringen, oftewel vergroting van de economische rentcapaciteit van de bestuurders. De ruimte voor politieke patronage c.q. corruptie is hierdoor ook toegenomen.'*

2. Het onderzoek 'Plan Desaroyo Nobo San Nicolaas' (PDN)

2.1 Inleiding

Onder de noemer 'Plan Desaroyo Nobo San Nicolas y p'ariba di brug' (ook genoemd: het 'Sasakiplan of Sasakifonds') is er een bedrag van ruim 48 miljoen florin uitgegeven, zonder dat hieraan een beleidsplan ten grondslag lag noch enige wettelijke legitimatie. Wel zijn er publiekelijk exposities geweest van Sasaki Associates in de Nationale Bibliotheek inzake dit plan en het zogenaamde 'civic spine project'. Dit bedrag is besteed aan willekeurige projecten en contracten die het gebied en het doel – voor zover dit bij gebrek aan een beleidsplan uit de benaming van het 'plan' is vast te stellen - van het plan ver overschreden. Aan San Nicolas en omgeving zijn deze 'investeringen' nauwelijks af te zien: in ieder geval niet conform de exposities van weleer van Sasaki Associates. De goedkeuring van de projecten werd gegeven door een minister die daar ingevolge de toen geldende Landsverordening instelling ministeries niet verantwoordelijk voor is. Ingevolge de per augustus 1999 gewijzigde Comptabiliteitsverordening 1989 zou dit voor een groot aantal rechtshandelingen inhouden dat zij ofwel nietig zijn, ofwel dat niet het Land, maar de desbetreffende minister persoonlijk is verbonden.

Het bedrag is voor bijna de helft afkomstig uit de Landsbegroting, via posten die daarvoor niet zijn bestemd. 25 miljoen florin is afkomstig van Utilities NV, die dit bedrag, dat per 2008 afgelost diende te worden, vervroegd heeft afgelost en daarvoor speciaal een lening heeft afgesloten. De bedragen werden gestort op een rekening bij de Centrale Bank, geopend ten behoeve van een fonds, dat nimmer tot stand is gekomen. De dotaties uit de Landsbegroting naar dit 'fonds' werden door de Algemene Rekenkamer en de Centrale Accountantsdienst in diverse publicaties en schrijvens onrechtmatig genoemd, zonder dat in de situatie enige verbetering of verandering werd aangebracht.

Bij de uitvoering van de diverse projecten in het kader van het 'Plan desaroyo nobo San Nicolas y p'ariba di brug' door het opgerichte projectbureau heeft de Comision di Berdad geconstateerd dat er met name in 2001 op grote schaal onregelmatigheden zijn voorgevallen.

Zo is er voor zo'n 3,5 miljoen florin aan uitgaven gedaan door de ministerraad zelf, met voorbijgaan aan de geëigende instanties, zoals DOW en de geëigende procedures, zoals gehanteerd bij de Directie Financiën. Opdrachten tot uitbetaling werden goedgekeurd soms 1 dag nadat de opdracht tot uitvoering was gegund. Met het werk was dan nog niet aangevangen en in diverse gevallen is namens de Comision di Berdad geconstateerd dat betaald is voor werk dat niet volledig of helemaal niet is verricht. Al bij een eerste lezing van enkele onderzochte gevallen denkt men al gauw aan 'oplichting' en 'fraude'.

In sommige gevallen lijken de verschillende offertes, van overigens (formeel) niet bestaande bedrijven, kennelijk gemaakt in het projectbureau zelf voor de offereerders, tesamen met het verzoek van het projectbureau aan de minister om een van de offertes goed te keuren.

De vraag is: wie zijn in werkelijkheid allemaal door deze 'projecten' bevoordeeld?

Grote opdrachten werden gegund aan 'eenmansbedrijven' die niet bij de Kamer van Koophandel stonden ingeschreven. Het kwam voor dat het volledige aanneemsom als voorschot vooraf werd betaald. De duidelijke en soms eenvoudige vormen van corruptie en fraude die zijn toegepast en niet door controleorganen zijn geconstateerd, en die mogelijk ook bij andere overheidsprojecten zijn gebruikt, geven ernstig te denken. Overigens konden de functionarissen van het bureau PDN niet bewijzen of aantonen dat zij namens een minister waren gemachtigd tot het verrichten van rechtshandelingen die meermalen zijn verricht.

De Comision di Berdad heeft in het kader van zijn taakopdracht het 'Plan desaroyo nobo San Nicolas y p'ariba di brug' uitgekozen als een 'pilot onderzoek'. De overwegingen voor de keuze van dit project zijn geweest:

- De dubieuze onderdelen van het project vallen voor het merendeel onder het regime van de gewijzigde Comptabiliteitsverordening 1989 en de aanscherping van de strafrechtelijke en civiele aansprakelijkheid van ambtsdragers, waardoor de aansprakelijkheid duidelijker is;
- Van ambtsdragers en overheidsfunctionarissen kan worden aangenomen dat zij goed op de hoogte zijn van bedoelde recente aanscherpingen en de eventuele gevolgen. De verwijtbaarheid van betrokkenen en de strafwaardigheid van de overtreden normen is naar de mening van de CdB dan ook onbetwistbaar;
- Het project kon voornamelijk op grond van documentenonderzoek worden onderzocht: gezien de beperkte bevoegdheden van de CdB in de voorbereidende fase, waardoor medewerking door derden niet kon worden afgedwongen, was dit een belangrijk voordeel;
- Het project was nog niet eerder in zijn totaliteit door de controle-organen van de overheid onderzocht;
- Het nieuw aangetreden kabinet heeft in november 2001 besloten het plan te stoppen en het projectbureau PDN te sluiten.

Bijzonderheid is dat een groot deel van de dubieuze projecten/uitgaven zoals hierna beschreven plaatsvonden tijdens de demissionaire periode: dit is in strijd met het schrijven van de Gouverneur van Aruba van 20 juni 2001 (kenmerk KabGA 0742/01). Alhoewel dergelijke aanwijzingen van de Gouverneur staatsrechtelijk niet formeel zijn geregeld en het in strijd met deze aanwijzingen handelen niet kan worden gesanctioneerd, zou het van verantwoordelijkheidsgevoel en respect hebben getuigd indien bedoelde brief bij het overheidshandelen gedurende de demissionaire periode in acht was genomen.

Doel van het onderzoek door de CdB was om zoveel mogelijk uitgaven, rechtshandelingen en onregelmatigheden die in het kader van dit plan gedurende het jaar 2001 plaatsvonden, te achterhalen en te beschrijven en de civielrechtelijke en strafrechtelijke aansprakelijkheid van de verantwoordelijken aan te geven. De kernvragen van het project betreffen de rechtmatigheid en de doelmatigheid van de in het kader van dit project verrichte rechtshandelingen. Als 'pilot-onderzoek' zal de CdB de Staten van Aruba, de ministerraad en de Arubaanse gemeenschap een 'eerste indruk' kunnen geven van wat zich onder andere tijdens de afgelopen regeringsperiode heeft voorgedaan. De CdB vreest dat de voorlopige

resultaten van dit onderzoek slechts een topje van de ijsberg zijn. Het vervolgtraject zal uitgevoerd moeten worden door het OM met diens opsporingsdiensten, de regering en de Landsadvocaat.

2.2 Projectbeschrijving Plan Desaroyo Nobo San Nicolas

2.2.1 Doelstelling van het PDN

Aan het Plan Desaroyo Nobo San Nicolas ligt geen beleidsplan ten grondslag. Een eerste document met betrekking tot het oprichten van een begrotingsfonds 'Desaroyo Nobo San Nicolas' is een notitie van de coördinator begrotingsaangelegenheden van het ministerie van Algemene Zaken van 11 december 1996, kenmerk 352. De ministerraad heeft op 12 december 1996 daarover een besluit genomen. De ministerraad besluit dat aan de begroting van het fonds moeten worden toegevoegd:

Riolering Essoville	Afl. 200.000
Sporthal Sta. Cruz	Afl. 1.000.000
Asfalteren basketbalvelden San Nicolas	Afl. 60.000

Op 24 februari 1997 zijn aanvullend en afwijkend op de genoemde notitie van 11 december 1996 (kenmerk 352) aanvullende afspraken gemaakt tussen de Directie Financiën en de coördinator begrotingszaken van het ministerie van Algemene Zaken, die in een schrijven van 25 maart 1997 (kenmerk Fin/F-97.716) van de minister van Financiën aan de President van de Centrale Bank van Aruba staan opgetekend.

In het kader van de begroting 1999 werd in de beleidsnota voor de periode 1998-2002 van het ministerie van Algemene Zaken vermeld dat in 1995 een veelbelovende start werd gemaakt met de uitvoering van het grootschalige project 'Plan pa un desaroyo nobo pa San Nicolas y p'ariba di brug' (PDN). Het plan strekt zich volgens deze toelichting uit over een periode van twintig jaar en is onderverdeeld in diverse deelprojecten. Het beoogt de fysieke infrastructuur van het oostelijk deel van Aruba op een gecontroleerde wijze tot ontwikkeling te brengen.

Wat het 'plan' precies zou moeten omvatten is, zoals gesteld, niet in een beleidsplan aangegeven. Uit een overzicht dd. 9 november 2000, dat op 12 december 2001 door de directeur/-projectcoördinator van 'E desaroyo Nobo San Nicolas y p'ariba di brug' aan de minister-president wordt gestuurd blijkt dat 'Fase 1 van het Sasakiplan' uit een groot aantal projecten bestaat, die tesamen ruim Afl. 158 miljoen zouden gaan kosten. Van dit overzicht bestaat geen geactualiseerde versie, zodat daaruit niet duidelijk wordt welke projecten in de loop van 2000 en 2001 daadwerkelijk zijn gerealiseerd en welke totale kosten zijn gemaakt c.q. investeringen zijn gedaan. Dit oude overzicht, getiteld 'Totale overzicht projecten Sasaki (fase 1)' is niet geactualiseerd. Aan de hand van gegevens van DOW, de Directie Financiën, de CAD en de Algemene Rekenkamer is getracht zoveel mogelijk te achterhalen wat er onder de noemer van het PDN is uitgegeven.

Van het begin af aan is de afbakening van het project en de concrete doelstelling van het PDN niet duidelijk geweest. Daarvan getuige in de eerste plaats de toevoeging van een aantal projecten door de ministerraadsbeslissing van 11 december 1996. Ook de annotatie van de minister van Financiën bij een bijlage bij de ontwerp-landsverordening tot instelling van het

fonds (welke nooit tot stand is gekomen) is een voorbeeld: o.a. Arikok National Park werd aan de begroting toegevoegd. De CAD constateert in zijn onderzoeksrapport van 4 februari 2002 dat er projecten zijn gefinancierd die niet in San Nicolas of omgeving liggen en die voorts buiten de doelstelling van het PDN vallen. Projecten die door het PDN zijn uitgevoerd zijn zeer divers:

- slopen van gebouwen (Papa's Cake Shop);
- kopen van terreinen;
- het huren van panden;
- kerstverlichting van het huis van een familie te Savaneta;
- kopen van gebouwen (bijv. Uncle Louis Store);
- aanleggen van riolering;
- egaliseren van sportterreinen;
- renovatie en uitbreiding van sportaccomodaties (o.a. Sporthal Sta. Cruz, Joe Laveist Sportpark);
- aanleggen van basketbalvelden;
- onderhoud van scholen;
- bekabeling hulpbestuurskantoor San Nicolas;
- aanleggen zwembaden (San Nicolas en Savaneta);
- het schoonmaken van stranden;
- sponsoring van sociale activiteiten gericht op het aantrekken van toeristen;
- Parke Nacional Arikok;
- activiteiten Plan di Bario;
- onderhoud van kerkelijke begraafplaatsen.

Geconcludeerd moet worden dat er miljoenen zijn uitgegeven door de minister van Financiën op het gebied van publieke werken, sport en onderwijs en andere terreinen, waarvoor deze minister ingevolge de Landsverordening instelling ministeries geen verantwoordelijkheid droeg en zonder dat daaraan een beleids- of ontwikkelingsplan ten grondslag lag. De gewijzigde Comptabiliteits-verordening 1989 verbindt overigens de sanctie van nietigheid aan dergelijke onbevoegd verrichtte rechtshandelingen. De gehele ministerraad draagt hiervoor mede-verantwoordelijkheid, nu de raad vele beslissingen en voorstellen terzake in strijd met de Comptabiliteitsverordening 1989, aanverwante regelgeving en met de Landsverordening instelling ministeries heeft goedgekeurd.

2.2.2 Wettelijke basis van het fonds

Uit een schrijven van 25 maart 1997 (kenmerk Fin/F-97.716) van de minister van Financiën aan de president van de Centrale Bank van Aruba blijkt dat het de bedoeling was een Landsverordening tot instelling van het begrotingsfonds 'Desaroyo nobo pa San Nicolas' tot stand te brengen.

Een ontwerp-landsverordening tot instelling van dit begrotingsfonds dateert van 3 september 1997 (ontwerp-Landsverordening tot wijziging van de Landsverordening houdende instelling van drie begrotingsfondsen (AB 1995 no. 50)). In de ontwerp-memorie van toelichting staat: 'volgens het regeerakkoord "Acuerdo di San Nicolas" van 1994 is het 's regerings streven een

solide basis voor een grotere economische en sociale ontwikkeling in het oostelijke deel van Aruba (in de volksmond beter bekend als ‘San Nicolas y pariba di brug’) te creëren. In het kader daarvan is in opdracht van het kabinet een plan opgesteld, het ‘Plan deasroyo nobo pa San Nicolas y pariba di brug’, dat – na goedkeuring in de ministerraad – op 31 oktober 1996 ter kennisneming aan de Staten werd aangeboden. Met het oog op een zo efficiënt mogelijk beheer van de middelen ten behoeve van de uitvoering van het project, wordt het door de regering wenselijk geacht dat het voor de realisering van dit plan benodigde gelden afgescheiden worden van de algemene middelen van het Land. Dientengevolge is het noodzakelijk om ter zake een begrotingsfonds als bedoeld in Hoofdstuk VII van de Comptabiliteitsverordening 1989 (AB 1989 no. 72) in te stellen.’ In de artikelsgewijze toelichting, Onderdeel B, wordt gewag gemaakt van de drie projecten die ingevolge de ministerraads-beslissing van 11 december 1996 aan de begroting van het begrotingsfonds zijn toegevoegd (riolering Essoville buurt; restauratie sportcomplex Sta. Cruz en asfalteren basketbalvelden te San Nicolas). Voorts staat in de toelichting bij artikel II dat de instelling van het fonds met terugwerkende kracht dient te geschieden, omdat er sinds januari 1996 ‘aanloopkosten’ zijn gemaakt in verband met het opstellen van het ‘Plan deasroyo nobo pa San Nicolas y pariba di brug’, het oprichten van het bureau en de salariskosten van een aantal ambtenaren die op dat bureau werkzaam waren. Volgens een bijlage bij het ontwerp en een apostille van de Minister van Financiën dd. 16-12-1997 behoren de op die bijlage genoemde projecten alle te worden ondergebracht bij het fonds: op dit overzicht komt ook voor het Arikok National Park.

In het ‘Jaarverslag 1996-1999’ van de Algemene Rekenkamer Aruba (ARA) (p.112 e.v.) wordt reeds melding gemaakt van het feit dat de instelling van het begrotingsfonds ‘E desarojo nobo pa San Nicolas’ niet overeenkomstig de vereisten van artikel 39 Comptabiliteitsverordening 1989 bij landsverordening is geschied. De ARA concludeert dat er juridisch gezien geen begrotingsfonds is en stelt: ‘Dit betekent dat de op de begrotingspost ‘Reserves en fondsen’ gereserveerde gelden ten behoeve van de ‘Desarojo Nobo’ het Land toekomen en niet kunnen worden besteed zonder goedkeuring vooraf door de Staten. Door de goedkeuring van de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begroting van de desbetreffende jaren, waarin met de dotatie aan de begrotingspost ‘Reserves en fondsen’ (t.b.v. ‘Desarojo Nobo’) is rekening gehouden, is niet automatisch de besteding van de gelden van het in te stellen begrotingsfonds goedgekeurd.’

Volgens de ARA belopen de ontrekkingen (bestedingen) van de gereserveerde gelden in de periode 1996-2000 ruim Afl. 42,2 miljoen. De ARA baseert zich daarbij op een opgave door de Centrale Bank van Aruba (CBA). Deze bestedingen merkt de ARA aan als onrechtmatig. De CAD deelt deze mening, blijkens zijn onderzoek naar het PDN van 4 februari 2002. Al eerder had de CAD op de onregelmatigheden gewezen (medio 2001). Met deze signaleringen van de ARA in zijn jaarverslag en CAD in zijn brief van 2001 gebeurt verder niets, terwijl de omschreven administratiefrechtelijke handelingen, strijdig met bestaande wetsregels, toch duidelijk vertaald kunnen worden in verschillende strafbare feiten, nota bene die gedragingen die met de deugdelijkheid van bestuur in gedachten zijn doorgevoerd in het Wetboek van Strafrecht (m.n. artt. 372a en 372 b e.v.). Stelliger nog: sinds de constatering zijn de onregelmatigheden alleen maar toegenomen en verergerd. Veel van deze handelingen zijn

verricht na augustus 1999. Het bevreemdt de Comision dat een dergelijke situatie gewoon door kan gaan. Dit dient naar de mening van de Comision te worden gewijzigd: na dergelijke constatering door de ARA en de CAD dient er een vervolg te komen. Er dient in de eerste plaats aangifte te worden gedaan. Vervolgens moet er bij het OM de bereidheid zijn om voortvarend op te treden. Het uitblijven daarvan maakt naar de mening van de Comision deze organen ineffectief.

2.2.3 Financiering van het PDN

Voor de uitbetaling van rekeningen van het PDN werd vanaf 1997 bij de Centrale Bank van Aruba een geblokkeerde rekening aangehouden. Voor deze bankrekening was alleen Directie Financiën tekenbevoegd. Ter financiering van de uitgaven van het PDN heeft het Land mede gebruik gemaakt van de door Utilities NV in 1996 aan het Land betaalde vervroegde aflossing van Afl. 25 miljoen. Dit bedrag werd in 1996 in eerste instantie overgemaakt naar een bankrekening ten name van het Land bij de Centrale Bank. Van dit bedrag is medio 1997 Afl. 21.939.308 op een geblokkeerde bankrekening bij de Centrale Bank van Aruba gestort, ten name van Fondo Desaroyo Nobo (een wettelijk dus niet bestaand fonds). Het restant (inclusief rente: Afl. 3.717.872) is overgemaakt naar Directie Financiën in verband met door het Land voor het PDN voorgeschoten betalingen. Ten laste van haar eigen begroting heeft het Land in 1999 Afl. 6 miljoen en in 2000 Afl. 1,9 miljoen naar genoemde geblokkeerde bankrekening bij de Central Bank overgemaakt. Door de Centrale Bank van Aruba is op de geblokkeerde rekening rente vergoed. Volgens het jaarverslag 1996-1999 van de Algemene Rekenkamer is in de periode 1996 tot en met 2000 door de Centrale Bank van Aruba in totaal Afl. 1.143.565 aan rente vergoed. Ultimo 2001 bedraagt het saldo van deze bankrekening Afl. 9.206.

Volgens een door de Centrale Accountantsdienst opgestelde overzicht is ten laste van de PDN over 1997 tot en met 2001 in totaal Afl. 46.386.285 uitgegeven. Indien bijgeteld wordt de in 1996 ten laste van het PDN uitgegeven bedrag ad Afl. 1.350.799 dan bedraagt het totaal ten laste van het PDN uitgegeven bedrag Afl. 47.737.084. Opgemerkt dient te worden dat in dit bedrag niet is opgenomen een bedrag van Afl. 3.467.502 aan projecten die in 2001 door het PDN zijn voorbereid en uitgevoerd maar die ten laste van de begroting van de Ministerraad c.q. Directie Onderwijs zijn geboekt.

Volgens de administratie van de Directie Financiën heeft het Land ultimo 2001 nog Afl. 12.722.218 te vorderen van het PDN in verband met door het Land verrichte betalingen voor het PDN.

Recapitulatie:

In de periode 1996 tot en met 2001 zijn de volgende bedragen ten laste van de PDN uitbetaald:

Vervroegde aflossing Utilities	Afl. 25.000.000
Stortingen Land	Afl. 7.900.000
Rekening courant Land	Afl. 12.722.218
Ontvangen rente CBA (1996-2000)	Afl. 1.143.565

Subtotaal	Afl. 46.765.783
Af: saldo bankrekening ult. 2001	Afl. 9.206

Totaal	Afl. 46.756.577

Een verklaring voor het verschil ad Afl. 9.449.336 tussen het totale ten laste van PDN uitgegeven bedrag ad Afl. 47.737.084 en de daadwerkelijk verrichte betalingen ad Afl. 46.756.577 betreft het ultimo 2001 reeds aangegane verplichtingen die nog niet (volledig) zijn betaald. Daarnaast zijn er door de Directie Financiën betalingen verricht ten behoeve van het PDN, die niet als zodanig in rekening courant met het PDN zijn geboekt. Ook zijn er gelden overgemaakt naar het Land die niet zijn gebruikt voor het PDN. Een sluitende verklaring is echter niet voorhanden.

Noch de vervroegde aflossing noch de dotatie aan het nog in te stellen begrotingsfonds waren in de begroting 1996 resp. 1997 van het Land geraamd.

Omdat het begrotingsfonds niet wettelijk is ingesteld en dus feitelijk niet bestaat, zijn zowel de Algemene Rekenkamer als de CAD van mening dat deze dotaties onrechtmatig zijn. De aanwending van het 'fonds' is evenmin aan de Staten door middel van een begroting voorgelegd. Hierdoor zijn ook alle uitgaven in het kader van het PDN onrechtmatig.

Het bevreemdt de Comision dat de Centrale Bank een rekening aanhield voor een fonds dat wettelijk niet bestond. De Centrale Bank is hieromtrent enige schriftelijke vragen gesteld door de CdB. In een antwoord hierop deelt de CBA mede dat bij de opening van de rekening werd medegedeeld dat de Directie Wetgeving zou zorgdragen voor een landsverordening ter instelling van het fonds. Voorts dat de CBA alleen maar kijkt of de bevoegde personen over de rekening beschikken, en niet de rechtmatigheid of de doelmatigheid van een transactie toetst. Hoewel de Comision di Berdad deze laatste opvatting wel kan delen, is het toch vreemd dat de CBA niet controleert of een fonds, ten behoeve waarvan zij een rekening aanhoudt, inderdaad is opgericht. Ook het jaarverslag van de ARA had de CBA wat dat betreft tot enige actie kunnen aanzetten.

2.2.4 Het Planbureau PDN (PPDN)

Om de projecten van het PDN te kunnen uitvoeren, werd het Planbureau Fondo E Desaroyo Nobo San Nicolaas (PPDN) opgericht. Het PPDN, zo het al conform de wettelijke vereisten is ingesteld, behoort ingevolge de Landsverordening instelling ministeries formeel onder de verantwoordelijkheid van de minister van Justitie en Publieke Werken te vallen. In casu (zie de hierna gegeven voorbeelden van dubieuze projecten) was het echter de minister van Financiën degene die opdrachten en goedkeuringen gaf. De gewijzigde Comptabiliteitsverordening 1989 verbindt daar inmiddels ofwel nietigheid van de rechtshandelingen ofwel persoonlijke aansprakelijkheid van de onbevoegde minister aan.

De projectcoördinator en de manager van het PPDN sloten contracten af en akkordeerden facturen voor betaling. Deze functionarissen, die in dit kader namens de minister rechtshandelingen verrichten, konden en kunnen van de vereiste machtiging door de minister

van Justitie en Publieke Werken dan wel van de minister van Financiën ondanks herhaald verzoek aan de CAD geen bewijs leveren. Hiervan heeft de CAD in zijn onderzoeksrapport van februari 2002 melding gemaakt.

In een schrijven van 25 maart 1997 (kenmerk Fin/F-97.716) van de minister van Financiën aan de President van de Centrale Bank van Aruba staat vermeld:

‘De financiële administratie van het fonds ‘Desaroyo nobo San Nicolas’ wordt gevoerd door de Directie Financiën. In het nieuwe financiële systeem GFS-400 is hiervoor een apart ‘bedrijf’ en een compleet rekeningschema aangemaakt. (...) Voor verplichtingen aan te gaan door het Sasakibureau dient de normale procedure van aanvragen bestelbon bij de Directie Financiën te worden gevolgd. Op de aanvragen dient duidelijk aangegeven te worden dat het een aanvraag van het fonds ‘Desaroyo nobo San Nicolas’ betreft met vermelding van de kostenplaat en kostensoort.’

De in de praktijk gehanteerde procedures waren als volgt: het PPDN dient bij de minister van Financiën een verzoek in voor goedkeuring om een bepaalde opdracht te gunnen. De minister van Financiën verleent goedkeuring en soms ook de ministerraad en het verzoek wordt doorgestuurd naar de Directie Financiën om een inkooporder op te maken. De inkooporder gaat naar het PPDN dat vervolgens de officiële gunningopdracht geeft aan de desbetreffende (rechts)persoon.

Nadat het werk geheel of gedeeltelijk is uitgevoerd dient het PPDN bij de minister van Financiën een verzoek in om tot uitbetaling van het gehele of gedeelte (afhankelijk van soort opdracht) van het bedrag over te gaan. De minister van Financiën verleent goedkeuring voor uitbetaling en daarnaast moet ook de ministerraad goedkeuring geven voor uitbetaling. De documentatie gaat vervolgens naar Directie Financiën die voor uitbetaling zorgdraagt.

De bevindingen van de Comision di Berdad zijn:

- diverse opdrachten zijn uitgevoerd voordat goedkeuring van de minister van Financiën is verkregen;
- niet in alle gevallen is er een goedkeuring door de ministerraad;
- in bepaalde gevallen is goedkeuring gegeven om het volle bedrag vooraf te betalen (zie in het onderdeel ‘Dubieuze projecten’). Dit is in strijd met de normale procedure van het Land en DOW;
- er wordt goedkeuring voor uitbetaling gegeven terwijl met een project niet eens is aangevangen;
- er wordt goedkeuring voor uitbetaling gegeven zonder dat het project (geheel) is uitgevoerd.

De Minister van Financiën stelde in zijn eerder genoemde schrijven aan de president van de Centrale Bank het volgende: ‘De aanbestedingsprocedure voor (investerings)projecten van het fonds ‘Desaroyo Nobo San Nicolas’ dient te verlopen conform de reguliere aanbestedingsprocedure. Aandachtspunt hierbij is dat de Directie Financiën (sectie Begrotingszaken & Financieel-Economische Planning) een afschrift ontvangt van alle correspondentie m.b.t. deze projecten (brief m.b.t. goedkeuring bestek en

directiekostenraming (zonder bijlagen); brief met betrekking tot het aanbestedingsresultaat; brief m.b.t. de gunning; etc.).’

Desondanks heeft het onderzoek, zowel door de CAD als de Comision di Berdad, t.a.v. de projecten die in 2001 in het beheer van het projectbureau PDN zijn uitgevoerd het volgende aangetoond:

- Geen van de projecten van een bedrag van Afl. 100.000 of meer is openbaar aanbesteed (artikel 25 Comptabiliteitsverordening 1989).
- Er is ten aanzien van geen van de projecten van een bedrag van Afl. 100.000 of meer een ministeriële beschikking aangetroffen conform artikel 26 Comptabiliteitsverordening 1989 om af te wijken van voorschrift voor openbare aanbesteding.
- Bij diverse projecten is wel getracht om onder een bedrag van Afl. 100.000 te blijven, door ze op te delen in ‘fasen’ – waarvan de noodzaak anders dan omzeiling van de openbare aanbestedings-verplichting niet duidelijk is - die dan met soms een tussenpoos van een dag of een week worden voorgedragen.

2.2.5 Onderzoek CAD

Op 4 februari 2002 brengt de CAD het rapport uit (nr. CAD.2002.04) ‘Onderzoek naar de kosten/ investeringen van het Planbureau Fondo E Desaroyo Nobo San Nicolaas over de periode 1997 tot en met mei 2001’. Al eerder had de CAD een rapport uitgebracht inzake het Parke Nacional Arikok (15 augustus 2001, nr. CAD.2002.026) waarin werd geconstateerd dat het Parke Nacional Arikok werd gefinancierd door het PDA. De conclusies en aanbevelingen van de CAD met betrekking tot het PDA (pagina 3) luiden als volgt:

- de kosten van het Planbureau Fondo E Desaroyo Nobo San Nicolaas zijn gefinancierd uit het zogenaamde Sasakifonds. Dit fonds is niet formeel ingesteld. Evenmin is er een begroting vastgesteld. De dotaties uit het fonds en de uitgaven van het PDN zijn onrechtmatig. Bovendien hebben de uitgaven de begrote dotaties overschreden.
- Er zijn in strijd met de Comptabiliteitsverordening 1989 geen jaarrekeningen opgemaakt c.q. vastgesteld. De CAD is voor zijn onderzoek daarom uitgegaan van de kosten/investeringen die in het grootboekstelsel (GFS) van de Directie Financiën zijn verwerkt.
- Er is geen duidelijke afbakening van het gebied en de doelstelling van het PDN. Er zijn projecten uitgevoerd en kosten gemaakt die volgens de CAD niet passen binnen de doelstelling (het beoogt de fysieke infrastructuur van het oostelijk deel van Aruba op een gecontroleerde wijze tot ontwikkeling te brengen, zoals verwoord in de eerder genoemde beleidsnota van het ministerie van Algemene Zaken). Gelden van het PDN zijn ook gebruikt voor het plan di bario.
- Vanaf 1997 tot en met mei 2001 heeft het PDN ongeveer 45 miljoen florin besteed.
- Er heeft verspilling van gelden plaatsgevonden, zoals het huren van een kantoorruimte, terwijl het bureau PDN inmiddels verhuisd is naar een aangekocht pand aan de overkant van de straat. Het voor Afl. 325.000 aangekochte pand is voorts verbouwd voor Afl. 685.000, waardoor nieuwbouw doelmatiger was geweest. Daarnaast is voor Afl. 987.000 aan terreinen gekocht, die volgens de Dienst Domeinbeheer vanwege wateroverlast bij

regenvaai ongeschikt zijn voor woningbouw.

De CAD heeft een groot aantal tekortkomingen vastgesteld in de administratieve organisatie en interne controle, zoals:

- geen of een zwakke controle van het PDN door de Directie Financiën;
- er zijn projecten uitgevoerd zonder betrokkenheid DOW en zonder openbare aanbestedingen;
- de CAD heeft de tekenbevoegdheid van de projectcoördinator en de manager niet vast kunnen stellen;
- een projectenadministratie ontbreekt;
- twee ambtenaren beschikken niet over een landsbesluit voor hun terbeschikkingstelling aan het project;
- arbeidsovereenkomsten en aannemerscontracten ontbreken;
- diverse maandsalarissen zijn tweemaal betaald;
- bij facturen ontbraken offertes, inkoopbonnen, bestelbonnen en autorisatie van de betaalbaarstelling door de ministerraad. De Directie Financiën heeft aan de CAD verklaard dat deze autorisatie nodig was omdat een door de Staten goedgekeurde begroting ontbrak;
- over het jaar 2001 zijn geen facturen beschikbaar: deze zijn volgens mededeling van de projectcoördinator aan de CAD gestolen.

Inmiddels is het onderzoek van het CAD ten behoeve van het onderzoek door de Comision di Berdad geactualiseerd. Dit was mede mogelijk omdat het project eind 2001 bij het aantreden van het nieuwe kabinet bij ministerraadsbesluit is opgeheven en het bureau is gesloten. Op de ontwerp-Landsbegroting voor het dienstjaar 2002 zijn geen gelden voor het PDN opgenomen.

2.2.6 Doelmatigheid van het project

Ten aanzien van de doelmatigheid van het PDN zijn er verschillende constatering:

- Er is nooit een beleidsplan tot stand gekomen, terwijl er ruim 48 miljoen florin is besteed. Bij de totstandkoming en uitvoering van de projecten is er sprake van willekeur;
- De geëigende diensten (DOW, Domeinbeheer e.d.) zijn niet belast met het opstellen van een beleidsplan, noch zijn ze bij de projecten in 2001 belast met het adviseren omtrent bestekken, de gunningen en het toezicht op de uitvoering daarvan.
- Er is een apart bureau opgericht (het PPDN), waarvan inmiddels is aangetoond dat dit alleen maar kosten verhogend heeft gewerkt (huur gebouw, welke huur thans nog doorloopt, aankoop gebouw, dure verbouwing e.d.). Dit aparte bureau heeft geen deugdelijke administratie bijhouden, laat staan een beleidsplan opgesteld en uitgevoerd.
- Er is afgeweken van de geëigende procedures, waarvan is aangetoond dat dit willekeur, verkisting van overheids gelden, fraude en corruptie in de hand heeft gewerkt.
- Er is kennelijk geen enkel overheidsorgaan dat de doelmatigheid toetst dan wel kan ingrijpen in situaties als de onderhavige.

De CAD komt naar het oordeel van de Comision di Berdad terecht tot de conclusie dat het

werk van het PDN door DOW dient te worden gedaan, geeft aan hoe het PDN dient te worden opgeheven, hoe met het personeel, aannemers en bezittingen dient te worden omgegaan en geeft een aantal aanbevelingen m.b.t. de verwerking van de gemaakte kosten en investeringen in de jaarrekeningen van het Land vanaf 1999 (de jaarrekeningen van de jaren ervoor zijn namelijk al vastgesteld). Ook de Directie Wetgeving geeft dit laatste advies. Daarmee behoeft het fonds niet met terugwerkende kracht te worden ingesteld: hetgeen overigens sinds de gewijzigde Comptabiliteitsverordening 1989 ook niet meer mogelijk is.

In zijn vergadering van 31 oktober en 1 en 2 november 2001 besluit de pas aangetreden ministerraad (BE-01/164) het Plan Desaroyo Nobo en het 'Plan di Bario' op te heffen en de uitvoering van de lopende projecten te laten ressorteren onder de DOW. De Directeur DOW bericht de minister van Sociale Zaken en Infrastructuur (MinPW) op 20 februari 2002 (kenmerk 300799) dat **sinds november 2001 getracht wordt de nodige documenten van de projecten te achterhalen, doch zonder resultaat**. Deze projecten betreffen met name werkzaamheden door een bestektekenaar, Frank Sand & Heavy Equipment en een project van Luelco NV.

2.2.7 Rechtmatigheid van het project

De ARA heeft eind december 2000 het concept-jaarverslag aan alle ministers toegestuurd alvorens deze in zijn jaarverslag '1996-1999' te publiceren. De minister van Justitie en Publieke Werken heeft weliswaar gereageerd, maar rept in zijn schrijven met geen woord over de 'Desaroyo Nobo. De minister van Financiën heeft helemaal niet op het concept-jaarverslag gereageerd (vide pagina 6, Jaarverslag 1996-1999). De minister-president/ minister van Algemene Zaken reageert bij schrijven van 5 maart 2001 (kenmerk 161-01) op de bevindingen van de ARA slechts m.b.t. het racetrack-project en het personeelsbeleid van de overheid. **Hoewel de minister-president in dit schrijven blijkt geeft van bekendheid met de gewijzigde Comptabiliteitsverordening 1989 (van een zittende bestuurder mag zulks ook worden verwacht), worden ook door de minister-president noch door de ministerraad - ondanks de waarschuwingen van de ARA, zijnde het hoogste comptabele controle-orgaan van het Land - geen maatregelen m.b.t. de 'Desaroyo Nobo' (noch m.b.t. andere projecten) getroffen.**

Op 6 november 2000 – meer dan een jaar na de inwerkingtreding van de bedoelde wijzigingen - informeert de Directeur Financiën de ministerraad d.t.k.v. de minister van Financiën bij nota op de gevolgen van de gewijzigde Comptabiliteitsverordening 1989. De eerste nietigheidsprikelen met de Fondo di Desaroyo pa Aruba (FDA) waren toen actueel, en vormden een eerste resultante van de effecten van de per 26 augustus 1999 gewijzigde Comptabiliteitsverordening 1989. **De ervaringen met de FDA, noch het memo van de directeur Financiën waren voor de minister(raad) aanleiding om m.b.t. de 'Desaroyo Nobo' maatregelen te nemen.**

Hier van op de hoogte zijnde werkt de Directeur Financiën volledig mee aan de uitbetalingen in het kader van het PDN, en, vreemder nog, ook aan de onrechtmatige betalingen in 2001 van de dubieuze projecten die in het beheer van het PPDN werden gegund (soms zonder dat deze waren – geheel of gedeeltelijk – uitgevoerd).

De aansprakelijkheid van deze directeur, in dienst van het Land als arbeidscontractant, zal in de diverse civiele en strafrechtelijke vervolgacties speciale aandacht dienen te krijgen. Ook de aansprakelijkheid van de gehele ministerraad, wegens het ontbreken van een begroting, zal dan aan de orde moeten komen.

Op 22 mei 2001 (kenmerk A.2001.228) wijst de directeur CAD, naar aanleiding van zijn controle op de jaarrekeningen van het Land, de minister van Financiën wederom op het feit dat de Desaroyo Nobo niet conform de wettelijke voorschriften is ingesteld. Ergo, in het dienstjaar 2001 werd het aantal dubieuze projecten en rechthandelingen in een hoog tempo opgevoerd.

Ook de directeur CAD stelt in zijn schrijven dat de betalingen ten laste van de 'Fondo Desaroyo Nobo San Nicolas' onrechtmatig zijn, en dat sinds de inwerkingtreding op 26 augustus 1999 van het gewijzigde artikel 31 van de Comptabiliteitsverordening 1989 slechts de minister in persoon is verbonden terzake van de door hem verrichte rechtshandelingen. De directeur CAD adviseert om het fonds z.s.m. alsnog te doen instellen.

Hoewel nu zowel de ARA als de CAD de minister wijzen op de onrechtmatigheid van de situatie verkiest de minister van Financiën het echter een advies van de Directie Wetgeving terzake op te volgen. Het is vreemd dat de minister de opvattingen van beide controleorganen, gespecialiseerd in comptabele aangelegenheden, aan de kant zet voor een advies van een ambtelijke dienst, die terzake geen enkele beleidstaak heeft, doch kennelijk een advies maakt dat de minister wel aanspreekt. Het is te betwijfelen of een minister zich door een dergelijk advies zou kunnen exonereren en daarmee zou kunnen ontkennen dat willens en wetens de wet wordt overtreden. Het is bovendien aan een minister om in het belang van deugdelijkheid van bestuur, bij mogelijke twijfel altijd voor de meest correcte weg te kiezen. De Comision di Berdad constateert dat dit alles kon plaatsvinden, zonder dat kennelijk enig orgaan de bevoegdheid heeft of neemt om in te grijpen. Vooral de Staten van Aruba zijn hier in gebreke gebleven.

Er zijn vijf duidelijke momenten waarop de ministerraad en de individuele leden zich hadden moeten realiseren dat de 'Desaroyo Nobo' wegens gebreken in strijd is met de wet en hadden moeten optreden:

- de inwerkingtreding op 26 augustus 1999 van het gewijzigde artikel 31 van de Comptabiliteits-verordening 1989;
- de nota van 6 november 2000 van de directeur Financiën aan de ministerraad d.t.k.v. de minister van Financiën bij nota op de gevolgen van de gewijzigde Comptabiliteitsverordening 1989;
- het eind december 2000 ter becommentariëring voorgelegde concept-Jaarverslag 1996-1999 van de ARA (waarop de minister van Financiën niet heeft gereageerd);
- het schrijven van 13 maart 2001 (kenmerk 18-01/341/2001) van de PG aan de minister van Justitie en Publieke Werken inzake Aruba Bunita NV (zie paragraaf 1.3.7);
- het schrijven van 22 mei 2001 (kenmerk A.2001.228) van de directeur CAD.

Ook het feit dat men destijds het initiatief heeft genomen om het fonds bij landsverordening in te stellen, getuigt van de bekendheid van de desbetreffende minister(s) met de wettelijke voorschriften terzake.

2.2.8 Nietigheid van de rechtshandelingen

Geconstateerd is dat er geen begrotingsfonds is opgericht en dat de middelen op 's Landsbegrotingen op de begrotingspost 'Reserves en fondsen' gereserveerde gelden ten behoeve van de 'Desaroyo Nobo' het Land toekomen en niet kunnen worden besteed zonder goedkeuring vooraf door de Staten. De goedkeuring door de Staten van sec de begrotingen is daarvoor niet voldoende.

Gevolg is dat de minister van Publieke Werken niet was en is gemachtigd om gelden uit te geven ten behoeve van 'Desaroyo Nobo'. Dit houdt in dat alle rechtshandelingen terzake sinds 26 augustus 1999 nietig zijn op grond van artikel 31, eerste lid, Comptabiliteitsverordening 1989.

I.g.v. rechtshandelingen door de minister van Financiën is er daarnaast nog een andere basis voor nietigheid van de rechtshandelingen van de minister van Financiën sinds 26 augustus 1999, namelijk artikel 31, derde lid, onderdeel a: de minister van Financiën, die o.g.v. de Comptabiliteitsverordening 1989 het medebeheer kan voeren over begrotingsfondsen, was niet bevoegd omdat het fonds niet is opgericht. Hij heeft dus rechtshandelingen verricht op een gebied (publieke werken) waarvoor hij ingevolge de Landsverordening instelling ministeries (AB 1991 no. GT 61) geen verantwoordelijkheid draagt. Dat de gelden via de begrotingspost 'Reserves en fondsen' werden uitbetaald, doet daaraan volgens de CdB geen afbreuk. Omdat er bij de wijziging van de Comptabiliteitsverordening 1989 in augustus 1999 een fout is geslopen, in die zin dat sommige rechtshandelingen zowel met nietigheid worden bedreigd, als met een persoonlijke aansprakelijkheid van de onbevoegde minister. Dit dient bij civiele vervolgacties nader te worden uitgezocht en vastgesteld wat de consequenties zijn in de verhoudingen met derden, van de geconstateerde wetsschendingen door de minister(s).

2.2.9 Effectiviteit van de controle-organen

Ondanks de stellingname van de controle-organen inzake het ontbreken van legitimiteit van het PDN en de uitgaven in het kader hiervan, moet helaas worden vastgesteld dat de rapportages, brieven en adviezen geen effect hebben gesorteerd. Er werden tot het aantreden van het nieuwe kabinet rechtshandelingen verricht alsof er niets aan de hand was. Toen ambtenaren bij de Directie Financiën nog langer weigerden aan deze handelwijze mee te werken, werden de inkooporders door de directeur Financiën zelf ondertekend, hetgeen zeer ongebruikelijk is.

Van het middel om strafrechtelijke aangifte te doen is echter noch door de Algemene

Rekenkamer, noch door andere diensten of ambtenaren gebruik gemaakt. Evenmin heeft het OM het nodig geacht om ambtshalve (bijvoorbeeld naar aanleiding van de jaarverslagen van de Rekenkamer of de brieven van de CAD) onderzoek te verrichten. Ter vergelijking moge dienen dat ten aanzien van de handelwijze van de huidige minister belast met milieuzaken de huidige PG ambtsberichten heeft ingewonnen.

De Staten van Aruba zijn in dit soort aangelegenheden ineffectief gebleken: zo gebreken al werden geconstateerd (in het Arubaanse staatsbestel wordt dat meestal uitsluitend door de oppositie gedaan), dan werd er uiteindelijk niets mee gedaan. De rapporten van de ARA, inhoudende dat het doteren van de miljoenen uit 's Landsbegroting naar het illegale 'fonds' onrechtmatig was, waren voor de Staten geen aanleiding om de controle-functie uit te oefenen en de minister(raad) ter verantwoording te roepen.

De betrokkenen die binnen en met het PDN functioneerden voelden zich hierdoor kennelijk sterk in de schoenen staan: daarvan getuigen de soms zeer doorzichtige en eenvoudige wijzen waarop corruptieve en frauduleuze handelingen zijn verricht. Ook worden uitgaven gedaan die niet met het 'plan' op zich te maken hebben, maar die wel op die begroting drukken. De beschrijving hierna van een aantal dubieuze projecten zullen in deze voor zich spreken. Het zich niet houden aan de comptabiliteitsvoorschriften en aanverwante regelgeving, de Landsverordening instelling ministeries en het verrichten van corruptieve en frauduleuze handelingen zijn niet alleen bij het PDN geconstateerd. Er zijn aanwijzingen dat dit op een gestructureerde en omvangrijke wijze heeft plaatsgevonden bij meerdere overheidsprojecten, zoals Aruba Bunita NV, het ATES-project en het Parke Nacional Arikok. Wat dat betreft lijkt het PDN, zoals eerder gesteld, nog maar het topje van de ijsberg.

Wereldwijd is de bestrijding van corruptie en fraude binnen overheden een actueel thema, zo ook in het Koninkrijk. Geconstateerd moet worden dat de bestaande controle-organen niet effectief zijn voor wat betreft een vervolg geven aan het constateren van onregelmatigheden, zoals het zelf doen van aangiften e.d. De Comision di Berdad ziet het dan ook als belangrijkste aanbeveling voor de bestrijding van corruptie en fraude om niet alleen retro-actief, maar ook pro-actief overheidshandelen te toetsen aan de deugdelijkheid van bestuur. Naast het toekennen van meer bevoegdheden en taken aan de bestaande controle-organen (Staten, ARA, CAD etc.), en een vervolgtraject op hun constatering, bepleit de CdB om tegemoet te komen aan de veranderde omstandigheden en opvattingen terzake en gebruik te maken van het instrument waar de Staatsregeling in voorziet, door namelijk een vast college van advies op het gebied van deugdelijkheid van bestuur in te stellen. Hierover meer in hoofdstuk 3.

2.3 Dubieuze projecten PDN

Behalve de vragen die er in het algemeen rijzen ten aanzien van de rechtmatigheid en de doelmatigheid van het PDN op zich, de bevoegdheden van de desbetreffende minister en het ontbreken van beleidsplannen en van begrotingen, moet geconstateerd worden dat met name in 2001 ten aanzien van de in dit kader uitgevoerde werken **op een onrechtmatige en ondoelmatige wijze met geld is omgesprongen**. De onderstaande casussen zijn daar een voorbeeld van. Ze betreffen projecten die in het jaar 2001 onder het beheer van het PPDN ten laste van de begroting van de ministerraad en de Directie Onderwijs zijn uitgevoerd. Het gaat in het totaal om een bedrag van ruim 3,5 miljoen florin.

Vooraf gedurende het dienstjaar 2001 is het PDN een bron van gemakkelijke inkomsten gebleken voor een aantal (bevoorrechte) personen, die lang niet altijd de verschuldigde tegenprestatie hebben geleverd of naar behoren hebben geleverd. In een aantal gevallen wordt de schijn gewekt van (onderhandse of openbare) aanbestedingen. Soms bestaat de tweede aanbieder formeel niet eens als bedrijf. De vraag is: werd gewoonweg alles in het bureau PDN gefabriceerd?

Daarnaast worden 'projecten' in meerdere fasen opgedeeld, overduidelijk om onder de verplichting van openbare aanbesteding uit te komen. Er wordt overigens zelfs geen moeite genomen om deze fasen te specificeren of om ze inderdaad op onderscheidenlijke fasen van een project te doen lijken.

De contra-expertise die de DOW op verzoek van de Comision di Berdad heeft uitgevoerd, geeft aan dat de vele projecten zijn geoffreerd en gegund voor bedragen die ver boven de werkelijke waarde van de werkzaamheden liggen.

Ook wordt een niet (meer) door het PPDN gebruikt kantoorgebouw voor nog eens vijf jaren gehuurd, om de eigenaar – zoals deze ook 'sans gene' stelt in zijn verzoek tot voortzetting van de huurovereenkomst door de overheid – in staat te stellen een 'project te kunnen financieren'. Het gebouw staat thans al jaren leeg, met uitzondering van het gedeeltelijk gebruik van de benedenverdieping, om niet, door een particuliere kunstenaar.

Ook is binnen deze projecten afgeweken van de normale betalingsvoorwaarden van de overheid. Volgens informatie van de DOW wordt er nimmer vooruit betaald, of helemaal betaald voordat het werk is geleverd. De betalingsvoorwaarden worden immer in de bestekken van de DOW opgenomen. Volledige uitbetaling geschied pas nadat een project is opgeleverd. Bij onderhavige projecten wordt in veel gevallen niet alleen (geheel) vooruit betaald, maar wordt vervolgens het werk niet uitgevoerd, zonder dat dit overigens wordt gecontroleerd. Ook zijn er geen bewijzen van oplevering aangetroffen.

Hieronder volgt een beschrijving van enkele in het oog springende, dubieuze projecten. Bij elk omschreven project wordt aangetekend welke acties naar de mening van de CdB moeten worden ondernomen. V.w.b. de strafrechtelijke kant zal de CdB, thans kennisdragende van verschillende vermoedelijk gepleegde strafbare feiten bij het kennelijk met open ogen,

ondanks waarschuwingen, omzeilen van administratiefrechtelijke bepalingen, conform artt. 199 en 200 van het Wetboek van Strafvordering van Aruba, aangifte doen terzake van: enige vorm van mededaderschap (artt. 49 of 50 Sr.) c.q. poging (art. 47 Sr.) tot overtreding van art. 339 (oplichting) en art. 372a lid 3, lid 4, c.q. art. 372b (ministeriele strafrechtelijke verantwoordelijkheid).

In sommige gevallen kan er sprake zijn van vermoedelijke overtreding van art. 230 W.Sr. (valsheid in geschrifte) jo. artt. 49 of 50 jo. art. 47, zoals omschreven in hierna aan te halen gevallen.

De 'algemene strafrechtelijke aangifte' van de CdB bij het Openbaar Ministerie zal gericht zijn tegen de natuurlijke persoon achter de eenmansza(a)ken of bestuurders van nv's. Uiteraard wordt aangifte gedaan tegen (nog) aan te wijzen (mogelijke) verdachten aan de andere kant van deze vermoedelijke fraudeleuze handelingen (o.a. de betrokken minister(s), de directeur en mogelijk bepaalde medewerkers van de Directie Financien en de verantwoordelijke/betrokkenen functionarissen van het PPDN). Het is uiteraard aan het OM voorbehouden aan welke opsporingsinstantie de aangifte zal worden overgedragen, om later specifiek gerichte aangiften of aanvullende verklaringen op te (doen) nemen ter verder onderzoek danwel nadere informatie voor het strafrechtelijk onderzoek te achterhalen.

Bij de civiele (terugvorderings)acties moet tevens worden betrokken de vraag of bepaalde rechtshandelingen nietig zijn ingevolge artikel 31 van de Comptabiliteitsverordening 1989.

2.3.1 ARIS

ARIS staat bij de Kamer van Koophandel sinds 1 oktober 1984 ingeschreven als een eenmanszaak 'Aruba Import & Services' (dus niet als een NV, zoals op de correspondentie wel voorkomt), met als bedrijfsdoelstellingen: 'algemene import en schoonmaakbedrijf'. Het bedrijf heeft in een aantal gevallen zelfs bij vooruitbetaling voor verschillende projecten zo'n 1 miljoen florin uitbetaald gekregen. Op verzoek van de CdB heeft de DOW onderzoek verricht en heeft vastgesteld dat vooruitbetaling niet alleen een volstrekt ongebruikelijke procedure is binnen de overheid, maar dat ARIS tot nu toe nauwelijks enig werk heeft verricht. Het Land heeft het merendeel dus betaald als onverschuldigd, dan wel als een schenking. Omdat de onderstaande beschreven handelwijze van het bedrijf grote kanttekeningen doet plaatsen bij de goede trouw, is het zeer de vraag of ARIS alsnog in staat moet worden gesteld te leveren. Terugvordering van de uitbetaalde bedragen wegens wanprestatie, danwel onverschuldigde betaling dan wel schenking ligt voor de hand. Op basis van de navolgende projecten is aan ARIS onverschuldigd betaald c.q. geschonken: Afl. 689.143.

Community Church Seroe Colorado

Project: schoonmaakwerkzaamheden rond de Community Church te Seroe Colorado (4 fasen). Alle fasen hebben nagenoeg dezelfde omschrijving namelijk: terrein vrijmaken van onkruid, verwijderen en afvoeren van uitgedroogde bomen, boomtakken snoeien en kappen, de

gebieden schoonmaken.

Aanbesteding: voor het project zijn offertes ontvangen van ARIS en van Thaedeus Super Cleaning. Er heeft voor het project geen openbare aanbesteding plaatsgevonden ex artikel 25 Comptabiliteitsverordening 1989 (het project, hoewel opgedeeld in 4 'fasen', bedraagt totaal Afl. 285.026).

Er is geen Ministeriële Beschikking conform artikel 26 Comptabiliteitsverordening 1989 om af te wijken van het voorschrift voor openbare aanbesteding.

Volgens een schrijven van de Minister van Financiën aan de Centrale Bank dd. 25 maart 1997 zou het PDN conform de reguliere aanbestedingsprocedure de investeringsprojecten aanbesteden.

Betaling: Het 'project' omvat 4 fasen voor in totaal Afl. 285.026

Bedrag Goedk.MinFin

Fase 1	Afl.	97.040	30 juli 2001
Fase 2	Afl.	48.997	21 sept. 2001
Fase 3	Afl.	49.989	21 sept. 2001
Fase 4	Afl.	89.000	22 okt. 2001

Totaal	Afl.	285.026	

Volgens informatie van de CAD is het gehele bedrag uitbetaald aan ARIS.

Contra-exp.: Volgens onderzoek DOW zijn de werkzaamheden nagenoeg niet uitgevoerd en is er slechts voor Afl. 1.815 aan werkzaamheden verricht.

Bijzonderheden: De projectleider heeft – voor zover was na te gaan - verzoeken ingediend door goedkeuring van de diverse projecten op de volgende data: fase 2: 10 september 2001 en fase 3 en 4: 17 september 2001. Gezien het feit dat de diverse fasen nagenoeg dezelfde omschrijving hebben en binnen een week tijd of dezelfde dag zijn voorgedragen voor goedkeuring, concludeert de CdB dat de enige reden voor het opdelen in fasen het omzeilen van de verplichting tot openbare aanbesteding is.

Er is goedkeuring voor betaling voordat met het werk is aangevangen.

Conclusie:

1. Het Land heeft Afl. 283.211 onverschuldigd betaald dan wel geschonken aan ARIS. Dit geld dient te worden teruggevorderd of verrekend.
2. Er moet aangifte worden gedaan van o.a.: overtreding van art. 31 jo. art. 26 (e.a.) van de Comptabiliteitsverordening 1989, juncto artt. 372 a en 372 b, art. 339 juncto artt. 49 en 50 en sommige gevallen art. 47 WvSr. In sommige gevallen aangifte van mogelijke overtreding van art. 230 WvSr. De aangifte moet zijn gericht tegen: de (ex)minister van Financiën, mogelijk ook tegen de (ex)minister-president, de (ex) minister van Justitie en Publieke Werken en mogelijk ook andere verantwoordelijke ministers, de ex-directeur

Financiën (consultant) (en/of andere gemachtigden bij Directie Financiën), 'gemachtigden' van het PDN, de direct bevoordeelde (s.f. juncto art. 49 of 50 WSR), en/of anderen die opzettelijk meewerkten tot of bij het plegen van het (de) strafbare feit(en) of op enigerlei wijze willens en wetens wederrechtelijk bevoordeeld zijn.

Ter algemene preventie: 'ontnemen van het wederrechtelijk verkregen voordeel' (Titel II-a WSR): ter beoordeling van de rechter.

3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Abraham de Veer School

Project: Werkzaamheden volgens de offerte en proces-verbaal: schoolgebouw verven, gymzaal slopen, kantoorruimte uitbreiden etc.

Aanbesteding: Er is een offerte ontvangen van ARIS voor Afl. 285.300.
Er is een tweede offerte van Tadeus Super Cleaning voor Afl. 297.640.

Er heeft voor het project geen openbare aanbesteding plaatsgevonden ex artikel 25 Comptabiliteitsverordening 1989. Er is geen Ministeriële Beschikking conform artikel 26 Comptabiliteitsverordening 1989 om af te wijken van het voorschrift voor openbare aanbesteding. Volgens een schrijven van de minister van Financiën aan de Centrale Bank dd. 25 maart 1997 zou het PDN conform de reguliere aanbestedings-procedure de investeringsprojecten aanbesteden. Goedkeuring minister van Financiën: 4 oktober 2001.

Gunning: Met een brief van het PPDN d.d. 24 oktober 2001, die voor accoord is getekend door de directeur van ARIS is de opdracht aan ARIS gegund om schilderwerkzaamheden aan de Abraham de Veer mavo school te verrichten. Volgens deze brief is de aanvangsdatum vastgesteld op 20 november 2001 en dient het werk opgeleverd te worden 2 maanden na aanvangsperiode.

Betaling: In een brief van 25 oktober van de directeur ARIS wordt een rekening gestuurd waarin wordt aangegeven dat 50% bij de opdracht en de resterende 50% binnen 1 week na het leveren van het werk moet worden betaald.

De minister van Financiën accordeert deze brief voor uitbetaling op 26 oktober 2001. In een brief d.d. 25 oktober 2001 biedt het PPDN genoemde rekening aan ter uitbetaling van de volle 100%. Het PPDN geeft aan dat men geen bezwaar heeft tegen betaling van de rekening.

Er is goedkeuring voor betaling voordat met het werk is aangevangen.
Volgens informatie van de CAD is het gehele bedrag uitbetaald aan ARIS.

Contra-exp: Volgens een onderzoek door DOW is maar een gedeelte van de werkzaamheden

uitgevoerd. Het gebouw is niet geschilderd, de vloer van de gymzaal is niet opnieuw gestort maar het dak van de gymzaal is wel verhoogd. De waarde van de verrichte werkzaamheden is volgens DOW Afl. 139.293.

Conclusie:

1. Het Land heeft Afl. 146.007 onverschuldigd betaald dan wel geschonken aan ARIS. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

John Wesley College

Project: Werkzaamheden volgens de offerte en proces-verbaal: kantoorraam/kozijn herstellen, boeidelen schilderen, gebouw schoonspuiten, dakgolfplaten herstellen en schoonmaken.

Aanbesteding: voor het project is offerte ontvangen van ARIS voor Afl. 148.260.

Er is een tweede offerte van Tadeo Super Cleaning voor Afl. 152.250.

Er heeft voor het project geen openbare aanbesteding plaatsgevonden ex artikel 25 Comptabiliteitsverordening 1989. Er is geen Ministeriële Beschikking conform artikel 26 CV 1989 om af te wijken van het voorschrift voor openbare aanbesteding.

Volgens een schrijven van de minister van Financiën aan de Centrale Bank dd. 25 maart 1997 zou het PDN conform de reguliere aanbestedingsprocedure de investeringsprojecten aanbesteden. Goedkeuring minister van Financiën: 4 oktober 2001.

Gunning: Met een brief van het PPDN d.d. 24 oktober 2001, die voor accoord is getekend door de directeur van ARIS, is de opdracht aan ARIS gegund om schilderwerkzaamheden aan de John Wesley College Mavo te verrichten. Volgens deze brief is de aanvangsdatum vastgesteld op 10 november 2001 en dient het werk opgeleverd te worden 2 maanden na aanvangsperiode.

Betaling: In een brief van 25 oktober van de directeur ARIS wordt een rekening gestuurd waarin wordt aangegeven dat 50% bij de opdracht en de resterende 50% binnen 1 week na het leveren van het werk moet worden betaald.

De minister van Financiën accordeert deze brief voor uitbetaling op 26 oktober 2001. Er is goedkeuring voor betaling voordat met het werk is aangevangen.

In een brief d.d. 25 oktober 2001 biedt het PPDN genoemde rekening aan ter uitbetaling van de volle 100%. Het PPDN geeft aan dat men geen bezwaar heeft tegen betaling van de rekening.

Volgens informatie van de CAD is het gehele bedrag uitbetaald aan ARIS.

Contra-exp: Volgens onderzoek door de DOW zijn er helemaal geen werkzaamheden verricht.

Conclusie:

1. Het Land heeft Afl. 148.260 onverschuldigd betaald dan wel geschonken aan ARIS.
Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Kukwiskaschool te Pos Chiquito

Project: Werkzaamheden volgens de offerte en proces-verbaal: slopen van de bestaande urinoirs, het leveren en plaatsen van 6 nieuwe urinoirs, het leveren en plaatsen van nieuwe wc-potten en toebehoren, het leveren en plaatsen van verschillende deuren, handwasbakken etc.

Aanbesteding: voor het project is offerte ontvangen van ARIS voor Afl. 52.520.
Goedkeuring minister van Financiën: 21 september 2001.

Bijzonderheden: Er is ook een offerte ontvangen van Tadeo Super Cleaning. Beide offertes zijn gelijk op diverse punten: layout, lettertype, dezelfde grammaticale fouten etc. Diverse andere offertes van Tadeo Super Cleaning hebben een totaal andere layout, maar in het onderhavige geval is de offerte bijna identiek aan die van ARIS.

Betaling: Volgens informatie van de CAD is het gehele bedrag uitbetaald aan ARIS.

Contra-exp: Volgens DOW zijn diverse werkzaamheden niet verricht. Naar opgave DOW is er voor Afl.19.910 aan prestaties geleverd.

Conclusie:

1. Het Land heeft Afl. 32.610 meer betaald dan het werk waard is. Dit bedrag moet worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

St. Dominicus College te Oranjestad

Project: Werkzaamheden volgens de offerte en proces-verbaal: het slopen van de bestaande

urinoirs, het bouwen van een doucheruimte met droogplaats, het plaatsen van een bergplaats, luchtblokken en deuren plaatsen in bergplaats, het slopen van het bestaande hekwerk, het leveren en plaatsen van verschillende deuren en handwasbakken voor de jongens en meisjes toiletten.

Aanbesteding: Er is een offerte ontvangen van ARIS voor Afl. 51.520.

Betaling: De inkooporder van de Directie Financiën is gedateerd 19 september 2001 en reeds op 24 september 2002 dient ARIS een factuur in voor het volledige bedrag. De factuur wordt reeds op 27 september 2001 geaccordeerd voor uitbetaling.

Volgens informatie van de CAD is het gehele bedrag uitbetaald aan ARIS.

Contra-exp.: Volgens onderzoek door de DOW is maar een klein gedeelte van de werkzaamheden uitgevoerd en worden de kosten hiervan geraamd op Afl. 7.600.

Bijzonderheden: De school is gelegen in Oranjestad en valt derhalve niet binnen de doelstelling van het PDN.

Conclusie:

1. Het Land heeft Afl. 43.600 onverschuldigd betaald dan wel geschonken aan ARIS. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Schoonmaakwerkzaamheden Seroe Colorado: Coco Beach en omgeving

Project: De werkzaamheden betreffen het schoonmaken van een gedeelte van Seroe Colorado ter hoogte van Coco Beach en omgeving. Het werk bestaat uit het gehele terrein ter hoogte van Coco Beach e.o. vrij maken van onkruid en vuil, alle bomen snoeien en alle vuil afvoeren naar de stortplaats.

Aanbesteding: Er is een offerte van ARIS voor Afl. 48.520. Er is tevens een offerte van Frank Sand & Heavy Equipments NV voor Afl. 52.000.

Door de ministerraad is goedkeuring verleend voor de gunning aan ARIS (uittreksel van de vergadering van de ministerraad dd. 15, 19, 22 en 26 juni 2001).

Betaling: Volgens de offerte dient 50% bij de gunning van de opdracht en 50% binnen twee weken na levering van het werk te worden betaald.
Het volledige bedrag is op 23 augustus 2001 uitbetaald.

Contra-exp.: Volgens DOW is er voor maximaal Afl. 34.795 aan werk verricht.

Conclusie:

1. Het Land heeft Afl. 13.725 meer betaald dan het werk waard is. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Sloopwerkzaamheden Nanki Club Seroe Colorado

Project: De werkzaamheden omvatten: het slopen van diverse waterleidingbuizen tegenover Nanki Club Seroe Colorado.

Aanbesteding: Er is een offerte van ARIS voor Afl. 24.550. Er is geen tweede offerte aangetroffen.

Betaling: Het bedrag is volledig uitbetaald.

Contraexpertise: Volgens DOW is er voor maximaal Afl. 2.820 aan werkzaamheden verricht.

Conclusie:

1. Het Land heeft Afl. 21.730 meer betaald dan het werk waard is. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Actiepunten m.b.t. projecten ARIS

1. Strafrechtelijk

Inzake de beschreven projecten dient strafrechtelijke aangifte te worden gedaan van o.a.: overtreding van art. 31 jo. art. 26 (e.a.) van de Comptabiliteitsverordening 1989, juncto artt. 372 a en 372 b, art. 339 juncto artt. 49 en 50 en sommige gevallen art. 47 WvSr.

In sommige gevallen aangifte van mogelijke overtreding van art 230 WvSr. De aangifte moet zijn gericht tegen:

- de (ex)minister van Financiën,
- de (ex)minister-president,
- de (ex) minister van Justitie en Publieke Werken en

- mogelijk ook andere verantwoordelijke ministers,
- de directeur Financiën (en/of andere gemachtigden bij Directie Financiën),
- 'gemachtigden' van het PDN,
- de direct bevoordeelde (s.f. juncto art. 49 of 50 WSR), en/of
- anderen die opzettelijk meewerkten tot of bij het plegen van het (de) strafbare feit(en) of op enigerlei wijze willens en wetens wederrechtelijk bevoordeeld zijn.

Ter algemene preventie: 'ontnemen van het wederrechtelijk verkregen voordeel' (Titel II-a WSR); ter beoordeling van de rechter.

2. Civielrechtelijk

Ten aanzien van de beschreven projecten is onverschuldigd betaald dan wel geschonken aan ARIS:

- Community Church Seroe Colorado	verschil Afl. 283.211
- Abraham de Veer School	verschil Afl. 146.007
- John Wesley College	verschil Afl. 148.260
- Kukwisa School	verschil Afl. 32.610
- St. Dominicus College	verschil Afl. 43.600
- Schoon. Coco Beach, Seroe Colorado	verschil Afl. 13.725
- Sloopwerkzaamheden Seroe Colorado	verschil Afl. 21.730

Totaal moet worden teruggevorderd van ARIS: Afl. 689.143

3. Overige maatregelen

Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

3.3.2 Hubert Contractor

Hubert Contractor staat sinds oktober 2000 ingeschreven bij de Kamer van Koophandel als eenmansbedrijf. Kenmerkend van de drie projecten uitgevoerd door Hubert Contractor is dat de volledige bedragen vooruit zijn betaald, maar dat er maar een klein tot zeer klein gedeelte van het werk is uitgevoerd. In alle drie de gevallen is er tevens een offerte van een bedrijf dat volgens de Kamer van Koophandel niet bestaat, en wat ook in het kader van dit onderzoek niet kon worden achterhaald. In totaal is aan Hubert Contractor Afl. 107.590 onverschuldigd betaald dan wel geschonken. Dit bedrag moet worden teruggevorderd.

Reparatie en Schilderwerkzaamheden St. Augustinus College

Project: De werkzaamheden omvatten volgens de offerte en proces-verbaal: reparatie en schilderwerkzaamheden St. Augustinus College.

Aanbesteding: Er is een offerte van Hubert Contractor voor Afl. 73.200 dd. 20 september 2001. Goedkeuring minister van Financiën: 1 oktober 2001

Betaling: Volgens factuur van 1 oktober 2001 dient het volledig bedrag bij vooruitbetaling te worden voldaan. De minister van Financiën accordeert 16 oktober 2001 de factuur voor uitbetaling. In een brief dd. 16 oktober 2001 biedt het PPDN genoemde rekening aan ter uitbetaling van de volle 100%. Het PPDN geeft aan dat men geen bezwaar heeft tegen betaling van de rekening. Het bedrag is op 16 oktober 2001 volledig uitbetaald.

Contra-exp.: Volgens DOW is slechts voor maximaal Afl. 2.860 aan werkzaamheden uitgevoerd.

Bijzonderheden: Er is een tweede offerte aangetroffen. Op de offerte staat alleen een persoonsnaam en staan geen adres en telefoonnummer op. Dit 'bedrijf' is onbekend bij de Kamer van Koophandel.

Conclusie:

1. Het Land heeft Afl. 70.340 meer betaald dan de werkzaamheden waard zijn. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Tuinmuur St. Augustinus College

Project: Werkzaamheden volgens de offerte en proces-verbaal: het maken van de tuinmuur en het installeren van hekwerk op de muren.

Aanbesteding: Er is een offerte van Hubert Contractor voor Afl. 39.000. Goedkeuring minister van Financiën: onbekend.

Betaling: Het volledige bedrag is betaald: op 2 november 2001 is Afl. 15.000 betaald en op 9 november 2001 is Afl. 24.000 betaald.

Contra-exp.: Volgens DOW is voor maximaal Afl. 11.710 aan werkzaamheden uitgevoerd. Het werk is niet afgemaakt.

Bijzonderheden: Er is een tweede offerte aangetroffen. Op de offerte staat alleen een persoonsnaam en staan geen adres en telefoonnummer op. Dit 'bedrijf' is onbekend bij de Kamer van Koophandel.

Conclusie: 1. Het Land heeft Afl. 27.290 meer betaald dan de werkzaamheden waard zijn. Dit geld dient te worden teruggevorderd.

2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.

3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Hulpbestuurskantoor San Nicolas

Project: De werkzaamheden omvatten: een scheidingswand maken en een raamkozijn verplaatsen in het Hulpbestuurskantoor San Nicolas.

Aanbesteding: Er is een offerte van Hubert Contractor voor Afl. 12.548.

Betaling: Het bedrag is op 20 september 2001 volledig betaald, bij vooruitbetaling.

Contra-exp.: volgens DOW is er voor maximaal Afl. 2.588 aan werkzaamheden verricht

Bijzonderheden: Er is een tweede offerte aangetroffen. Op de offerte staat alleen een persoonsnaam en er staan geen adres en telefoonnummer op. Dit 'bedrijf' is onbekend bij de Kamer van Koophandel.

Conclusie:

1. Het Land heeft Afl. 9.960 meer betaald dan het werk waard is. Dit geld dient te worden teruggevorderd.

2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.

3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Conclusie t.a.v. Hubert Contractor

1. Strafrechtelijk

Inzake de beschreven projecten dient strafrechtelijke aangifte te worden gedaan van o.a.: overtreding van art. 31 jo. art. 26 (e.a.) van de Comptabiliteitsverordening 1989, juncto artt. 372 a en 372 b, art. 339 juncto artt. 49 en 50 en sommige gevallen art. 47 WvSr. In sommige gevallen aangifte van mogelijke overtreding van art 230 WvSr. De aangifte moet zijn gericht

tegen:

- de (ex)minister van Financiën,
- de (ex)minister-president,
- de (ex) minister van Justitie en Publieke Werken en
- mogelijk ook andere verantwoordelijke ministers,
- de directeur Financiën (en/of andere gemachtigden bij Directie Financiën),
- 'gemachtigden' van het PDN,
- de direct bevoordeelde (s.f. juncto art. 49 of 50 WSR), en/of
- anderen die opzettelijk meewerkten tot of bij het plegen van het (de) strafbare feit(en) of op enigerlei wijze willens en wetens wederrechtelijk bevoordeeld zijn.

Ter algemene preventie: 'ontnemen van het wederrechtelijk verkregen voordeel' (Titel II-a WSR): ter beoordeling van de rechter.

2. Civielrechtelijk

Ten aanzien van de beschreven projecten is onverschuldigd betaald dan wel geschonken aan Hubert Contractor:

Reparatie en schilderen St. Agustinus College	verschil Afl. 70.340
Tuinmuur St. Agustinus College	verschil Afl. 27.290
Hulpbestuurskantoor San Nicolas	verschil Afl. 9.960

Totaal moet worden teruggevorderd: Afl. 107.590

3. Overige maatregelen

Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

2.3.3 Tadeo Super Cleaning

Tadeo Super Cleaning, ook wel: Thadeus Super Cleaning, of: Tadeo Quick Cleaning staat als een eenmanszaak ingeschreven bij de Kamer van Koophandel sedert 2 oktober 2001: pas na een verzoek van het Ministerie van Financiën van 26 september 2001 om een uittreksel uit het handelsregister is het bedrijf per 2 oktober 2001 ingeschreven. Bedrijfsdoelstelling: het uitoefenen van een schoonmaak- en reparatiebedrijf in het algemeen. Curieus is dat er twee uittreksels van de KvK zijn van 2 en 5 oktober 2001, die beide exact dezelfde gegevens/nummers/kenmerken bevatten, doch die elk een andere naam geven, nl. resp. 'Tadeo Quick Cleaning' en 'Tadeo Super Cleaning'. Het bedrijf beschikt niet over een telefoonnummer, doch een cellular.

Begraafplaats Savaneta

Project: De werkzaamheden omvatten het schoonmaken en de verbouwing, renovatie en

schilderen van de begraafplaats te Savaneta.

Aanbesteding: Voor het project is een offerte ontvangen van 11 september 2001 van Tadeo Super Cleaning van Afl. 160.000 en tevens een offerte ontvangen van 11 september 2001 van Betsy Super Cleaning voor Afl. 200.000.

Er heeft geen openbare aanbesteding plaatsgevonden ex artikel 25 Comptabiliteitsverordening 1989. Er is geen Ministeriële Beschikking conform artikel 26 CV 1989 om af te wijken van het voorschrift voor openbare aanbesteding.

Volgens een schrijven van de Minister van Financiën aan de Centrale Bank dd. 25 maart 1997 (kenmerkFin/F-97.716) zou het PPDN conform de reguliere aanbestedingsprocedure de investeringsprojecten aanbesteden.

Gunning: In een schrijven van 12 september 2001 verzoekt het PPDN aan de minister van Financiën om de opdracht aan Tadeo Super Cleaning te willen geven, omdat deze 'een uitstekende werk heeft geleverd aan de Regeringsbegraafplaats te San Nicolas'. Op 7 november 2001 krijgt Tadeo Super Cleaning de opdracht met een originele inkooporder (dd. 29 oktober 2001) van het PPDN, waarin wordt gerefereerd naar een offerte van Tadeo Super Cleaning van 25 september 2001.

Betaling: De aanvangsdatum van de werkzaamheden is gesteld op 19 november 2001 en het werk dient binnen 3 maanden na aanvang te zijn afgerond. Op 5 november 2001, twee dagen voor de opdrachtverlening, stuurt Tadeo Super Cleaning een rekening voor Afl. 160.000 met een betalingsconditie van 50% bij opdracht en 50% binnen 1 week na oplevering. Op 7 november 2001 (de opdrachtdatum) verzoekt het PPDN de ministerraad d.t.k.v. de secretaris om over te gaan tot betaling van het gehele bedrag van Afl. 160.000. Inkooporder no. 1105724

Het gehele bedrag is uitbetaald: Op 20 februari 2002 werd er Afl. 25.900 en op 28 februari 2002 werd er Afl. 134.100 uitbetaald. Het is mede gezien de betalingsdata volstrekt onbegrijpelijk waarom de Directie Financiën heeft betaald: als eenmaal een factuur 'in het systeem zit' worden er kennelijk geen controles meer uitgevoerd of de juiste procedure is gehanteerd en het werk is verricht.

Contra-exp.: Zie het schrijven van de directeur DOW dd. 20 februari 2002 aan de directeur Financiën: op 6 februari 2002 heeft een functionaris van DOW bij veldonderzoek geconstateerd dat nog steeds niet met de werkzaamheden is aangevangen. De DOW zegt de aannemer aan niet met het werk te beginnen. De directeur DOW adviseert de minister om het werk niet te laten verrichten en niets uit te betalen.

Tijdens een tweede observatie constateert DOW dat er toch met werkzaamheden is aangevangen.

Bijzonderheden:

1. De begraafplaats te Savaneta is een katholieke begraafplaats. Het onderhoud hiervan ressorteert niet onder het Land, maar komt voor rekening van het Bisdom. Het Land is dus niet verplicht dit onderhoud te verrichten dan wel de lasten hiervan te dragen. Er is evenmin een overeenkomst tussen het Land en het Bisdom die dit anders zouden maken. Waarom is dit

contract derhalve gesloten? Wie is hiervoor aansprakelijk?

2. Bij dit projecten wordt de schijn gewekt dat op basis van diverse offertes tot een goede afweging van het besluit tot gunning van de opdracht is gekomen. I.c. is er een offerte van Betsy Super Cleaning. Deze komt niet als bedrijf voor in het handelsregister van de Kamer van Koophandel, blijktens informatie van de KvK dd. 26 maart 2002 (kenmerk 107-02). De offertes van Betsy Super Cleaning lijken sprekend op die van Tadeo Super Cleaning. Er lijkt sprake te zijn van fraude. Het gebrek aan goede trouw van deze onderneming is ook anderszins ten aanzien van het schoonmaakproject begraafplaats San Nicolas aan het licht gekomen. Het is opmerkelijk dat niemand dit heeft geconstateerd en nader onderzoek heeft gedaan.

Conclusie:

1. Het Land heeft Afl. 160.000 onverschuldigd betaald dan wel geschonken aan Tadeo Super Cleaning. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Begraafplaats San Nicolas

Project: schoonmaken en verbouwing, renovatie en schilderen van de begraafplaats te San Nicolas, fase 1 (Afl. 70.000) en fase 2 (Afl. 70.000)

Aanbesteding: Voor het project zijn tevens een offertes ontvangen van Betsy Super Cleaning voor fase 1 Afl. 160.000 en fase 2 Afl. 75.000.

Fase 1 is door Tadeo Super Cleaning geoffreerd op 16 september 2001 voor Afl. 70.000 en fase 2 op 25 september 2001 voor Afl. 70.000. Beide 'fasen' kennen dezelfde zeer sumiere omschrijving, en de tussenliggende periode beslaat slechts 9 dagen, waardoor de indruk ontstaat dat de 'fasen' slechts zijn gebruikt om met de offerte onder de limiet van Afl. 100.000, zoals aangegeven in artikel 25 van de Comptabiliteitsverordening 1989, van de openbare aanbestedingen te blijven. Dit is een omzeilen van de wet, hetgeen niet moet worden geaccepteerd.

Er heeft geen openbare aanbesteding plaatsgevonden ex artikel 25 Comptabiliteitsverordening 1989. Er is geen Ministeriële Beschikking conform artikel 26 Comptabiliteitsverordening 1989 om af te wijken van het voorschrift voor openbare aanbesteding. Volgens een schrijven van de minister van Financiën aan de Centrale Bank dd. 25 maart 1997 (kenmerk Fin/F-97.716) zou het PDN conform de reguliere aanbestedingsprocedure de investeringsprojecten aanbesteden.

Gunning: Het PPDN verzoekt de minister van Financiën op 17 september 2001 om de offerte voor fase 1 van Tadeo Super Cleaning goed te willen keuren en op 27 september 2001 om de

offerte inzake fase 2 goed te willen keuren, omdat Tadeo Super Cleaning zulk uitstekend werk zou hebben verricht bij de regeringsbegraafplaats te Zeewijk: daarom zou hij moeten worden belast met de andere begraafplaatsen van Aruba.

De minister van Financiën keurt beide offertes op resp. 21 september 2001 en 22 oktober 2001 goed. Op 15 oktober 2001 wordt de opdracht tot uitvoering van fase 1 gegeven voor een bedrag van Afl. 70.000.

Met een brief van het PPDN d.d. 24 oktober 2001, die voor accoord is getekend door de directeur van Tadeo Super Cleaning, is de opdracht gegund om bovengenoemde werkzaamheden te verrichten. Volgens deze brief is de aanvangsdatum vastgesteld op 21 december 2001 en dient het werk opgeleverd te worden 7 weken na aanvangsperiode.

Betaling: In een brief van 25 oktober van de directeur Tadeo Super Cleaning wordt een rekening gestuurd voor het bedrag van Afl. 70.000. De Minister van Financiën accordeert op 26 oktober 2001 de factuur voor uitbetaling.

In een brief d.d. 25 oktober 2001 biedt het PPDN genoemde rekening aan ter uitbetaling van de volle 100%. Het PPDN geeft aan dat men geen bezwaar heeft tegen betaling van de rekening. Het bedrag is volledig uitbetaald (beide fasen).

Contra-exp. zie het schrijven van de directeur DOW dd. 6 februari 2002 (kenmerk 300532) aan de Directeur Financiën: een functionaris van DOW heeft bij veldonderzoek geconstateerd dat niet alle werkzaamheden zijn verricht. Aangetekend wordt dat er voor de werkzaamheden geen tekeningen c.q. bestek aanwezig zijn, zodat e.e.a. moeilijk valt te beoordelen.

Geadviseerd wordt om het bedrag van Afl. 55.900 uit te keren aan Tadeo Super Cleaning en de rest van het bedrag pas uit te keren nadat Tadeo Super Cleaning de in de brief van DOW genoemde resterende werkzaamheden heeft verricht.

In genoemd schrijven van DOW werd er abusievelijk van uitgegaan dat het totale bedrag Afl. 70.000 was en niet Afl. 140.000. Ook gaat de DOW er van uit dat het werk aan de katholieke begraafplaats moet worden betaald.

Op 4 april 2002 heeft DOW een tweede observatie gedaan. Geconstateerd is dat de maximale kosten van uitgevoerde werkzaamheden voor fase 1 Afl. 38.760 bedragen en voor fase 2 maximaal Afl. 18.696,60. Het Land is voor beide fasen gezamenlijk Afl 82.543.40 teveel in rekening gebracht.

Bijzonderheden:

1. De begraafplaats te San Nicolas bestaat uit een openbare en een katholieke begraafplaats. Het onderhoud van de katholieke begraafplaats ressorteert niet onder het Land, maar komt voor rekening van het Bisdom. Het Land is dus niet verplicht dit onderhoud te verrichten dan wel de lasten hiervan te dragen. Er is evenmin een overeenkomst tussen het Land en het Bisdom die dit anders zouden maken. Waarom is dit contact derhalve gesloten? Wie is hiervoor aansprakelijk?

2. Ook bij dit project wordt de schijn gewekt dat op basis van diverse offertes tot een goede afweging van het besluit tot gunning van de opdracht is gekomen.

Zowel het schrijven van 17 september 2001 van het PPDN als de offerte van 16 september 2001 van Thadeus Super Cleaning en Betsy Super Cleaning lijken sprekend op elkaar. Er lijkt sprake te zijn van fraude.

Conclusie:

1. Het Land heeft Afl. 82.543,40 onverschuldigd betaald dan wel geschonken aan Tadeo Super Cleaning. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Conclusie m.b.t. Tadeo Super Cleaning

1. Strafrechtelijk

Inzake de beschreven projecten dient strafrechtelijke aangifte te worden gedaan van o.a.:

- overtreding van art. 31 jo. art. 26 (e.a.) van de Comptabiliteitsverordening 1989, juncto artt. 372 a en 372 b,
- (poging tot) oplichting en (poging tot) valsheid in geschrifte: art. 339 juncto artt. 49 en 50 en
- sommige gevallen art. 47 WvSr. In sommige gevallen aangifte van mogelijke overtreding van art. 230 WvSr.

De aangifte moet zijn gericht tegen:

- de (ex)minister van Financiën,
- mogelijk de (ex)minister-president,
- de (ex) minister van Justitie en Publieke Werken en
- mogelijk ook andere verantwoordelijke ministers,
- de ex-directeur Financiën (consultant) (en/of andere gemachtigden bij Directie Financiën),
- 'gemachtigden' van het PDN,
- de direct bevoordeelde (s.f. juncto art. 49 of 50 WvSr), en/of
- anderen die opzettelijk meewerkten tot of bij het plegen van het (de) strafbare feit(en) of op enigerlei wijze willens en wetens wederrechtelijk bevoordeeld zijn.

Ter algemene preventie: 'ontnemen van het wederrechtelijk verkregen voordeel' (Titel II-a WvSr): ter beoordeling van de rechter.

2. Civielrechtelijk

Ten aanzien van de beschreven projecten is onverschuldigd betaald dan wel geschonken aan Tadeo Super Cleaning:

Begraafplaats San Nicolas

verschil Afl.160.000

Begraafplaats Savaneta

verschil Afl. 82.543,40

Totaal moet worden teruggevorderd:

Afl. 242.543,40

3. Overige maatregelen

Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

2.3.4 Frank Sand & Heavy Equipments NV

Politieschool Lago Heights

Project: Onderhoudswerkzaamheden Politieschool Lago Heights. Het betreft het verrichten van onderhoudswerkzaamheden aan de Politie Opleiding School te Lago Heights, waarbij wordt verwezen naar een bestek EA-01.050, dj 2001.

Aanbesteding: er is een offerte van Frank Sand Heavy Equipments NV voor Afl. 108.500. Er zijn tevens offertes van Afl. 118.000 en van Afl. 115.000.

Er heeft geen openbare aanbesteding plaatsgevonden ex artikel 25 Comptabiliteitsverordening 1989.

Er is geen Ministeriële Beschikking conform artikel 26 Comptabiliteitsverordening 1989 om af te wijken van het voorschrift voor openbare aanbesteding. Volgens een schrijven van de minister van Financiën aan de Centrale Bank dd. 25 maart 1997 (kenmerkFin/F-97.716) zou het PDN conform de reguliere aanbestedingsprocedure de investeringsprojecten aanbesteden.

Betaling: Het bedrag is volledig uitbetaald in oktober 2001.

Bijzonderheden: De beide andere personen die een offerte hebben uitgebracht zijn onbekend als bedrijf bij de Kamer van Koophandel.

Contr-exp: Volgens DOW zijn alleen twee buitendeuren en een stalendeur hersteld. De waarde van de uitgevoerde werkzaamheden worden door DOW geraamd op Afl. 8.409.

Conclusie:

1. er is Afl. 100.091 meer betaald dan het werk waard is. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire

maatregelen.

Backstop Pepsi Cola Veld

Project: Werkzaamheden volgens de offerte en proces-verbaal:

Maken van een backstop inhoudende de verwijdering van de bestaande stalen constructie, het onderhouden van bestaande pleisterwerk, het leveren en plaatsen van palen, leveren en plaatsen van stalenbuizen en leveren en plaatsen van harmonicagaas.

Aanbesteding: Er is een offerte van Frank Sand & Heavy Equipments NV voor Afl. 65.000

Betaling: Er is op 17 oktober 2001 50% betaald (Afl. 32.500)

Bijzonderheden: Er is een tweede offerte aangetroffen. Deze persoon/bedrijf is onbekend bij de Kamer van Koophandel.

Contraexp.: Volgens de raming van DOW worden zijn de kosten van de uitgevoerde werkzaamheden maximaal Afl. 38.565.

Conclusie:

1. Er is Afl. 26.435 meer geoffreerd en vervolgens gegund dan het werk waard is. Aan betrokkene dient slechts het restant bedrag van Afl. 6.065 te worden betaald op zijn tweede factuur. Voorgesteld wordt dit niet te betalen, doch dit te verrekenen met de collectieve civiele terugvorderingsactie tegen betrokkene.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Backstop Centro di Bario Savaneta

Project: Werkzaamheden volgens de offerte en proces-verbaal: verwijderen van de bestaande constructie en maken van een nieuwe.

Aanbesteding: Er is een offerte van Frank Sand & Heavy Equipments NV voor Afl.75.000

Betaling: Er is 50% betaald op 7 februari 2002

Bijzonderheden: Er is een tweede offerte aangetroffen. Deze persoon/bedrijf is onbekend bij de Kamer van Koophandel. Mede gezien de datum van uitbetaling is het vreemd dat 50% (vooruit) is betaald.

Contraexp.: Volgens DOW zijn de werkzaamheden niet uitgevoerd.

Conclusie:

1. Er is Afl.37.500 onverschuldigd uitbetaald. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Backstop Undesa

Project: De werkzaamheden omvatten: het aanbrengen van 2 backstops.

Aanbesteding: Er is een offerte van Frank Sand & Heavy Equipments NV voor Afl.91.000.

Betaling: Er is niets betaald.

Bijzonderheden: Er is een tweede offerte aangetroffen. Deze persoon/bedrijf is onbekend bij de Kamer van Koophandel.

Contraexp.: Volgens DOW zijn de werkzaamheden volledig uitgevoerd en bedragen de kosten maximaal Afl. 56.198

Conclusie:

1. Er is Afl. 34.802 meer geoffreerd en gegund door het Land dan het werk waard is. Geadviseerd wordt niets uit te betalen, doch e.e.a. te verrekenen met de collectieve terugvorderingsactie tegen betrokkene.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Schoonmaakwerkzaamheden Undesaveld Savaneta

Project: Opschonen terrein, vlakschuiven terrein, inwateren terrein.

Aanbesteding: Er is een offerte van Frank Sand & Heavy Equipments NV voor Afl.9.750

Betaling: Er is volledig betaald op 25 oktober 2001.

Contraexp.: Volgens DOW zijn de werkzaamheden niet uitgevoerd.

Conclusie:

1. Er is Afl.9.750 onverschuldigd uitbetaald. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Diverse werkzaamheden Undesaveld Savaneta

Project: Het werk omvat: het verwijderen en afvoeren vegetatie, opbreken asfaltverharding, aanbrengen zand e.d.

Aanbesteding: Er is een offerte van Frank Sand & Heavy Equipments NV voor Afl.65.000.

Betaling: Er is volledig uitbetaald op 25 oktober 2001.

Bijzonderheden: Er is een tweede offerte aangetroffen. Deze persoon/bedrijf is onbekend bij de Kamer van Koophandel.

Contraexp.: Volgens DOW zijn de werkzaamheden gedeeltelijk uitgevoerd en bedragen de kosten maximaal Afl. 43.860

Conclusie:

1. Er is Afl. 21.140 meer uitbetaald dan het werk waard is. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Egaliseren voetbalveld Aruba Juniors

Project: Opschonen terrein, afvoeren vrijgekomen materiaal, profileren etc.

Aanbesteding: Er is een offerte van Frank Sand & Heavy Equipments NV voor Afl. 43.500

Betaling: Er is volledig uitbetaald op 25 oktober 2001.

Contra-exp.: Volgens de raming van DOW zijn de werkzaamheden volledig uitgevoerd en bedragen de kosten maximaal Afl. 3.970.

Conclusie:

1. Er is Afl. 39.530 meer betaald dan het werk waard is. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Voetbalveld Aruba Juniors

Project: Werkzaamheden volgens de offerte en proces-verbaal: Schoonmaken van 9.000 m² oppervlakte inclusief afvoeren van materiaal, ontgraven en opvullen tribunes en kappen en snoeien van de bestaande planten.

Aanbesteding: Er is een offerte van Frank Sand & Heavy Equipments NV voor Afl. 54.000.

Betaling: Er is volledig uitbetaald op 25 oktober 2001.

Bijzonderheden: Er is een tweede offerte aangetroffen. Volgens informatie van de KvK is deze persoon/bedrijf niet bij hen bekend.

Contra-exp.: Volgens de raming van DOW zijn de kosten van de uitgevoerde werkzaamheden maximaal Afl. 27.348.

Conclusie:

1. Er is Afl.26.652 meer betaald dan het werk waard is. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Centro Hubenil Bon Tardi

Project: Werkzaamheden volgens de offerte en proces-verbaal: het plaatsen van Heras hekwerk en plaatsen van twee poorten.

Aanbesteding: Er is een offerte van Frank Sand & Heavy Equipments NV voor Afl. 74.000.

Betaling: In een brief d.d. 20 augustus 2000 vraagt het PPDN goedkeuring aan voor uitbetaling.

De datum is vreemd, mogelijk een typefout. Op 9 oktober 2001 is er Afl. 37.000 betaald.

Bijzonderheden: Er is een tweede offerte aangetroffen. Volgens informatie van de KvK is deze persoon/bedrijf niet bij hen bekend.

Contra-exp.: Volgens de raming van DOW zijn de kosten van de uitgevoerde werkzaamheden maximaal Afl. 44.454.

Conclusie:

1. Er is Afl. 29.546 meer geoffreerd en gegund dan het werk waard is. Geadviseerd wordt het verschuldigde restantbedrag van Afl. 14.900 niet uit te betalen, maar te verrekenen met de collectieve terugvorderingsactie bij betrokkene.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Backstop te Sabana Grandi

Project: Werkzaamheden volgens de offerte en proces-verbaal: het leveren en plaatsen palen, leveren en plaatsen stalen buizen, groen schilderen skeletconstructie, leveren en plaatsen harmonicagaas.

Aanbesteding: Er is een offerte van Frank Sand & Heavy Equipments NV voor Afl. 65.000.

Betaling: Er is op 30 januari 2002 Afl. 32.500 betaald.

Bijzonderheden: Er is een tweede offerte aangetroffen. Volgens informatie van de KvK is deze persoon/bedrijf niet bij hen bekend.

Contra-exp.: Volgens de raming van DOW zijn de kosten van de uitgevoerde werkzaamheden maximaal Afl. 27.658.

Conclusie:

1. Er is Afl. 37.342 meer geoffreerd en gegund dan het werk waard is. De tweede declaratie van 50% moet niet worden uitbetaald. Er is Afl. 4.842 onverschuld betaald/geschonken. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Schoonmaken softballveld te Sabana Grandi

Project: Werkzaamheden volgens de offerte en proces-verbaal: 4.000 m2 schoonmaken, ontgraven en egaliseren.

Aanbesteding: Er is een offerte van Frank Sand & Heavy Equipments NV voor Afl. 25.000.

Betaling: Er is op 25 oktober 2001 volledig betaald.

Contra-exp.: Volgens de raming van DOW zijn de kosten van de uitgevoerde werkzaamheden maximaal Afl. 16.700.

Conclusie:

1. Er is Afl. 8.300 meer betaald dan het werk waard is. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Sportboys Club te Angochi

Project: Werkzaamheden volgens de offerte en proces-verbaal: bewerken screener, plaatsen houten palen.

Aanbesteding: Er is een offerte van Frank Sand & Heavy Equipments NV voor Afl. 91.000.

Betaling: Er is op 25 oktober 2001 volledig betaald.

Bijzonderheden: Er is een tweede offerte aangetroffen. Volgens informatie van de KvK is deze persoon/bedrijf niet bij hen bekend.

Contra-exp.: Volgens de raming van DOW zijn de kosten van de uitgevoerde werkzaamheden maximaal Afl. 63.650.

Conclusie:

1. Er is Afl. 25.350 meer betaald dan het werk waard is. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Prinses Christina School

Project: Werkzaamheden volgens de offerte en proces-verbaal: Verwijderen en plaatsen van aluminium ramen, onderhouden van houten raamkozijnen, verrichten van plafondreparatie, verwijderen en aanbrengen van nieuwe vloerbedekking, leveren en aanbrengen van wasbakken etc.

Aanbesteding: Er is een offerte van Frank Sand & Heavy Equipment van Afl. 224.000
Er zijn twee andere offertes ontvangen.

- Er heeft echter geen openbare aanbesteding plaatsgevonden ex artikel 25 Comptabiliteitsverordening 1989.
- Er is geen Ministeriële Beschikking conform artikel 26 Comptabiliteits-verordening 1989 om af te wijken van het voorschrift voor openbare aanbesteding.
- Volgens een schrijven van de minister van Financiën aan de Centrale Bank dd. 25 maart 1997 (kenmerkFin/F-97.716) zou het PDN conform de reguliere aanbestedingsprocedure de investeringsprojecten aanbesteden.

Betaling: Het volledige bedrag is in drie termijnen betaald.

Bijzonderheden:

1. Het is niet duidelijk of de minister van Onderwijs ook goedkeuring heeft gegeven voor dit project.
2. Twee van de drie aannemers die een offerte hebben ingediend verwijzen naar een brief van het PPDN van 21 juni 2001 waarin de werkzaamheden zijn beschreven. Derhalve is het de vraag of een echt bestek is gemaakt (zie ook paragraaf 2.3.5).
3. Volgens de offerte van Frank Sand & Heavy Equipment worden de aluminium ramen door de directie geleverd. Er is ook een goedkeuring (minister van Financiën d.d. 30 juli 2001 voor Afl. 44.772,75 voor de levering van aluminiumramen voor de Prinses Christina School door Wedico Inc.

Contra-exp.: Volgens een raming van DOW is het project wel uitgevoerd maar is een groot gedeelte van de ramen niet geïnstalleerd. De kosten van de uitgevoerde werkzaamheden geraamd op Afl. 107.360.

Conclusie:

1. Er is Afl. 116.640 meer betaald dan het werk waard is. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Schoonmaken Prinses Christina School

Project: De werkzaamheden omvatten: het schoonspuiten, desinfecteren en onderhouden van 2 lokalen, toiletten, leveren en aanbrengen van rubbertegels in twee lokalen.

Aanbesteding: Er is een offerte van Frank Sand & Heavy Equipment NV van Afl. 65.000.

Betaling: Het bedrag is in twee termijnen volledig uitbetaald:
Op 17 oktober 2001 Afl. 32.500 en op 30 januari 2002 Afl. 32.500.

Bijzonderheden: Er is een tweede offerte van ARIS voor Afl. 85.000

Contra-exp.: Volgens de raming van DOW zijn de kosten van de uitgevoerde werkzaamheden maximaal Afl. 28.770.

Conclusie:

1. Er is Afl. 36.230 meer betaald dan het werk waard is. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

La Famaveld Savaneta

Project: opschonen terrein, opladen en afvoeren puin, verwijderen slechte ondergrond

Aanbesteding: Er is een offerte van Frank Sand & Heavy Equipment NV van Afl. 69.500.

Betaling: Het bedrag is op 30 januari 2002 volledig uitbetaald.

Bijzonderheden: Er is tevens een offerte ontvangen van Garcia General Construction NV.

Contra-exp.: Volgens de raming van DOW zijn de kosten van de uitgevoerde werkzaamheden maximaal Afl. 16.400.

Conclusie:

1. Er is Afl. 53.100 meer betaald dan het werk waard is. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Omheining East End Tennisbanen Seroe Colorado

Project: Het werk betreft het inzagen en opbreken van beton, het ontgraven van fundering, het leveren en plaatsen van gegalvaniseerde buizen en het groen schilderen van de constructie.

Aanbesteding: Er is een offerte ontvangen van Frank Sand & Heavy Equipment NV voor Afl. 190.250. De andere offerte is voor Afl. 209.500 van een persoon die bij de Kamer van Koophandel niet bekend is.

- Er heeft geen openbare aanbesteding plaatsgevonden ex artikel 25 Comptabiliteitsverordening 1989.
- Er is geen Ministeriële Beschikking conform artikel 26 Comptabiliteitsverordening 1989 om af te wijken van het voorschrift voor openbare aanbesteding.
- Volgens een schrijven van de minister van Financiën aan de Centrale Bank dd. 25 maart 1997 (kenmerkFin/F-97.716) zou het PDN conform de reguliere aanbestedingsprocedure de investeringsprojecten aanbesteden.

Betaling: Op 31 januari 2002 is Afl. 123.662 betaald (nog te betalen Afl. 66.588).

Contr-exp: Volgens DOW is het werk voor een gedeelte uitgevoerd. De kosten worden door DOW geraamd op Afl. 101.194.

Conclusie:

1. Er is Afl. 89.054 meer geoffreerd en gegund dan het werk waard is. Er is reeds Afl. 22.468 teveel betaald. Dit bedrag dient te worden teruggevorderd. Geadviseerd wordt de openstaande factuur ad Afl. 66.588 niet uit te betalen.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Renovatie toiletten East End Tennisbanen Seroe Colorado

Project: De werkzaamheden omvatten: het slopen van metselwerk, dichtmetselen deuropeningen, slopen dakbedekking, plaatsen nieuw dak, plaatsen deuren en sanitair.

Aanbesteding: Er is een offerte van Frank Sand & Heavy Equipments NV voor Afl. 93.750. De minister keurt het project op 30 juli 2001 goed.

Betaling: Het bedrag is voor 50% uitbetaald op 30 januari 2002 (Afl. 46.875).

Bijzonderheden: Er is een tweede offerte aangetroffen. Volgens informatie van de KvK is deze persoon niet bij hen bekend.

Contra-exp.: Volgens de raming van DOW zijn de kosten van de uitgevoerde werkzaamheden maximaal Afl. 43.063.

Conclusie:

1. Er is Afl. 50.687 meer geoffreerd en gegund dan het werk waard is. Er is reeds Afl. 3.812 onverschuldigd betaald. Dit geld dient te worden teruggevorderd. Geadviseerd wordt de openstaande factuur van Afl. 46.875 niet uit te betalen.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Colegio Sagrado Curason Savaneta

Project: De werkzaamheden omvatten: het plaatsen van nieuwe omheining, slopen oude omheining en metselwerk.

Aanbesteding: Er is een offerte van Frank Sand & Heavy Equipments NV voor Afl. 90.000. De minister keurt het project op 29 augustus 2001 goed.

Betaling: Het bedrag is op 17 oktober 2001 volledig uitbetaald.

Bijzonderheden: De tweede offerte is van ARIS, voor Afl. 270.000.

Contra-exp.: Volgens de raming van DOW zijn de werkzaamheden helemaal uitgevoerd en zijn de kosten van de uitgevoerde werkzaamheden maximaal Afl. 24.430.

Conclusie:

1. Er is Afl. 65.570 meer betaald dan het werk waard is. Dit geld dient te worden teruggevorderd.
2. Er moet aangifte worden gedaan bij het OM terzake van een of meer genoemde strafbare feiten tegen de bij dit geval/project betrokkenen, zoals is aangegeven bij het hiervoor beschreven project 'Community Church Seroe Colorado'.
3. Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

Conclusie m.b.t. Frank Sand & Heavy Equipments NV

1. Strafrechtelijk

- Inzake de beschreven projecten dient strafrechtelijke aangifte te worden gedaan van o.a.: overtreding van art. 31 jo. art. 26 (e.a.) van de Comptabiliteitsverordening 1989, juncto artt. 372 a en 372 b, art. 339 juncto artt. 49 en 50 en sommige gevallen art. 47

WSr.

- In sommige gevallen aangifte van mogelijke overtreding van art 230 WvSr. De aangifte moet zijn gericht tegen: de (ex)minister van Financiën, mogelijk de (ex)minister-president, de (ex) minister van Justitie en Publieke Werken, de (ex) minister van Onderwijs en mogelijk ook andere verantwoordelijke ministers, de ex-directeur Financiën (consultant) (en/of andere gemachtigden bij Directie Financiën), 'gemachtigden' van het PDN, de direct bevoordeelde (s.f. juncto art. 49 of 50 WvSr), en/of anderen die opzettelijk meewerkten tot of bij het plegen van het (de) strafbare feit(en) of op enigerlei wijze willens en wetens wederrechtelijk bevoordeeld zijn. Ter algemene preventie: 'ontnemen van het wederrechtelijk verkregen voordeel' (Titel II-a WvSr): ter beoordeling van de rechter.

2. Civielrechtelijk: Er schijnen meer opdrachten te zijn verleend aan dit bedrijf: het hier gegeven overzicht betreft dus niet uitputtend alle werken. Dit zou door de Directie Financiën ten alsnog moeten worden nagegaan.

Ten aanzien van de beschreven projecten is onverschuldigd betaald dan wel geschonken aan Frank Sand & Heavy Equipment NV:

Politieschool Lago Heights	verschil Afl.100.091
Backstop Centro di Barrio Savaneta	verschil Afl.37.500
Schoonmaken Undesa Veld	verschil Afl. 9.750
Div. werkz.heden Undesaveld	verschil Afl. 21.140
Egaliseren Voetbalveld Aruba Juniors	verschil Afl. 39.530
Voetbalveld Aruba Juniors	verschil Afl. 26.652
Backstop Sabana Grandi	verschil Afl. 4.847
Schoonmaken Softbalveld Sabana Grandi	verschil Afl. 8.300
Sportboys Club te Angochi	verschil Afl. 25.350
Prinses Christina School	verschil Afl.116.640
Schoonmaken Prinses Christina School	verschil Afl. 36.230
La Fama Veld	verschil Afl. 51.100
Omheining Tennisb. Seroe Colorado	verschil Afl. 22.468
Renovatie toiletten Tennisb. Seroe Colorado	verschil Afl. 3.812
Colegio Sagrado Curazon	verschil Afl. 65.570

Totaal onverschuldigd betaald: Afl. 568.980

De onderstaande werkzaamheden ad Afl. 70.881 zijn nog niet betaald en dienen van het totaal bedrag te worden afgetrokken:

Backstop Pepsi Cola Veld	te betalen Afl. 26.435
Backstop Undesa	te betalen Afl. 14.900
Centro Hubenil Bon Tardi	te betalen Afl. 29.546

Totaal moet worden teruggevorderd: Afl. 498.099

3. Overige maatregelen

Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

2.3.5 Ontbrekende bestekken

Er zijn 13 inkooporders aangetroffen betreffende het maken van bestek en tekeningen voor diverse projecten door dezelfde persoon, voor een totaalbedrag van Afl. 122.440. Deze persoon komt blijkens informatie van de Kamer van Koophandel dd. 20 maart 2002 (kenmerk 108-02) niet voor als bedrijf in het handelsregister.

Van het door betrokkene geleverde werk is geen bewijs/copie aangetroffen in de files en documenten die bij het PPDN zijn aangetroffen. Alle inkooporders zijn opgemaakt na goedkeuring door de gehele ministerraad en zijn ook allemaal volledig uitbetaald.

Aan betrokkene is door de Comision di Berdad op 19 maart en 2 april 2002 verzocht copiën van de bestekken en tekeningen te leveren en zo bewijs te leveren. Deze worden niet geleverd; wel krijgt de CdB een brief van zijn advocaat, die stelt aan het verzoek van de CdB mee te willen werken, indien de CdB een wettelijke basis heeft. Deze correspondentie is in de bijlagen bij deze eindrapportage opgenomen. Hieronder worden de projecten beschreven aan de hand van de achterhaalde gegevens.

Prinses Christina School

Offerte: Afl. 6.000.

In een brief dd. 4 juni 2001 brengt betrokkene Afl. 6.000 in rekening voor het maken van een bestek + tekening voor het project 'Verbouwing Prinses Christina School', e.e.a. conform het verzoek van het PPDN dd. 23 mei 2001. In een andere brief d.d. 23 juni 2001 offreert hij het bestek te maken conform hetzelfde verzoek van 23 mei 2001 voor een bedrag van Afl. 6.000. Dus de rekening is van een eerdere datum dan de offerte.

Op 7 augustus 2001 verzoekt het PPDN aan de minister van Financiën om goedkeuring voor het maken van het bestek en tekeningen, en op 8 augustus 2001 geeft de minister van Financiën zijn goedkeuring. Dus de indiening van de rekening geschiedt voordat minister van Financiën goedkeuring heeft verleend om opdracht uit te voeren.

Zie project: verbouwing Prinses Christina School in het onderdeel 'Frank Sand & Heavy Equipment NV': op 6 juli 2001 vraagt het PPDN goedkeuring voor de gunning van het project verbouwing Prinses Christina School. Op dat moment had het PPDN nog geen goedkeuring om een bestek en tekeningen te laten maken. Daarnaast worden in de diverse offertes niet verwezen naar een bestek + tekeningen maar naar een brief van het PPDN van 21 juni 2001.

Graf von Zinzendorf

Offerte: Afl. 13.850.

In een brief dd. 4 juni 2001 brengt betrokkene Afl. 13.850 in rekening voor het maken van een bestek + tekening voor het project 'Verbouwing Graf von Zinzendorf School', e.e.a. conform het verzoek van het PPDN d.d. 23 mei 2001. Volgens een stempel op deze brief is deze op 5

juni 2001 bij het PPDN ingekomen.

In een andere brief dd. 28 juni 2001 offreert hij het bestek te maken conform hetzelfde verzoek van 23 mei 2001 voor een bedrag van Afl. 13.850. Dus de rekening is van een eerdere datum dan de offerte. Volgens een stempel op deze brief is deze bij het PPDN ingekomen op 6 juni 2001.

Op 7 augustus 2001 verzoekt het PPDN aan de minister van Financiën om goedkeuring voor het maken van het bestek en tekeningen, en op 8 augustus 2001 geeft de Minister van Financiën zijn goedkeuring. Dus indiening rekening is voordat Minister van Financiën goedkeuring heeft verleend om opdracht uit te voeren.

Op 6 juli 2001 vraagt het PPDN goedkeuring voor de gunning van het project verbouwing Graf von Zinzendorf basisschool. Op 24 juli 2001 vraagt het PPDN goedkeuring aan voor de gunning van het project verbouwing Graf von Zinzendorf kleuterschool. Voor beide deelprojecten had het PPDN op dat moment nog geen goedkeuring om een bestek en tekeningen te laten maken. Daarnaast worden in de diverse offertes niet verwezen naar een bestek + tekeningen maar naar een brief van het PPDN van 2 juli 2001.

East End Tennisbaan Seroe Colorado

Offerte: Afl. 14.650.

In een brief dd. 4 juni 2001 offreert betrokkene Afl. 14.650 voor het maken van een bestek + tekening voor het project 'Verbouwing toilet en afrastering East End Tennisbaan Seroe Colorado', e.e.a. conform het verzoek van het PPDN dd. 1 juni 2001.

In een brief dd. 13 juni 2001 brengt betrokkene Afl. 14.650 in rekening de kosten voor het maken van een werkschrijving voor project renovatie toiletten East End Tennisbanen.

Op 7 augustus 2001 verzoekt het PPDN aan de minister van Financiën om goedkeuring voor het maken van het bestek en tekeningen, en op 8 augustus 2001 geeft de minister van Financiën zijn goedkeuring. Dus rekening is ingediend voordat minister van Financiën goedkeuring heeft verleend om opdracht uit te voeren.

Zie project: renovatie toiletten EA Tennisbanen in het onderdeel 'Frank Sand & Heavy Equipment NV: op 4 juli 2001 vraagt het PPDN goedkeuring voor de gunning van het project. Op dat moment had het PPDN nog geen goedkeuring om een bestek en tekeningen te laten maken. In de offerte van Frank Sand & Heavy Equipment NV wordt verwezen naar een bestek EA/01.033.

Verbouwing dakgedeelte 'Rayo di Solo'

Offerte: Afl. 5.340.

In een brief dd. 6 juni 2001 offreert betrokkene Afl. 5.340 voor het maken van een bestek + tekening voor het project 'Verbouwing dakgedeelte Rayo di Solo', e.e.a. conform het verzoek van het PPDN d.d. 6 juni 2001.

In een brief dd. 13 juni 2001 brengt betrokkene Afl. 5.340 in rekening de kosten voor het

maken van een werkschrijving voor het project verbouwing Rayo di Solo.

Op 5 juli 2001 verzoekt het PPDN aan de minister van Financiën om goedkeuring voor het maken van het bestek en tekeningen, en op 8 augustus 2001 geeft de Minister van Financiën zijn goedkeuring. Dus indiening rekening is voordat Minister van Financiën goedkeuring heeft verleend om opdracht uit te voeren.

Op 4 juli 2001 vraagt het PPDN goedkeuring voor de gunning van het project ten behoeve van de aannemer G&S Holding Construction. Op dat moment had het PPDN nog geen goedkeuring om een bestek en tekeningen te laten maken.

Conclusie m.b.t. de ontbrekende bestekken

Nu betrokkene heeft geweigerd aan de Comision di Berdad bewijs te leveren van zijn werkzaamheden, zal dit alsnog dienen te geschieden door de minister belast met Publieke Werken. Indien betrokkene geen bewijs levert dan wel kan leveren, dient het aan hem uitbetaalde als onverschuldigd, dan wel als schenking te worden aangemerkt en moet dit bedrag worden teruggevorderd.

1. Strafrechtelijk

- Inzake de beschreven projecten dient strafrechtelijke aangifte te worden gedaan van o.a.: vermoedelijke overtreding van art. 31 jo. art. 26 (e.a.) van de Comptabiliteitsverordening 1989, juncto artt. 372 a en 372 b, art. 339 juncto artt. 49 en 50 en sommige gevallen art. 47 WvSr.
- In sommige gevallen aangifte van mogelijke overtreding van art. 230 WvSr. De aangifte moet zijn gericht tegen: de (ex)minister van Financiën, mogelijk de (ex)minister-president, de (ex)minister van Justitie en Publieke Werken, de (ex) minister van Onderwijs en mogelijke andere verantwoordelijke ministers, de ex-directeur Financiën (consultant) (en/of andere gemachtigden bij Directie Financiën), 'gemachtigden' van het PPDN, de direct bevoordeelde (s.f. juncto art. 49 of 50 WvSr), en/of anderen die opzettelijk meewerkten tot of bij het plegen van het (de) strafbare feit(en) of op enigerlei wijze willens en wetens wederrechtelijk bevoordeeld zijn. Ter algemene preventie: 'ontnemen van het wederrechtelijk verkregen voordeel' (Titel II-a WvSr): ter beoordeling van de rechter.

2. Civielrechtelijk

Ten aanzien van de beschreven projecten lijkt wegens gebrek aan bewijs van het gepresteerde in de administratie van DOW of elders, danwel door documentatie van betrokkene zelf met uiteraard overeenkomende documentatie bij de overheid, de ontvangen gelden als onverschuldigd betaling dan wel onbevoegd/onterecht geschonken aan betrokkene te worden aangemerkt en dienen terug te worden gevorderd.

Totaal moet worden teruggevorderd Afl. 122.440.

3. Overige maatregelen

Er moeten mogelijke andere maatregelen worden getroffen, waaronder disciplinaire maatregelen.

2.3.6 Huur gebouw B.v.d.Veen Zeppenfeldstraat 8-10-12

Voor de huisvesting van het projectbureau PDN werd voor de periode van vijf jaar, ingaande 1 april 1996 tot en met 31 maart 2001, een pand gehuurd, gevestigd aan de B.v.d.Veen Zeppenfeldstraat 8-10-12. De huurprijs bedroeg bij aanvang Afl. 9.420 en zou worden verhoogd tot Afl. 18.840 per maand op het moment dat de bovenverdieping gebruiksklaar zou zijn. In ieder geval is vanaf januari 1997 een bedrag van Afl. 18.840 per maand betaald.

De huurovereenkomst werd op 16 februari 1999 vernieuwd voor een periode van 5 jaar, ingaande 1 januari 1999 tot en met december 2003, voor een maandhuur van Afl. 17.995, terwijl niet zeker is of de bovenverdieping gebruiksklaar was. Het contract berust op een besluit van de ministerraad van 11 december 1998, waarin tevens was besloten dat aan de veiligheidseisen moest worden voldaan. Het besluit werd genomen op een verzoek van de verhuurder om het contract te willen verlengen, omdat hij bezig zou zijn met een 'project' (zie ook het rapport van de CAD inzake het PDN): kennelijk zou door de contractverlenging betrokkene in staat worden gesteld om zijn 'project' te kunnen financieren. Dat het PPDN inmiddels een eigen kantoor heeft en het huurgebouw niet meer nodig is, is hierbij niet van belang. Ook niet voor de ministerraad.

De Dienst Domeinbeheer had op 18 november 1998 een negatief advies uitgebracht, inhoudende dat verlenging/vernieuwing van het contract niet nodig was, omdat het projectbureau PDN inmiddels een pand had aangekocht (zie hierna) voor eigen bewoning; ook was het negatieve advies gebaseerd op de slechte staat van onderhoud/veiligheid van het pand. Ook op 15 juli 1999 meldt de Dienst Domeinbeheer in een rapport dat het gebouw in een slechte toestand van onderhoud verkeert.

De DTI heeft rapporten uitgebracht over de technische mankementen en de onveiligheid van het gebouw (10 maart 1998 en 17 juni 1999). Deze mankementen waren voor het projectbureau PDN reden geweest om te willen verhuizen. Dit is in juli 2001 geschied: het projectbureau PDN betrok het inmiddels verbouwde aangekochte pand (voormalige gebouw Uncle Louis Store).

De CAD stelt in zijn onderzoeksrapport van 4 februari 2002 de huur van het pand, gezien de conditie waarin het verkeerde (en nog verkeert), vrij hoog te vinden. In zijn rapport adviseert de CAD om met toepassing van artikel 4 van het huurcontract de overeenkomst op te zeggen. Daartoe is het nodig dat het pand volledig wordt ontruimd: ATES en de expositie (door een particulier: wat heeft een expositie met infrastructuur te maken?) dienen dan te verhuizen. Indien het contract niet wordt opgezegd zal uiteindelijk 29 maanden huur worden betaald voor een pand dat niet nodig is, stelt de CAD: een verspilling van ongeveer Afl. 552.000.

Actiepunten:

1. z.s.m. ontruiming pand B.v.d.Veen Zeppenfeldstraat 8-10-12 (ATES/expositie);
2. z.s.m. opzegging van het huurcontract;
3. strafrechtelijke en civiele vervolgacties nagaan (nagaan: mogelijke nietigheid van het contract).

2.3.7 Aankoop en verbouwing kantoorgebouw projectbureau PPDN

Voor de prijs van Afl. 325.000 wordt ten behoeve van het PPDN een eigen kantoorruimte aangekocht op een stuk erfpachtterrein van 206 m². Het betreft hier het gebouw waar voorheen de 'Uncle Louis Store' te San Nicolas was gevestigd. De minister van Justitie geeft daarvoor op 18 augustus 1997 een beschikking af en de notariële akte van overdracht dateert van 26 augustus 1998. Uit een schrijven van de Dienst Domeinbeheer van 7 augustus 1997 blijkt dat in het kader van het 'Civic Spine project' door de Civic Spine commissie onderhandelingen zijn gevoerd met de vertegenwoordigers van de eigenaren, en dat hierbij een prijs is overeengekomen van Afl. 325.000.

Ten aanzien van de aankoop van dit gebouw rijzen enkele vragen met betrekking tot de doelmatigheid van het PPDN en de aankoop zelf:

- het PPDN voert sinds zijn 'oprichting' taken uit die aan andere overheidsdiensten toekomen. Er is ook nu, na de opheffing van het PPDN/PDN niet aangetoond dat dit doelmatig was: het PPDN heeft niet meer efficiënt de overheidstaken uitgevoerd. Ergo, in het kader van het PDN is op grote schaal onrechtmatig en ondoelmatig gehandeld;
- het PPDN is ook qua organisatie en logistiek kostenverhogend geweest, door de eigen exploitatiekosten en het feit dat daardoor bij de andere overheidsdiensten geen personeel is afgestoten. Daarbij komt als extra de aankoop van een eigen kantoorruimte voor Afl. 325.000
- het aangekochte pand is voor bijna Afl. 700.000 verbouwd. Gezien de totale kosten stelt de CAD in zijn rapport van februari 2002 dat in dit geval beter had kunnen worden gekozen voor nieuwbouw. De kosten van de verbouwing doen ook vragen rijzen met betrekking tot de waarde van het pand bij aankoop.

De Comision di Berdad heeft in verband met deze aankoop getracht de navolgende stukken te verkrijgen:

- het taxatierapport van het gebouw
- de leggerwaarde van het gebouw volgens Inspectie der Belastingen
- het advies van de Dienst Domeinbeheer inzake aankoop gebouw.

Deze documenten zijn helaas niet verkregen.

Inzake de verbouwing van de Uncle Louis Store is een bestelbon aangetroffen van 28 september 2000 ten bedrage van Afl. 535.890. Er is voor Afl. 150.000 aan meerwerk verricht. De aannemer bij dit project was Van Kessel Havenbouw BV.

Het pand zou worden verbouwd tot kantoren voor de Douane en het PPDN. Het pand is in september 2001 opgeleverd. De opleveringsverklaring van 19 september 2001 is door de Directeur DOW ondertekend, dus aangenomen kan worden dat het project is uitgevoerd onder toezicht van DOW.

De Comision di Berdad heeft vernomen dat de Douane het pand niet heeft betrokken. De activiteiten van het PPDN zijn sinds november 2001 gestopt, zodat dit pand thans niet wordt gebruikt. Indien de overheid geen bestemming heeft voor het gebouw, moet worden nagegaan of het kan worden verkocht.

2.3.8 Civic Spine project: aankoop gronden

In het kader van het 'Civic Spine Project' zijn in maart 2000 diverse stukken grond aangekocht aan de Bernardstraat en de Pastoor Hendrikstraat te San Nicolas voor een bedrag van Afl. 987.000. De gronden staan braak en zijn verder niet ontwikkeld. Volgens een brief van de Dienst Domeinbeheer van 7 augustus 1997 is de prijs (Afl. 1.300.000 voor 53.655 m²) overeengekomen met de onderhandelingscommissie Civic Spine en zijn de percelen 'bij uitstek geschikt voor woningbouw of voor commerciële doeleinden'. In het onderzoeksrapport van de CAD inzake het PDN (van 4 februari 2002, zoals ook eerder aangehaald) heeft de Dienst Domeinbeheer in een vergadering met medewerkers van de CAD opgemerkt dat het grootste deel van de gronden alleen geschikt is voor groenvoorziening, vanwege de wateroverlast bij regenval. Bij een regenbui loopt het grootste gedeelte van het terrein onder water.

Volgens beschikbare documenten bedroeg de koopprijs eerst Afl. 1.300.000, om daarna te worden gewijzigd in Afl. 986.934. Er is een ministeriële beschikking van de minister van Justitie en Publieke Werken van 2 oktober 1998 met machtiging om terreinen te kopen met een totale grootte van 48.675 m² voor Afl. 1.300.000. Vervolgens komt er een ministeriële beschikking van de minister van Justitie en Publieke Werken van 1 december 1999 tot stand, met machtiging om terreinen te kopen met een totale grootte van 36.634 m² voor een bedrag van Afl. 986.934.

Er zijn de navolgende documenten aangetroffen:

- een brief van de verkopers van januari 1997 waarin aangegeven wordt dat zij bereid zijn eigendomsgronden voor Afl. 1.300.000 te verkopen;
- een advies van de Dienst Domeinbeheer van 7 augustus 1997 om tot aankoop over te gaan;
- een brief van 29 oktober 1997 van de Dienst Domeinbeheer met een concept ministeriële beschikking;
- de MB van 2 oktober 1998 met machtiging voor aankoop;
- een brief van 15 oktober 1998 namens de verkopers met verzoek tot spoedige realisatie transactie. Volgens deze brief zijn de leden van deze onderhandelingscommissie afkomstig van het PPDN en de Dienst Domeinbeheer;
- een brief van 27 november 1998 van de Dienst Domeinbeheer aan de Directie Financiën met verzoek om kasbetaling ad Afl. 1.300.000 te doen;
- een brief van de Dienst Domeinbeheer van 18 september 1999 aan de verkopers met bericht dat Land de gronden met een oppervlakte van 48.675 m² zal aankopen voor Afl. 1.300.000;
- de MB van 1 december 1999 met machtiging tot aankoop van gronden met een gezamenlijke grootte van 36.634 m² voor Afl. 986.934;
- een brief van de verkopers aan de Dienst Domeinbeheer dat zij niet meer bereid zijn de gronden te verkopen aan het Land omdat het te lang duurt;
- een brief van de Dienst Domeinbeheer van 14 januari 2000 aan de Directie Financiën met het verzoek om gelden (ongeveer Afl. 1 mln) beschikbaar te stellen;
- een brief van de Dienst Domeinbeheer van 27 januari 2000 aan de Directie Financiën

met dezelfde inhoud als de brief van 14 januari 2002.

- een brief van de verkopers van 8 februari 2000 waarin zij nogmaals aangeven niet bereid te zijn de gronden te verkopen;
- een brief van de Dienst Domeinbeheer van 10 februari 2000 aan de Minister van Justitie en Publieke Werken met het verzoek om actie te ondernemen tegen de verkopers om de aankoop van de gronden toch te realiseren. Op deze brief plaatst de minister op 15 februari 2000 een akkoord voor actie. **Vraag: waarom? Wat is het belang van het Land?**
- een brief van de Dienst Domeinbeheer van 10 februari 2000 aan de verkopers met het dringend verzoek voor medewerking ter realiseren van de transactie;
- een brief van de Dienst Domeinbeheer van 3 maart 2000 aan de Directie Financiën met het verzoek een bedrag van Afl. 996.650,20 (koopsom Afl. 986.934, kosten notaris Afl. 5.471 en Afl. 4.245,20 grondbelasting 2000) te betalen aan de notaris;
- een brief van de Dienst Domeinbeheer van 18 april 2000 aan de Minister van Justitie en Publieke Werken, waarin aangegeven wordt dat de Directie Financiën nog niet heeft betaald en met het verzoek om een standpunt van de ministerraad;
- een uittreksel van de besluitenlijst van de ministerraad met goedkeuring om Directie Financiën te verzoeken per omgaande geld ter beschikking te stellen.

Dan wordt duidelijk dat het enige voor de bouw bruikbare gedeelte van het gehele terrein – voor een naar het lijkt veel te lage prijs – wordt verkocht aan Jolly Holding NV. Daarom treft men de navolgende documenten aan:

- een brief Jolly Holding NV van 23 december 1998 aan de minister-president, met het verzoek om een schriftelijke beslissing om een perceelsgedeelte van 15.000 m² te kunnen kopen tegen een prijs van Afl. 26 per m². Volgens deze brief had een vertegenwoordiger van 'Plan E Desaroyo Nobo' (PPDN) in principe geen bezwaar tegen de verkoop van het terrein;
- een brief van de Dienst Domeinbeheer van 22 januari 1999 waarin geadviseerd wordt het terrein te verkopen tegen Afl. 42 per m² (het aankoopbedrag zou Afl. 26,71 per m² zijn en gangbare marktprijzen voor grond in de buurt ongeveer Afl. 100 per m²).
- een brief van Jolley Holding Aruba NV van 5 februari 1999 aan de minister-president, waarin aangegeven wordt dat het voorstel van de Dienst Domeinbeheer onaanvaardbaar is voor hen, aangezien zij reeds met de vertegenwoordiger van het PPDN een prijs van Afl. 26 hebben afgesproken;
- een brief van de minister-president van 17 februari 1999 aan Jolley Holding Aruba NV waarin aangegeven wordt dat de Ministerraad akkoord gaat dat Jolley Holding NV het desbetreffende stuk grond aankoopt voor Afl. 26 per m²;
- een meetbrief van de DLV, afd. Kadaster van 3 september 1999, m.b.t. een oppervlakte van 12.041 m²;
- een brief van de Dienst Domeinbeheer van 26 november 1999 aan de minister van Justitie en Publieke Werken, met een concept-ministeriële beschikking voor de aankoop van de terreinen voor Afl. 986.934 voor 36.634 m². In de brief wordt ook aangegeven dat conform de beslissing van de ministerraad 12.041 m² door Jolley Holding NV zal worden gekocht;

- een brief van 27 juli 2000 van Jolley Holding Aruba NV aan de Dienst Domeinbeheer waarin Domeinbeheer, met name de directeur, wordt bedankt voor de medewerking bij het totstandkoming van de transportakte.

De bovengeschetste feitelijke gang van zaken roept een aantal vragen op, waarvan de Comision di Berdad de antwoorden niet heeft kunnen achterhalen:

- Wat is het 'Civic Spine Project', wat is de doelstelling van dit project, wie zijn de leden daarvan?
- Wat is de rol van het PDN in dit geheel?
- Met welk doel werden de gronden aangekocht?
- Waarom speelt de Dienst Domeinbeheer zo'n actieve rol? Wat zijn de belangen van de Dienst of de betrokken medewerkers bij deze aankoop?
- Wat is de reden van de haast bij de aankoop?
- De eerste MB heeft betrekking op aankoop grond van 48.675 m² en de brief van de Dienst Domeinbeheer geeft aan dat het om 53.655 m² gaat. Er is derhalve een verschil van 4.980 m² terwijl de prijs in beide gevallen Afl. 1.300.000 bedraagt: hoe kan dit?
- Waarom wordt de koopprijs ineens verlaagd?
- Was de minister van Justitie en Publieke Werken (op alle cruciale momenten) bevoegd om de koop aan te gaan? Zo nee, wat is daarvan het gevolg? Had de notaris daarin een eigen onderzoeksplicht?
- Was de aankoop van de terreinen begroot? Zo nee, wat is daarvan het gevolg?
- Is het waar dat het door het Land aangekochte gebied inderdaad grotendeels onderloopt bij regen en derhalve alleen geschikt is voor groenvoorziening?
- In de brief van de Dienst Domeinbeheer van 29 oktober 1997 wordt aangegeven dat er een plan is voor het gebruik van de gronden en welk plan geprojecteerd was voor begin 1998. Wat is dat voor een plan?
- Wat is de gemiddelde prijs per m² in San Nicolaas van terreinen van vergelijkbare omvang?
- Is er een taxatierapport (gemaakt/beschikbaar) van de percelen?
- Is het juist dat het aan Jolley Holding BV verkochte stuk terrein het enige gedeelte is dat geschikt is voor bouwdoeleinden?
- Wat zijn de kosten/schade/gederfde winst van het Land in deze aangelegenheid?

De Comision di Berdad geeft in overweging deze gang van zaken te doen uitzoeken, met inbegrip van de (persoonlijke) belangen, verantwoordelijkheden en aansprakelijkheden van betrokkenen.

2.3.9 Parke Nacional Arikok

Parke Nacional Arikok (PNA) schijnt bij 'San Nicolas y p'ariba di brug' te behoren, althans, wel wat betreft de financiering ervan. Alle uitgaven van het PNA worden via het PPDN en de rekening bij de Centrale Bank op naam van het nimmer opgerichte fonds bekostigd. Het Parke Nacional Arikok komt niet op 's Lands begroting voor.

Door de CAD is op 15 augustus 2001 (CAD 2001.026) een rapport uitgebracht waarin diverse ernstige tekortkomingen m.b.t. het Parke Nacional Arikok worden gerapporteerd.

Belangrijke constatering zijn:

- alle uitgaven van het Parke Nacional Arikok zijn onrechtmatig, omdat er geen gelden in de begroting van het Land zijn opgenomen;
- de aanbestedingsprocedures conform artikel 25 en 26 van de Comptabiliteitsverordening 1989 worden nagenoeg niet nageleefd;
- er is geen controle op de door de diverse aannemers geleverde prestaties;
- ondanks het feit dat contractueel is overeengekomen dat de aannemers zelf moeten zorgen voor materiaal, transportmiddelen en gereedschappen wordt ten onrechte hiervoor betaald;
- naar aanleiding van een eerdere rapport van de CAD is in januari 2001 een aanvang gemaakt met het toepassen van de voorgeschreven aanbestedingsprocedures. Hierdoor zijn een aantal aannemers die in het verleden waren ingehuurd afgevallen.

Nadat zij zich bij de Minister van Financiën hebben beklagd heeft de Minister van Financiën het Parke Nacional Arikok en Directie Financiën geïnstrueerd om de desbetreffende aannemers alsnog met terugwerkende kracht te betalen. Er is voor deze gevallen Afl. 38.900 betaald voor niet geleverde diensten.

Volgens mededeling van twee medewerkers van de huidige minister van Arbeid is in de periode januari tot en met oktober 2001 voor circa Afl. 250.000 betaald zonder dat er prestaties zijn geleverd. Aan een bepaalde aannemer wordt wekelijks Afl. 3.000 betaald zonder dat er bewijsstukken zijn. Volgens deze medewerkers heeft de inmiddels ex projectleider tegen de huidige minister verklaard dat hij deze betalingen in mondelinge opdracht van de voormalige Minister van Financiën heeft geaccordeerd wetende dat er geen prestaties zijn geleverd. Volgens deze medewerkers heeft de Minister van Financiën in enkele andere gevallen wel schriftelijk toestemming gegeven om te betalen terwijl er geen prestaties zijn geleverd.

Uit de documentatie blijkt ook dat de minister van Financiën in verschillende gevallen goedkeuring heeft gegeven voor uitbetaling op dubieuze gronden. De Comision di Berdad heeft van verscheidene kennis kunnen nemen.

De minister van Financiën heeft op 24 september 2001 acht contracten getekend. Door het Centraal Bureau Juridische en Algemene Zaken is op 10 december 2001 een advies uitgebracht over deze contracten. Belangrijke elementen van het advies van CBJAZ zijn:

- de contracten zijn nietig en dienen onmiddellijk te worden stopgezet;
- de minister van Financiën was niet bevoegd deze contracten te tekenen;

- de minister van Financiën heeft een misdrijf gepleegd door het overtreden van de Comptabiliteitsverordening 1989 en kan mogelijk strafrechtelijk vervolgd worden op basis van artikelen 372a/372b van het Wetboek van Strafrecht.

Het Parke Nacional Arikok is door de Comision di Berdad slechts in het kader van een vooronderzoek onderzocht. De overeenkomsten met de dubieuze financiering en praktijken met het PDN zijn groot. De aanwijzingen zijn dat er op grote schaal onregelmatigheden en fraude heeft plaatsgevonden, al dan niet in opdracht van of met medeweten van de voormalige minister van Financiën. Deze minister is ingevolge de Landsverordening instelling ministeries evenmin de beleidsminister op het gebied van natuur en milieu: een detail waar de gewijzigde Comptabiliteitsverordening 1989 de sanctie van nietigheid van de rechtshandelingen aan verbindt. Er zijn derhalve naar het oordeel van de Comision di Berdad voldoende gronden om het Parke Nacional Arikok aan een grondig onderzoek te onderwerpen.

2.4 Conclusies en aanbevelingen inzake het PDN

De Comision moet een voorbehoud maken ten aanzien van de conclusies en aanbevelingen, namelijk dat het PDN niet uitputtend is onderzocht: in paragraaf 2.3 kwamen uitsluitend projecten aan de orde die in 2001 zijn gegund en die werden 'beheerd' door het PPDN en ten laste kwamen van de ministerraad en de Directie Onderwijs.

De projecten die inhoudelijk niet zijn onderzocht, zijn de grote projecten die zijn uitgevoerd vòòr 2001, die zijn uitgevoerd via DOW en die zijn betaald van de rekening bij de Centrale Bank. Het is de Comision derhalve niet bekend of deze projecten inhoudelijk rechtmatig en doelmatig zijn uitgevoerd. De Comision heeft ten aanzien van die projecten slechts aan willen tonen dat de financiering een deugdelijke wettelijke en beleidsmatige basis ontbeert en dat er op willekeurige wijze projecten tot het doel en het bestemmingsgebied werden gerekend: kerstverlichting en scholen opknappen behoorden tot infrastructuur en 'San Nicolas y p'ariba di brug' bleek een zeer rekbaar begrip.

Voorts zijn de Comision allerlei aantijgingen ter ore gekomen, zonder dat daarvoor de bewijzen werden geleverd. Evenmin had de Comision de bevoegdheid deze te achterhalen. Het betreft de beweringen van de strekking dat er bij een groot bouwmaterialenbedrijf een rekening werd/wordt aangehouden, waar de verschillende contractors voor eigen gebruik bouw materiaal op lieten boeken.

De conclusies met betrekking tot het PDN zijn hard:

- de gehele voormalige ministerraad van het Kabinet Eman III is medeverantwoordelijk voor het in strijd met de deugdelijkheid van bestuur miljoenen florins te doen uitgeven aan willekeurige projecten, waarvoor geen beleidsplan is vastgesteld, en waarover de Staten van Aruba zich niet hebben kunnen uitspreken;

- de gehele voormalige ministerraad van het Kabinet Eman III heeft in strijd met de Comptabiliteitsverordening 1989 en aanverwante (uitvoerings)regelgeving, alsmede de Landsverordening instelling ministeries gehandeld. Hierdoor is er sprake van zowel civiele als strafrechtelijke (mede)aansprakelijkheid.
- Met behulp van enkele meewerkende ambtenaren, arbeidscontractanten en derden konden door de voormalige minister van Financiën en de voormalige directeur Financiën in strijd met de Comptabiliteitsverordening 1989 en aanverwante (uitvoerings)regelgeving, alsmede de Landsverordening instelling ministeries uitgaven worden gedaan uit 's Lands kas;
- de voormalige ministerraad, de voormalige minister van Financiën en de voormalige directeur Financiën zijn medeplichtig aan de gevallen van vermeende oplichting, fraude, valsheid in geschrifte en andere strafbare feiten die door toedoen en of medeweten van de medewerkers van het PPDN met derden zijn gepleegd en zijn derhalve ook mede civiel aansprakelijk.
- Alle controle-organen van het Land hebben ofwel niet opgetreden, of zijn in hun optreden onvolledig of ineffectief gebleken. Het is onbegrijpelijk dat geen enkel orgaan strafrechtelijke aangifte heeft gedaan dan wel ambthalf heeft ingegrepen.

Het PPDN is naar de mening van de Comision niet het enige project waar dergelijke conclusies kunnen worden getrokken: onderzoek naar allerlei andere projecten van de voormalige regeringen (vide hoofdstuk 1: ATES, Aruba Bunita, Parke Nacional Arikok, speciale 'investerings' en 'arbeidsbureaus' bij de Directie Financiën, etc.) zullen hoogst waarschijnlijk dezelfde resultaten geven.

Tijdens de vergadering van de ministerraad van 31 oktober, 1 en 2 november 2001 is besloten het Plan di Bario, Plan di Vivienda, Plan Desaroyo Nobo en de Fundacion Parke Arikok op te heffen (BE-01/164). De uitvoering van de projecten werd daarbij overgedragen aan resp. de Directie Sociale Zaken, FCCA, DOW en DLV.

Met betrekking tot het Plan Desaroyo Nobo is dit in overeenstemming met hetgeen de CAD in zijn onderzoeksrapport van 4 februari 2002 (kenmerk 2002.04) terzake adviseert. De CAD constateert in hetzelfde rapport dat er in de begroting 2002 geen dotaties aan het Sasakifonds zijn opgenomen en er dus geen geld beschikbaar is gesteld voor 2002.

Bij schrijven van 20 februari 2002 (kenmerk 300799) geeft de directeur DOW aan ingevolge de beslissing van de ministerraad sinds november 2001 tevergeefs bezig te zijn om de nodige documenten van het PPDN en het Plan di Bario te verkrijgen. Hierdoor is het volgens de directeur niet mogelijk om terzake advies uit te brengen dan wel controle op de werkzaamheden te kunnen uitoefenen.

Voor de Comision di Berdad zijn de bovenstaande conclusies en feiten o.m. grond voor strafrechtelijke aangifte tegen de gehele ministerraad van het kabinet Eman III, alsmede tegen overige bij het PPDN betrokken personen. Deze aangifte zal tegelijk met

de aanbieding van de eindrapportage aan de opdrachtgevers worden gedaan.

De zittende regering wordt geadviseerd om zich namens het Land als benadeelde partij te voegen in deze zaak, dan wel aangifte te doen. Ook wordt de regering geadviseerd om het civiele en disciplinaire traject op te starten. Wellicht dat een deel van het geld terug kan worden gevorderd, ofwel omdat het onverschuldigd is betaald, ofwel omdat de onbevoegde ministers persoonlijk aansprakelijk zijn. Het gaat tenslotte om publieksgelden. Het terug te vorderen geld zal echter een druppel op de gloeiende plaat zijn, vergeleken met de schulden en de begrotingstekorten die het Land inmiddels kent.

Al zouden deze acties materieel gezien niet veel opleveren, wat niet te hopen en te verwachten is, dan nog acht de Comision di Berdad de winst, dat de boodschap duidelijk wordt gegeven dat dergelijke zaken in Aruba niet meer kunnen!

3. Conclusies en aanbevelingen m.b.t. integriteit van bestuur

3.1 Inleiding

In het onderzoek 'Plan Desaroyo Nobo San Nicolas y p'ariba di brug', zoals is beschreven in hoofdstuk 2, is onder meer aangetoond dat:

- er 'creatief' met de Landsbegroting wordt omgegaan door ministers;
- er wordt gehandeld in strijd met de Comptabiliteitsverordening 1989 en aanverwante regelgeving door ministers, behulpzame uitvoerende ambtenaren/diensten en andere organisaties/functionarissen;
- er wordt gehandeld in strijd met de Landsverordening instelling ministeries;
- van (wettelijk voorgeschreven en anderszins vastgestelde) procedures wordt afgeweken;
- er andere 'bureaus' c.q. personen worden belast met het uitvoeren van taken die aan bepaalde landsdiensten zijn toebedeeld;
- gelden voor andere doelstellingen worden gebruikt, worden verspild en niet worden verantwoord;
- er voor grote projecten geen beleidsplannen, behoeftebepalingen en haalbaarheidsstudies worden gemaakt;
- binnen organisaties de hiërarchische lijnen worden doorkruist;
- op grote schaal onrechtmatig en ondoelmatig wordt gehandeld, en dat de controle-organen niet tot nauwelijks effectief (konden) zijn bij de bestrijding van dit gedrag.

In vele opzichten zijn de resultaten van dit onderzoek een eyeopener: zij geven aan waar kennelijk de leemten bestaan. Niet persé in de wet, hoewel in het kader van de bestrijding van corruptie en fraude best meer mag worden aangescherpt. Het gaat meer om een verandering van mentaliteit. Wie durft?

Projecten als het PDN moeten worden voorzien van een beleidsmatige en wettelijke basis, waarbinnen voorts geen overheidsdiensten om onduidelijke redenen aan de kant worden gezet, met hoge extra kosten, ongestructureerde, onrechtmatige, onverschuldigde en ondoelmatige uitgaven tot gevolg. Er moet een mechanisme komen die dit soort zaken tijdig kan doorzien en zo nodig een halt toe roepen. De organieke wetten van het Land moeten veel meer dwingendrechtelijke bepalingen en sancties gaan bevatten. De controleorganen moeten veel meer mogelijkheden hebben voor pro-actief optreden. De uitvoeringsorganen moeten meer mogelijkheden krijgen om opdrachten te weigeren, indien niet de juiste procedure is gehanteerd, de bevoegde persoon heeft getekend of de opdracht buiten het doel of werkterrein van de dienst valt. Weigerachtige organen, ambtenaren en klokkenluiders moeten worden beschermd tegen represailles.

De 'trucs' die in het PDN zijn gebruikt (zie de voorbeelden van dubieuze projecten in het vorige hoofdstuk) zijn eenvoudig. Dat geeft zeer te denken. Was men er zo van

overtuigd dat deze doorzichtige manier van corruptie nimmer aan het licht zou komen? Zou ja, op basis waarvan? Waren de ambtenaren of de ministers te koop? Werde de indruk gewekt dat de wet niet belangrijk was? Waande men zich inderdaad 'ongrijpbaar'? Hoe kon die waan ontstaan?

Duidelijk is geworden dat de gevallen van niet-integer bestuurshandelen, corruptie en fraude zich niet tot een incident beperkten, doch dat dit zich door de gehele overheid op grote schaal heeft verspreid. De Comision heeft zijn instelling, taak en levensduur dan ook opgevat als een inventariserende, om de ernst van de situatie aan te tonen en om met aanbevelingen te komen met betrekking tot de structurele bestrijding van bestuurlijke corruptie en fraude.

Bij deze aanbevelingen heeft de Comision di Berdad in acht genomen dat er thans al voldoende mogelijkheden en middelen zijn om corruptie te bestrijden. Waaraan het ontbreekt, is de wil en de daadkracht. Er wordt veel geschreven en geconstateerd, maar een vervolg ontbreekt. In hoofdstuk 1 is dat aangetoond. Volgens de Comision is er daarom in de eerste plaats een **mentaliteitsverandering nodig**: van hoog tot laag. Om in ieder geval dit proces een start te geven, wil de CdB **zowel de regering als de Staten concrete aanbevelingen doen**, en hen als het ware uitdagen om te tonen dat het hen daadwerkelijk menens is de corruptie binnen het Arubaanse bestuur en ambtelijk apparaat (structureel) te bestrijden. Ook **het openbaar ministerie** wordt hiertoe uitgenodigd: de CdB zal op basis van zijn bevindingen en deze eindrapportage strafrechtelijke aangiften doen, voordat de rapportage aan de opdrachtgevers, de Staten en de regering, worden aangeboden. Dit, om de onafhankelijkheid van de CdB te benadrukken.

Met deze drie concrete aansporingen hoopt de Comision di Berdad een kentering te brengen in de bestaande mentaliteit van het zich zoveel mogelijk onttrekken aan verantwoordelijkheid en daadkracht en het zich gemakshalve verschuilen achter (onbevoegd gegeven) 'bevelen' van bovenaf, 'verkeerd gegeven adviezen' van onderaf, 'geheimhoudingsplicht' en 'onwetendheid'.

3.2 Instelling van een Adviescollege Integriteit en een Bureau Integriteit

Het concept van corruptie en fraude op bestuurlijk niveau is niet eenduidig. De verschillende definities hebben wel een element gemeen, dat het betreft 'to extract rents from the populace', als consequentie van 'bad governance'. **Corruptie en fraude betreft het gedrag van politici en ambtenaren die op onrechtmatige wijze zichzelf of anderen verrijken door misbruik te maken van hun macht.**

Binnen het democratisch systeem beschikt de gemeenschap over verschillende middelen om zich daartegen te beschermen, waarbij de parlementaire controle voorop staat. Daarnaast zijn er de Algemene Rekenkamer, de Centrale Accountantsdienst en het openbaar ministerie, terwijl ook de Raad van Advies (ongevraagd) advies kan

geven. Het karakteristieke van de Arubaanse situatie gedurende de afgelopen jaren is dat de verschillende onderzoeksrapporten en de adviezen van belangrijke adviescolleges zoals de Raad van Advies, de Centrale Bank, Rekenkamer, CAD en de SER niet serieus werden genomen door de gezagsdragers.

Er ontstond daardoor niet alleen een grote kloof tussen wat het rapport Calidad beoogde en de realisering van deze visie in concrete acties. Ook werd het gebrek aan effectiviteit van de controleorganen daarmee aangetoond. Een consequentie hiervan is dat er een verminderde aangiftebereidheid ontstaat en een verminderde motivatie om als klokkenluider op te treden.

Ondanks het feit dat sinds augustus 1999 de strafrechtelijke en civielrechtelijke aansprakelijkheid van ambtsdragers is aangescherpt, is het nog nooit tot een geslaagde vervolging gekomen. Dat geeft niet alleen te denken, maar geeft met name aan dat er nieuwe bestuurlijke maatregelen moeten worden genomen om fraude en corruptie structureel te bestrijden.

Daartoe beveelt de Comision aan een permanent college van advies te benoemen, dat zijn basis kent in artikel IV.9 van de Staatsregeling van Aruba en dat tot taak heeft de nationale integriteit te bewaken. Het Adviescollege Integriteit heeft een directe link met het Bureau Integriteit, dat naast de ambtelijke ondersteuning van het College ook een aantal andere taken kent.

Voor de oprichting van een Adviescollege Integriteit en een Bureau Integriteit kan worden teruggevallen op de vele ideeën en concrete plannen die er reeds binnen Koninkrijksverband zijn, en die binnen de Arubaanse Staatsregeling en het democratisch bestel goed zijn in te passen.

Een concreet voorbeeld is Bureau Integriteit, dat in de Gemeente Amsterdam in 2001 is ingesteld, als opvolger van het Registratiepunt Fraude en Corruptie dat in 1997 werd opgericht. Het Bureau bevordert de integriteit van de ambtsuitoefening van bestuurders en medewerkers van de gemeente Amsterdam. Het is een expertisecentrum voor ambtelijke en bestuurlijke integriteit voor de gehele gemeentelijke organisatie.

Medio 2002 werken er 15 medewerkers, met capaciteit en deskundigheid op het gebied van preventie, recherche-onderzoek, disciplinaire afhandeling, audits en verantwoordelijkheidsbevordering. In het Plan van aanpak 2002-2003 zijn o.a. de missie en de visie van het Bureau Integriteit vastgelegd. Het Bureau heeft een directe lijn met de Commissie Integriteit, welke in 2001 is ingesteld om het integriteitsbeleid vanuit de bestuurlijke en ambtelijke top van de gemeentelijke organisatie te bewaken.

Leden van de Commissie Integriteit zijn: de burgemeester (voorzitter), de wethouder Personeel en Organisatie, de gemeentesecretaris, de directeur Algemeen Bestuur, de directeur Concern Personeel en Organisatie en het hoofd van het Bureau Integriteit.

Een verschil met de Amsterdamse aanpak zou moeten zijn dat in Aruba de werkzaamheden niet alleen zijn gericht op de ambtenarij, maar ook op de bestuurders. Dat maakt dat er geen commissie moet worden ingesteld, maar een adviescollege van Staat, naar analogie van de SER, Rekenkamer en Raad van Advies, waarin zitting hebben personen die niet (meer) gelieerd zijn aan het bestuur of een politieke partij, die zich geheel onpartijdig en onbevreesd kunnen opstellen en die de kwaliteiten hebben om te taak te kunnen uitvoeren en volbrengen. Andere eisen en incomptabiliteiten moeten nader worden gesteld.

Het Adviescollege Integriteit zou als hoofdtaken moeten hebben:

- het ontwikkelen van het integriteitsbewustzijn in Aruba;
- het vaststellen van de beleidsplannen van het Bureau Integriteit;
- het bespreken van gevallen van fraude, corruptie en schendingen van ambtelijke en bestuurlijke integriteit en het initiëren van vervolgtrajecten (strafrechtelijke aangiften, het initiëren van onderzoeken door het Bureau Integriteit, het initiëren van disciplinaire en civiele acties);

Het Bureau Integriteit zou de volgende activiteiten moeten verrichten:

Integriteitsaudits

Een integriteitsaudit is een onafhankelijk onderzoek door deskundigen naar de kwaliteit en de risico's van de organisatie. De audit is een preventief instrument. De audit is niet primair gericht op controle achteraf en zal dus ook niet onaangekondigd plaatsvinden. Een goed systeem van transparante audits stimuleert dat de organisatie zelf van te voren al ervoor zorgt dat de zaak op orde is. Centraal bij de audit staat de vraag: wat gaat goed en wat kan beter?

Een audit kunnen worden uitgevoerd in opdracht van de minister(raad) en bijvoorbeeld door de Algemene Rekenkamer, indien diens bevindingen daartoe aanleiding bieden, maar ook op eigen initiatief van de Adviesraad/het Bureau.

Vooraf diensten/directies die vergunningen kunnen afgeven, diensten verlenen aan het publiek en die gelden innen, komen voor audits in aanmerking. Het is algemeen bekend dat slecht georganiseerde administraties bestaan bij diensten/directies die vergunningen verlenen. Toezicht en controle worden zo bijna onmogelijk.

Vriendjespolitiek en bevoorrechtiging zijn nauwelijks te controleren en worden mede door de trage procedures in de hand gewerkt. De Algemene Rekenkamer heeft bij onderzoek bij de DOOV geen onregelmatigheden aangetroffen: echter, cijfermatig onderzoek is voor het aantonen van corruptie en fraude onvoldoende. Al jaren kampt Aruba met een slechte controle op vergunningenbeleid. Er zijn bedrijven die al lang functioneren zonder vestigingsvergunning: de overheid loopt jaarlijks miljoenen mis. Is de administratie zo ingewikkeld c.q. ondeugdelijk of controleren de ambtenaren niet (wellicht tegen betaling of een andere tegenprestatie)?

Het Bureau Integriteit moet ook bevoegd zijn ten aanzien van alle rechtspersonen die gelden van de overheid ontvangen, beheren, of subsidie krijgen, of die een overheidstaak uitvoeren: de zgn. overheidsnv's.

Adviezen & disciplinaire afhandeling

Het Amsterdamse Bureau Integriteit beschikt over een eigen jurist ambtenarenrecht. Directeuren en stadsdeelsecretarissen die te maken met integriteitsschendingen moeten het Bureau verplicht om advies vragen over orde- en strafmaatregelen, nu zij per 1 februari 2002 gemandateerd zijn op zelfstandig straffen op te leggen. Ook de Klokkenluidersregeling legt de directeuren en stadsdeelsecretarissen de verplichting op onderzoeken en de uitkomsten hiervan te melden aan het Bureau Integriteit. Dit zal hierop reageren met gevraagde en ongevraagde adviezen. De doelstelling is een eenduidig beleid: streng en consequent optreden tegen ambtenaren die zich niets hebben aangetrokken van de geldende regels.

In Aruba is er nog geen sprake van een dergelijk mandaat, evenmin bestaat er een klokkenluidersregeling. Het voorbereiden van beide fenomenen zou in handen van het Adviescollege Integriteit kunnen worden gelegd, daarbij ondersteund door het Bureau. Vooruitlopend op de totstandkoming en inwerkingtreding van dergelijke regelingen zouden de desbetreffende diensthoofden/ministers verplicht kunnen worden om bekende gevallen te melden en om advies in te winnen omtrent het (disciplinaire)vervolgtraject. Het gaat niet alleen om controle op ambtenaren, maar ook op bestuurders die zich niet houden aan de regels. Bijvoorbeeld het huren van gebouwen tegen hoge prijzen, die soms niet eens worden gebruikt, is vaak een direct gevolg van de vriendjespolitiek van de bestuurders.

Rechercheonderzoeken

Het Bureau zou moeten beschikken over eigen onderzoekscapaciteit, in plaats van het inhuren van forensische accountants en rechercheurs van andere diensten. De Comision heeft in de praktijk ervaren dat het combineren van de juiste expertise een noodzaak is. Cijfermatig en boekhoudkundig onderzoek alleen is vaak onvoldoende: er wordt heus wel voor gezorgd dat minimaal de boeken kloppen! Er dient tevens juridisch, feiten en documentenonderzoek te worden gedaan en verbanden worden onderzocht en aangetoond, tevens een doelmatigheidsonderzoek en de feitelijke controle of de desbetreffende handelingen zijn uitgevoerd en naar behoren zijn uitgevoerd, of dat de producten daadwerkelijk zijn geleverd. Vooral van belang is het onderzoek naar de besluitvorming, de rechtmatigheid daarvan en de mogelijke consequenties. Bij de onderzoeken thans door de CAD en de ARA worden de (juridische) consequenties en de aansprakelijkheden niet tot nauwelijks aangegeven, hetgeen de effectiviteit van de rapportages niet ten goede komt.

Het Bureau kan op verzoek van de diensthoofden/ministers, het Adviescollege, de Rekenkamer, CAD of eigener beweging onderzoek of vooronderzoek doen bij vermoedens van integriteitsschendingen.

In bepaalde gevallen kan op deze wijze de zaak door het Land zelf worden afgedaan. Er moeten dan wel duidelijke regels zijn wanneer en op welke wijze dat mogelijk is. Het vooruitzicht of verwachting van de mogelijkheid van onderzoek zal ook een preventieve werking hebben.

Als uit het onderzoek voldoende concrete vermoedens van strafbare feiten naar voren komen, kan strafrechtelijke aangifte worden gedaan. De onderzoekers van het Bureau kunnen daarbij een bemiddelende en adviserende rol spelen.

Bezwaar van de eigen capaciteit vormen de hoge kosten. Daarentegen heeft deze eindrapportage aangetoond wat de kosten en de schade zijn indien corruptie en fraude hoogtij kunnen spelen. De kosten van de preventie vallen dan in het niet bij de mogelijke risico's.

Registratiepunt integriteitsschendingen en klokkenluiders

Het is de bedoeling dat het Bureau Integriteit tevens zal fungeren als een Registratiepunt integriteitsschendingen. Geregistreerd worden alle gevallen van corruptie, fraude en andere relevante integriteitszaken, zodra er sprake is van een intern onderzoek, aangifte bij de politie of een disciplinaire maatregel.

De registratie moet een overzicht geven van wat er zich binnen het bestuur afspeelt aan corruptie. Ook kan hiermee een eenduidige afhandeling van integriteitszaken worden bevorderd. Zo ook moet het bureau een klokkenluidersregeling ontwikkelen.

In Amsterdam is in verband hiermee het privacyreglement gewijzigd. Het is de bedoeling dat het Adviescollege van deze gegevens kennisneemt. In Amsterdam vindt via de registratie eveneens afstemming plaats met de politie en het parket.

3.3 Parlementaire enquête Renovatie Radisson Hotel

De Comision di Berdad beveelt op basis van zijn vooronderzoeken de Staten aan een parlementaire enquête te houden met betrekking tot de renovatie van het Radisson Hotel. Het recht van parlementaire enquête omvat het recht van de Staten om zelfstandig – ook buiten de regering om – op onderzoek uit te gaan en informatie in te winnen. Het wezenlijke kenmerk van het recht van enquête is het recht informatie zo nodig af te dwingen: iedere burger of ambtenaar is verplicht om aan een oproep tot verschijning voor een enquêtecommissie te voldoen en de verlangde informatie mondeling te verschaffen en gevraagde schriftelijke bescheiden af te geven. Het onder ede horen van opgeroepen impliceert dat aan het afleggen van een valse verklaring strafrechtelijke consequenties kleven. Artikel 213 (meineed) van het Wetboek van Strafrecht van Aruba stelt een maximum gevangenisstraf van zes jaar en de mogelijkheid van ontzetting uit bepaalde rechten als bijkomende straf op het afleggen van een valse verklaring.

3.3.1 Redenen voor een parlementaire enquête

Een parlementaire enquête is een zwaar, tijdrovend en een voor de Staten belastend middel. Tezamen met het korte bestaan van Aruba als land, is dit waarschijnlijk een reden dat er in Aruba noch nimmer een parlementaire enquête heeft plaatsgevonden. Houvast bieden slechts de zeer beperkte parlementaire praktijk in de Nederlandse Antillen (de enige ‘Antilliaanse’ enquête betrof de ‘Queen of Saba’) en de ook nog jonge praktijk in Nederland, waar men pas medio jaren 80, met de enquête naar de ondergang van het RSV (Rijn-Schelde-Verolme)-concern, een eerste ‘echte’ parlementaire enquête kende. Sindsdien heeft het enquêterecht van de Tweede Kamer diverse spraakmakende onderzoeken opgeleverd, waaronder de onderzoeken in de IRT-affaire, de Bijlmerramp, de Vuurwerkramp en recentelijk de bouwaffaire.

De Comision di Berdad heeft twee principiële redenen om tot een parlementaire enquête te adviseren, waarvan er één te maken heeft met het project zelf en één eigenlijk niet direct met het Radisson Hotel zelf te maken heeft, maar wellicht nog belangrijker is dan de uitkomsten van het onderzoek: het imago van de Staten van Aruba.

1. De geloofwaardigheid en het imago van de Staten van Aruba

De voorgaande decennia hebben zich gekenmerkt door een structureel falen van de Staten (van Aruba en voor 1986 in Nederlands Antilliaans verband) voor wat betreft zijn controleerende taak. In paragraaf 1.3 zijn daar verschillende voorbeelden van gegeven. Dit gebrek aan een degelijke controle is slechts deels te wijten aan het feit dat een groot aantal zaken door de ministerraad niet aan de Staten werd voorgelegd of pas achteraf, om met terugwerkende kracht legitimatie te verkrijgen voor reeds verrichte rechtshandelingen. Dit wil echter nog niet zeggen dat de Staten in die gevallen geen middelen hadden om op te treden en in te grijpen, doch daar heeft men geen gebruik van gemaakt. Ook wel werden pogingen

daartoe door de meerderheid 'weggestemd'. De meest belangrijke reden, en daar is ook de laatste stelling het gevolg van, is dat in het Arubaanse bestel de (regerings)- meerderheid van de Staten onvoorwaardelijk de eigen ministers steunen in plaats van ze kritisch te volgen en te corrigeren. Afhankelijk van wie op een bepaald moment deel uitmaakt van de regeringscoalitie, beschuldigen de fracties in de Staten elkaar over en weer van dit gedrag.

Niet voor niets hebben de Staten in de publieke opinie de naam 'stempelparlement' meegekregen. Het harde feit is dat de Staten en met name de 'voorstemmers' voor een concreet voorstel, hierdoor medeverantwoordelijk zijn voor de vele miljoenen schade die het Land heeft opgelopen, en die de bevolking de komende jaren op de een of andere wijze nog zal moeten betalen.

De thans zittende statenleden hebben de moeilijke taak om van dit dualistische imago af te komen. Omdat een (noodzakelijke) mentaliteitsombuiging niet zomaar zijn beslag kan krijgen en omdat dit imago niet gemakkelijk is te veranderen, is naar de mening van de Comision di Berdad een daadkrachtig optreden van de Staten nodig. Een eerste aanzet tot deze ombuiging is dat de zittende Staten het initiatief tot een Comision di Berdad (zie de motie van de Staten hiertoe in de bijlagen, alsmede paragraaf 1.1) een vervolg moet geven, als signaal aan de gemeenschap dat de bestrijding van corruptie en fraude, en de bevordering van de integriteit van bestuur hen menens is. Het zou al te gemakkelijk zijn om deze taak over te laten aan een tijdelijke commissie of aan de regering!

De zittende Staten van Aruba komen thans de eer toe het initiatief tot een onderzoek ter bevordering van de integriteit te hebben genomen. Echter, nu moet dit proces een vervolg krijgen: de Staten zijn als volksvertegenwoordiging en als hoogste controleorgaan naar de mening van de Comision di Berdad per definitie het orgaan dat deze nieuw ingezette trend van corruptiebestrijding levend moet houden, er inhoud aan moet geven en hierin het voorbeeld moet blijven geven. Het houden van een parlementaire enquête is een voor Aruba nieuw en zeer daadkrachtig middel, dat zijn afschrikkende en preventieve werking tot ver in de toekomst zal kennen. De aan de uitkomst van een enquête te verbinden consequenties zijn vervolgens voor de politiek en het openbaar ministerie.

2. Maatschappelijke onrust en onvrede m.b.t. de uitvoering van grote overheidsprojecten

Noch de Staatsregeling, noch de Enquêteverordening leggen de Staten ten aanzien van de vraag welke aangelegenheden object van enquête kunnen zijn enige beperking op. Ook de Comision di Berdad acht zich daarom vrij in zijn aanbeveling tot een parlementaire enquête. De voorbereidende onderzoeken beschreven in paragraaf 1.3 hebben mede gediend om hiertoe een selectie te maken. De Comision di Berdad heeft als criteria gehanteerd dat het moest gaan om:

- een overheidsproject waarmee (relatief) grote bedragen mee gemoeid zijn;
- een overheidsproject ten aanzien waarvan ernstige vermoedens bestaan dat dit niet op een rechtmatige en doelmatige wijze heeft plaatsgevonden;
- een overheidsproject dat nog niet eerder (volledig) is onderzocht;

- een overheidsproject dat veel maatschappelijke onrust heeft veroorzaakt;
- een project ten aanzien waarvan door het onder ede kunnen horen van bestuurders, ambtenaren en burgers kan worden verwacht dat de waarheid kan worden achterhaald.

Paragraaf 1.3 heeft aangetoond dat er vele projecten zijn die aan deze criteria voldoen, derhalve hebben vooral de maatschappelijke onrust en het feit dat de renovatie van het Radisson Hotel niet eerder is onderzocht, de doorslag gegeven om dit project voor een parlementaire enquête aan te bevelen.

De publieke opinie was destijds een belangrijke reden waarom in Nederland de eerste ‘echte’ parlementaire enquête van de 20^e eeuw kon plaatsvinden: de RSV-enquête, en waardoor het enquêterecht ook in ontwikkeling kwam. De Staten van Aruba dienen hier een voorbeeld aan te nemen.

De eerste parlementaire enquête in de Arubaanse geschiedenis dient zich naar de mening van de Comision di Berdad te richten op het Radisson-Hotel en dient om bovenstaande redenen zo spoedig mogelijk te worden gestart. In de volgende paragraaf wordt nader op de Radisson-kwestie ingegaan.

3.3.2 Het Radisson Hotel project

Het Radisson-Hotel project omvat twee fasen: de fase van financiële ondersteuning en de fase van de renovatie van het hotel.

De eerste fase betreft de financiële ondersteuning door het Land van het Radisson Hotel gedurende de jaren 1985-1998 (voorheen resp. Aruba Caribbean Hotel en Hotel Golden Tulip). Deze fase is door de Algemene Rekenkamer Aruba (ARA) onderzocht naar aanleiding van een motie van de Staten van 3 april 1998. De resultaten zijn gepubliceerd in het rapport ‘Besluitvorming Financiële Ondersteuning Radisson-Hotel’ van maart 2000. De Centrale Accountantsdienst bracht een jaar eerder reeds een rapport uit (CAD 99.005) betreffende het Radisson Hotel, inzake de resultaten van een onderzoek over de periode 29 november 1996 tot en met 13 augustus 1998.

Het Radisson Hotel werd in 1996 aangekocht voor US\$ 28 miljoen. Daarvan moet US\$ 7,5 miljoen worden afgetrokken in verband met een door Dutchco***** in opdracht en voor rekening van het Land aan Air Aruba verstrekte lening. In 1999 is er Afl. 27 miljoen betaald en in 2000 Afl. 5,4 miljoen. In totaal is er door het Land Afl. 69,3 miljoen in het Radisson gestoken.

De ARA stelt in zijn rapport ‘...dat de recht- en doelmatigheid van de steunverlening aan Radisson onvoldoende zijn gewaarborgd en dat het besluitvormingsproces onvoldoende ordelijk, controleerbaar en transparant was, terwijl de informatie-verstrekking naar de Staten onvoldoende was om een deugdelijke oordeelsvorming te kunnen garanderen. De Rekenkamer kan zich zelfs niet aan de indruk onttrekken dat wettelijke regels werden omzeild,

waardoor de Staten buiten spel werden gesteld.’ De Rekenkamer suggereert hiermee dat de Staten al dan niet opzettelijk zijn misleid.

De Rekenkamer geeft zelf aan dat zijn onderzoek niet volledig is (pagina 5): ‘Geen aandacht werd besteed aan de voorbereiding en de uitvoering van de renovatie van het Radisson Hotel, aangezien de renovatie nog niet was afgerond ten tijde van het onderzoek.’ Nog belangrijker of curieuzer is de stelling dat evenmin de economische haalbaarheid van de toekomstige exploitatie van dit hotel werd onderzocht, omdat een haalbaarheidsstudie nimmer bij de besluitvorming van het Land werd betrokken. Dit houdt niet alleen in dat het Land zich opwerpt als hotel-exploitant – terwijl dit geen overheidstaak is – vanaf 1996-2000 Afl. 69,3 miljoen in de exploitatie steekt, daarnaast ook nog publieksgelden besteedt aan de renovatie van het hotel, maar vooral ook dat men zich niet druk lijkt te maken over de vraag wat de economische haalbaarheid hiervan is. Met doelmatigheid heeft dit duidelijk niets meer te maken.

Ook het onderzoek van de Centrale Accountantsdienst (CAD) van 11 maart 1999 is niet volledig. De CAD geeft aan dat het onderzoek zich beperkt tot het beoordelen of de transacties en overige zaken rond de aankoop van het hotel en de inbreng van het hotel in de ACH Partnership voldeden aan de daaraan te stellen regels: ‘Voor alle duidelijkheid vermelden wij dat wij o.a. de inrichting van het projekt tot renovatie van het hotel en de voorbereiding hierover hebben onderzocht, maar dat wij geen onderzoek hebben gedaan naar de economische haalbaarheid van de toekomstige exploitatie van het hotel, de wijze waarop de uitvoering van de renovatie plaatsvindt en dat wij geen accountantscontrole hebben uitgevoerd.’

De tweede fase betreft de renovatie van het Radisson Hotel. Deze fase is niet onderzocht. Wel heeft de CAD op verzoek van de Comision di Berdad vastgesteld dat de totale kosten Afl. 32,4 miljoen bedroegen. Van de doelmatigheid en de rechtmatigheid van deze uitgaven is nimmer iets onderzocht dan wel bekend gemaakt.

Op grond van het bovenstaande komt de Comision di Berdad tot de conclusie dat er een parlementaire enquête dient te worden ingesteld naar de totale besluitvorming en uitgaven rond het Radisson Hotel:

De Staten dienen een compleet inzicht te verkrijgen in de uitvoering van de renovatie met de daarbij behorende directe en indirecte kosten.

Er dient in dit stadium ter voorbereiding op de parlementaire enquête, of als onderdeel van de parlementaire enquête zelf vooronderzoek te worden gedaan door de Algemene Rekenkamer om tot een vergelijking te kunnen komen tussen de geraamde, de werkelijke kosten en wat het project eigenlijk had moeten kosten.

In het CAD rapport wordt een schatting gegeven van de kosten voor renovatie en opening per 9 maart 1998 van US\$ 36.700.000. Reeds op 18 november 1998 (binnen enkele maanden) vindt er een aanpassing plaats en de kosten van de renovatie stijgen met US\$ 5.500.000. De

kostenoverschrijdingen worden door de adviseur van de voormalige minister geraamd op totaal US\$ 12.500.000, doch er is nooit officieel onderzocht wat de daadwerkelijke bedragen zijn. De CAD geeft tevens aan dat er geen duidelijkheid bestaat m.b.t. de bedragen die 'professional fees' worden genoemd. Deze bedragen wijken beduidend af. Bij herhaling wordt melding gemaakt van kostenoverschrijdingen, zonder dat deze worden gesubstantieerd.

Indien, zoals de verwachting thans is, er een te grote discrepantie tussen de calculaties wordt geconstateerd, zal een deskundigenonderzoek in het kader van een parlementaire enquête moeten aangeven waaraan dit is te wijten en of de uitgaven die zijn gedaan met betrekking tot de renovatie al dan niet verantwoord kunnen worden. Bij het ontbreken van documenten, kunnen op basis van informatie van degenen die daarbij waren betrokken ncalculaties worden verricht. Indien deze personen weigeren om de nodige informatie te verschaffen, zijn zij in het kader van een parlementaire enquête daartoe verplicht wanneer zij onder ede worden gehoord.

De Staten dienen inzicht te verkrijgen in de rechtmatigheid en de doelmatigheid van het Radisson Hotel project.

Nu er sterke aanwijzingen zijn dat de wettelijke regels zijn geschonden en dat de Staten zijn misleid, danwel onvoldoende informatie hebben verkregen om de rechtmatigheid en de doelmatigheid van de besteding van Afl.69, 3 miljoen en Afl. 32,4 miljoen aan publieksgelden te kunnen rechtvaardigen, dient het onderzoek zich mede te richten op deze aspecten.

Enkele van de belangrijke vragen die beantwoord moeten worden zijn:

- Op basis van welke studies, beleidsplannen, doelstellingen en haalbaarheidsstudies besluit de ministerraad zich op te werpen als hoteleigenaar of hotelexploitant?
- Op basis van welke regeling is de ministerraad bevoegd om de hotelexploitatie tot overheidstaak te rekenen?
- Waren de gelden voor de financiering van het hotel, de exploitatie daarvan en de renovatie begroot? Hoe waren deze bedragen tot stand gekomen? Zijn ze overschreden? Welke voorzieningen zijn daarvoor in de Landsbegroting getroffen?
- Op basis waarvan besluit de ministerraad in 1997 met Radisson in zee te gaan? Bekend geworden is dat de ministerraad uiteindelijk maar 2 offertes voorgelegd kreeg: waarom en wie heeft daartoe besloten, op basis waarvan?
- Waarom werd de indruk naar buiten gewekt dat dit besluit werd ingegeven door het feit dat Radisson een 5-sterren hotelketen was (aldus een verklaring van de adviseur van de voormalige minister), terwijl de ACH Partnership*****, zoals overeengekomen in de International Management and Royalty Agreement met Radisson het 'renoveren en daarna exploiteren van een 4-sterrenhotel' is?
- Wat is de rol van de adviseur van de voormalige bij het renovatieproject, wat waren zijn bevoegdheden, hoeveel heeft betrokkene mogelijk ontvangen: aan honorarium, commissie, 'professional fees', overige schadeloosstellingen, deelname in het aandelenpakket, hoeveel heeft betrokkene als onkosten gedeclareerd, waarvoor strekte de 'vrijwaring' die betrokkene van de overheid

heeft geëist en is deze vrijwaring rechtsgeldig?

De maatschappelijke onrust inzake het Radisson Hotel project, de onvolledigheid van de onderzoeken door de Algemene Rekenkamer, de CAD en ook het openbaar ministerie maken dat deze aangelegenheid in zijn totaliteit, uitputtend door de Staten dienen te worden onderzocht. Dit dient niet alleen de waarheidsvinding, ter preventie van toekomstig onrechtmatig en ondoelmatig overheidshandelen, maar ook het geloof in de Staten als het hoogste controle orgaan en in het democratisch stelsel in het algemeen.

In aanvulling op het bovenstaande inzake de onderzoeken door de ARA en de CAD is vermeldenswaardig dat de renovatie van het Radisson onderwerp was van een gerechtelijk vooronderzoek door het OM. Het OM gaf een verklaring uit dat uit dit onderzoek, verricht door een forensisch accountant, is gebleken dat noch de minister van Financiën noch ambtenaren zich schuldig hadden gemaakt aan strafbare feiten met betrekking tot de renovatie van het Radisson hotel. Een merkwaardig feit van dit onderzoek is wel dat geconstateerd werd dat er fraude werd gepleegd van ongeveer 250.000 dollars, maar dit heeft niet geleid tot een strafrechtelijk onderzoek/ vervolging of poging daartoe.

De Comision di Berdad is van mening dat dit onderzoek een opening had kunnen bieden voor een totaalonderzoek. De Comision di Berdad is mede op basis van zijn ervaringen met het onderzoek naar het 'Fondo Desaroyo Nobo San Nicolas y p'ariba di brug' tot de overtuiging gekomen (en heeft daarvan ook het bewijs geleverd) dat bij onderzoeken naar corruptieve handelingen niet alleen kan worden volstaan met onderzoek van de boekhouding, zoals wel het geval kan zijn bij fraude (oplichting, verduistering in dienstbetrekking, vasheid in geschrifte, etc.). Juist een onderzoek of het werk is geleverd, of de juiste en geoffreerde materialen zijn gebruikt, of de offertes wel correct zijn, of het werk c.q het geleverde inderdaad waard is wat er is gegund etc., is noodzakelijk om de 'werkelijke waarheid' te achterhalen. Een in de media uitgebreid aan de orde gesteld onderwerp was de prijs die is betaald voor de palmbomen die bij de landscaping van de renovatie zijn gebruikt. Er zijn aanwijzingen dat de oorspronkelijke offerte Afl. 350.000 bedroeg, terwijl er uiteindelijk Afl. 6 miljoen is betaald. De boekhouding klopt wel: corruptie geschiedt op een geheel andere wijze.

Het openbaar ministerie, dat in de ogen van de Comision di Berdad de laatste jaren ernstig tekort is geschoten als het gaat om de bijdrage aan de bestrijding van de bestuurlijke fraude en corruptie, is in dit geval zeker niet de eerst geroepene om weer met het Radisson aan de slag te gaan. Zijn beurt komt pas weer na de uitkomsten van een parlementaire enquête.

Het geloof in het in de praktijk functioneren van de scheiding der machten is van groot belang, om situaties zoals thans in het buurland Venezuela met betrekking tot de 'Fiscal General de la Republica' te voorkomen, maar in het bijzonder om de democratie te waarborgen. De Comision di Berdad heeft uit vele publieke en anderszins verkregen uitingen opgemaakt dat dat vertrouwen bij de Arubaanse burger een behoorlijke deuk heeft opgelopen. De staande – maar ook de zittende - magistratuur dienen vrij te zijn van elke schijn van partijdigheid, afhankelijkheid of betrokkenheid. De kleinschaligheid van Aruba maken dat de risico's groot zijn.

3.3.3 Het voorbereiden en houden van een parlementair enquête inzake het Radisson Hotel

Het enquêteonderzoek staat onder leiding van een commissie, die in het onderhavige geval de Radisson-enquêtecommissie zou kunnen heten. Voor de inrichting van de commissie zijn verschillende variaties mogelijk: al dan niet een presidium waarin de grootste partijen zijn vertegenwoordigd en het instellen van subcommissies met specifieke taken e.d.

De verhoren van getuigen en deskundigen onder ede zijn het meest wezenlijke onderdeel van de parlementaire enquête. Voor het echter zover kan komen zal in het onderhavige geval vooronderzoek dienen te worden verricht, waarbij (externe) juridische, financiële en bouwtechnische deskundigen een prominente rol dienen te spelen.

De Arubaanse Enquêteverordening is niet gedetailleerd. De enquêtecommissie heeft daardoor de ruimte om zijn eigen werkwijze, de wijze van onderzoek en de wijze van verslaglegging vast te stellen. Er kan – zoals eerder gesteld – wel gebruik worden gemaakt van de ervaringen in de Nederlandse Antillen (de ‘Queen of Saba’-enquête) en Nederland.

Als voorbeeld wordt hier de RSV-enquête aangehaald, omdat de wetgeving die destijds in Nederland gold, overeenkomt met de Arubaanse Enquêteverordening. Ook wordt deze procedure aangehaald, omdat het gebrek aan ervaring en de knelpunten die men destijds ervoer, overeen zullen komen met hetgeen de Arubaanse Staten zullen ervaren.

De enquêteprocedure in de RSV-zaak kende de verschillende momenten en fasen van onderzoek, die elk hun eigen bijzonderheden en problematieken kenden die ook in Aruba een rol kunnen gaan spelen, zoals:

1. de nadere interpretatie van de onderzoeksopdracht: de RSV-enquêtecommissie heeft voor een ruime interpretatie gekozen. Deze uitbreiding had gevolgen voor de inrichting en werkwijze van de commissie: er werd een vooronderzoek ingesteld en de commissie werd in specifieke subcommissies ingedeeld;
2. het opvragen van informatie: de commissie heeft zelfs via advertenties in de media informatie opgevraagd. Het opvragen van informatie was een voortdurend proces, tijdens het gehele onderzoek;
3. het vooronderzoek: dit vormde een substantieel onderdeel van het onderzoek. Het bestond uit dossieronderzoek en het houden van ‘informele’ gesprekken. Het vooronderzoek bood de commissieleden de mogelijkheid om zich in te werken.
4. verhoren: deze vormden het hart van de enquête en konden een jaar na instelling van de RSV-enquêtecommissie aanvangen. Bij de verhoren speelde

regelmatig dat functionarissen zich beriepen op hun geheimhoudingsplicht c.q. verschoningsrecht.

5. de rapportage: de commissie heeft tijdens het vooronderzoek 13 maal de Tweede Kamer op de hoogte gebracht van de voortgang van de werkzaamheden. Er waren destijds 'dissenting opinions' van individuele leden.
6. de verdediging: de commissie heeft in twee debatten in de Tweede Kamer verantwoording afgelegd over haar werkwijze en rapportage. Het verslag van de RSV-enquêtecommissie (maar ook verslagen van latere enquêtecommissies) heeft veel stof doen opwaaien. De voorzitter van de commissie stelde naar aanleiding daarvan: 'De parlementaire enquête-commissie en haar voorzitter hebben het nooit tot hun taak gerekend, politieke consequenties aan te bevelen of uit te werken naar aanleiding van het onderzoek. Deze taak, het trekken van politieke consequenties, is zeer duidelijk en expliciet overgelaten aan de Tweede Kamer. (...) Een parlementaire enquêtecommissie laat zich niet inlijven; ze verricht haar arbeid met een zo groot mogelijke onpartijdigheid en gaat daarna terziele, ze zwijgt.' Dölle (2) stelt dat de voorzitter hiermee zeer duidelijk de plaats van een parlementaire enquêtecommissie aangeeft: 'Het is de enige mogelijke positie indien men wil voorkomen dat een enquêtecommissie een 'vechtcommissie' wordt, waarin de partijpolitiek het onderzoek domineert.' De toekomstige Arubaanse parlementaire enquêtecommissie dient hier zeker rekening mee te houden.

3.3.4 Conclusie m.b.t. het Radisson Hotel

In het Radisson Hotel is voor minimaal Afl***** aan gemeenschapsgelden gestopt, zonder dat:

- de hotelexploitatie een overheidstaak is;
- studie is verricht naar de economische haalbaarheid van het hotel en de renovatie;
- haalbaarheidsstudies bij besluiten door de minister(raad) zijn betrokken;
- haalbaarheidsstudies aan de Staten zijn voorgelegd;
- voor de uitgaven door de minister(raad) bij landsverordening vooraf machtiging van de Staten hebben verkregen;
- de controle-organen zich een oordeel hebben kunnen vormen over de doelmatigheid en de rechtmatigheid van de uitgaven...

De gang van zaken rond het Radisson Hotel heeft veel aandacht in de media verkregen en veel publieke onrust veroorzaakt. Publiekelijk is het vertrouwen in het OM, dat in deze geen corruptie en fraude kon aantonen, aan de orde gesteld: de voormalige PG werd in de media aan de schandpaal genageld. Het imago van de Staten, die in het onderhavige geval vele

2 Dölle, p. 103.

uitgaven met terugwerkende kracht alsnog een legitieme basis gaven aan allelei rechtshandelingen van de voormalige minister van Toerisme en later van Financiën, is mede door deze kwestie sterk aangetast. De benaming 'stempel-parlement' is zeker in deze kwestie, alhoewel betreurenswaardig voor de Arubaanse democratie, jammer genoeg een wel verdiend etiket.

Om deze redenen heeft de Comision di Berdad het Radisson Hotel en met name de renovatie ervan aangemerkt als voorwerp van onderzoek van een op korte termijn in te stellen parlementaire enquête. De Comision di Berdad spreekt de verwachting uit dat hiermede – net als destijds in Nederland – de Arubaanse Staten een andere wending nemen en een nieuwe impuls geven aan hun taak: het namens de bevolking van Aruba controleren van het regeringshandelen.

3.4 Samenvatting en actiepunten

3.4.1 Samenvatting

Een dwarsdoorsnede van een groot aantal projecten van de afgelopen jaren toont op zeer grote schaal onrechtmatig en ondoelmatig overheidshandelen aan.

Een grondig onderzoek naar het Plan Desaroyo Nobo San Nicolas y p'ariba di brug toont aan dat het corruptieve, onrechtmatige en ondoelmatige handelen zich uitstrekt van ambtsdragers tot particuliere uitvoerders van werkzaamheden voor de overheid, daarbij geholpen door bereidwillige ambtenaren, maar vooral ook door bereidwillige coördinatoren en contractanten.

De belangrijkste conclusie die de Comision di Berdad op grond van al haar bevindingen trekt, of liever gezegd: de brandende vraag die naar voren komt is: er is – ook de afgelopen jaren, soms zelfs in opdracht van Nederland - zoveel onderzocht, er zijn zoveel rapporten, er zijn zoveel onrechtmatigheden en ondoelmatigheden aangetoond: **waarom gebeurt er dan niets mee?**

De bestaande regelgeving en middelen bieden voldoende mogelijkheden. Als er een wil is, dan is de weg er al. Maar kennelijk zijn er andere motieven om het bij constatering te laten. Daarom is het meest belangrijke dat thans dient te geschieden: een mentaliteitsverandering. Iedereen, van hoog tot laag, van klein tot groot, zal daarbij de hand in eigen boezem moeten willen steken.

De Comision di Berdad heeft twee belangrijke aanbevelingen gedaan, die dit proces op gang kunnen brengen – een parlementaire enquête inzake (de renovatie van) het Radisson Hotel – en die dit proces permanent kunnen begeleiden: het Adviescollege Integriteit en het Bureau Integriteit.

Met dit laatste beveelt de CdB de regering aan om het initiatief te nemen tot het introduceren van een nieuw middel binnen onze democratie: een Adviescollege Integriteit met de daarbij behorende Bureau Integriteit. Deze onafhankelijke onderzoeksinstantie moet tevens waken over de uitvoering van Rapport Calidad. Het Rapport Calidad is een belangrijk instrument om deugdelijkheid van bestuur meer kans van slagen te geven binnen de kleinschalige samenleving van Aruba, maar zonder een vaste en onafhankelijke instantie die waakt over de voortgang van de aanbevelingen en die overheidsprojecten toetst aan de criteria van Rapport Calidad, is het gedoemd om een dode letter te blijven.

Naast deze twee aanbevelingen heeft de Comision di Berdad – voorafgaand aan de officiële aanbieding en publicatie van deze eindrapportage - conform de bepalingen in het Wetboek van Strafvordering van Aruba (enerzijds een bevoegdheid en anderzijds een bij de wet opgelegde verplichting) reeds schriftelijke aangifte gedaan bij het

openbaar ministerie voor wat betreft de in hoofdstuk 2 gerelateerde gevallen.

De kleinschaligheid van de Arubaanse samenleving is een van de factoren die het functioneren van het dualistisch systeem van een scherpe scheiding tussen parlement en regering heeft bemoeilijkt. Het Nederlands parlementair systeem gaat ervan uit dat het parlement het primaat heeft in de bewaking van de integriteit van het bestuur. Maar in de Arubaanse context functioneert de parlementaire controle gebrekkig. Daarom beveelt de Comision aan, om naast de Algemene Rekenkamer en de Centrale Accountantsdienst die de regering al controleren op rechtmatigheid en effectiviteit, een nieuw orgaan te creëren die bestuurlijke integriteit moet onderzoeken en moet bevorderen. Een onafhankelijke en buitenparlementaire waarheidsvinding, via een vast college en bureau van integriteit, is fundamenteel om de controle op het overheidshandelen te bewerkstelligen.

Aan de Staten van Aruba beveelt de Comision de instelling van een parlementaire enquête naar het Radisson Hotel project aan, een project welke grote sociale onrust had veroorzaakt in de gemeenschap en waarmee grote sommen gemeenschapsgeld gemoeid zijn. Een parlementaire enquête is een zeer kostbaar middel, dat een lange periode in beslag neemt. Bovendien heeft de Staten van Aruba geen enkele ervaring met een dergelijke vorm van onderzoek. Toch beveelt de Comision een parlementaire enquête in te stellen om de parlementaire controle nieuw leven in te blazen. Gezien de aanscherping sinds augustus 1999 van de strafrechtelijke en civiele aansprakelijkheid van de ministers en het feit dat de uitvoering van het Radisson project gedeeltelijk is uitgevoerd na deze datum, ligt het voor de hand om dit project te onderwerpen aan een parlementaire enquête.

We zullen het beoogde doel echter niet bereiken als niet voldaan wordt aan de meest belangrijke voorwaarde: het goede voorbeeld van de top, zowel van de kant van de politici als van de ambtenaren.

3.4.2 Actiepunten

De aanbevelingen van de Comision di Berdad in deze eindrapportage leiden tot de volgende actiepunten.

Met betrekking tot de controle-organen

1- *De Staten van Aruba*

- Het instellen van een commissie die de parlementaire enquête inzake het Radisson Hotel voorbereidt.
- De mogelijkheid creëren dat ook een minderheid van de Staten een parlementaire enquête kunnen entameren.
- In het kader van het Parlementair Contact Plan dienen zowel de parlementaire enquête als de verdere maatregelen ter bevordering van de integriteit van bestuur op de agenda te worden geplaatst, mede gezien de ontwikkelingen in de beide andere landen van het Koninkrijk.
- Er moet een meer stringente controle plaatsvinden met betrekking tot het overheidshandelen, vooral inzake grote projecten en uitgaven.
- Er moet meer (effectief) gebruik worden gemaakt van controle- en adviesorganen, zoals de ARA, maar ook de Raad van Advies. Er moet vervolgens consequenties worden verbonden aan bepaalde constatering van de controle- en adviesorganen.

2- *De Algemene Rekenkamer Aruba*

- Er moeten voorzieningen worden getroffen in de nieuwe landsverordening van de ARA die dit orgaan effectiever maken.
- De ARA zou meer proactief moeten optreden en de onderzoeken dienen een meer forensisch karakter te (kunnen) krijgen.
- Bij de ARA dienen tevens beleidsjuristen te worden aangesteld om aan de uitkomsten van de rechtmatigheidstoetsingen een mogelijk vervolg te kunnen aangeven dan wel initiëren.
- Tevens dient de ARA uitdrukkelijk bevoegd te zijn ten aanzien van instellingen, verenigingen, corporaties, stichtingen, overheidsnv's of andere lichamen die subsidie krijgen van het Land of het beheer voeren over gelden en goederen vanwege het Land verstrekt (zie ook het schrijven van de Raad van Advies dd. 4 maart 2002 (RvA 10-02) inzake dit onderwerp: de Comision di Berdad adviseert om dit advies z.s.m. uit te voeren).

3- *Het OM*

- Het instrueren van het OM/de PG terzake van een actief optreden bij vermoedens ambtelijke corruptie en fraude in het algemeen en van schending van de Comptabiliteitsverordening 1989 en aanverwante regelgeving, alsmede van de Landsverordening instelling ministeries.
- Het OM zou de opdracht moeten krijgen tot een actiever beleid met betrekking tot het ambshalve en proactief optreden. Het beleid inzake de

corruptie en fraude bestrijding bij de overheid van het OM zou moeten worden vastgelegd.

- De taak van de PG zou nadere invulling moeten krijgen bij de civielrechtelijke aansprakelijkheid van ambtsdragers (vide ook het rapport Calidad) en bij het terugvorderen namens het Land van betalingen die in strijd met de Comptabiliteitsverordening 1989 zijn verricht (o.a. wegens nietigheid van de desbetreffende rechtshandelingen).
- Ook zou de PG de mogelijkheid moeten hebben wetgeving die mogelijk in strijd met de Staatsregeling is, aan de rechter voor te leggen (vide paragraaf 1.3.12 over de 'dividend-special').
- Het OM zou de opdracht moeten krijgen om de aantijgingen in het rapport 'CPA:Quo Vadis?' (strafrechtelijk) te onderzoeken.

4- De CAD

- Er moeten voorzieningen worden getroffen die de CAD effectiever maken.
- De CAD zou over meer personeel dienen te beschikken, meer proactief moeten optreden en de onderzoeken dienen een meer forensisch karakter te (kunnen) krijgen.
- Bij de CAD dient tevens een beleidsjurist te worden aangesteld om aan de uitkomsten van de rechtmatigheidstoetsingen een mogelijk vervolg te kunnen aangeven dan wel initiëren.
- Tevens dient de CAD uitdrukkelijk bevoegd te zijn ten aanzien van instellingen, verenigingen, corporaties, stichtingen, overheidsnv's of andere lichamen die subsidie krijgen van het Land of het beheer voeren over gelden en goederen vanwege het Land verstrekt (zie ook het schrijven van de Raad van Advies dd. 4 maart 2002 (RvA 10-02) inzake dit onderwerp: de Comision di Berdad adviseert om dit advies z.s.m. uit te voeren).

Aan te passen regelgeving op korte termijn

Herziening van de Comptabiliteitsverordening 1989 i.v.m. tegenstrijdigheden en onduidelijkheden inzake de sancties waarmee de verschillende rechtshandelingen in strijd met deze verordening worden bedreigd.

(Integriteits) onderzoeken en reorganisaties

- Het initiëren van integriteitsonderzoeken bij het Korps Politie Aruba en de Douane.
- Het instellen door de ministerraad van een commissie overheidsorganisatie en personeelsbeleid.

Geadviseerd wordt om deze commissie bij te laten staan in het kader van technische bijstand, mede wegens de onsuccesvolle eerdere pogingen om de overheidsorganisatie en het personeelsbeleid te verbeteren.

Nadere onderzoeken projecten

Het doen van onderzoek inzake:

- Interbank-CSS,
- de luchtbriefenkwestie,
- contract medische behandeling in het buitenland,
- Air Aruba
- de overdracht Postspaarbank aan Ohra NV,
- het ATES-project,
- Aruba Bunita NV,
- Parke Nacional Arikok,
- Het race-track project
- Organisatie- en personeelsaangelegenheden (zie de bijlage bij deze eindrapportage)
- Contracten AAA NV
- Enz.

met als doel de waarheidsvinding en het zo mogelijk initiëren van civiele (terugvorderings) acties, strafrechtelijke aangifte en disciplinaire maatregelen.

Inzake het ‘Plan desaroyo nobo San Nicolas y p’ariba di brug

De regering wordt geadviseerd de strafrechtelijke aangifte door de Comision di Berdad te ondersteunen door tevens aangifte te doen als benadeelde partij.

De regering wordt tevens geadviseerd inzake de te nemen civiele terugvorderingsacties het dossier in handen te stellen van de Landsadvocaat om deze terugvorderingsacties te entameren.

Inzake de structurele bestrijding van fraude en corruptie

Het instellen van een commissie ter voorbereiding van de instelling van een Adviescollege Integriteit en Bureau Integriteit. Deze commissie dient te worden ingesteld bij ministeriële beschikking of bij landsbesluit.

In de commissie dient tevens zitting te hebben een functionaris van de Directie Wetgeving, om de ontwerp-instellingslandsverordening voor te bereiden.

Het College en het Bureau zouden in 2003 functioneel moeten zijn en de instellingslandsverordening dient vooraf in werking moeten treden.

In de Landsbegroting 2003 dienen daarvoor voorzieningen te worden opgenomen.

Geadviseerd wordt om de oprichting en de voorlopige leiding van het bureau te laten begeleiden door technische bijstand, in het kader van artikel 43 van het Statuut.

Bijlagen

Instellingsbesluit van de Comision di Berdad

Motie van de Staten van Aruba dd. 16 januari 2002, inzake de oprichting van de Comision di Berdad

Landsbesluit van 8 februari 2002 no. 1, no. MAZ/100/02, inzake de instelling van de Comision di Berdad

Overheidsorganisatie- en personeelsbeleid

Een gebrekkig of ontbrekend personeels- en organisatiebeleid bij de overheid is een bron van corruptie en fraude: in het voorwoord kwam dat reeds ter sprake, en ook in de bijlage 'Integriteit, wat is dat?', een verslag van een symposium te Curaçao wordt dat aspect belicht. De Comision di Berdad heeft derhalve gemeend een bijlage te moeten wijden aan dit onderwerp, omdat het met het personeels- en organisatiebeleid bij de Arubaanse overheid droevig is gesteld.

Elk aantreden van een nieuw kabinet kenmerkt zich door een verschuiving in de portefeuilleverdeling, waardoor in de meeste gevallen een ingrijpende wijziging van de Landsverordening instelling ministeries is vereist. Deze wijziging geschiedt niet altijd meteen, zodat er een periode een minister optreedt als zodanig, maar een andere minister de besluiten moet ondertekenen. Dit toneelspel gaat door tot de gewijzigde of geheel nieuwe landsverordening van kracht is. Bij de laatste regerings-wisseling, het aantreden van kabinet Oduber III heeft het traject van de wijziging van de desbetreffende landsverordening te lang geduurd (van november 2001 tot 1 april 2002) en moest zonder uitstel een achtste ministerie worden gecreëerd, waardoor het débâcle van de Landsbegroting 2002 is ontstaan, waarvan het nog de vraag is of dit staatsrechtelijk juist en legaal is geschied. De Landsdiensten en adviesorganen zijn het daar niet helemaal over eens kunnen worden. Het signaal was wel dat de politiek in dit geval prevaleert boven de wet, hetgeen de voorbeeldfunctie van de bestuurders niet ten goede komt.

Ook bij het aantreden van eerdere kabinetten Eman speelden dit soort ongewenste aangelegenheden. Nu de portefeuilleverwisselingen en veranderingen kennelijk bij de Arubaanse politiek horen – en daar in feite ook niets op tegen is, als de wettelijke basis maar in orde is – geeft de Comision di Berdad derhalve in overweging om de wetgeving zo te wijzigen, dat weer wordt teruggedaan naar het Antilliaanse systeem: de inrichting van de ministeries wordt aldaar geregeld bij landsbesluit, hetgeen een meer efficiënt instrument is om snel op veranderingen te kunnen inspelen.

Ook kenmerkt elke kabinetswisseling zich door een opheffen en instellen van bureaus, diensten, adviseurs en verschuivingen van personeel. De doelmatigheid is daarvan lang niet altijd aangetoond – soms neemt men daar ook niet de moeite voor – en de rechtmatigheid van de besluiten wordt vaak aan de rechter voorgelegd. Een en ander komt de overheidsorganisatie niet ten goede. De erfenis van deze jarenlange handelwijze is daar: er bestaat geen consistent personeelsbeleid en de herziening van de Bezoldigingsregeling (BRA) komt al vijftien jaar lang niet tot stand (het is de vraag hoe dit nog moet, na alle scheefgroei qua salariëring, onrechtmatige en onverdiende benoemingen en bevorderingen etc.).

Uit zuiver politiek gewin wordt er zo al decennia op onverantwoorde wijze omgegaan met human resources. Financieel komt het uiteindelijk ten laste van de gemeenschap, maar ook van de ambtenaren: het ziet er naar uit dat de indexerings de komende jaren weer zullen worden bevroren, want 'het geld is op'. Waaraan dat geld is opgegaan, blijkt ook uit deze rapportage. Het inconsistente omgaan met overheidsperoneel en de overheidsorganisatie

betreft een structureel probleem, waarbij wettelijke en andere regelingen systematisch worden geschonden door ministers of functionarissen werkzaam bij overheidsorganisaties, aldus de bevindingen van de Centrale Accountantsdienst (rapport dd. 31 oktober 2000). Adviezen van de Commissie van Advies inzake personeels-aangelegenheden worden niet nageleefd en ook de Bezoldigingsregeling wordt niet gerespecteerd. Bezoldigingen worden toegekend die niet rijmen met vervulde functies, en worden uitbetaald - niet alleen via de payroll – maar ook op moeilijk herkenbare wijzen, via de crediteurenadministratie. Een slecht functionerend DPO wordt niet gesaneerd en bij diverse ministeries worden zelf landsbesluiten opgemaakt die ten onrechte zijn voorzien van een DPO-nummer. Er worden meer en meer consultancy-contracten gesloten, met de daarmee samenhangende hoge kosten, terwijl de persoon in kwestie de hoogte van het ‘salaris’ lang niet altijd waard is. De kwaliteit van de contracten laat vaak veel te wensen over en soms laat men simpelweg het opmaken van schriftelijke contracten geheel achterwege. Het contracteren van dure externe adviseurs en van coördinatoren die ministers ondersteunen bij de uitoefening van hun taak stuwt de personeelskosten onnodig op. Adviezen worden gevraagd aan bevriende consultants, die daarvoor veel krijgen betaald.

De partijpolitieke bevorderingen en benoemingen hebben geleid tot hoge kosten, niveauverlaging van de overheid en verzwakking van het arbeidsmoraal (SER: ‘Sanering van de overheidssector: een absolute noodzaak’, april 2002). De boodschap aan ambtenaren lijkt niet om goed werk te doen of om door studie hoger op te komen, maar om bevriend te zijn met een politicus of met een partij die het voor het zeggen heeft. De onvrede en ongemotiveerdheid binnen het ambtenarenapparaat is groot. Daar komt nog bij dat de besluiten voor normale bevorderingen soms jaren op zich laten wachten.

Al de richtlijnen en regelingen met betrekking tot een deugdelijk (personeels en organisatie)beleid en deugdelijke besluitvorming staan in Rapport Calidad en daarom komt de vraag naar boven: hoe komt het dat dezelfde regering, die Rapport Calidad heeft geïntroduceerd, zich niet aan die richtlijnen heeft gehouden? En erger nog, tot nu toe bestaan er geen sancties noch controle op de uitvoering van Rapport Calidad. Wat voor zin heeft het richtlijnen te hebben als ze toch met de voet worden getreden door de regering, zonder dat het consequenties heeft voor de verantwoordelijke ministers en functionarissen?

Pogingen van de Comision di Berdad om tesamen met de DPO het ‘personeelsbeleid’ van de afgelopen jaren in beeld te brengen en om met aanbevelingen ter zake te komen zijn gestrand, mede wegens onvoldoende prioriteit door de directeur DPO. Een eigen inventarisatie, mede aan de hand van de vele rapporten van de Centrale Accountantsdienst geeft een indrukwekkende lijst van aandachtspunten, knelpunten en zaken die zijn scheefgegroeid.

Naast de vele onrechtmatige en ondoelmatige besluiten op het gebied van personeel en organisatie, verlopen ook de reguliere zaken, zoals de normale benoemingen, benoemingen in vaste pensioengerechtigde dienst, bevorderingen, het toekennen van periodieken, overplaatsingen en alle andere normale personeelsaangelegenheden bijzonder traag en duren ze soms zelfs jaren. Wat nog meer steekt is dat sommige ambtenaren hun zaakjes echter heel

snel voor elkaar weten te krijgen.

Het ambtenarenapparaat is terecht ongemotiveerd en ontevreden. Zoals uit andere onderdelen van deze rapportage blijkt, werkt ook dit de bestuurlijke corruptie en fraude in de hand. De Comision di Berdad beveelt derhalve twee trajecten aan:

1. De doorlichting en reorganisatie van de Directie Personeel en Organisatie;
2. Onderzoek naar de rechtmatigheid en doelmatigheid van de besluitvorming en rechtshandelingen op het gebied van overheidsorganisatie en m.b.t. het personeelsbeleid van de overheid van de afgelopen jaren, met als doel te komen tot:
 - de civielrechtelijke en strafrechtelijke aansprakelijkheidstelling van verantwoordelijken,
 - advisering inzake het toe te passen disciplinaire traject,
 - het terugbrengen van evenwicht en motivatie binnen het ambtelijk apparaat,
 - de preventie van ondoelmatig en onrechtmatig handelen binnen de ambtelijke organisatie, en het personeelsbeleid binnen het ambtelijk en bestuurlijk apparaat,
 - en het ontwikkelen van een deugdelijk personeels- en organisatie beleid.

Doorlichting en reorganisatie DPO

Allereerst geeft de Comision di Berdad het advies om naar de toekomst te kijken: op welke wijze kan het personeels- en overheidsorganisatiebeleid vorm en inhoud krijgen? De CdB heeft kennis genomen van een recent rapport van Deloitte & Touche, doch acht dit inhoudelijk niet op het daadwerkelijke probleem toegesneden. Het is niet aan de CdB om aan te geven hoe het wel moet. De CdB vraagt wel aandacht voor de risico's van een – terecht! – ongemotiveerd en ontevreden ambtenarenapparaat. **Mede in het belang van de bestrijding van corruptie en fraude, vereist het personeels- en overheidsorganisatiebeleid zeer dringend, zeer serieuze aandacht.**

Onderzoek besluitvorming overheidsorganisatie en personeelsbeleid

De aanbevelingen van de Comision di Berdad met betrekking tot het onderzoek naar de besluitvorming en de rechtshandelingen op het gebied van overheidsorganisatie en personeelsbeleid van de afgelopen jaren, zijn gebaseerd op een inventariserend onderzoek dat de CdB heeft gedaan op basis van rapporten van de ARA, de CAD en andere ter beschikking gekomen documenten en informatie. Op basis daarvan zou de taak van de commissie die het onderzoek moet verrichten minimaal moeten omvatten:

- Het inventariseren van besluitvorming en rechtshandelingen op het gebied van het organisatie- en personeelsbeleid van de afgelopen jaren waarvan aanwijzingen c.q. het vermoeden bestaan dat deze de rechtmatigheidstoets niet kunnen doorstaan.
- Het toetsen van de verschillende besluiten en rechtshandelingen aan rechtmatigheid.
- Het zo mogelijk herstellen en terugdraaien van de genomen besluiten en verrichte rechtshandelingen;
- Het treffen van (preventieve) maatregelen om herhaling te voorkomen.
- Het adviseren inzake het terugvorderen van onrechtmatig gedane of onverschuldigde betalingen.

- Het adviseren inzake het vorderen van verschuldigde betalingen, heffingen en premies.
- Het adviseren inzake disciplinaire maatregelen.
- Het zo nodig doen van strafrechtelijke aangiften.

De te onderzoeken onderwerpen zijn (niet uitputtend):

Met betrekking tot de overheidsorganisatie:

- de oprichting van overheidsdiensten waarvan de noodzaak/nut niet is aangetoond
- de oprichting van overheidsdiensten waarin al is voorzien
- benoemingen in posities zonder formatieplaatsen

Met betrekking tot het niet-ambtelijk personeel van de overheid:

- arbeidscontractanten
- het sluiten van arbeidscontracten in strijd met de Comptabiliteitsverordening en andere wetgeving
- overeenkomsten tot het verrichten van enkele diensten
- bevorderingen in strijd met de Bezoldigingsregeling

Met betrekking tot ambtelijk personeel

- verlenen van toelagen in strijd met de LMA en andere wetgeving
- benoemingsbeleid
- overige handelingen op het gebied van organisatie en personeelsbeleid die in strijd zijn met het positieve recht, dan wel onrechtmatig zijn
- medeplichtigheid van openbare colleges en ambtenaren (brede opvatting van het begrip)
- meld- en aangifteplicht van openbare colleges en ambtenaren (brede opvatting van het begrip): art. 200 WSV jo LMA
- schenkingen in strijd met de CV 1989
- coördinatoren
- contracten voor de duur van een contractperiode
- kwijtscheldingen,
- leningen,
- telefoon- en autotoelagen
- toepassing dan wel nalaten van treffen van disciplinaire maatregelen
- repressailles tegen 'klokkeluiders'
- consultancy contracten
- kwijtschelding medische kosten in het buitenland
- studie-overeenkomsten

Met betrekking tot ministers:

- aansprakelijkheid ministers (civielrechtelijk en strafrechtelijk)
- overbruggingstoelagen
- uitbetaling niet genoten vakantiedagen

De in te stellen commissies behoeven niet het wiel uit te vinden: er zijn in de loop der jaren vele rapporten en brieven van zowel de ARA, het CBJAZ als de CAD verschenen,

terwijl er ook al vele pogingen zijn gedaan de DPO te saneren. Tesaamen met een groot aantal beschikbare rechterlijke uitspraken op personeelsgebied, zal het – zoals met de meeste in deze eindrapportage aangegeven zaken het geval is – een kwestie zijn van inventariseren, analyseren en besluiten (durven)nemen.

Integriteit, wat is dat?

Op 21 maart 2002 vond er aan de Universiteit van de Nederlandse Antillen te Willemstad, een discussieavond plaats over integriteit, georganiseerd door de Vereniging voor Bestuurskunde Nederlandse Antillen en Aruba. De voorzitter van de Comision di Berdad woonde deze avond bij. Onderstaand zijn verkorte weergaven van de drie inleiders van de avond, de heren mr. E. Ys, dr. R. Martha LL.M., en mr. F. Wiel. Verrassend was dat ook in de Antillen het idee van een permanent orgaan voor de bevordering van de bestuurlijke integriteit leeft: vide de inleiding van de mr. Ys. De Comision spreekt de verwachting uit dat de ontwikkeling van dit orgaan voortvarend zal worden aangepakt, zeker nu de vader van dit geesteskind de nieuwe minister-president van de Nederlandse Antillen is geworden. De CdB spreekt ook de verwachting uit dat de integriteits-onderzoeken, gedaan voor mr. F. Wiel, zoals die hier zijdelings aan de orde zullen komen, in Aruba navolging zullen krijgen.

De CdB is overigens verantwoordelijk voor de samenvatting van de lezingen, en voor mogelijke incorrecte weergave daarvan.

Mr. Etienne Ys

T.t.v.d. inleiding gedeputeerde van Financiën van het Eilandgebied Curaçao en thans minister-president van de Nederlandse Antillen

‘Laakbaar overheidshandelen wordt ook in internationaal verband vertoond. Kapitaalkrachtige bedrijven (vaak afkomstig uit ontwikkelde landen) betalen soms grote bedragen aan steekpenningen aan overheden van andere (en in vele gevallen ontwikkelings)landen.

De legitimiteit van het optreden in de openbare sector is gebaseerd op het vertrouwen dat de burger moet kunnen hebben in de politiek en het bestuur. Daarom moet zelfs de schijn op aantasting van integriteit voorkomen worden. Het gemis aan integriteit kan onze democratie en onze rechtsstaat ondermijnen. Het gemis aan integriteit kan met zich meebrengen dat particuliere belangen het bestuur in sterkte mate beïnvloeden. In het ergste geval brengt het met zich mee dat, indien er geen voortdurende aandacht wordt besteed aan de handhaving van de integriteit, de georganiseerde misdaad het openbaar bestuur binnentreedt en overneemt. Het gemis aan integriteit komt juist ten nadele van de minstbedeelden binnen onze gemeenschap. Het verstoort de marktverhoudingen en kan leiden tot kunstmatige prijsverhogingen en een verslechtering van het product danwel de dienstverlening van het openbaar bestuur.

Steeds meer diensten worden verzelfstandigd in stichtingen of NV's en er worden strategische allianties en public/private partnerships aangegaan. Nu dat dus de ambtenaar steeds meer bevoegdheden krijgt, particulieren medeverantwoordelijkheid dragen voor het openbaar bestuur, en de politiek steeds meer op afstand wordt gezet, moet er meer aandacht worden besteed aan het onderhouden en uitbreiden van het instrumentarium ter bevordering van een onkreukbaar, betrouwbaar en zorgvuldig

handelen van het openbaar bestuur. De politieke bestuurder blijft uiteindelijk de eindverantwoordelijke.

Een conditio sine qua non is de aanwezigheid van een rechtsstaat, waarin de vertegenwoordigers en bestuurders op grond van vrije verkiezingen benoemd worden. De toepassing van de trias politica is van bijzonder belang ter voorkoming van machtsmisbruik. Zaken zoals beginselen van behoorlijk bestuur, verantwoording en controle, vervolging, toetsing door een onafhankelijke rechter en sancties dienen op een behoorlijke wijze geregeld te zijn. Instituten zoals een Algemene Rekenkamer en Ombudsman, en regelingen zoals Landsverordening op Administratieve Rechtspraak en Landverordening op Openbaarheid van Bestuur, dragen goed bij aan het op peil houden van de integriteit. Echter, de ontwikkelingen binnen onze maatschappij vergen een voortdurende aanpassing of aanscherping van het instrumentarium.

Mr. E. Ys onderscheidt een drietal benaderingen: de negatieve, de positieve en de holistische benadering van het integriteitsvraagstuk.

Bij de negatieve benadering wordt integriteit simpelweg aangeduid als de afwezigheid van corruptie, fraude en laakbaar handelen. Zolang er zich geen gevallen voordoen van corruptie e.d., wordt integriteit verondersteld. Uitgegaan wordt dat er voldoende sancties worden gecreëerd om het onoirbaar handelen af te straffen. Hierbij worden thans in diversa fora voorstellen bediscussieerd zoals:

- ontzetting uit het kiesrecht bij politieke ambtsdragers die bepaalde misdrijven plegen;
- beëindiging van Staten- en Eilandsraadlidmaatschap;
- privaatrechtelijke aansprakelijkheid voor politieke ambtsdragers en topambtenaren;
- ook topambtenaren moeten door Staten en de Eilandsraad ter verantwoording kunnen worden opgeroepen en indien nodig uit functie worden ontheven (dit laatste in verband met de steeds machtiger worden van de vierde macht);
- het strafbaar stellen van advocaten, accountants, notarissen etc., die onvoldoende zorgvuldig zijn geweest bij het meewerken aan zaken waarvan achteraf blijkt dat deze corruptief waren.

Het voordeel van repressief optreden is het duidelijke signaal 'crime doesn't pay'. De praktijk heeft echter geleerd dat de preventieve werking van repressie niet al te groot is. Het opsporen en berechten van fraudeleuze en corruptieve delicten zijn kostbaar en verlopen moeizaam. Bovendien tast elk geval van fraude of corruptie het imago van de overheid aan en dus ook haar integriteit. Er dient dan ook voldoende aandacht aan preventie worden besteed.

De positieve benadering veronderstelt dat non-integriteit altijd latent aanwezig is. Voorkomen dient te worden dat dit gedrag zich manifesteert. Het gaat dus om het managen van gedrag en het voorkomen van verleidingen. Vanuit deze benadering wordt meer systematisch aan preventieve maatregelen gedacht, o.a.:

- het toepassen van functiescheiding en controle, en werkroulatie;

- het ontwerpen van gedragsregels voor ambtenaren en gezagsdragers;
- het creëren van een blacklist van dubieuze personen en bedrijven waarmee de overheid geen zaken meer doet en het opzetten van een bestuurlijke informatiedienst;
- het instellen van een meldpunt integriteit;
- financiële openheid voor de politicus en de politieke partijen;
- het verbeteren van de salarissen van topambtenaren en politieke bestuurders.

In de holistische benadering is integriteit is een maatschappelijke issue. Het is geen apart probleem van het openbaar bestuur. De vraagstuk van integriteit komt in alle gelederen van de maatschappij voor: bedrijfsleven, vakbondorganisaties, sportorganisaties, kerkelijke organisaties, de pers, de loterij etc. Het nivo van integriteit wordt door de hele maatschappij beïnvloed en niet alleen door de politicus en openbaar bestuur. De conclusie is dat eenzijdig, (alleen) vanuit het openbaar bestuur werken aan de instandhouding van integriteit, wellicht kan leiden tot het dweilen met de kraan open. Een effectieve waarborging van integriteit zal het meest succes hebben indien wordt uitgegaan van de holistische benadering. Bij deze benadering worden alle gelederen van de maatschappij betrokken in de oplossing van het probleem en worden alle facetten die het nivo van de nationale integriteit bepalen, onder de loep genomen.

De heer Ys pleit voor een Stuurgroep Nationale Integriteit, gebaseerd op de holistische benadering. Van overheidswege dient er een Stuurgroep Nationale Integriteit te worden ingesteld, bestaande uit vertegenwoordigers van de overheid (afkomstig uit diensten zoals belastingdienst, douane, financiën, openbaar ministerie, politie, onderwijs etc.) en vertegenwoordigers van private organisaties zoals werkgevers- en werknemersorganisaties, kerkelijke organisaties, vertegenwoordigers van advocatuur, notariaat, consumentenorganisaties, schoolbesturen, politieke partijen etc. Deze stuurgroep ontwerpt binnen afzienbare tijd een nationaal actieplan ter ontwikkeling en waarborging van de nationale integriteit. Een minister wordt aangewezen als de verantwoordelijke voor dit project en dient het nationaal actieplan ten uitvoer te brengen. De stuurgroep heeft een permanent karakter ter monitoring van de uitvoering van het actieplan en ter bewaking van het nivo van de nationale integriteit’.

dr. R.S.J. Martha, LL.M.

T.t.v.d inleiding minister van Justitie van de Nederlandse Antillen

Dr. Martha illustreerde aan de hand van praktijkgevallen dat geen land of volk immuun is voor corruptie. Centraal in zijn betoog staat de **‘verita effettuale delle cose’** (de werkelijke waarheid) van Nicolo Machiavelli. Het vertrekpunt is het empirische oordeel van **Machiavelli** over de aard van de mens zoals geschreven staat in diens ‘Il Principe’: *‘Het is inderdaad mijn bedoeling een en ander te schrijven dat nuttig is voor de staat. Bijgevolg vond ik het vanzelfsprekend te vertrekken van de werkelijke waarheid: de toestanden zoals zij in werkelijkheid bestaan, en niet zoals men zich dat inbeeldt... De*

*kloof tussen hoe een mens behoort te leven en hoe hij in werkelijkheid leeft, gaapt zo
wijd dat wie geen oog wil hebben voor die werkelijkheid en liever de schone schijn
koestert, zijn ondergang tegemoet gaat. Feit is dat een mens die zich altijd en overal
fatsoenlijk wil gedragen, onvermijdelijk kapotgaat te midden van de grote meerderheid
die alle fatsoen aan haar laars lapt. Als hij een leider wil blijven, moet een leider
bijgevolg leren hoe zijn geweten het zwijgen op te leggen: en vervolgens moet hij die
wetenschap al dan niet in praktijk brengen naar mate de omstandigheden dat
vereisen.'*

De Britse politicoloog Quetin Skinner heeft de bovengenoemde stelling van Machiavelli als volgt uitgewerkt:

- De meeste mensen stellen hun eigen belang boven het algemeen belang;
- Het resultaat is een oneindige tendens van machtige particuliere elites om de rechtstaat naar hun hand te zetten, waarbij corruptie als een legitieme middel wordt beschouwd;
- Om dit te voorkomen, moet de rechtstaat eeuwig op zijn hoede zijn ('Eternal Vigilance').

Uit: 'Politik als Beruf', Max Weber, Berlijn 1919 (Ed van Thijn, Publieke Zaken, 2001 blz. 118):

'De relatie politiek - bureaucratie: **politiek** is de wereld van de gekozen, van de democratisch gelegitimeerde amateurs, die de produktie van beleid op hoofdlijnen bepalen en daarvoor naar buiten toe verantwoording afleggen; **bureaucratie** is de wereld van ambtenaren benoemd op kwaliteit en deskundigheid (althans zo behoort het te zijn), loyaal, neutraal, objectief, zich niet mengend in het politiekbedrijf, hiërarchisch ingesteld en wakend over de technische uitvoerbaarheid van het vanuit de politiek geëntameerd beleid.'

Gewaakt moet worden dat het onderscheid tussen de wereld van de bureaucratie en politiek vervaagt. Immers, een aanstellingsbeleid dat zich niet baseert op kwaliteit en deskundigheid doch op politieke loyaliteit vervaagt het onderscheid tussen de twee werelden. Dat betekent dat wil 'verita effettuale delle cose' niet hieraan tornen, er voorzieningen aanwezig dienen te zijn die waarborgen dat kwaliteit en deskundigheid preponderant zijn bij de aanstelling van ambtenaren. In een bestuursstructuur zoals de onze loopt men steeds risico's wanneer gekozen wordt voor de introductie van vergunningstelsels en ook regelingen waarbij aan het bestuursorgaan ruime discretionaire bevoegdheid wordt gegeven.

Het rapport van de Nederlandse Enquêtecommissie (Commissie van Traa) laat heel goed zien waartoe ook de vrije beoordelingsruimte van de ambtenaar kan leiden, met name op het gebied van de uitoefening van opsporingsbevoegdheden.

Prof. L.W.J.C. Huberts stelde bij aanvaarding van het hoogleraarschap Politiestudies en Veiligheids-vraagstukken aan de VU Amsterdam (13 maart 1998): 'Ook de integriteitsketen is zo sterk als de zwakste schakel. Handelen ten behoeve van integriteit betekent dus het voeren van integraal beleid, gericht op:

- de organisatiestructuur: toezicht en controle, doorlichten, bureau interne veiligheid;
- het personeel: selectie, opleiding, bevordering, rouleren;
- de cultuur: meer openheid, een gedragscode (statuut), trainingen;
- de handelwijze bij incidenten: intern en extern.'

Een integrale benadering houdt ook in dat aandacht wordt besteed aan zowel preventie als repressie en dat landelijk wordt gewerkt aan informatieverzameling, onderzoek en nadere analyse. De formule van Huberts heeft veel weg van een handleiding voor de 'eternal vigilance' die Skinner uit Machiavelli's werk heeft afgeleid.

In de afgelopen vier jaren heb ik drie grote integriteitstrajecten ingezet bij de drie geuniformeerde diensten van de landsoverheid: de Politie, de Douane en het Gevangeniswezen. In alle drie trajecten heb ik gepoogd te bouwen aan de 'eternal vigilance' die Machiavelli ons adviseert. Dit heb ik proberen te doen om een uniforme analyseschema te hanteren ten aanzien van de taakstelling van de onderzoekscommissie. De elementen daarvan zijn de volgende.

In de eerste plaats de elementen die beogen inzicht te verschaffen in de potentiële risico's dat de betrokken diensten vanuit oogpunt van integriteit lopen:

- het benoemen en lokaliseren van de kwetsbare handelingen in de betrokken diensten;
- het aan het licht brengen van gedragingen van ambtenaren van de betrokken diensten bestaande uit oneigenlijk verwerven of verstrekken van voordelen of uit ernstig misbruik van de door hen bekomen ambtelijke kennis, de hen verleende bevoegdheden of van hen verstrekte middelen en faciliteiten;
- het zoveel mogelijk in beeld brengen van de voor integriteitsaantasting gevoelige omstandigheden waarin korpsleden, zowel in persoonlijk opzicht als in relatie tot hun omgeving verkeren.

Dan zijn er de elementen die de weerstand tegen integriteitsaantasting in kaart brengen.

Tenslotte zijn er de elementen die voor structuren, procedures en andere voorzieningen moeten zorgdragen die weerstandverhogend werken en ten einde de feitelijke risico's verwijderen of tot een minimum beperkt worden'.

Mr. F.P. Wiel

*ex-hoofdcommissaris van Politie, ex-rechter-commissaris, voorzitter
Integriteitonderzoekcie's van politie en douane*

'Integriteit is oorspronkelijk een persoonlijke deugd die bij mensen hoort. Een integer mens is volgens mij een betrouwbaar mens die op basis van zijn levensopvattingen zich strikt aan de ethische normen en waarden houdt. Je weet wat je aan deze mensen hebt, hetgeen niet altijd prettig is, maar het schept wel duidelijkheid.

Tegenwoordig geldt integriteit ook als een norm voor het handelen in een organisatie, in het bijzonder een bestuursorgaan zoals een overheidsdienst of een bestuursautoriteit. Van een functionaris in een bestuursorgaan, een autoriteit of een ambtenaar, wordt in het kader van de integriteitsgedachte zowel intern als extern verwacht dat hij steeds handelt in overeenstemming met de geldende normen, derhalve met de ongeschreven rechtsregels, de wettelijke regels, de voorschriften, de dienstorders, de voorgeschreven procedures en dergelijke. Van de leidinggevende ambtenaar of de autoriteit wordt intern bovendien ook verwacht dat hij steeds in overeenstemming met zijn eigen ethische uitingen handelt. *'Walk like you talk'* is aan de ene kant niet alleen een norm waarmee de autoriteit of de leidinggevende door de mensen in zijn organisatie afgerekend wordt. De autoriteit of de leidinggevende kan deze norm aan de andere kant zelf ook aanwenden als een krachtig instrument voor het doen uitstralen van de normen die hij binnen zijn organisatie gevestigd wil zien.

In een organisatie wordt corruptie wel als de ergste vorm van normafwijkend gedrag beschouwd. Integriteit wordt daarom vooral als het antwoord op corruptie naar voren gehaald. Integriteit in het openbaar bestuur wordt tegenwoordig zelfs wereldwijd als een belangrijke norm van nationaal belang nagestreefd. Waarom? Men ziet namelijk steeds meer in dat gebrek aan integriteit in het bestuur, met name corruptie, schadelijke gevolgen voor de natie heeft. Als de voornaamste nadelige gevolgen van corruptie worden aangemerkt:

- benadeling van de minder bedeelden in de gemeenschap;
- ondermijning van de economie van de landen;
- ondermijning van de legimiteit van het bestuur;
- ondermijning van de stabliteit van het bestuur, en
- ondermijning van het moreel van de gemeenschap.

Robert S. McNamara, president van de Wereldbank zei in mei 2001 tijdens de Anti-corruptie Conferentie 'Global Forum II' in Den Haag, ondermeer het volgende:

'But I also know that every day that corruption continues, governance is weakened, and as a result, development and progress are set back. If we are serious about development, and if we are serious about reducing poverty, then it is imperative that we make real progress in addressing corruption. We should never forget that it is the ordinary people - and especially the poor - who suffer the most from weak government. So I believe that we all have a moral obligation to them to make some headway in

fighting it.'

In een workshop van diezelfde conferentie heeft men tot de volgende beschrijving van de nadelige aspecten van corruptie geconcludeerd: *'Corruption is a symptom of bad governance: it undermines democratic values and disturbs the development priorities of a country. Futhermore, corruption slows down sustainable economic growth by disrupting the distribution of scarce goods. Corruption exists everywhere but it does most harm in those areas where resources are already limited'.*

Ten aanzien van het integriteitsonderzoek bij de politie werd de commissie bij landsbesluit opgedragen onderzoek en werkzaamheden te verrichten gericht op:

- het identificeren van de kwetsbare handelingen in de te onderzoeken organisatie;
- het in kaart brengen van de bestaande weerbaarheid van de organisatie tegen integriteitsaantasting;
- het aan het licht brengen van concrete integriteitsaantastingen, en
- het doen van aanbevelingen gericht op verhoging van de weerbaarheid van de organisatie tegen integriteitsaantasting.

Met het oog op haar taakstelling heeft de commissie twee hoofdtrajecten voor haar onderzoek in de organisatie (CdB: Politie) van onderscheiden:

- het onderzoek gericht op het belichten van de kwetsbaarheidaspecten, in ruime zin van de organisatie: dit strekte tevens tot het in beeld brengen van de relevante aspecten en elementen van afglijdfactoren;
- het onderzoek gericht op het zoveel als mogelijk blootleggen van concrete integriteits-aantastingen die door functionarissen van die organisatie mochten worden of zijn gepleegd.

In overeenstemming met instellingsbesluit werd een meldpunt ingesteld, een 3-cijferige 'hot-line' geïnstalleerd, alsmede gewone telefoon- en faxaansluitingen, postbus- en e-mailadressen.

Er is informatie verkregen van officiële instanties, zoals inlichtingeninstanties en ook van zich aandienende informanten, van uitgenodigde of benaderde informanten, via interviews, via sessies met groepen leden van de organisaties in onderzoek en via gesprekken en interviews met instanties, functionarissen en deskundigen of materiekundigen.

Een greep uit de aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek:

- repressie en preventie: reactieve instrumenten en het voorkomen van normafwijkend gedrag;
- instellen en hanteren van een integriteitsstatuut en gedragscode;
- aanpassing van de structurele organisatie, gericht op integere attitude en een cultuur-omslag;
- combinatie van: regelgeving, structuur, procedures en vooral interne cultuur;
- projectmatig organisatiebreed traject voor een algehele bewustwordingsproces;
- organisatieleiding moet in woord en daad integriteitsbevordering uitstralen;

- integriteit moet een prominente plaats krijgen bij werving, selectie en opleiding;
- glasheldere normen en vigerende regels met corrigerend optreden bij normafwijkend gedrag;
- deconcentratie van beheersbevoegdheden (stagnaties leiden tot ontevredenheid onder medewerkers, hetgeen weer tot verder integriteitverlies leidt);
- gebrek aan toezicht en controle: personeel op de werkvloer verlangde zelf meer controle en toezicht;
- preventieve sfeer: Bureau Intern Onderzoek;
- op nivo organisatieleiding: een Portefeuillehouder Integriteit per korps aanwijzen;
- verplichte urinetest tegen drugsgebruik (publiek vertrouwen en ter vermijding van drugsgebruik) onder korpsleden en de voorkoming van ongerechtvaardigde verdenkingen van drugsgebruik onder personeelsleden);
- effectieve klachtenregeling, etc.

Slotopmerkingen:

- de houding en de uitstraling van de hoogste leiding, met name die van de hoogste chef, lijken van grote invloed te kunnen zijn op integriteitbehoud;
- integriteit blijkt een integrale aangelegenheid te zijn van de organisatie: nagenoeg alle aspecten van organisatie hebben daarop invloed en bepalen of er afglijfactoren zijn: regelgeving, structuur, bedrijfsprocessen en procedures, beheersaspecten, leiding en intermenselijke omgang;
- corruptie en andere vormen van interne criminaliteit die tot geldelijk gewin hebben geleid zijn zeer moeilijk en dikwijls niet te bewijzen. Men kan veel eerder wel onzuivere handelingen in de gevolgde procedure detecteren;
- vertrouwen is goed, maar controleren is beter: een belangrijke les was dat controle en toezicht structureel moet worden ingebouwd in de organisatie;
- justitiële autoriteiten behoren voortdurend alert te zijn op het detecteren en voorkomen van ernstig deviant gedrag van leden van de overheidorganisaties. Beschikbare informatie werd n.l. niet of niet steeds geraadpleegd of bruikbaar gemaakt;

Wanneer er integriteitonderzoeken worden opgedragen moet het vooral om begonnen zijn het product van het onderzoek, namelijk de bevindingen en vooral de aanbevelingen, echt ten nutte te laten zijn van de organisatie. Anders wordt de organisatie met het onderzoek sec, alleen maar meer verwond dan zij al is. De teleurstellingen en het gebrek aan geloofwaardigheid in de intenties achter deze onderzoekinitiatieven zullen de littekens van de wonden moeilijk laten vervagen en dat maakt weer de aanvaardbaarheid van een volgend initiatief tot verbetering van de organisatie des te moeilijker.'

Willemstad, Curaçao

21 maart 2002

Relevante correspondentie

(niet opnemen in het rapport)

7 februari 2002	CdB aan MinPres/MinJus	aansluiting werkzaamheden CdB-OM
7 maart 2002	CdB aan MinPres/MinJus	aansluiting werkzaamheden CdB-OM
21 februari 2002	CdB aan MinPres/MinJus	onderzoek 'CPA: Quo Vadis?'
15 april 2002	CdB aan MinJus	onderzoek 'CPA: Quo Vadis?'
7 maart 2002	CdB aan MinPres	medewerking DPO aan CdB
26 maart 2002	CdB aan PresCBA	informatie transactie Setar/Interbank
12 maart 2002	CdB aan PresCBA	rappel verzoek
12 maart 2002	PresCBA aan CdB	beroep op geheimhoudingsplicht
13 maart 2002	CdB aan MinAZ	juridisch advies inzake Comp.ver.1989
19 maart 2002	CdB aan MinPres	inzake overheidshandelen
4 april 2002	MinV&M aan CdB	reactie op 'overheidshandelen'
15 april 2002	CdB aan Minpres	reactie op schrijven MinV&M
3 april 2002	A.Bikker aan CdB	informatieverzoeken CdB aan E.A.
15 april 2002	CdB aan MinAZ	landsver.cie. besluitvorming overheid
26 maart 2002	ARA aan Statenvoorzitter	inzake het onderzoek renovatie Radisson

Inter-American Convention against Corruption (1996)

De bijgaande resultaten van de plenaire vergadering van de Inter-American Convention van maart 1996 mogen dienen als inspiratie voor de in Aruba hopelijk spoedig tot stand te komen landsverordening tot instelling van een Adviescollege Integriteit en Bureau Integriteit. (was niet elektronisch geïntegreerd in de tekst van het rapport). De 10 pagina's tekst van deze conventie te vinden op:

<http://www.oas.org/juridico/english/Treaties/b-58.html>